BIBLIOTECA C.C.P.M.R.
INV. Nr.

KANDVIALA

ANUL I. — VOLUMUL 4
1935

ARHIVĂ DE GÂND ŞI FAPTĂ ROMÂNEASCĂ

RÂNDUIALA

— ARHIVĂ DE GÂND ŞI FAPTĂ ROMÂNEASCĂ —

— APARE DE PATRU ORI PE AN —

REDACŢIA REVISTEI:

DUMITRU C. AMZĂR - ERNEST BERNEA
ION I. IONICĂ - ION SAMARINEANU

CERCUL RÂNDUIALA:

DUMITRU C. AMZĂR - ALEXANDRU BASSARAB - VASILE BĂNCILĂ - ION BELGEA - ERNEST BERNEA - NICOLAE N. BRÂNZEU - ION CONEA - MAC CONSTANTINESCU - ION CREANGĂ - NICOLAE CRIŞAN - CONSTANTIN FLORU - PUIU GÂRCINEANU - LILIANA GRIGORESCU - RADU GYR - ION I. IONICĂ - EUGEN I. IONICĂ - G. NICOLAU-BÂRLAD - MIHAIL ORLEANU - VALERIU PAPAHAGI - N. M. POPP GHEORGHE RACOVEANU - VICTOR RĂDULESCU-POGONEANU - ION SAMARINEANU - EMIL TURDEANU - HARALAMBIE UNGUREANU

ABONAMENTUL: Lei 200 pe an. - PENTRU INSTITUŢII: Lei 1000
REDACŢIA ŞI ADMINISTRAŢIA: BUCUREŞTI II, Francmazonă 7.

RÂNDUIALA

ANUL I — VOLUMUL 4

ARHIVĂ DE GÂND ŞI FAPTĂ ROMÂNEASCĂ

CUPRINSUL

	Pag.
VASILE BĂNCILĂ: Sensul culturii şi «culturalizarea» satelor	365
RADU GYR: Bobotează voivodală, poem	389
ERNEST BERNEA: Avram Iancu	393

CRONICA

DUMITRU CRISTIAN AMZĂR: Inceputul sforţării proprii. Gânduri şi străduinţi ale tineretului de azi 406

G. NICOLAU-BÂRLAD: Satul românesc 433

ÎNSEMNĂRI

D. C. AMZĂR: Rostul filosofiei în şcoala secundară. Pentru noua rânduială. ERNEST BERNEA: O monografie despre Ion Ghica. Poetul neliniştei metafizice. La răspântie de veacuri. «Grupul nostru» şi arta plastică de azi. Pictorul Bassarab. «Hitlerismul» noului tineret. Jacques Bainville. Matei Ion Carageale. NIC. N. BRÂNZEU: Muzica românească în concertele bucureştene. DINU BUZDUGAN: «Ştiinţa naţiei româneşti». Piese româneşti la Teatrul Naţional. Serviciul social la sate. Cărţi şi reviste. PUIU GÂRCINEANU: Iaşii şi ieşenii de azi. E. GEORGESCU: O cutie cu bijuterii. ILIE SULEA-FIRU: Din lipsurile educaţiei noastre.

Gravurile de ALEXANDRU BASSARAB

Tipografia «Bucovina», I. E. Torouţiu, Bucureşti III.

SENSUL CULTURII ŞI «CULTURALIZAREA» SATELOR

In viaţa socială şi culturală sunt cuvinte, cari circulă la un moment dat cu mare intensitate. Ele servesc să caracterizeze peisagiul obştesc în aceeaş măsură caşi absenţa unor anumite cuvinte şi vor fi de real folos istoricului viitor, pentru a putea zugrăvi faţa vremurilor trecute. La noi, înainte de război şi în timpul acestuia, s'a vorbit de «unitatea naţională», de «expropriere» şi de «vot universal». După războiu, s'a vorbit ori se vorbeşte de «unificare», «contingentare», «camuflare», «inflaţie», «revalorizare», «conversiune», «dumping», «standardizare», «şomaj», «proporţionalitate», «ţărănism», «corporatism», «planificare» — «culturalizare», etc... Ne oprim, în această invazie verbală, asupra ultimului termen, fiindcă el se referă la ceeace e mai însemnat pentru noi ca neam şi la ce e mai însemnat pentru noi ca oameni în general: la problema culturii.

«Culturalizare» e un termen, care cuprinde multă mizerie gramaticală şi literară. Lansat, acum câţiva ani, din locuri solemne, el a fost menit să facă o carieră, pe care băştinaşii dicţionarului i-o pot invidia. Cronicarii sociali îl întrebuinţează, oamenii politici îl pronunţă cu emfază, iar învăţătorii, dealungul şi dealatul ţării, nu mai pot ţine un discurs fără să nu recurgă la efectele de atmosferă ale acestui cuvânt [1]). Din nefericire, el a pătruns atât de mult, încât, cel puţin pentru un timp, eşti silit să-l întrebuinţezi, pentru a indica problema de care vrei să te ocupi. Nu odată viaţa publică ori chear ştiinţa au creiat termeni improprii sau vagi, de cari nu mai poţi face abstracţie. Psihologia vorbeşte de «apercepţie», fără să precizeze un sens unic, pedagogia spune «scop for-

1) Idcile din această expunere rezumativă au fost desvoltate, în cursul ultimilor ani, într'o formă sau alta, în faţa învăţătorilor şi altor oameni de şcoală şi cultură, din Bucovina şi din judeţele Covurlui, Tecuci şi Brăila.

mal» referindu-se, de fapt, tocmai la un scop de fond... Se pare că există azi multă grijă, sinceră sau nu, pentru cultura satelor şi accentuarea ei. S'a creiat astfel un curent şi o problemă şi pentru a repera această problemă, trebuie să recurgem la vocabula «culturalizare». Dar întrebuinţarea termenului «culturalizare» e necesară pentru noi şi din alt motiv. Afară de neajunsul în ceeace priveşte spiritul limbei, el produce şi anume sugestii de metodă, relative la creiarea culturii ca atare. Şi tocmai aceste sugestii trebuie discutate şi înlăturate.

Pentru a proceda sistematic, vom căuta să stabilim, mai întâiu, care e natura culturii, urmând ca potrivit cu aceasta să vedem, care e metoda proprie de promovare a culturii în mediul, ce ne interesează.

I

Ideile se înţeleg mai bine prin comparaţie, iar unele nu se pot înţelege deloc fără o comparare formală sau semiconştientă. Dacă ideile cu adevărat metafizice sunt atât de greu de înţeles în ceeace formează absoluta lor autenticitate, e tocmai fiindcă aici lipsesc termenii de comparaţie, neexistând nimic care să poată fi pe drept comparat cu metafizicul. Din fericire, «cultura» fiind un concept numai parţial metafizic, deşi puternic metafizic, poate fi pus în comparaţie cu alt termen. Avem la îndemână dualitatea termenilor «civilizaţie» şi «cultură», care s'a creiat nu numai pentru motivul practic de a deosebi ceeace, cel puţin în timpul de astăzi, nu trebuie să se confunde, dar şi dintr'un instinct logic. Din comparaţia între civilizaţie şi cultură va reieşi mai lămurit, ce trebuie să se înţeleagă prin cultură.

Se înţelege în general prin civilizaţie o transformare exterioară, ornamentală, a sufletului, o firmă spirituală, rezervându-se termenul de cultură pentru adevărata transformare a sufletului, pentru înălţarea şi noblețea lui adâncă. In numeroase prilejuri, se acordă chiar civilizaţiei valorificări peiorative, în timp ce se multiplică reverenţe în jurul culturii. Totuşi cearta de cuvinte intervine şi aici, ca în atâtea alte domenii. Atât civilizaţia cât şi cultura fiind în legătură cu ceeace omul adaogă naturii, fiind un fel de supranatură creiat de om ori creiat în om — rămânând însă adevărat că, într'un sens mai adânc, şi omul face parte din natură — era fatal să se întâmple confuzii. De multe ori, oameni foarte avizaţi de altfel, intelectuali aleşi, întrebuinţează termenii «civilizaţie» şi «cultură» unul pentru altul, iar Francezii, de exemplu, sunt şi astăzi foarte curtenitori cu termenul «civilizaţie». Mai ales în timpul marelui război, cuvântul ««cultură» era aproape ostracizat în

mediul francez, în care prin «Kultur» nu se înţelegea decât un ansamblu de barbarii atavice organizate într'un stil imperialist. Imprejurările războiului tulburaseră seninătatea înţelepţilor şi viaţa noţiunilor. Astăzi apele au reintrat în albia lor, dar Francezii continuă să spună bucuros «civilisation latine», «civilisation méditerranéenne», spunând chear «civilisation bouddhique», ceeace pentru cineva, care vede în religie o creiaţie prin excelenţă culturală, pare ciudat. Adjectivul «culturel» nu există nici acum în limba franceză corectă. El e un barbarism în franţuzeşte şi a fost întrebuinţat mai întâiu de străinii, cari au scris în limba franceză. Termenul «cultural» există la Francezi, dar el înseamnă altceva decât ce ar trebui să însemne «culturel». El se referă la cultura pământului, văzându-se şi aici o tendinţă a rafinamentului francez de a lega unii termeni, de zone ale vieţii mai aproape de natură.

Şi cu toate acestea, se poate spune că astăzi înţelesurile «civilizaţiei» şi «culturii» au intrat pe calea stratificării definitive, cultura rămânând rezervată părţii adânci a sufletului, spiritului ca atare, iar civilizaţia, părţii mai periferice. Dar această afirmaţie nu poate lămuri lucrurile, fiindcă e prea vagă. Ea este o indicaţie, nu o precizare de conţinuturi. Deaceea vom analiza noţiunea de civilizaţie, sperând că în acest chip vom pătrunde în ambianţa tare a culturii.

Pentru unii, ceeace face caracteristica decorativă, ornamentală, a civilizaţiei, e acumularea de cunoştinţe, erudiţia, «savoir»-ul în general. Posedarea de cunoştinţe, fie că e necritică şi haotică, fie că e critică şi organizată în chingile sistematizării, nu e cultură, ci civilizaţie. Din acest punct de vedere, e interesant de subliniat cum erudiţia e o caracteristică a epocii moderne. Astăzi memoria a scăzut, spre deosebire de ce era altădată, şi totuş astăzi se ştie mult, cu voie sau chear fără voie. De cele mai multe ori, există dorinţa de a şti cât mai mult, deşi de obiceiu se ştie rău. Erudiţionismul acesta modern are cauze multiple. Epoca modernă are, pe deoparte, predilecţie pentru idei în sine, pentru cunoştinţe, acesta fiind un aspect al gustului său pentru gratuităţi în genere. Iar, pe dealtă parte şi în opoziţie cu această predilecţie, epoca noastră are gustul puterii. Nu are cultul puterii interioare, al virtuţii, ci al puterii sociale şi biologice. Dar cunoştinţele i-au apărut dela început ca unul dintre cele mai bune mijloace pentru a cuceri spor de putere, fie asupra naturii, fie asupra oamenilor. Dacă massele au dat năvală spre şcoală, a fost nu pentru cultură, ci pentru a-şi însuşi cât mai multă putere. Poporul a văzut de cu vreme în şcoală instrumentul, prin care poate oborî privilegiile celor de sus şi prin care îi poate înlocui, instrument cu atât mai preţios, cu cât el avea un caracter oficial, fiind pus

la dispoziţie în mare parte chear de către cei de sus. De aceea şcoala ca atare e singura instituţie, care n'a fost criticată de nici un curent social cu caracter democratic. Şi tot de aceea şcoala modernă rare ori a dat cultură şi cele mai adesea a dat civilizaţie . Această dublă înfăţişare a istoriei moderne, gustul pentru idei în sine şi gustul pentru putere, explică erudiţia. Dar se adaogă şi alte cauze. O formă a dorinţei de putere e vanitatea şi niciodată, în istorie, aceasta n'a fost mai mare, mai exasperată, decât în vremea noastră. Marchitanii sau marii depozitari de cunoştinţe, cei ce te ţin de nasturele hainei pentru a te sili să le asculţi ştiinţa, prestidigitatorii cunoştinţelor ciupite la întâmplare ori acumulate în muncă ambiţioasă, vânzătorii cu hurta sau cu bucata de materialuri savante... fac parte din fauna spiritului modern. Căci modernitate înseamnă mondenitate, adică, în cea mai mare parte, vanitate. Apoi, cunoştinţele umane, creiate de secole, trebuiau odată inventariate şi compartimentate cu grijă, înainte sau în timp ce se punea temelia ştiinţelor noi ori a reluării ştiinţelor vechi. A fost şi mai este, în această privinţă, o muncă de benedictin, în epoca modernă, care a avut şi ceva nobil în ea. Benedictinii, în istorie, au avut o activitate dezinteresată şi de pe urma acestei desgropări şi inventarieri de cunoştinţe va folosi şi cultura propriu zisă. In sfârşit, o cauză de erudiţie e şi în incapacitatea de sinteză organică a lumii moderne. Dacă un Aristotel sau un Sfântul Toma au putut da vaste sinteze, este în primul rând pentru că îi ajuta spiritul epocelor lor. Epoca noastră nu îngăduie nimănui să dea o sinteză organică, care să n'aibă în ea un caracter personal ori regional ori forţat. Azi e vremea enciclopediilor, nu a sintezelor. Ceeace este element mecanic în istoria modernă, se vede şi în faptul enciclopediilor, cum s'a văzut şi în amploarea enciclopedistă de la Chinezi. In neputinţa de a avea o unică sinteză organică, timpul nostru se refugiază, ca o compensaţie, în cunoştinţe, făcând ocolul existenţei în faetoane de erudiţie. Totul e inventariat, păstrat şi arătat, cu valoare sau fără valoare, fiindcă azi simţul valorii, al autenticului, al ierarhicului ontologic, al normativului suprem, aproape a pierit:totul e înregistrat şi păstrat — de aici inflaţie de erudiţie şi de muzee de tot soiul — fiindcă nu se ştie care material, care amănunt, va prezenta importanţă, când va veni timpul să se elaboreze sinteza... In chip excepţional, e şi multă melancolie aici sau chear oarecare tragic: spirite cari, însetate de sinteză dar convinse că ea e inaccesibilă, se retrag într'o muncă aproape mecanică de bibliotecă ori de laborator, adevăraţi arheologi în straturi livreşti sau vrăjitori fără mister, ca într'o raţiune de existenţă, singura ce le mai rămâne. Dar fie că e o cauză, fie că e alta, şi oricât ar fi excepţia de nobilă, rezultatul e acelaş: o mare îngrămădire de erudiţie în sine pentru epoca modernă, care nu poate fi socotită ca un monument corespunzător de cultură, ci în primul rând ca civilizaţie.

Pentru alţii, şi aceştia se găsesc mai ales în cercurile spiritualiste şi teologice, ceeace face caracteristica civilizaţiei e splendoarea aparatului material de viaţă, e rafinarea şi complexitatea regimului de viaţă sub aspectul confortului şi tuturor grijilor subtile şi comode pentru întreţinerea vieţii. Ştiinţa modernă, din caza înmulţirii populaţiei, a neproductivităţii solului în unele părţi, a imperiilor coloniale cu debuşeurile lor, a democraţiei, precum şi a unei dispoziţii originare în structura popoarelor europene din Occident, nu a rămas mai mult contemplativă, ca în antichitate sau în Orient, ci s'a aplicat la realitatea practică. Odată aplicată la această realitate, s'a născut amploarea tehnicei moderne, care, fie din simplă imitaţie, fie pentru a nu fi puse într'o prea mare inferioritate de concurenţă, a silit şi popoarele mai contemplative, mai răsăritene, să-şi facă silă şi să-şi remodeleze caracterul, pentru a-şi creia aparatul şi ritmul tehnic. Astfel, ceeace am putea numi statutul confortului tehnic al omului modern, a subliniat în el o tendinţă, care nu e cea fundamentală a omeniei lui ,chear dacă psihologic vorbind e cea mai reală. In om e o dublă tendinţă, una către preţiozităţi şi şlefuiri de habitudini comode, statică în esenţa ei sau cel mult cu un fals risc, cu un fals aventurism — şi alta care tinde să spargă bunăstarea şi toate tiparele confortului, în cari energia se pierde ca într'o mulţime de vase comunicante de jos nivel, pentru a angaja eroicul unei realizări mai intense sau de mai largă încadrare. Vom spune şi aici că, oricât ar fi fost excepţia de nobilă, adică oricât de merituos ar fi fost gestul celor câţiva, cari au creiat dispoziţii de subtilă tehnică, în general confortul n'a ridicat omenirea pe platoul de duh al culturii, ci a fixat-o în civilizaţie.

Inţelesurile civilizaţiei nu se termină însă aici, deşi de obiceiu noţiunea e considerată că se epuizează în acest fel. Este încă un punct, care de fapt e cel mai însemnat, fiindcă face trecerea la înţelegerea culturii. In adevăr, să presupunem că un om nu e numai erudit, că nu e numai beneficiarul unui confort ales, ci că are desvoltate într'un grad maxim facultăţile intelectuale şi estetice. Inteligenţa sa, fină şi vibrantă, discriminează lucrurile ca un vârf de floretă spirituală, sensibilitatea sa estetică poseşte în intuiţii de subtilă artă... Dar să mai presupunem că această preţioasă existenţă umană se dezinteresează total de lumea valorilor morale, de fulgurările religioase ale realităţii generale, de atitudinile cari integrează experienţa în totalitatea unică, ori că violen-

tează chear aceste sensuri supreme. Mai avem de a face cu un om în adevăr cult? Cine ar îndrăzni să o afirme în chip formal, deşi curent se afirmă mereu? Dacă un astfel de exemplar, oricât ar fi el de rar, ar fi un exemplar de cultură, cult ar fi şi tehnicianul criminal, de inteligenţă lucidă şi informată, care, la Bia Torbaghi sau aiurea, răstoarnă un tren în prăpastie, precum cult ar fi fost şi marchizul de Sade. In felul acesta putem afirma, fără alte preparative, că fiinţa culturii ia naştere atunci când apare, cu putere de transfigurare, unul din aceşti trei factori: *moralul, religiosul, filosoficul* — sau toţi la un loc. E ceeace ne propunem să adâncim mai jos.

Civilizaţia atinge suprafaţa sau fragmentarul realităţii. Pentru a excela în aceste domenii, natura a dat omului funcţii, cari-i servesc de minune: memoria, gustul confortului, isteţimea, rafinarea simţurilor... Funcţii de o mare trezie, chear de o mare lăcomie şi cari, lucru important, se găsesc răspândite, în măsuri diferite, la foarte mulţi oameni. Dar realitatea are şi un alt obraz, o altă faţă. Este faţa sa adâncă şi totală, tainică, eternă şi maiestuoasă, realitatea de fapt fără adjective, pe care mai mult o bănuim, pe care o cunoaştem într'un chip specific, printr'un fel de virtute de scafandru ontologic şi printr'o putinţă corespunzătoare de încadrare în câmpul de forţă al acestei realităţi, în voinţa sa supremă, ceeace ne dă o armonizare, o disciplinare, o iluminare liniştită şi o noimă fundamentală, o derivare şi totodată o confluenţă quasipermanentă cu realul ca atare, cu marele sens, cu realitatea inefabilă, în care e o sanctă robie şi o înaltă libertate. Din nefericire, virtutea aceasta de apercepere specifică şi de situare pe linia fiinţării adânci, nu este la fel de răspândită ca însuşirile, cari formează civilizaţia. Nu e mai puţin adevărat însă că cineva nu e cult decât în măsura, în care a găsit secretul acestei cunoaşteri şi încadrări de fond. Pentru aceasta, are trei posibilităţi: trăirea morală, trăirea religioasă şi trăirea filosofică. Morala, religia şi filosofia dau adevărata înobilare sufletească, fiindcă ele dau putinţa cunoaşterii şi comportării integrale şi esenţiale. Dintre toate disciplinele cunoaşterii şi practicei, nu e nici una care să dea cultură în afară de morală, religie şi filosofie. Cultura nu se realizează deci decât în complexul sufletesc, în care găsim prezenţa transfiguratoare a cel puţin unuia din aceşti trei factori. Atâta cultură există, cât există sau morală sau religie sau filosofie. Ştiinţa pozitivă, de exemplu, ori cât ar fi de desvoltată şi de virilă, nu e cultură. Dacă omul de ştiinţă însă se serveşte de ea pentru a prelungi liniile de iradiaţii în toată realitatea, atunci ea dă cultură, dar în acest

caz nu mai e ştiinţă, ci filosofie. La fel cu arta. Contemplaţia estetică izolată, care face din opera de artă o intuiţie aparte, un mic cosmos izolat de cosmosul general şi unic, nu e cultură, ci o virtuozitate mai mult personală. In momentul însă când arta devine o matcă de orientare în viaţă şi de înţelegere şi trăire a existenţei în totalitatea ei, atunci e cultură, dar atunci e valorificată de morală şi filosofie. Trebuie să adăogăm însă că aici prin morală, religie şi filosofie nu înţelegem practica moralistă ori de maniere ori de habitudini morale, după cum nu înţelegem nici practica religioasă mai mult sau mai puţin bigotă şi după cum, mai ales, nu înţelegem filosofia de histrioni spirituali sau de filologi ai filosofiei, cari fac din filosofie ori o gimnastică de combinaţii demonstrative, ori o pură erudiţie ce-şi are meritul ei, dar numai pentru a introduce în filosofie. Morala o înţelegem ca o actualizare luminoasă şi largă, care pune necurmat în efemer şi în finit, ceva din înţelesul veşniciei şi nesfârşitului; religia o înţelegem ca pe o adorare plină de simplicitate a marei lumini, ce împânzeşte totul; iar filosofia, ca pe o gândire proprie indiferent dacă e originală sau nu, însoţită de aplicare consecventă la felul de viaţă practică.

Se va putea spune că, definită în acest fel, cultura apare ca ceva etcroclit, întrucât definiţia dată recurge la trei factori în loc de unul singur. Dar simplificarea se poate opera foarte uşor. Mai întâiu, filosofia aşa cum am înţeles-o, e foarte rară. Rămân religia şi morala. Religia, mai ales dacă avem în vedere religia creştină, cuprinde şi morala. Religiile includ şi idealizează cea mai înaltă morală, care se poate concepe în vremea apariţiei lor. Creştinismul e o pildă concludentă. Aşa că s'ar putea spune că religia formează caracteristica culturii. Dealtfel, s'ar putea proceda experimental. Să se ia un om simplu dar creştin bun, ori un preot de ţară cu seminarul său modest însă integrat în misiunea lui: va fi uimitor să se vadă în ce surprinzătoare măsură el e un om complect şi esenţial, având orientări în toate domeniile vieţii, în ce măsură e cu adevărat un om cult! Al doilea, de la religia pozitivă s'ar putea trece la ceeace formează interioritatea severă şi totuş blândă a religiei, a tuturor marilor religii, la suflul religios, şi s'ar putea propune definirea culturii prin prezenţa eficace şi în mare a acestui suflu religios concept larg, luminos şi cu putere de suverană organizare şi inobilare a vieţii, care dacă uneori pare laic, e pentrucă e mai adânc religios. Suflul religios organizând formele vieţii, este însuş principiul culturii. In al treilea rând, s'ar putea spune că filosofia e totuna cu cultura, că e atâta cultură câtă filosofie e implicată într'o formă de viaţă. Şi aceasta pentru motivul că filosofia autentică nu e, în ultima analiză, decât

sublimarea moralei şi religiei, filosofia e sublimarea moralului şi religiosului din om. Orice filosofie mare, complectă, cuprinde o religie şi o morală şi, în esenţă, nici nu cuprinde altceva. In acest înţeles, cultura e filosofia. Tot aşa, în al patrulea rând, se poate spune că morala defineşte cultura. Morala restaurată în natura ei mare, aristocrată şi umilă în acelaş timp, reface filosofia şi religia în sânul ei sau cel puţin filosoficul şi religiosul, chear dacă e o morală laică, dar cu condiţia de a fi o morală de pură rasă spirituală. E atât de adevărat că morala e cultura, încât simpla bunătate sufletească, bunătatea de bun soiu, garantează că cineva e om cult, chear dacă e un om foarte puţin introdus şi care nu-şi face nici o iluzie despre el însuş. Bunătatea îşi are inteligenţa ei, aşa cum însăş frumuseţea redusă la frumuseţea fizică îşi are spiritualitatea ei. Dacă s'ar analiza, s'ar vedea că un suflet cu adevărat bun, oricât ar fi de modest, are nesfârşite atenţii inteligente şi delicate, pe cari nici nu le bănuieşte o inteligenţă pur logică. Bunătatea are atâtea puncte de vedere şi preveniri, încât s'ar zice că natura ei constă dintr'o serie de intuiţii inteligente, de atenţii delicate şi cunoscătoare. Inteligenţa fără bunătate, chear când e celebră, are neînţelegeri de cea mai masivă prostie, iar bunătatea, chear când n'are faima inteligenţei deosebite, are înţelegeri geniale. Fiindcă aici e însăş aristocraţia culturii, care intervine. Concluzia noastră e deci că morala, religia şi filosofia se pot reduce una la alta în ultima analiză, că moralul, religiosul şi filosoficul se echivalează în fond, dacă nu în alt înţeles, cel puţin în acela că fiecare se referă în chip complect la substanţa, care formează cultura.

Cultura e ceva unic. Ea e aflarea mai mult sau mai puţin conştientă şi în orice caz activă în esenţa lucrurilor. Această substanţă în sens unic a culturii, ia însă două aspecte egal de necesare pentru înţelegerea discursivă, şi anume: cultura e pe deoparte *atitudine* faţă de viaţă, pe de alta. *armonizare* cu Totul, cu realitatea generală şi adâncă. Natural, după cum s'a putut vedea, nu e vorba aici de realitatea generală în sens aritmetic. ci în sens ontologic. Atitudine şi armonizare sunt cele două vibraţii gemene ale sensului culturii. Nu poţi să te găseşti în firea adâncă a lucrurilor, fără să ai ceeace se cheamă atitudine faţă de viaţă, şi fără ca această atitudine să descifreze, cel puţin atât cât e necesar pentru o comportare fidelă, ieroglifele ontologice şi să continue armonia generală a creiaţiei, în care omul nu trebuie să fie decât un tact, cel mai preţios, dar fără înţeles şi fără rost în afara acestei armonii totale. Aceste două elemente, atitudine şi armonizare, conturează noţiunea de cultură fără putinţă de confuzie. Intelectualul cu inteligenţa bine mobilată şi cu multe intenţii bune, dar fără atitudine faţă de viaţă, nu e om

cult, fiindcă nu are prindere asupra realului. Pe de altă parte, egoistul rafinat, care are atitudine faţă de viaţă (în general vorbind, egoiştii au mai frecvent o atitudine faţă de viaţă, adică în cazul lor o teorie a egoismului, decât ceilalţi oameni, fiindcă ei simt instinctiv nevoia să-şi justifice egoismul), un e nici el om cult, căci trăirea lui nu se armonizează cu restul existenţei. Energia lui e o cantonare locală şi abuzivă în univers. Niciodată egoistul nu poate fi om cult. Mai departe, dacă luăm exemplul unei plante ori unui animal, vedem că acestea sunt perfect armonizate cu realitatea, aşa cum omul nu e niciodată, aplicându-li-se cel de al doilea element al culturii. Dar noţiunea de cultură nu se poate aplica regimului vegetal şi animal, fiindcă aici lipseşte întâiul element al culturii, atitudinea faţă de viaţă. Natura subumană, pe deoparte, omul egoist sau desorganizat, pe de alta, sunt opusele culturii. Ideia de atitudine faţă de viaţă şi ideia de raportare armonioasă la realitatea ca atare, definesc deci cu precizie fiinţa culturii.

Ideia de cultură e însă atât de plină, încât merită să ducem mai departe analiza. Atitudinea faţă de viaţă ca aceea pe care o are cultura, înseamnă conştiinţă complexă, deci bogăţie de realitate, personalizare, creiaţie, libertate. Conştiinţa ca atare, de altfel, înseamnă bogăţie de realitate, concentrare de realitate şi transfigurare a ei, fie pentru că s'ar considera conştiinţa ca o concentrare a conştiinţei difuze din univers, ceeace e o teză pe care nu o putem admite decât în parte, fie pentrucă se consideră conştiinţa ca un domeniu ce reface pentru ea chipul realităţii externe cu toată bogăţia acesteia, fie pentrucă s'ar considera conştiinţa ca un produs ce a necesitat o imensă adăogare şi topire de materialuri înaintea apariţiei ei, ceeace iarăş e o teză care trebuie discutată, fiindcă nu se poate admite tale quale. In orice caz, conştiinţa înseamnă bogăţie personală de realitate. Iar creiaţia decurge din însăş această bogăţie, care e un principiu dinamic, dar decurge mai ales din armonizarea conştiinţei culturale cu realitatea generală. Realitatea cosmică e mişcare, iar realitatea metafizică nu poate să fie o stare pe loc. Mişcarea, creiaţia, în cultură, e o urmare în primul rând a acestei concordanţe cu adâncul lucrurilor. Iar cine zice creiaţie, zice libertate. O libertate de creiaţie, singura accepţie corectă a libertăţii, iar nu o libertate de anulare a sensului lucrurilor. Cultura e deci *acumulare de realitate*, de realitate esenţială, iar atributele ei sunt personalizarea, creiaţia, libertatea, apogeul culturii fiind creiaţia. Dar cultura nu e numai acumulare de realitate, intrare în sine, adică oarecum venire din afară înăuntru, translaţia radială de realitate a unei sfere mari spre centru, ci, în alt moment ritmic — care e concomitent cu cel dintâiu, deşi ne ex-

primăm în acest chip impropriu, fiindcă altfel nu ne putem exprima în acest domeniu — ea e mişcare inversă, este *ieşire din sine* şi organizare treptată, crescândă, a corelaţiilor cu realitatea cosmică şi metafizică, cu realitatea generală. Astfel, în procesul culturii sunt două mişcări, cu dublă direcţie: una, care acumulează realitatea în om, mergând din afară înăuntru, din nesfârşitul realităţii în lumina diamantină a culturii; alta, care leagă organic şi multiplu această acumulare de realitate, de existenţa generală. O mişcare centripetală de îmbogăţire de substanţă; o mişcare centrifugală de valorificare cosmic-metafizică a acestei substanţe, între ele fiind un echilibru viu, o cumpănire care face preţul fără preţ al culturii. Ambele mişcări de altfel sunt egal de «înafară» sau «înăuntru», ele găsindu-se în aceeaş imensă, ieratică şi totuş intimă realitate a existenţei, numai pentru inteligenţa noastră verbală, geografizantă, apărând altfel.

Caracterul culturii de a stabili corelaţii profunde, de o reverenţă naturală, cu realitatea generală, rămânând totodată o aducere spre ea de realitate, creiază un alt atribut, tot atât de important, al culturii: evlavia, sentimentul spiritual al demnităţii subordonate, al încadrării, al marei responsabilităţi voioase. Din acest atribut rezultă şi felul ideii de creiaţie, pe care o are cultura autentică: orice creiaţie, oricât de originală, nu e ceva strict personal, ci e un fel de delegaţie de a personaliza şi de a da expresie unui mister al realităţii generale, e, în fond, o nouă recunoaştere de sine însăş, mai incisivă şi mai subtilă, a realităţii ca atare. Ideia de originalitate e o categorie obsedantă la falsii ori micii creiatori. Marii creiatori se dezinteresează de ea ori îi simt chear contrariul. Cultura nu are a calcula cu originalitatea. Absoluta originalitate ar fi dealtfel o lipsă de pietate, fiindcă ar însemna să creieze ceva, care nu a mai fost nici într'un fel în realitatea generală, putere pe care n'o are nici însăş această realitate generală, decât doar Divinitatea, care poate schimba şi natura realităţii generale. De aceea cultura nefalsificată de ceeace trăieşte la periferia ei ori în opoziţie cu ea, are o mare simplicitate. Trecerea sensurilor generale, a marilor nervuri ale existenţei, prin conştiinţa individuală şi structurarea acesteia într'o consecvenţă armonioasă, aşa încât realitatea generală însăş să aibă de câştigat de aici, e faptul culturii, chear dacă în el nu apare propriu zis nici o idee originală. Cultura e doar îmbogăţire şi armonizare. Ea apare în ultima analiză cu un caracter, pe care l-am apropia mai mult de caracterul muzical. E o muzică spirituală a existenţei, o simfonie, care primeşte şi radiază. Tabloul abstract şi vibrant al procesului culturii nu e lipsit de un suprem patetism: un punct apare în univers, acest punct

de forţă spirituală se precizează şi creşte în bogăţie, structură şi lumină; dar pe măsură ce se amplifică lăuntric, îşi proectează în afară antene sigure de legătură cu toată Fiinţa, se încadrează acolo de unde se difenţiază. Metaforic, se poate asemăna acest proces, până la un punct, cu apariţia unei stele noi pe bolta nesfârşită şi albastră, aceasta crescând în lumină pe măsură ce se apropie, dar continuând să fie încadrată în armonia legilor siderale. Procesul culturii e însă mult mai complex şi mai liber. Şi el implică cele două planuri, pe cari nu le are decât spiritul: fenomenul, istoricul, — şi lumea din adânc; naturalul şi metafizicul. In procesul culturii e implicat şi procesul mântuirii, de care vorbeşte religia. De aceea patetica procesului culturii e cea mai înaltă patetică a vieţii.

Desvoltările de până acum ne îngăduie să dăm această formulare mai puţin schematică: *cultura e acumularea de realitate şi instrumentarea ei personală în aşa fel, încât să mijlocească în chip continu raportul armonios cu cosmosul, cu realitatea generală, din care purcede şi în care va trebui odată să se întoarcă potrivit destinelor, pe cari Demiurgul le-a hărăzit creiaţiei.*

Să se observe că punând astfel problema fiinţei culturii, aceasta solidarizează în aceeaş perspectivă o serie de armonii. Cultura devine o armonie complexă şi majoră, care la rându-i implică existenţa a trei alte armonii: e, mai întâiu, armonia sufletului individual, în măsura în care aceasta există, căci oricât ar fi sufletul psihologic de contradictoriu, dar are un minimum de armonie, care-i garantează existenţa; e apoi armonia realităţii generale, cosmice şi metafizice, pe care n'o putem concepe decât ca pe o armonie deplină; şi e, însfârşit, armonia raporturilor concordante între sufletul individual şi realitatea generală. Sinteza acestor armonii se face în faptul culturii, care capătă astfel un sens adânc de unificare funcţională, fie şi provizorie, a istoricului cu eternul, a fenomenului cu esenţialul. Cultura nu e numai un fapt uman, ci e un proces şi un scop, care interesează economia generalului. Problema omului nu poate fi o problemă numai a omului, ci a realităţii generale. Greşeala epocii moderne e că a impus, cele mai adesea, în înţelegerea faptelor vieţii şi spiritului un antropomorfism, un antropocentrism cu totul exagerat, mult mai radical, şi deci producător de confuzii şi obstacole spirituale, decât antropomorfismul primitivilor, deşi s'a prezentat într'o formă abstractă, chear ştiinţifică. Adevărata cultură repune omul în realitate, cu vrednicia lui de energie aparte, dar şi cu subordonările, pe cari nici un record de prezumţie nu le poate nimici.

Inţelegerea culturii în sensul acestor armonii nu e ceva atât de

astral, pe cât ar avea aerul, ci, voind să ajungă până la esenţa ultimă a problemei, prilejuieşte aplicări la viaţa de toate zilele, cari îi fixează astfel gradul de valabilitate şi folosul ca unealtă de lucru. O crimă, de exemplu, e un produs violent anticultural, fiindcă se ridică în contra armoniei generalului; mania, rutina, ideile fixe, sunt distrugerea culturii, fiindcă diminuiază mişcarea armoniei; chear tulburarea sufletească produsă de o boală a trupului, e fapt de incultură; apoi fatalismul pur, care înlătură creiaţia, deci graţia şi îmbogăţirea armoniei generale, toate formele egoismului, toate pasivismele, toată flora pesimismelor neîncadrate în ceva mai mare, toate disperările, placiditățile, farsele şi cabotinismele, indiferentismele, fanatismele, senzualităţile, ascezele morbide, impulsivităţile, boemiile radicale, luciferismele, artificializările... sunt cazuri de incultură, cari populează capitolul bolilor culturii, fiindcă sunt negaţii sau scăderi ale armoniei generale de fond. Dar tot înţelegerea culturii ca o complexă armonie totală arată că, în ultima analiză, cultura e aceeaş oriunde a apărut, oricât ar fi reprezentările şi structura de diferite. Morfologia culturii fie că se aplică în timp, fie că se aplică în spaţiu, nu atinge esenţa culturii, care nu poate varia decât în ce priveşte gradele de realizare. In acest înţeles, avem ca tipuri de cultură, cultura colectivă şi cultura individuală, cea din urmă având un plus de conştiinţă, cea dintâiu având un plus de armonizare cu realitatea cosmică şi în sine. Iar cultura individuală nu e în definitiv decât ori *stoicul ori tragicul clasic*, amândouă putându-se reduce, la nevoie, la o realitate unică, fiindcă amândouă pornesc de la considerarea profundă a armoniei ori cel puţin a maiestăţii spiritului sau voinţei, care conduce lumea. Toate formele de cultură individuală, chear şi cele colorate religios, se înrudesc fie cu stoicul, fie cu tragicul şi se pot clasifica în consecinţă.

Se înţelege acum care e valoarea culturii. Ea e fără asemănare, fiindcă se poate spune că însuş scopul existenţei creiate este cultura. Poate că existenţa însăş îşi dă o nouă realizare, mai înaltă, în cultură, aceasta căpătând o semnificaţie de finalitate ontologică. In orice caz, în evoluţia vieţii biologice şi istorice, cultura apare cu precizie ca scopul cel mai înalt, ca scopul însuş. Ceeace a afirmat Goethe despre personalitate, dând naştere la confuzii şi multe excese, urmează să se afirme despre cultură. Popor, slugă, stăpân, trebuie să tindă spre cultură ca spre fericirea şi misiunea maximă. Cultura e deci o datorie, cea mai mare datorie a vieţii, imperativul fundamental, care se degajează din armonia şi dialectica realităţii generale. Acesta e primul corolar al fiinţei culturii, aşa cum am schiţat-o. Al doilea corolar este că niciodată

cultura nu poate fi absolut complectă. In orice cultură, cât de spiritualizată şi de organică ar fi, rămâne un element de in-cultură. Cultura absolută ar fi complecta euritmizare ontologică şi creiatoare a vieţii şi poate că, dacă s'ar realiza, ar depăşi viaţa intrând deadreptul în metafizic, în fantomaticul profund şi veşnic. Dar chiar şi fără această evendar nedesăvârşită, să se identifice cu armonia pură. Deaceea cultura rămâne o indicaţie, rămâne pe tot drumul ei o indicaţie către mai mult. Aici e drama culturii, dar cine nu desluşeşte că aici e şi valoarea ei de ideal? Faptul că existenţa generală e o armonie, nu contrazice existenţa imperfecţiei omului şi a vieţii. Căci dacă ar fi altfel, n'ar mai exista noţiunea de valoare. Cultura însăş ar face parte, ca un fapt numeric adăogat, dintr'un ansamblu de perfecţie geometrică, cu o respiraţie de integral conformism şi fatalism, în care n'ar fi loc pentru luptă şi pentru victorii. Preţul culturii rezultă din greutatea de a fi atinsă, din riscurile pe cari le pune, din topirea sublimă a încercărilor diverse, din ceeace am numit patetica superlativă a culturii. In sfârşit, al treilea corolar al fiinţei culturii e spontaneitatea ei. Cultura realizează o izvodire aproape magică: ea e profundă conformare la realitatea de bază a existenţei şi totuş rămâne spontană în fiecare din vibraţiile ei. Căci personalizarea, creiaţia, libertatea, cari am văzut că fac parte din atributele culturii, nu se pot înţelege fără spontaneitate. Ceeace înseamnă că niciodată cultura nu poate să fie, în fond, o imitaţie, ci o creiare din nou. Ea e o nouă aprindere de duh, un nou sâmbure de organizare în existenţa ca atare. Cultura poate fi ocazionată, poate fi cel mult transmisă, dar nu imitată. Un foc, o lumină nouă, nu rezultă prin imitare, ci prin ardere proprie. Numai eliberarea putinţei de ardere proprie poate fi dată din afară sau cel mult întreţinerea acestei înalte combustiuni a duhului. Dacă metaforele pot lămuri vreodată ceva, am mai adăoga că fiinţa culturii are ceva din fiinţa unei plante, a unui arbore de vis şi de realitate. Căci ea e arborele vieţii. Grădinarul îngrijeşte de pământ bun şi de sămânţă bună. Restul se va face singur printr'un mister propriu — sau nu se va face prin nimic altceva. Ivirea unei noi conştiinţe, care să oglindească toată lumea, care să înceapă o mişcare de întoarcere spre ea, pentru a cuprinde cât mai multă realitate, şi o mişcare de desfacere către misterul lumii pentru a se cuprinde cât mai mult în lume, e apariţia cea mai minunată a vieţii şi ea echivalează oarecum cu o nouă creiare a lumii, fiindcă aceasta se naşte din nou în fiecare: dar acest proces e cultura însăş şi ea nu poate fi un produs manufacturat, ci un produs care în esenţă să se producă singur, deşi nu din nimic.

Cultura e de fapt autocultura. aşa cum educaţia bine înţeleasă trebuie să fie întotdeauna autoeducaţia. Mai mult: procesul producerii culturii însăş e un proces de autoeducaţie. In acest înţeles larg, educaţia este esenţa culturii.

Sunt totuş două serii de fapte, cari ar părea că infirmă afirmaţiile de mai sus şi anume: revoluţiile şi existenţa unor idei culturale comune, fundamentale, la toţi oamenii sau la o mare parte din ei. — Revoluţia e socotită ca un salt social şi cultural în timp. Dacă acest salt în timp e posibil, dece n'ar fi posibil şi saltul cultural în spaţiu? Dece deci o cultură superioară să nu poată fi imitată? Natura revoluţiei e însă alta. Cele mai multe revoluţii sunt false revoluţii, ele nu schimbă decât decorul. Nu avem deci a ne ocupa de ele. Celelalte, rarele revoluţii autentice, nu sunt în realitate revoluţii, ci evoluţii. *Revoluţia este evoluţie.* O revoluţie nu reuşeşte decât atunci când un nou ideal a fost creiat, a ajuns la maturitate şi e împărtăşit de ce e mai însemnat într'o societate. Cum însă întotdeauna sunt privilegiaţi ai vechiului regim, cari se opun instaurării regimului nou, e nevoie de o operaţie violentă pentru a se face dreptate, adică tocmai pentru a face să se impună evoluţia, să se dea câştig de cauză noului ideal, care a atins un grad însemnat de evoluţie având dreptul să organizeze el viaţa. Revoluţia e triumful evoluţiei, atunci când o categorie de privilegiaţi se opun. Dacă ni se îngăduie comparaţia, am spune că ea e ca o naştere grea, în care e nevoie de intervenţia forcepsului. Fătul însă nu e creiat de forceps. Fătul spiritual nou, adus de revoluţie, era de fapt de mai înainte şi revoluţia nu rămâne decât tot o operaţie maiotică. Cât e de adevărată această natură a revoluţiei — care, atunci când e autentică, se împacă cu tradiţionalismul — o arată şi faptul cunoscut că succesul revoluţiilor e înlesnit întotdeauna de o parte din cei privilegiaţi, cari nu mai au puterea să se opună, fiindcă şi ei au fost câştigaţi de noul ideal.

Chear dacă am admite posibilitatea saltului — în cazuri extrem de rare, cari rămân în istorie ca puncte de foc — căci în om e dată şi putinţa eroicului şi chear a minunii, dar acest salt e un fapt pur spiritual şi el aparţine culturii intrinseci în ceeace ea are mai spontan, şi nu imitaţiei [1]).

1) Aceste consideraţii în treacăt despre revoluţie nu contrazic, în fond, spiritul excelentului studiu al d-lui *Ernest Bernea* «Tradiţie şi revoluţie» din numărul precedent al revistei, căci autorul spune: «Adevărata revoluţie trebuie să păstreze... legătura cu trecutul, respectându-i tradiţia». Tot în acest studiu se spune că revoluţia e «o prefacere din temelii a aşezămintelor de stat, ca rezultat al unui nou sistem de valori spirituale şi economice», ceeace nu se poate înfăptui fără un element de silă exercitat asupra unei părţi a societăţii, adică fără un element de violenţă, chear dacă aceasta nu înseamnă vărsări de sânge şi alte

In ceeace priveşte cele câteva idei fundamentale comune la o mare parte din omenire, faptul iarăş nu se explică prin imitaţie. Romanii, de exemplu, au luat ideia de lege dela Greci, au pus-o în mediul aptitudinilor lor excepţionale şi i-au dat cea mai măreaţă valorificare, pe care a cunoscut-o istoria. Ideile marilor religii au călătorit,modelând popoarele din Asia şi din Europa, constituind cea mai impresionantă înflorire a valorilor culturale. Ideia de monarhie de drept divin a pornit tot din Orient, a trecut la Greci, la Romani, la Germani, şi mai e şi azi o obsesie vagă. Explicaţia trebuie să se refere la natura acestor idei şi la modul răspândirii lor. Natura acestor idei e cu totul specială: ele fac parte din acele puţine concepţii, de cari au nevoie toţi oamenii ori o mare parte, cari sunt prea mari pentru a rămâne într'un loc. Mai mult: s'ar zice că aceste idei au fost înadins creiate de voinţa realităţii generale pentru toţi oamenii! De aceea ele chear când trec dela un popor la altul, au un caracter de *interioritate*, un fel de autohtonie anticipată. Iar modul de răspândire nu e prin imitaţie, ci prin *infiltrare*, ceeace e cu toul altceva. Metoda infiltrării a fost întrebuinţată şi de migraţiile lente

orori. Desigur, violenţa nu e faptul fundamental al revoluţiei şi nici scopul, ci numai un mijloc, o formă, dar, în această calitate, apare fatal în revoluţii. O revoluţie care ar face din violenţă faptul principal, ar fi o falsă revoluţie, fiindcă nu s'ar mai baza pe o evoluţie de idealuri. Tot aşa însă o revoluţie fără nici o violenţă, ar fi o evoluţie care n'ar avea în ea nimic deosebit, deci ar fi tot o falsă revoluţie. Nu se poate imagina ca o întreagă societate să se transforme rapid şi în adânc printr'o schimbare la faţă blajină: revoluţia în acest înţeles e posibilă în domeniul moralei individuale: acest plan al vieţii individuale nu se poate aplica planului vieţii sociale. Colectivitatea nu are decât momente de transfigurare liniştită, cari nu pot forma o revoluţie. Nu discutăm acum gradul, în care o revoluţie e necesară. Dar dacă ea e necesară, nu se poate lipsi de un fel de violenţă. Am adăoga însă că violenţa în revoluţii, comoţia puternică ce arde obstacolele mecanizate, e necesară nu numai în înţeles de fatalitate, dar şi ca o necesitate morală: ca să se sublimeze şi să se învârtoşească noua tendinţă a idealului social; şi ca să se aprecieze rezultatele obţinute prin revoluţie. Românii n'au apreciat în deajuns şcoala, libertăţile publice, iar ţăranul n'a valorificat cum trebuia pământul căpătat prin expropriere, fiindcă toate acestea nu s'au câştigat prin lupte reale. Şi aici planul individual are albă pedagogie decât cel social: individul nu poate fi îmbunătăţit moralmente pe calea violenţei, din nenorocire însă societatea are şi centre de rezistenţă, cari nu cedează decât în faţa forţei, deşi nu forţa sub acest aspect face adâncul revoluţiei. O revoluţie adevărată are nevoie de: 1. idealuri puternice acceptate de foarte mulţi oameni; 2. iniţiativă îndrăzneaţă; 3. instinct tactic; 4. opoziţie serioasă şi deci o anume violenţă, care trebuie redusă la minimum şi într'o formă cât mai apropiată de morală, deşi e de discutat până unde morala poate fi gândită nu înainte de revoluţie, ci în timpul revoluţiei. Oricum ar fi, revoluţia rămâne o formă a evoluţiei, o evoluţie dinamizată, rapidă sau, mai degrabă, actul final şi expresiv al unei evoluţii îndelungate. O revoluţie se coace evolutiv în zeci şi sute de ani, ea fiind punerea în scenă a unor bunuri spirituale formate într'un timp îndelungat şi făcând apel, în ultimul moment, la factorul permanent eroic, ori cel puţin curagios, din om. Natural, revoluţia are totodată şi caracter de anticipare, dar puterea acestui caracter îl ia tot din izbânda interioară a evoluţiei trecute. Revoluţia autentică nu se poate deci concepe în afară de evoluţie şi tradiţie şi e indiferent ce cuvinte dăm realităţilor: evoluţie lentă şi evoluţie accelerată, sau evoluţie obişnuită şi evoluţie revoluţionară, sau evoluţie şi revoluţie... Căci un lucru e sigur: *vidul moral* nu există în fond, chear în cazurile de eroism şi minune, aparenţa de vid fiind umplută cu o energie care, dintr'un domeniu mai adânc, intervine în istorie.

ale valorilor folclorice, ale apelor folclorice, şi ele au respectat întotdeauna autohtonia, creiaţia locală, spontaneitatea culturii tradiţionale. Metoda folclorică este singura metodă ce se poate recomanda pentru transmiterea valabilă a culturilor, pentru ceeace am numi transmiterea autohtonistă, fără de care se atacă caracterul profund al culturii. — Spontaneitatea culturii şi improprietatea imitaţiei ca procedare culturală sunt deci un fapt neatacabil.

Producerea civilizaţiei are altă logică decât producerea culturii. Aici deosebirea dintre cultură şi civilizaţie apare aproape cu dramatism. Cultura e o armonie locală, autonomă şi totuş universală, fiindcă îşi trimete firele de proiecţie şi rădăcinile în toată sfera tăriei, în esenţialitate. Prin ceeace e local şi personal, ea găseşte cheia de a ajunge la universal. Localul capătă în acest înţeles o valoare excepţională, o lumină metodologică şi o virtualitate de armonie esenţialistă menite să fie preţuite, mai mult ca orice, de înţelegerea tradiţionalistă şi culturală a vieţii. Dar tocmai din cauza aceasta cultura nu poate fi o imitaţie.

Civilizaţia, dimpotrivă, se poate imita şi importa în cea mai mare parte a ei [1]). Civilizaţia e deci mai mult un produs internaţional şi, ca să vorbim simetric, un produs universal, dar care n'are rădăcini în esenţial, alunecând la suprafaţa lucrurilor. Civilizaţia e generalul neesenţial, cultura e localul esenţial şi deci adevăratul universal. Cultura nu se poate înţelege fără factorul metafizic, ea fiind o acomodare a omului în primul rând la realitatea metafizică, pe când civilizaţia se rapoartă la fenomen, ca fiind o acomodare la realitatea sensibilă şi fragmentară. Dar problema aceasta a raporturilor dintre civilizaţie şi cultură e fundamentală pentru aplicările, pe cari urmează să le facem în acest studiu, deaceea trebuie să insistăm asupra lor.

Filosofia educaţiei ne poate fi aici de folos. Ea posedă, între altele, doi termeni: termenul de «instrucţie» şi cel de «educaţie». Cel dintâi înseamnă totalitatea de cunoştinţe, aşa numitul scop material al învăţământului, cel din urmă, aşa numitul scop formal, înseamnă desvoltarea tuturor forţelor bune din om cu precăderea moral-religiosului, după cum visa marele şi blândul halucinat al şcoalei Heinrich Pestalozzi. Oamenii de şcoală — căci fiecare trebuie să înţeleagă toată viaţa prin specialitatea sa — ar trebui să recurgă la aceşti doi termeni pentru a

1) Pentru problema imitaţiei în civilizaţie şi cultură, caşi pentru direcţia ideologică generală, să se compare cu poziţiile spirituale ale următorilor autori români, pe cari-i citâm într'o ordine aproximativ cronologică: N. Iorga, C. Rădulescu-Motru, S. Mehedinţi, V. Pârvan, Nichifor Crainic (mai ales eseul «A doua neatârnare»), Nae Ionescu şi Lucian Blaga.

înţelege filosofia culturii. *Instrucţia se referă la civilizaţie, iar educaţia la cultură.* Insă afară de lămurirea termenilor, teoria pedagogică mai poate sugera şi o altă soluţie: orice pdagog ştie că educaţie fără instrucţie nu se poate, fără un minimum de instrucţie, dar că instrucţie fără educaţie, se poate. Aceasta trebuie să se spună însă şi despre civilizaţie şi cultură. *Cultură fără civilizaţie, fără un minimum de civilizaţie, nu se poate, dar civilizaţie fără nici un fel de cultură, se poate!* Aşa dar, cultura implică şi civilizaţia în mare parte. Nu se poate închipui cultură acolo unde nu e nici un fel de rafinare de confort, nici o tehnică, acolo unde nu sunt idei, unde nu e nici o sensibilitate artistică mai aleasă. Cultura implică ori atrage civilizaţia, dar aceasta din urmă nu cuprinde necesar cultura, nu o atrage şi poate chear să o vrăşmăşească. S'ar putea susţine că şi civilizaţia implică ori atrage cultura. E însă numai o iluzie. Cultura se poate în adevăr creia în jurul unor fapte de civilizaţie sau chear contra lor, dar aceasta nu aparţine propriu zis civilizaţiei, ci spiritului cultural. Albinele îşi fac faguri şi miere dacă li se dă o formă mecanică de stup sistematic, dar ceeace li se dă e ceva exterior. Insă pentru ca să se creieze cultură în jurul unor fapte de civilizaţie, trebuie foarte mult timp, sute de ani, şi mai trebuie să existe o continuitate a focarului, care radiază civilizaţie, dacă nu chear o supremaţie a lui faţă de alte influenţe civilizatorii. In sfârşit, când, la urmă, s'a ajuns să se creieze cultură, aceasta e cu totul altă cultură decât cea de mai înainte, ceeace din punct de vedere etnic e o catastrofă. In problema aceasta a raporturilor dintre civilizaţie şi cultură, trebuie să recunoaştem adevărul că sufletul omenesc e integral, având o circulaţie internă de la parte la parte, prin urmare trebuie să admitem că fenomenele de civilizaţie pot prilejui modificări culturale. Dar întrebarea e dacă aceste modificări sunt ceva bun întotdeauna şi, mai ales, dacă ele aparţin planului civilizaţiei în sine sau sufletului, care intervine cu integralitatea lui, fără însă ca aceasta să se întâmple cu necesitate, pentru a-şi salva interesele spirituale adânci. Chear stările estetice, deşi sunt cele mai apropiate de cultură, atât timp cât nu se organizează într'o morală sau filosofie pe baza artei, nu pot creia cultură, adică acea armonizare activă cu adâncul realităţii generale. Intuiţia estetică individuală, care rupe cu realitatea generală şi-şi montează un univers aparte, e un fel de sublimare artistică a *chipului cioplit*, e un subiectivism, o idolatrie a ceva creiat de propria imaginaţie, deci o idolatrie de sine însuş, adică, în ultima analiză, un sacrilegiu faţă de vastitatea obiectivă a generalului. Ceeace spune Schopenhauer despre artă, e şi frumos şi interesant, dar nu e literă de evanghelie. E destul să-i opunem pe Pla-

ton, pentru a vedea că nu avem deaface cu adevăruri indiscutabile. Absolutul artistic nu e tot una cu absolutul şi nici un drum fără primejdii către acesta.

Desigur, ideal e ca şi cultura şi civilizaţia să fie desvoltate, cu condiţia însă ca cea dintâi să fie supraordonată. Civilizaţia nu trebuie să fie nici măcar pe picior de egalitate cu cultura. Aici, ca în toate părţile, e nevoie de o ierarhie de ranguri, singura care poate da transfigurarea de ansamblu. Oamenii de cultură trebuie să-şi dea seama că oarecare asceză e necesară pentru viaţa culturii şi că abuzul de confort şi erudiţie pot fi toxinele culturii. Oamenii de altădată, cari adânceau perspectivele lăuntrice ale realităţii, aveau parcă un instinct al modestiei confortului — căci acesta ar fi putut fi uşor perfecţionat — şi un instinct al intervalului de adâncire dintre idei. Ei gândeau muzical, cu prelungire de tonuri şi cu pauze muzicale. Cine umblă azi prin oraşele vechi din Apus, cari şi-au păstrat locuinţele medievale, e impresionat de lipsa de confort parcă voită a acestor încăperi. Iar cine merge la mânăstirile noastre vechi, nu e mai puţin impresionat de chiliile mici, întunecoase, de zid rece, în cari totuş se aprindeau incendii de lumină a celuilalt tărâm. Un rafinat de azi ori un erudit, pot fi barbari. Un ţăran, un păstor, poate fi filosof, iar un doctor în filosofie poate fi un incult. Niciodată cultura n'a distrus civilizaţia, dar civilizaţia poate fi moartea culturii şi deobiceiu cultura moare din cauza civilizaţiei. In această direcţie s'a întâmplat cea mai mare aventură a epocii moderne, pe care nu ne e îngăduit să n'o amintim.

Raportul ideal sau cel puţin corect între cultură şi civilizaţie a existat în omenire şi, încă, a existat foarte multă vreme. In societatea etnografică şi patriarhală, în mediul preistoric şi protoistoric, cultura era marea dominantă a societăţii. Cunoştinţele şi tehnica erau invadate de atmosferă religioasă şi morală, care organiza toată viaţa. Atunci orice dibăcie tehnică şi orice cunoaştere erau major scăldate într'o ambianţă metafizicizantă, oricât ar fi fost ea de rudimentară ca structură. Atunci nimic nu se detaşa pe cont propriu şi nu rămânea în superficial. Organicul şi generalul ontic îşi puneau pecetea peste tot, organizând localul, care dela început tindea către esenţial şi general. Poporul român însuş a avut o civilizaţie de preţ, pe care oameni de ştiinţă ca d. S. Mehedinţi, au dat-o în vileag de multă vreme. Gluga, arta de a construi case, tehnica duelului ciobănesc, reţetele oculte ale medicinei populare, cari uneori depăşeau posibilităţile medicinii de astăzi, şi o serie de minunate unelte creiate de geniul tehnic românesc, formau o gospodărească civilizaţie, care însă era îmbibată şi valorificată de atitudine culturală, formând

un întreg. In vremea etnografică şi patriarhală, era concordanţă între spiritualul adânc şi tehnic. Civilizaţia servea omul, pe când mai târziu avea să-l deservească. Din cauza aceasta, rezultă o urmare însemnată pentru metoda ştiinţelor. Am întâlnit un arheolog, care protesta, de bună credinţă, contra deosebirii, pe care o fac filosofii între civilizaţie şi cultură. El găsea că aceste realităţi se identifică. Şi avea dreptate. Dar numai pentru disciplina lui şi pentru etnografie. A studia un popor după uneltele sale, după civilizaţia sa materială, după obiectele cari au rămas în pământ şi în monumente, e o metodă perfect valabilă în etnografie şi arheologie căci în epocile respective cultura era în direcţia tehnicului, era solidară cu el, deşi îl domina. Dar cine ar putea spune despre epoca modernă că are o cultură proporţionată cu tehnica sa? Aici, în adevăr, s'a produs ruptura în regatul spiritului. Cauzele acestei rupturi între spiritual şi tehnic sunt mai multe.

Se pare că aptitudinea tehnică a omului face progrese mai repezi decât aptitudinea culturală. W. Bagehot a observat de multă vreme că rasele primitive ne concurează în ceeace priveşte mânuirea uneltelor moderne: «dès qu'elles voient l'objet qui répond à leurs besoins, elles savent s'en servir aussi bien ou mieux que l'homme civilisé. L'Américain du Sud tire un meilleur parti que les Européens du cheval que les Européens lui ont apporté. Un grand nombre de races se servent du fusil, cette arme spéciale et très compliquée de l'homme civilisé, avec une adresse supérieure en moyenne à la sienne»[1]). In general, sunt cunoscute abilităţile uimitoare, în mânuirea instrumentelor, ale «sălbaticilor». Pieile Roşii mânuiau săgeata cu o precizie de gravori. Azi chear Abisinienii s'au deprins să doboare avioane, în plin zbor, cu o simplă puşcă de haram. Invenţia tehnică e mai mare decât invenţia morală, iar imitaţia tehnică e incomparabil mai mare decât invenţia tehnică. Pentru invenţia morală, trebuie profeţi; pentru cealaltă sunt deajuns talentele ori întâmplarea. Invenţia morală e un cutremur în geologia spiritului, care aduce o nouă aşezare a vieţii. De aceea nici nu poate să fie şi nici nu trebuie să fie decât rară. Invenţia morală se măsoară în adâncime, iar nu în frecvenţă. Din contră, frecvenţa îi poate fi funestă. Funestă e însă şi frecvenţa mare a invenţiei tehnice. Azi multe maşini din industrie ori din comerţ nu mai prezintă rentabilitatea necesară, fiindcă nu mai au timp să-şi amortizeze costul, alte maşini luându-le locul. Un transatlantic ce nu serveşte decât zece ani, nu mai e o întreprindere utilă. Dar afară de acest neajuns, care la urma urmei n'ar avea mare importanţă, e neajunsul de ordin cultural. Progresele tehnice îngrămă-

1) *Lois scientifiques du développement des nations*, p. 17.

dindu-se, nu mai lasă spiritului putința să și le integreze, să le prelucreze pentru o ordine morală și să le domine. Spiritul e desorientat și apoi din ce în ce mai absent în fața aluviunilor tehnicului. Debitul tehnic paralizează debitul moral.

Dar nu e numai atâta. Progresele tehnice pot desorganiza cultura nu numai prin creșterea lor mecanică, ci și prin anumite sugestii, cari se pot naște în conștiința omului. Acesta, odată în stăpânirea puterii enorme, pe care i-o dau mașinile, se ipostaziază pe un plan demiurgic și pune centrul existenței în sine însuș. De aici înainte omul își îndreaptă imperialismul nu numai asupra semenilor, ci asupra naturii, asupra cosmosului. Ierarhia e ruptă și principiul barbariei începe. Căci adevărata barbarie a omului nu e prima barbarie a societăților primitive, care e mai degrabă o cultură, ci barbaria de dislocare din maiestatea realității. Demiurgizarea prin tehnică amintește de vechile concepte alegorice din mitologiile și basmele noroadelor, în care se vorbea de câte un om, care voia să zboare până la soare ori să se lupte cu zeii ori să fie Dumnezeu. Ceeace dovedește că principiul desechilibrului e primordial în omenire, dar că el nu s'a putut realiza în stil atât de mare, decât astăzi prin ajutorul tehnicei moderne. Nimic nu alienează mai mult spiritul decât puterea și cea mai tare morală e aceea, care știe să domesticească propria putere, să o rețină în economia generalului. Așa cum e azi omul, puternic prin tehnică, semizeu în închipuire, a produs un desechilibru în realitate, care e aproape un desechilibru ontologic.

Lucrurile nu se opresc aici. Tehnica se poate împrumuta. Viața de azi a omenirii e clădită pe categoria imitativului. Oamenii imită cu frenezie deși nu se supune niciunul altuia de bună voie. Tot ce se produce pe întregul glob cu privire la perfecționarea tehnicei, se aduce grabnic în fiecare țară. In felul acesta, nu numai că se mărește cantitatea tehnicului, pe care spiritul nu mai prididește să o primească, dar rezultă și alte vătămări. Produsele tehnicei pot servi de vehicule, pe cari vin deprinderi de gândire și simțire străine, așa cum vin microbii pe diferite mărfuri. *In acest sens se poate spune că tehnica e internațională, dar nu neutră.* Tocmai în acest îndoit caracter al ei îi stă primejdia. Dacă ar avea numai unul din aceste caractere, n'ar fi atât de nocivă. Deprinderile străine de gândire și simțire ori stau parazitar, nevolnic, acolo unde au fost aduse, dar izbutind să împiedice formele locale să-și mai îndeplinească rostul, ori le dizolvă deadreptul pe acestea din urmă. Mai mult: prin importarea din toate punctele cardinale a deprinderilor de gândire și simțire contradictorii, se produce scepticismul moral și religios, în care nu mai poate prii nici o cultură. Scepticismul

moral și religios, care a atins epoca modernă și a adus hecatomba ethosurilor, e produs mai ales de călătoria tehnicelor. Astfel, arhitectura culturală a omului cade la pământ, rămânând sufletul gol, sufletul barbar în fața vieții. Eminescu, care a fost cel mai mare gânditor social și politic de la noi, căruia îi sunt debitori toți cei ce au gândit românește în acest domeniu, după el, atunci când a spus:

Și cum vin cu drum de fier
Toate cântecele pier,

a condensat în câteva cuvinte nu numai povestea transformării societății românești în epoca contimporană, dar a indicat o filosofie a culturii, a istoriei și a tehnicei.

La aceste pricini s'a adăogat psihologia omului de după Renaștere, care, prin democrație, se multiplică acum pe o scară întinsă. Ieșiți din strânsoarea Evului Mediu, oamenii au dat frâu liber individualismului și epicureismului. Omul obișnuit e atât de mediocru moralmente, încât nu e cum se cade un timp, decât cu condiția de a fi vicios după aceea. Aceasta se aplică la indivizi cași la epocile istorice. Omul comun nu simte și nu trăiește direct armonia de fond a existenței, a realului, ci indirect prin religie și morală. Dar ideia trăită a armoniei ar fi împiedicat excesele individualiste și epicureiste. Și cum această armonie se făcea vizibilă prin religie și morală, oamenii le-au aruncat în chip aproape deliberat, pentru a nu-i împiedica să se răzbune pe trecut și să se bucure de viață. Deaceea instinctiv au declarat primatul tehnicei, căci tehnica era noua magie, care promitea huzur pentru toți. Credința atât de exaltată în progresul indefinit al științei, nu era de fapt în progresul științei pure, care nu-i interesa pe oamenii obișnuiți poate nici cât religia, ci credința în mitul tehnicei, care va aduce raiul pe pământ. Păgânismul virtual al omului de serie, care a gemut în epocile de mare disciplină, s'a răzbunat. Religia tehnicei a fost creiată și închinătorii ei nu și-au scăzut zelul nici astăzi.

La valorificarea tehnicei s'a adăogat, după cum am arătat, valorificarea erudiției. Iar, pe de altă parte, punerea în valoare a inteligenței în sine, lucide, fără imixtiuni metafizice, și a esteticului degajat de o atitudine mai largă, sunt tot realizări moderne, căci mulțimea faptelor moderne cere inteligență iute de fapte, chear dacă e superficială, iar bucuria de a trăi cere savurări estetice. Toate acestea au făcut ca volumul civilizației să crească și civilizația să-și subordoneze cultura. Rezultatul nu putea fi decât criza culturii moderne.

Această criză ia trei înfăţişări: întâiu, haos, lipsă de stil, contradicţii, produse de individualism; al doilea, artificializare, produsă de excesul confortului burghez; al treilea, satanism produs de demiurgizare. Cultura de azi în general, e artificială, iar când e vie, e contradictorie ori chear satanică — adică e o falsă cultură. In ultimul timp mai ales, se accentuiază perspectiva satanizării. Căci să nu ne înşelăm, într'un fel sau altul, salvându-şi sau interpretându-şi partea lui de libertate, omul trebuie să aibă un stăpân. Dacă nu-l va avea pe Dumnezeu, îl va avea pe Satan. In ordine metafizică şi morală, cine nu face binele, face răul. Căci pe lume nu e loc pentru neutralitate. Lumea în adânc nu se conduce decât după două principii, binele şi răul, şi orice existenţă sau gest cade sub imperiul uneia din ele. Metafiziceşte, se aplică principiul *tertium non datur*. Neutralitatea nu există decât în subtilităţile juriştilor, în realitate ea fiind întotdeauna *ceva*. Amoralul nu există, ci numai moralul şi imoralul, pe trepte diferite de realizare, căci amoralul pur ar fi suprimarea totală a comportării, deci moartea. Tot aşa nu există nici premoralul. Există numai ceeace se acordă cu armonia de fond sau ceeace o combate. Viziunea persană a celor două principii, Ormuz şi Ahriman, e o viziune genială, deşi nu întru totul adevărată, şi de o pedagogie superioară. Această viziune, caşi cea dostoiewskiană şi berdiewiană, a lui Crist şi Anticrist, arată că omul trebuie să slujească binelui, fiindcă altfel va sluji răului. Nimeni nu poate servi la doi stăpâni. Intre bine şi rău, e un raport de contradicţie. Dar oamenii moderni îndepărtându-se de religios şi de moral, cad în aceeaş măsură în satanizare.

Chear şi criza economică actuală e o urmare în primul rând a crizei culturii moderne. Deaceea durează atât de mult, căci ceeace e un rezultat al orientării istoriei dintr'un întreg ev, nu poate dispare ca un «commis voyageur», cum cred optimiştii frivoli. Tehnica civilizaţiei moderne a permis şi mai mult înmulţirea populaţiei, după ce a fost în parte adusă şi de acest din urmă fapt. Aceasta, pe deoparte. Pe dealtă parte, producţia şi-a pierdut scopul natural, care e întreţinerea vieţii, şi a devenit ori un scop în sine ori o formă anarhică a dorinţei de putere. Tehnica a servit zelos aceste două tendinţe. Inainte, de obiceiu, criza economică provenea din cauza lipsei bunurilor. Azi, din cauza prisosului de bunuri. Distrugerea voluntară de bunuri, pentru a restabili echilibrul pe cale pur mecanică, în timp ce clase întregi de oameni mor de foame, va rămâne stigmatul epocii noastre. In America s'a aruncat în mare atâta cafea, încât s'a schimbat compoziţia chimică a apei şi au dispărut anume soiuri de peşti. Grâul, pe care oamenii patriarhali îl

socoteau faţa Domnului, un fel de anaforă naturală, se aruncă cu grijă pentru a nu fi văzut de un om sărman şi să se hrănească din el. Sute de mii de animale se ucid pentru a ridica preţul laptelui. Aici se vede tot comicul şi tot tragicul acestei întreprinderi pur mecanice de a înălţa viaţa. Căci voind să distrugă animalele, aceşti tehnicieni erau foarte încurcaţi: vor urca preţul laptelui, dar, vânzându-le măcelarilor, vor face să scadă preţul cărnii; vânzându-le tăbăcarilor, vor face să scadă preţul pieilor, iar, nevânzându-le nimănui, cum îşi vor scoate cheltuielile de distrugere? E aici un comic de un grotesc jalnic. Dar tragicul e mai mare: căci ceeace vor aceşti distrugători savanţi e *distrugerea pură*, scoaterea complectă din realitate a unor lucruri, a unor existenţe, ceeace e o impietate faţă de ordinea generală. Prin aceste practici opace, faptele de civilizaţie ajung la ignominie şi apoi la sinucidere. Remediile civilizaţiei nu vor putea înlocui niciodată remediile, pe cari le poate da numai cultura.

Şi cu aceasta se complectează tabloul crizei culturii produsă din cauza stricării raportului normal dintre civilizaţie şi cultură. Ideal vorvind, nici n'ar trebui să se vorbească de civilizaţie şi cultură, fiindcă n'ar trebui să existe decât cultura, civilizaţia fiind integrată în cultură, fiind o notă a ei şi servind-o pe aceasta. Insuş faptul că azi e nevoie să se separe aceste două noţiuni în discuţiile filosofice, indică o îmbolnăvire a realităţii. Civilizaţia şi-a creiat un centru propriu. Din mijloc, devine scop. In loc să fie ea supusă, cere culturii să i se supună. Dar dacă civilizaţia nu ar avea nimic de pierdut din subordonarea faţă de cultură, căci ceeace ar pierde în cantitate ar câştiga în finețe, cultura are sigur de pierdut din supunerea faţă de civilizaţie. In acest caz, cultura începe să se descompună şi să se anemieze. Azi civilizaţia şi cultura sunt ca două trenuri, ce merg pe linii paralele dar în direcţii opuse: pe măsură ce civilizaţia creşte, cultura scade. Numai restabilirea raportului ideal între civilizaţie şi cultură le-ar da unitatea de direcţie, făcând din ele o mare şi complexă procesiune unică.

Restabilirea de raporturi o va face viitorul îndepărtat, atunci când oamenii se vor fi săturat de rău şi atunci când disperările le vor înmuia cerbicea şi îi vor pregăti pentru înţelegerea generalului şi pentru marile subordonări creiatoare. Atunci progresul tehnic, oricât de evoluat, va fi integrat în spirit, în ansamblul culturii. Când cultura va avea timp să-şi asimileze tehnica — azi omenirea suferă de un fel de indigestie spirituală — şi când se va fi înălţat destul de sus, nu va mai suferi de pe urma progresului tehnic, ci va găsi aici un mijloc în plus ca să-şi organizeze respiraţiile. Tehnica în sine nu poate fi deci condamnată, ci nu-

mai ritmul ei şi formula spirituală, în care e valorificată la un moment dat. Avem convingerea că însăş creşterea nemăsurată a progresului tehnic se va domoli mai târziu, fiindcă omenirea va începe să simtă alte chemări şi fiindcă va simţi instinctiv că are nevoie de un lung popas pentru a-şi asimila în sens cultural tehnica şi erudiţia. Dealtfel, se observă în istorie că progresul tehnic nu e uniform. Din când în când, sunt opriri parcă intenţionate pentru a da prilej puterilor culturii să-şi creieze lumea spiritului. Progresul tehnic va continua multă vreme în ritmul de azi, se va răspândi aproape peste tot şi într'un târziu va veni reacţia. După diferenţieri şi autonomizări, apar epoci de vastă integrare. Atunci cultura se va reface sau va apare o nouă cultură. Până va veni însă vremea aceea, omenirea va sta în zodia crizei culturale şi va fi pândită de o mie de primejdii pentru spirit. Cine, înţelegând acestea, are curajul să le sporească din simplă distracţie sau în chip voit?

VASILE BĂNCILĂ

(Sfârşitul în numărul viitor).

BOBOTEAZA VOIVODALA

Târgul tot, de-o săptămână,
stă sub clopote de lână.
Ghiaţa de argintărie
ctitor de mitropolie.
Pui de ger sorbit de viu
cum cinzeaca de rachiu.
Lup de aur roşu: soare,
cu dinţi lungi şi reci de sare.
Iiii... târliile nechează
zurgălăi de bobotează!

Curtea, 'n geana dimineţii,
Zumzăe cu logofeţii.
Slobozire de sânețe
pentru Vodă, cu bineţe!
Din iatacuri ies plocon
tinereţe şi cuconi.
Lunga — alaiului pornire
prin troene cu safire...

Se-aţin pe işlicari şi 'n ulicioare,
albi, arnăuţii în ilic de sărbătoare,
cu spăngi şi iatagane, ca să treacă
alaiul Domnului, de promoroacă.
Sus, la fereşti, se pĭoconesc giubele
şi jupâneseĭe cu ochi de malmudele.
Ar vrea caftanul Vodei să-l sărute
mezinele ca nişte alăute.
norodul, îndesat de arnăuţi,
mătănii lungi pogoară, scrie cruci,
când i s'arată, ca 'ntr'o nălucire,
mitropolitu 'mprejmuit de patrafire

şi trei vlădici muiaţi în fir bălai
ca 'n vistieriile cu aur sfânt din rai.

Verde, cerul dimineţii
se sărută cu nămeţii.
Frigul: bice, fierăstrae
de zăpezi cu vâlvătae.
Pomii ies la gard, grămadă,
în odăjdii de zăpadă.

Către biserica aleasă de Domnie,
Voivodul, prin ceair, la liturghie.
Cresc clopote, se smulg, se urcă, pier,
de parc'ar vrea să ducă biserica în cer.
Se 'nchină Vodă şi nu uită nici
să treacă pe la sfinţi şi mucenici.
Le pupă mâna de argint şi de topaz
şi 'ngenunchiază la iconostas.

De pe deal, de la Agie,
la sfârşit de liturghie,
fulgeră lumină vie:
două tunuri bat de-aci
descărcate de topcii,
că alaiul e în toi
spre sfinţit de ape noi.

Bălan arhanghel sau diacon duce,
în sfite de cleştar, albastra cruce?
Diaconi tineri, cu lumini învoalte,
ţin lumânări cât heruvimii de înalte.
Se leagănă alaiul cu icoane,
cu beizadele, cu paharnici şi caftane,
cu popi, ţârcovnici şi neguţători,
înzorzonaţi în catarămuri şi botfori.

Dâmboviţă, apă dulce,
lespede lângă uluce.

Ca un obraz de fată şi vioară
cerul, în copca apei se 'nfioară.

Argintul crucii, lacrimi şi urmuze,
Inalt Prea Sfântu-l duce lin la buze
şi-l trece Domnului să-l svârle ca o rază
în ape reci şi verzi de bobotează.
Şi râde Vodă, hohotesc cuconii
că se 'mbulzesc, în gârlă, faraonii,
cu baragladine şi cioclovine,
să prindă 'n copcă pe Isus între rubine,
în balaoacheşe, sub apă, cufundare,
pentru bacşâş şi pentru sărbătoare.

Clopote şi tunuri bat
peste zări de matostat.
Gerul în prăsele reci
arde flinte, săbii, teci.
Şi boerii pupă stele
tetravanghel, scoarţe grele,
şi se 'nchină 'n catifele
degetelor cu inele
când Măria Sa le 'ntinde
cum ciubucuri de oglindă.
Tobe şi meterhanele
iau alaiul după ele.

Se 'ntoarn' alaiul tot la Spătărie,
la zaiafet domnesc, cu gingirlie.
Pe tăvi suflate 'n umbre de safire
ţuica şi vutca auresc, subţire,
de trandafir, dulceţuri şi şerbeturi,
tutunul aromind la tabieturi...
Vin slugile 'ncărcate de chisele,
şi arnăuţii 'ncremenesc între oţele.
Un măscărici cu gluma lui gângavă;
Măria Sa cu zâmbet şi voroavă...
Scurt tropot. Freamăt lung. Svonire creşte.
Şi Spătăria se cutremură din creştet.
Şi nou sosit, boerul tânăr, din fruntarii,
cu ochii bulbucaţi cum nenufarii,
în pragul uşii spăimântoasă 'nghenunchere:
— Ce veste — aduci, hatmane, şi ce vrere?

Stau de sticlă arnăuţii
şi boerii toţi, tăcuţii.
Popi, vlădici şi arhierei
sunt de stei,
şi lângă ei
fruntea Domnului, de var,
pare luna la pătrar.
Şoptesc slugile 'n cuhnie:
De la Poartă o să vie
cu firman de mazilie!...
A tăcut meterhaneaua.
S'a acrit, în ceşti, cafeaua.
Cad ciubucele din mână,
şi obrajii albi, de lână,
parcă-s morţi de-o săptămână.
Hei! Ce plâns sue'n tavan?
Domn mazâl... Aman—Aman...
că tot gerul de afară
zimţii-şi mută în cămară.
Sloiuri negre se aşează
pe domneasca bobotează.

RADU GYR

AVRAM IANCU

Din robie şi din somn
Scot un neam ca să-l fac domn.

Cântec popular.

In cursul istoriei naţionale, viaţa Românilor de peste munţi, a avut un îndoit caracter. Unul de îndelungă răbdare şi stăruinţă în a păstra ceeace le era propriu, iar al doilea de luptă dârză şi făţişă pentru a câştiga trecutul pierdut şi a creşte mereu reînoită din trunchiul tradiţiei de pe aceste locuri. Şi unul şi celălalt fel al vieţii lor a sprijinit viaţa naţională, păstrând sau înaintând, după cursul vremurilor, cari li s'au arătat când mai întunecate când mai limpezi.

Până la revoluţia lui Horia, Românii ardeleni şi-au purtat viaţa închişi în ei înşişi, tari în suferinţă. Dela această dată şi prin acest om, lumină de hotar istoric, s'a deschis cea de a doua epocă a istoriei lor, cea activă purtătoare de lupte şi isbânzi pe drumul câştigării libertăţii naţionale. Veacul trecut, cum era şi firesc, având exemplul faptei lui Horia în urmă şi îndemnul năzuinţelor vremii înainte, a fost un veac necontenit frământat.

Atât rezistenţa din epocile liniştite cât şi lupta în cele de răspântie, au fost fapte ale poporului, ale ţăranilor înăspriţi de o viaţă naţională vitregă. Cu multă vreme în urmă, Românii de peste munţi n'au mai avut o clasă de conducători din neamul lor, o clasă de vechi boeri cu tradiţie şi autoritate. Din vremea celor dintâi înjghebări de stat românesc pe aceste locuri, printr'o interesată politică socială şi religioasă a maghiarilor, clasa conducătoare a Românilor a fost asimilată adică ungurizată. Ţăranii, rămaşi singuri în faţa unei puternice nobilimi feudale ungureşti, au sărăcit şi au căzut treptat treptat din drepturile lor istorice. După trecere de vreme, pentru aceşti nedrepţi şi hrăpăreţi străini conlocuitori, Românul şerb ajunsese o stare firească, nu numai de fapt dar

şi de drept. Cei cari au rezistat mai mult şi şi-au păstrat starea de ţărani liberi au fost Românii din Munţii Apuseni. In veacul al XVIII-a însă, au fost mistuiţi şi ei în cea mai mare parte sub apăsarea neîndreptăţită a unei politici străine, de desfiinţare, când teritoriul Munţilor Apuseni a fost declarat al Statului [1]).

O singură cale le mai rămânea de luat; aceea pe care au şi mers: lupta dată cu preţul vieţii. Rămaşi singuri ei au avut tăria să-şi facă dreptate singuri şi să tae drum nou în istorie pentru întregul neam. Ţărani între ţărani, Horia şi Iancu au purtat cu ei destinul unui neam întreg. Cu toate că în veacul trecut se poate vorbi despre marele rol pe care l- a avut «inteligenţa» în trezirea conştiinţei naţionale şi conducerea în luptă, aşa cum ne arată şi d. Iorga [2]), această nouă categorie de oameni. acei preoţi, profesori şi prefecţi cari au îndrumat gândul şi fapta poporului românesc din Ardeal la 1848, au fost toţi oameni dela ţară, ţărani cu ştiinţă de carte, dar toţi fii direcţi, neprefăcuţi, ai poporului de iobagi.

După revoluţia lui Horia, până la anul 1848, Românii din Transilvania, au încercat în repetate rânduri să se organizeze pentru a câştiga drepturile sociale şi naţionale de cari celelalte neamuri transilvane se bucurau. Ei rămâneau însă mereu în aceeaş stare de iobagi şi ca neam, mereu în afara legilor şi constituţiei după care se conducea acest ţinut. Românii erau singurul popor din Ardeal căruia nu-i era îngăduit să-şi spună durerile şi cu atât mai puţin, să lucreze în sensul unei bune stări. Ei trebuia să-şi poarte suferinţa soartei de a forma pe acest pământ un trunchi deosebit ca stare socială, ca neam şi credinţă.

Stările nu mai puteau însă dura în acest fel, atunci când peste întreaga Europă se produceau frământări cari deschideau un nou drum pentru naţiunile supuse şi deci totodată pentru Românii din Transilvania. Ungurii îşi dădeau seama de un lucru: orice reformă liberală şi democrată, dat fiind numărul lor mic, îi punea într'o situaţie de minoritate. Dacă această situaţie numerică nu avea însemnătate într'o organizaţie feudală, într'una liberală era deadreptul dăunătoare. De aceea conducătorii Unguri, prevăzători, în cea dintâi jumătate a veacului trecut, începând de pe la 1830, s'au grăbit să facă o seamă de reforme, ca să mai poată salva ceeace le mai dădea răgaz vremea. Problema era: cum să dea o unitate, cât de aparentă, popoarelor ce locuiau laolaltă în Ardeal.

1. ION LUPAŞ: *Răscoala ţăranilor din Transilvania la anul 1784.* Cluj 1934, pag. 60.
2. N. IORGA: *Histoire des Roumains de Transylvanie et de Hongrie.* Bucarest 1916. t. II, pag. 273.

Ei se gândeau cu deosebire la Români, cari erau atât de deosebiţi ca făptură morală şi fizică şi totodată formau un neam puternic prin numărul lor mare.

In anul 1848 cei doi mari oameni politici maghiari, Széchenyi şi Kossuth, au lucrat în acest sens, adică pentru câştigarea acelei aparente unităţi maghiare pe aceste locuri. Rasa şi religia fiind prea anevoe de schimbat, s'au gândit la limbă, ca un promiţător început. Ei au cerut cu acest scop desfiinţarea iobăgiei pentru Români, cu condiţia însă ca aceştia să primească limba maghiară pretutindeni: în biserică, în şcoală, în administraţie. Pe de-asupra le cereau să fie pentru unirea Ardealului cu Ungaria. Iată un însemnat punct de program al liberalilor maghiari [1]).

Intre conducătorii politici despre care am vorbit mai sus, era o identitate de program, dar nu era însă una de metodă. Széchenyi era un adept al metodelor încete şi prudente, Kossuth figură expresivă a temperamentului violent şi încrezut al poporului maghiar, era mult mai radical încercând să se impună cu forţa pentru realizări imediate. Metoda lui Kossuth răspunzând deplin caracterului neamului său a prins mai mult. Numai că drumul spre isbândă li-a fost în acest fel mai greu. Cum era şi firesc, în atmosfera vremii de înălţare a ideii de libertate şi dreptate, s'a ridicat deodată o puternică reacţiune împotriva tendinţelor neîntemeiate şi metodelor aspre ale maghiarilor. Toate neamurile convieţuitoare au reacţionat, dar cu deosebire Românii a căror soartă era mai mult ameninţată.

In Ardeal contele Wesselenyi a încercat să meargă pe drumul tras de Kossuth, bănuind că Românii vor ceda uşor unei desnaţionalizări, pri n răsplata ce li se promitea, adică desfiinţarea iobăgiei. Socoteala a fost greşită căci această acţiune a grăbit redeşteptarea naţională a Românilor, cari în loc să se lase purtaţi de promisiuni deşarte s'au prins mai adânc în trupul părinţilor lor şi au năzuit şi mai mult către o viaţă liberă şi demnă. Până în straturile cele mai de jos ale ţărănimii neamul s'a înfiorat la gândul că-şi va pierde credinţa şi limba [2]). După această înfiorare a unui suflet care se simte în preajma primejdiei s'a născut gândul luptei pentru apărare. Simţământul unei suferinţe nedrepte în trecut şi nevoia de a trăi mai puternic în viitor, i-a făcut pe aceşti ţărani de omenie să pornească la faptă, să asculte îndrumările acelora cari erau în fruntea lor şi pe cari îi simţeau cât de mult sunt din trupul şi din duhul lor.

1) A. D. XENOPOL: *Istoria Românilor în Dacia Traiană*, vol. XII, pag. 10—14.
2) GEORGE BARIŢIU: *Părţi alese din Istoria Transilvaniei pe două sute de ani în urmă*, vol. I, pag. 598, Sibiu 1890.

In adevăr, fiii acestor ţărani, tinerii intelectuali Români răspândiţi prin oraşele de graniţă ale Transilvaniei, cari aveau simţământul adânc al datoriei faţă de neam şi înţelegerea cuvenită faţă de cursul vremurilor, au îndrumat poporul către ţinta sa de preţ şi l-a însufleţit cu duhul încrederii şi al luptei purtătoare de isbândă. Adunarea populară de pe Câmpia Libertăţii, a fost semnul unui început de înălţare. In această adunare de protest s'a manifestat o puternică conştiinţă şi voinţă naţională, lucru nebănuit în bună parte de Unguri, cari vedeau în Români un popor de sclavi, întunecaţi la minte, lipsiţi de darul sfânt al înţelegerii idealurilor de libertate naţională.

Adunarea dela Blaj a avut o măreţie neobişnuită atât prin numărul mare a celor cari au luat parte, cât şi prin sufletul de viaţă nouă care o domina. «De când e ţara Ardealului, spune Papiu Ilarian, agitaţiune ca aceasta nu s'a făcut, nici mai puternică, nici mai cutezătoare, nici cu mai mult spirit de pace şi libertate»[1]). In fruntea acestei mişcări naţionale stăteau: Şaguna, Bărnuţiu, Cipariu, Laurian, Bariţiu, luptătorii neobosiţi ai vremii, la cari se adăogau moldovenii Alexandri şi Al. Ioan Cuza viitorul domnitor al Principatelor unite. Mult a însufleţit adunarea tânărul avocat Avram Iancu care venise în fruntea unei armate de Moţi. Toţi aceşti conducători au avut rosturile lor însemnate în această Adunare. Acela însă care a ridicat perdelele întunerecului şi a tras întâia cale luminoasă a desrobirii, adică acea a sufletului, a fost Simeon Bărnuţiu. Adunarea dela 3 Maiu 1848 o putem numi momentul Bărnuţiu. In discursul pe care l-a ţinut, venit parcă din străfundurile unei vieţi naţionale care se vrea puternică, Bărnuţiu s'a arătat un drept înţelegător al istoriei şi totodată al nevoilor imediate ale neamului său. Răspunzând Ungurilor cari le făgăduiau libertatea socială, adică desfiinţarea iobăgiei, fără a le da libertatea naţională, el spunea:

«Vai de omul pe care îl poartă altul! Vai şi de naţiunea care nu umblă pe picioarele sale, sau nu vede decât cu ochii altei naţiuni; niciodată raza de cultură nu va pătrunde până la creerii acestei naţiuni, ci va rămâne pururea întunecată, ca orbul şi servă naţiunilor răpitoare».

«Aşa este ! Fără de naţionalitate nu e libertate, nici lumină nicăeri, ci pretutindeni numai lanţuri, întunerec şi amorţire. Ce este apa pentru peşti, aerul pentru sburătoare şi pentru toate vieţuitoarele; ce este lumina pentru vedere, soarele pentru creşterea plantelor, vorba pentru cugetare, aceasta este naţionalitatea pentru orice popor... Prin ce vorbim astăzi, cu părinţii noştri cari au trăit înainte de mii de ani; prin ce ne vor cunoaşte strănepoţii şi posteritatea-tea peste mii de ani. Naţionalitatea e îndemnul cel mai puternic spre

1) PAPIU ILARIAN: *Istoria Românilor din Dacia superioară.* vol. II. pg. 201.

lucrare pentru fericirea neamului omenesc... Naţionalitatea e libertatea noastră cea din urmă şi limanul scăpării noastre viitoare» [1]).

Cu toate că era jurist şi filosof ca spirit, Bărnuţiu s'a coborât în acest moment, la durerile vii şi nădejdile mari cari înfloreau în suflete. De aci marele răsunet al cuvântării. Strălucind în logică dar şi în entuziasm, el a isbutit neîntrecut să toarne în suflete încredere şi nădejde. După această cuvântare s'au răspândit Românii cu sufletul înviorat; dar cel care s'a simţit adânc impresionat şi a plecat cu făptura luminată a fost Avram Iancu.

Pe câmpia libertăţii s'a îndeplinit unitatea de simţire a Românilor ardeleni. De aci însă s'au desprins două căi de luptă, două mijloace prin care gândeau că-şi vor ajunge scopul şi care au mers laolaltă deşi uneori cu precumpănirea uneia. Era calea condusă de Şaguna, aceea diplomatică şi paşnică la care se alipeau cei mai în vârstă şi calea deschisă de aprigul tânăr Avram Iancu, aceea a luptei directe cu armele, calea puterii şi vitejiei aşa cum numai, munteanul Bălcescu, credea că se pot câştiga isbânzile sigure. In acest fel prin Avram Iancu s'a format o altă mentalitate în revoluţia ardeleană de la 1848, aceea a eroismului şi biruinţei prin preţul sângelui.

II

Dar cine era acest tânăr de 24 de ani în care trebui să-şi sprijine neamul întreaga sa nădejde? Iancu era fiul unui ţăran fruntaş din Vidra de Sus, era un om al naturii atât prin origină cât şi prin educaţie. Şi-a început învăţătura la Câmpeni [2]), a continuat-o la Zlatna şi la Cluj unde a urmat facultatea de drept. Toată această învăţătură nu i-a folosit însă decât ca cunoştinţe tehnice, aşa cum erau legile ungureşti din acea vreme, căci adevărata sa educaţie şi omenie îi veneau din altă parte. Isvoarele sufletului său le găsim în locurile încărcate de frumuseţe umanizată a Munţilor Apuseni. Numai integrat acestei vieţi naturale şi istorice Iancu poate fi înţeles.

Deşi nevoit să stea când la Cluj, când la Sibiu sau Orheiu, Iancu venea mereu acasă să-şi petreacă vremea. Mai ales atunci când îl frământau gândurile de luptă — căci înainte de a se da în munţi se da în sufle-

1) Din discursul lui Bărnuţiu publicat la sfârşitul lucrării d-lui *Petre Pandrea*: Filosofia politico-juridico a lui S. B. Buc. 1935 pg. 204 şi 214.

2) In ceeace priveşte felul cum a pornit la învăţătură şi cât a învăţat a se vedea: *Biografia lui Avram Iancu de IOSIF STERCA ŞULUŢIU, extras din «Transilvania»* 1897.

tul lui — el se abătea pe la casa părinților săi ca într'un loc de regăsire. Pe deoparte îl ajutau locurile acestea, iar pe de alta oamenii acestor locuri cu datinile și tradițiile lor. Trecutul, cu fapta înaintașului său Horia, îl întărea și îl îndemna. Exemplul vieții acestui erou țăran l-a crescut pe Iancu, ca și isvoarele, brazii și munții în mijlocul cărora se născuse. Prin legătura cu Horia el se prindea și mai adânc în viața locală și se întărea și mai mult pentru lupta ce trebuia s'a ducă spre a o libera. Horia a fost un om de stâncă pe care el se sprijinea și din plămada căruia se simțea făcut. Vorbind odată cu Vasvári, una din căpeteniile oștilor ungurești pe care le-a învins, despre unirea Ardealului cu Ungaria, la afirmația acestuia că «ce a greșit dieta din Cluj va îndrepta cea din Pesta, dar unirea Ardealului cu țara ungurească se va face dacă nu altcum, prin puterea armelor»[1]), Iancu i-a spus răspicat:

«Să nu vă împingă iadul la acest pas căci atunci v'a cântat cocoșul. Să știi că cu sunt nepotul lui Horia care a crescut în casa aceasta unde ne aflăm noi, care a murit ca martir pe roată iar trupul i s'a aruncat în toate părțile lumii. Sunt gata a-i urma lui dar unirea fără condiție n'o primesc» [2]).

Iancu era fiul lui Horia și cu Horia împreună erau fii neamului de oameni vânjoși ai Ardealului, ai Moților, cari prin virtuțile lor ne-au dat învățătură aleasă de mândrie și dragoste de neam. Moții au o înfățișare sufletească deosebită. Ei sunt oameni muncitori și tăcuți; vorbesc puțin și lucrează mult; vorbesc atâta și atunci când e nevoe cu adevărat, pentru a înfăptui. Pentru Moți «distanța dintre vorbă și faptă e minimă; vorba din punct de vedere al acțiuni are la ei aproape aceeaș valoare ca și fapta» [3]). Iancu era dintre acești țărani. El era un adevărat om al locurilor acelea, crescut firesc din pământul și sufletul Moților. Adânc prin suferință. viu prin legătura sa cu viața și oamenii, el s'a ridicat la luptă dintr'un puternic instinct și dintr'o îndreptățită nevoe de a trăi a neamului. Nimic artificial, nimic voit din prea multă socoteală, fapta sa a purces întotdeauna dintr'un ales simț al vieții și al istoriei, din ființa comunității căreia aparținea și pe care o simțea cuprinsă întreagă în sufletul său.

Din primii ani ai vieții sale obștești Iancu s'a arătat, celor din preajma sa, ca un om dăruit cu însușirile unui adevărat conducător. O întâmplare din care se desprinde firea lui Iancu și legătura strânsă ce o avea cu neamul său, este aceea petrecută în anul 1847 când dieta Transilva-

1 și 2) IOSIF STERCA ȘULUȚIU: *op. cit.* pag. 11.
3) NICOLAE BUTA: *Avram Iancu și epoca sa*, pag. 28. Cluj, 1924.

niei a votat o nouă lege numită «urbariu» prin care starea Românilor se înrăutățea. Iancu fiind de față la această adunare împreună cu prietenul său Șuluțiu, auzind vorbele de ură rostite de conservatorii unguri împotriva Românilor, adânc rănit în suflet i-a spus prietenului său:

«Când acel nobil baron, care a vorbit ca un semizeu a zis: că nici acel pământ de trei coți care ne va acoperi trupul după moarte nu este proprietatea noastră, era să mă arunc din galerie între ei să-i isbesc de părete. *Nu cu argumente filosofice și umanitare vei putea convinge pe acei tirani ci cu lancea ca Horia»* [1]).

In acelaș fl se arată Iancu în toate împrejurările. In acelaș chip ni-l înfățișează istoricul ungur Kővári descriind stările de lucruri din vremea când s'a pus problema unirii Ardealului cu Ungaria. Intr'una din obișnuitele adunări ale tinerilor, Iancu, după ce a ascultat temeiurile tuturor s'a ridicat plin de hotărâre și a spus: «Sau emancipare pentru totdeauna fără desdăunare, sau moarte»[2]).

In multe alte împrejurări, în cari tânărul avocat trăia adânc durerea fraților săi și lumina care o simțea că trebue să vie, el s'a arătat acelaș om sortit să îndrepte istoria neamului său pe o altă cale. După o adunare a conducătorilor Români ținută la Sibiu, la care luase parte și fusese învinuit de cei mai în vârstă că îndeamnă poporul la răscoală, Iancu a mers la Bărnuțiu și la Barițiu cărora le-a spus: «Eu plec în munți, îmi adun oamenii mai bine înarmați și voi să-mi răsbun pentru sângele vărsat» [3]).

Era după măcelul dela Mihalț. Cu greu a putut fi oprit pentru un moment de a porni lupta cu armele.

Toate întâmplările de înaintea revoluției n'au făcut decât să adâncească și mai mult însușirile sale deosebite. Făptura răsboinică a eroului muntean se forma neîncetat și răspândea tot mai multă încredere în puterile sale. Făptura cuprinzătoare a omului des se desăvârșea deplin în destinul său încărcat de lumina nădejdii și întărit prin suferință.

Se înțelege acum ușor că împrejurul acestui om în vremurile pe care le trăia, a crescut repede o atmosferă de vrajă și îndemn. Nu el căuta poporul, cum au voit să-l înfățișeze istoricii unguri, ci acesta venea către el atras de toată făptura lui simbolică. El vorbea rar și scurt dar vorba lui era inspirată, mergea în inima ascultătorilor pentrucă nu era «vorbă» ci omenie.

1) IOSIF STERCA ȘULUȚIU: op. cit. pag. 6.
2) GEORGE BARIȚIU: op. cit. vol. II, pag. 163.
3) GEORGE BARIȚIU: *op. cit.* vol. II, pag. 165.

«Iancu nu a fost orator, în sensul modern parlamentar, el nu ştia ce sunt rafinamentele; vorbia foarte rar către mulţime; însă pare că-l vedem acum înaintea ochilor, că de câte ori lua cuvântul, în faţa lui jucau razele unei inspiraţiuni misterioase, de care nici el nu-şi putea de seama, prin urmare în momente de acelea era peste putinţă să nu răpească cu sine pe ascultători» [1]).

La aceste daruri interioare se adăogau şi acelea fizice. Iancu avea o infăţişare plăcută, atrăgătoare, plină de energie tinerească. «Era, după cum spune Bariţiu, unul din junii cei mai frumoşi ai timpului său»[2]).

Dăruit cu aceste însuşiri morale şi fizice, Iancu a crescut uşor în conştiinţa obştească pe care a purtat-o către datorie şi lumină. Om al vremurilor în care a trăit, acest tânăr erou a fost o cale prin care neamul s'a regăsit pe sine şi-a întărit puterile şi a înfăptuit după imperativele istoriei naţionale. Astfel din fiu al munţilor el a devenit Rege al Munţilor.

III.

Adunarea naţională de pe Câmpia Libertăţii a însemnat o răspântie a istoriei Românilor Ardeleni. In această adunare, cu toate că s'a jurat credinţă către tron şi împărăţie s'a lucrat într'un spirit liberal, aşa cum era atmosfera vremii, în cât prin cele 16 puncte ale Memorandului s'au proclamat drepturile Românilor, adică independenţa lor naţională şi culturală.

Odată cu acest înălţător prilej, Iancu care crescuse puternic în sine şi în faţa poporului adunat, şi-a hotărât pentru totdeauna drumul pe care trebuia să meargă. Sufletul său simţea neasemuit de adânc nevoile vremii pentru neamul său şi chipul prin care ele puteau fi ridicate. — Cu toată tendinţa de întreagă libertate care se arătase, Adunarea nu făcea altceva decât să continue o metodă veche, aceea a «cererilor» pe cale oficială, pe care cu multă vreme în urmă o întrebuinţaseră conducătorii Românilor şi se dovedise fără de folos. Cu toată măreţia şi puterea sufletească născută pe Câmpia Libertăţii, mişcarea românească, părea lui Iancu, fără de isbândă dacă nu va merge pe calea jertfelor de sânge, dacă nu va lupta «cu lancea ca Horia». De aceea el nu a stat la îndoială şi a purces la luptă.

Noua învăţătură pe care o dădea Iancu neamului său umilit şi frânt de nedreptate, lupta directă pe calea armelor, avea pentru el un îndoit scop şi anume, după cum privea: către Pesta sau către Viena. Printre Un-

1) şi 2) GEORGE BARIŢIU: *op. cit.* vol. II, pag. 164.

guri era răspândită credinţa că Românii sunt un popor prost, nepăsător, lipsit de eroism şi de orice putere de reacţiune. Istoricul Kővări, într'un ziar revoluţionar, *Ellenőr*, pe care îl scotea la Cluj, spunea că «Maghiarii n'au a se teme de Români în tendinţa lor de domnie, precum nu are a se teme cineva de oile lor» [1]). Kossuth şi-a întmeeat planurile pe această părere; el a pornit o luptă de intimidare a Românilor şi a continuat alta de exterminare a lor, fapt din care trufia maghiară a ieşit învinsă. Nu atât incidentele dintre ţărani şi grofi — aşa cum a fost acelea dela Mihalt — au provocat revoluţia, ci ordinul maghiar de terorizare şi tendinţa de desfiinţare a Românilor, într'o vreme când semnele se arătau cu totul altfel [2]). — Impotriva acestui fel de a fi priviţi Românii s'a ridicat Iancu la fapta tare a armelor. Dar pe lângă această îndreptăţire mai era o alta şi anume, credinţa lui în răsplata împărătească. Austria era în acea vreme, la grea cumpănă istorică; ajutorul de arme al Românilor ar fi fost dintre cele mai bine venite, aşa cum s'a şi dovedit după îndelungile şi vitejeştile fapte ale lui Iancu şi prefecţilor săi, împotriva Ungurilor.

Pentru aceste două motive Iancu nu a mai stat pe gânduri după Adunarea dela Blaj. El a pornit pe drum drept, făţiş şi tare aşa cum era sufletul său şi al Moţilor luptători cari doriau atât de mult să se aleagă într'un fel. Da, în Munţii lui Horia şi a strămunilor săi a găsit Iancu ascultare, a găsit însufleţire şi puterea de jertfă. Acolo, în Munţii Apuseni, la Abrud, la Zlatna, la Câmpeni, în locurile tradiţionalelor lupte pentru ridicarea din durere şi umilinţă a neamului, acolo a găsit Iancu răspuns şi îndemn pentru a-şi putea îndeplini gândul său înfierbântat de aşteptarea unei zile de biruinţă. La îndemnul lui Iancu şi al prefecţilor Sever, Balint, Buteanu, Dobra, poporul a fost organizat în legiuni, care deşi atât de improvizate din punct de vedere tehnic şi material, erau atât de bine alcătuite ca stare sufletească. Preoţii, profesorii şi studenţii deveniseră căpitani pricepuţi; ţăranii ostaşi neînfricaţi. Femeile însăşi, ca eroica Peʼlagia Roşu, în vâltoarea simţimintelor naţionale şi familiale, au luptat prefăcută omenie. Aşa s'a dus lupta grea a renaşterii poporului nostru în Ardeal.

Legaţi de pământul pe care luptau şi de credinţa strămoşească, ei au învins prin tăria credinţii şi a morţii. Gândul de foc al lui Iancu le

1) GEORGE BARIŢIU: op. cit. vol. II, pag. 158—9.

2) Despre Kossuth şi Românii ardeleni a se vedea în E. REGNAULT: *Histoire politique et sociale des Principautes Dannubiennes.* Paris 1855, pag. 195.

înflorise sufletele. Aşa l-au învins pe Hatvani, pe Kemény şi Vasvári, pe toţi tinerii revoluţionari maghiari de sub ascultarea dictatorului Kossuth [1]). Armatele lor bine orânduite şi îndestulate, trimise să supună «cetele rebele ale Românilor», n'au cruţat nimic în drumul lor, n'au iertat deloc soarta grea de a fi român. Ele au răspândit moartea şi pustiul pretutindeni. Iancu a răsbunat însă aceste suferinţi nedrepte ale Românilor.

Lupta purtată cu armele de către Iancu, a fost urmarea firească a celeia purtată de oamenii gândului, cari cu mulţi ani înainte de 1848 încercau să cultive o conştiinţă românească puternică, un suflet de mândrie şi tărie. Adunarea Naţională dela Blaj a fost o manifestare a acestei activităţi şi ceva mai mult: cea dintâi mare încercare de unitate sufletească a mădularelor neamului Românesc. Dar ea a însemnat după cum am arătat şi încheerea activităţii de renaştere numai pe calea gândului şi cuvântului. S'a simţit nevoia unei coborâri la luptă unde sufletul nou trebuia să fie încercat. Iancu a îndeplinit acest mare şi greu destin. El a fost acela care a dus mai departe, deşi cu ei laolaltă, lupta în care străluciseră atât de puternic Simion Bărnuţiu şi Şaguna, folosind darurile lor sufleteşti pe calea ce era sortită unui căpitan.

IV.

Avram Iancu: o pricepere şi o bărbăţie isvorâtă din tainele adânci ale vieţii şi istoriei locale, un om şi o viaţă de pildă. De aceea a purtat atâtea isbânzi, de aceea a căzut cum a căzut.

Ungurii asupritori au fost învinşi; au fost învinşi adică, duşmanii. Ceeace nu a putut Iancu împlini a fost învingerea prietenilor, a Austriacilor, cari au folosit o armă pe cari el nu o putea mânui: minciuna. Aceia împotriva cărora s'a ridicat au fost înlăturaţi iar aceia pentru cari s'a ridicat *l-au* înlăturat.

Abia după isbândă începe drama lui Avram Iancu.

După încetarea revoluţiei şi liniştirea popoarelor din împărăţia Austriacă Românii au pornit din nou lupta pe cale diplomatică pentru câştigarea drepturilor. De astădată nu numai pe temeiul unor principii abstracte liberale, ci şi ca o cuvenită răsplată pentru ajutorul dat Impărăţiei într'o vreme de grea cumpănă. In timp ce Iancu prin faptele sale viteşti isbutise să dea Românilor un prestigiu şi o mândrie naţională şi să

1) Desfăşurarea luptelor a fost descrisă amănunţit în *rapoartele* lui Iancu, Sever şi Balint, redactate în limba germană de IOAN MAIORESCU şi revăzute de însăşi cei trei prefecţi.

îndatoreze pe altă parte pe Impărat, tânărul mitropolit Şaguna îşi reînnoia puterile pentru o cât mai deplină isbândă la Viena. Slăbirea Imperiului, pe deoparte şi faptele lui Iancu pe de alta, îi făceau pe Români să se creadă la capătul sforţărilor prin căpătarea răsplatei ce li se cuvenea.

Faptele nu s'au petrecut însă după credinţa lor. A fost o reintoarcere la stările dinainte. Nenumăratele petiţii vechi au fost reînnoite la începutul anului 1849, dar cu toată stăruinţa şi priceperea lor, Şaguna împreună cu ceilalţi trimeşi ai Românilor, s'au văzut neluaţi în seamă în timp ce Saşii fără să fi ajutat Impărăţia, se bucurau tot de mai multe drepturi. Tot timpul între 1849 până în 1851 a fost o încercare zadarnică în acest sens.

După luptele cu Ungurii Iancu devenise un adevărat părinte, un domnitor al poporului care vedea în el sprijinul sigur în toate împrejurările grele. Craiul munţilor era acum simbolul dreptăţii şi al binelui în care ţăranii credeau atât de mult. Farmecul acestui om, încrederea căpătată în el la bătălii i-a făcut pe aceştia să creadă că înfăţişarea lui la Impărat ar aduce îndeplinirea neîntârziată a cererilor îndreptăţite ce le înaintaseră. Din acest moment Iancu a intrat pe o cale care nu era accea a sufletului său deschis şi viteaz. Nu s'a împotrivit să se ducă să dea faţă cu împăratul pentrucă el era cel dintâi care credea nestrămutat în dreptatea lui, căci nu era un om de rând ca să nu înţeleagă sau să fie mişel. S'a dus, căci voia să-şi vadă cu ochii visul împlinit.

Iancu a plecat la Viena, s'a înfăţişat împăratului şi n'a isbutit. Purtat prin capitală, dela un demnitar la altul, hărţuit şi desorientat de «bunăvoinţele mărimilor» Iancu a simţit adâncul dureros al înşelăciunii. Lipsit de însuşirile potrivite acestei vieţi pe care nu dorise niciodată să o cunoască şi în care îl târâseră evenimentele, eroul s'a simţit sdruncinat în adâncul sufletului său credincios. — La câteva zile în loc de drepturi pentru neamul său, cum îi fusese dat cuvântul, i-a fost înmânată o decoraţie pentru «meritele sale şi serviciile aduse împărăţiei». Iancu a refuzat-o neprefăcut şi mândru:

«M'am luptat pentru tron şi naţiune. Guvernul să mijlocească acordarea drepturilor promise neamului românesc, atunci voi primi decoraţia, altcum nu» [1]).

1) IOSIF ST. ŞULUŢIU: op. cit. pag. 24.

A urmat apoi disgraţia: a fost forţat să părăsească Viena neîntâr-ziat; şi Iancu s'a reîntors umilit şi nedumerit între ai săi.

Ceeace cereau Românii prin cuvântul trimişilor lor, nu putea da împăratul de bună voie, niciodată. Promisiunile fuseseră făcute pentru a-i pune în coasta Ungurilor. Românii, naţiune liberă însemna pierderea Transilvaniei. Numărul lor mare, la care se adăogau dovezile unei con-ştiinţi naţionale vii date în vremea din urmă, îi făceau pe Austriaci să creadă — şi aci se loveau la păreri cu Ungurii — că uşor se va ridica un imperiu «valah» dela mare până la Tisa. Ei vedeau adesea în Iancu, un nou Decebal al unei reînviate Dacii [1]).

Infrânt în credinţa sa către împărat şi de aci neputinţa de a câştiga drepturile acelora cari plătiseră cu sânge această credinţă, Iancu s'a reîn-tors acasă în munţi. Nu mai avea ce căuta spre Viena şi-şi căuta mângâe-rea între oamenii săi simpli, dar oameni. Se simţea sfârşit de zădărnicia vieţii pe care trebuia s'o ducă de aci înainte şi frânt de durere la aminti-rea anilor de jertfă pentru binele obştesc. Bine atât de mult dorit şi me-ritat, dar răpit. Rănit în credinţa lui nestrămutată într'o soartă mai blân-dă, înşelat în simţămintele şi gândurile sale curate, de erou, Iancu n'a mai voit să se înfăţişeze împăratului nici când acesta a trecut prin mu-nţii Apuseni şi l-a chemat [2]). — Pentru aceasta el, apărătorul Tronului şi al împărăţiei, a fost pălmuit, drept răsplată, în temniţa din Alba Iu-lia, acolo unde fusese închis şi chinuit Horia.

Nedreptatea făcută neamului său, umilinţa îndurată pe toate căile, au făcut să crească tot mai mult o negură în preajma sa. Incet, încet, suflе-tul i s'a măcinat ca o ruină, viaţa i s'a destrămat, încât din Iancu, Regele Munţilor, după anul 1852, n'a mai rămas decât o umbră tristă şi fără de odihnă, aşa cum el însuşi se mărturisea când cineva îi pronunţa nu-mele: «Eu nu mai sunt Iancu eu sunt umbra lui».

Cu sufletul pios el umbla prin locurile unde luptase, unde se sim-ţise puternic şi frumos. Se povesteşte că ar fi fost văzut umblând desco-perit pe Câmpia Libertăţii în semn de închinare pentru ceeace fusese pe aceste locuri. Bătrânul său tată dându-şi seama cât e de sdruncinat

1) Vezi I. LUPAŞ: *op. cit.* pag. 11.

2) In legătură cu această întâmplare un bătrân povesteşte: «cu împăratu' o fost aşa: Iancu s'a supărat rău pe el şi n'o vrut să dea faţă împreună. Impăratu' zice că ar fi zis că Iancu e nebun, d'aia n'a venit să dea faţă amândoi. Iancu i-o spus înapoi: mă, eu nebun, tu mincinos, tăt nu ne-am fi putut înţălege şi dacă ne-am fi întâlnit». T. MURĂRAŞU: *Viaţa şi faptele lui A. I.* Turda 1924, pag. 44.

sufletul lui Iancu l-a dus în munţi acasă. Aci el, cântând din fluer durerea sa şi a neamului, îşi purta neastâmpărul unei vieţi sfâşiate. Douăzeci de ani şi-a cântat durerea, şi-a mărturisit golul sufletesc, munţilor şi bra-reculuі, cu atât mai mult sporea dragostea poporului pentru el, cu atât creştea în juru-i tot mai multă legendă. Ţăranii nu mai vedeau în el un om din ai lor, ci o icoană a suferinţei lor, o fiinţă a luminii şi a drep-tăţii, venită din altă lume şi reîntoarsă în ea.

Pentru noi numele lui Avram Iancu este întruparea unei răspântii istorice. Pomenindu-l alături de Horia şi Tudor, sporim comoara suflе-tului nostru cu o nouă învăţătură pentru îndrumarea şi creşterea ener-giei naţionale.

ERNEST BERNEA

C R O N I C A

ÎNCEPUTUL SFORȚARII PROPRII

— GÂNDURI ȘI STRĂDUINȚI ALE TINERETULUI DE AZI —

Oare nu știi că, la orice lucru, începutul e hotărîtor, mai ales când e vorba de ceva tânăr și crud? Căci atunci se formează și se prinde mai bine înfățișarea pe care ar vrea cineva să i-o dea fiecărui lucru. PLATON, Pol. 377 a 7—b 3.

Ideia «cercetării din nou și dela început, pe calea sforțării proprii, a unor probleme simple și elementare», pe care o puneam la temelia oricărei încercări de filosofie românească [1]), a stârnit, la unii din prietenii *Rânduelii*, nedumeriri cari, spre o lămurire cât mai deplină a lucrurilor, nu pot fi trecute cu vederea. Întâlnite, întâmplător, în convorbiri particulare, le-am putea, privindu-le sistematic, formulă și rezuma în felul următor:

1. Ce vrea să zică «a cerceta un lucru din nou și dela început, pe calea sforțării proprii» și ce se poate înțelege prin «probleme simple și elementare»?

2. Ce folos poate avea pentru noi o asemenea închidere în zidurile «propriei noastre sforțări», cercetând lucruri cari nu mai interesează pe *nimeni*, în loc să ne ținem, harnici, *la curent* cu mersul întregii cugetări contemporane, de oriunde și a oricui? De ce să ne mai ocupăm — și noi — de «problemele simple și elementare» ale gândirii omenești, când ele au fost *depășite* de atâta vreme? Dece această îndepărtare voită de *actualitate* și această întoarcere silită la un trecut demult *apus*? N'am stat veacuri dearândul, *de nevoe*, în afara mișcării filosofice și aproape că — în afara întregii culturi europene, — s'o mai facem acum și de *bună voe*, cercetând «din nou și dela cap» lucruri pe care le putem află *deadreptul* și *deagata* din filosofia apuseană? Să mai săvârșim în zadar o trudă care ne-ar putea fi într'adevăr de folos, dacă, mai modești, ne-am mulțumi doar să *continuăm* lucrurile de unde le-au lăsat cei mai înaintați — ca să nu zicem: cei mai la modă filosofi apuseni de azi?

3. Și, la dreptul vorbind, această «întoarcere către începuturi» și acea mărginire la «propria noastră sforțare» — nu sînt oare deadreptul cu neputință în

1) Cf. *Gând și cuvânt* (*Rânduiala* I, 1) și *Despre înțelesul și condițiile unei filosofii românești* (*R.* I, 2). Cf. deasemenea și studiile semnate de ceilalți redactori ai revistei: *Țară* — *Psihologia românească* de Ion Samarineanu, *R.* I, p. 302—303.

desfășurarea de fapt a lucrurilor? Nu suntem luați, adică, fără să vrem, de *curentul vremii* și *influențați*, fără să știm, de ceeace se petrece în alte părți?

Iată o seamă de întrebări menite să pună serios la îndoială — nu fără îndreptățire la prima vedere — metoda de lucru pe care o socotiam singura în stare să așeze cugetarea românească pe căile unei temeinice desvoltări proprii. Ele ne silesc, ca atare, să reluăm, într'o privire mai largă și mai adâncă, ideia de care e vorba, încercând să arătăm, acum, că înțelesul pe care-l dădeam — și condițiile pe care le puneam, atunci, filosofiei românești, se potrivesc, de fapt, întregii noastre culturi, istoriei noastre însăși, în măsura în care acestea nu pot ținti altceva decât ființarea și întregirea de sine a neamului nostru.

Odată lămurită, într'o asemenea perspectivă, ideia de care e vorba, va trebui să ne îndreptăm apoi înspre semnele vremii, cari ne-ar vesti că neamul românesc a și început într'adevăr să păsească, pe calea sforțării proprii, către ființarea și întregirea de sine ca unitate istorică de sine stătătoare.

I.

Toți sântem, fără a ni da sama, și ucenicii și învățătorii altora, prin orice cuvânt, prin orice faptă, prin orice gest al nostru. — N. IORGA.

Este adevărat că popoarele nu trăesc în istorie fără nicio legătură între ele: fiecare pentru sine, fără să știe și fără să-i pese de celelalte. Dimpotrivă, știința descopere la toate noroadele și pe toate tărâmurile de viață, chiar și în starea etnografică a semințiilor, atâtea întrepătrunderi, unele mai puternice, altele mai slabe desigur, dar niciodată neexistente. Sunt idei și forme de viață, care pornesc dela un popor și se răspândesc, treptat la celelalte, luând, de fiecare dată, noui înfățișări, după locuri și oameni. Popoarele, întocmai ca oamenii, învață astfel unele dela altele, și, tot ca la ei, bobul de 'nvățătură rodește uneori mai mult, alteori mai puțin, dar cât de felurit la fiecare. Și așa se întâmplă că, pe calea aceasta, unele se trezesc la viață nouă, iar altele se istovesc și pier. Istoria omenirei ne stă la îndemână cu pilde și de un fel și de altul.

Și 'ntr'adevăr, după legile rânduelii pământești, nici nu poate fi altfel. Nimic și nimeni, pe lumea aceasta, nu trăește singur și numai de sine stătător, și mai puțin decât orice: omul însuși — în firea căruia sălășluește legea conviețuirii cu semenii, prin ale căror gânduri și fapte crește și se întregește pe sine. Cu atâta mai mult neamurile nu vor putea și nu vor avea de ce să ridice ziduri despărțitoare în jurul lor. De atâtea ori află dela altele ceeace n'au apucat să descopere ele înșile, și de câte ori nu învață, în acelaș fel, lucruri, la care, singure, n'ar fi putut ajunge niciodată. Căci — și istoria ne-o poate dovedi oricând — nu e neam care să fi trecut dela cultura anonimă a poporului la cultura publică a personalităților, dela treapta etnografică la treapta istorică, fără un imbold din altă parte, fără o ciocnire de idei și forme, străine, de întocmire și îndrumare a vieții. Așa a pășit civilisația omenească, din popor în popor, dela Răsărit spre Apus și dela Sud la Nord. Și nu altfel s'au născut Renașterile

şi Revoluţiile naţionale. Legătura cu altfel de viaţă îndeamnă, după legile firii omeneşti, la prefaceri, uneori mai deasupra, alteori mai afunde.

Pretutindeni aceste prefaceri, chemate de nevoi mai adânci şi mai grabnice decât e simpla «imitaţie», încep cu aducerea a ceeace cade mai repede la îndemână unor oameni deprinşi cu altfel de viaţă: încep cu primirea ideilor şi formelor de întocmire ;cu forma» şi nu cu «fondul», care, acesta, nici nu se poate împrumuta. Dacă au vre-o vină cei care aduc unui popor feluri de viaţă străine de aşezările şi orânduelile lui tradiţionale, apoi aceea nu stă în faptul că «introduc forme goale» — căci ce-ar însemna să se împrumute «fondul» însuşi? — ci în credinţa că aducerea formelor ajunge ea singură, pentru ca noua orânduială să ia, cu temeinicie, fiinţă, uitând sau scăpând cu totul din vedere că lucrul de căpetenie în re-formarea unei societăţi nu este atât schimbarea formelor cât mai cu seamă ceeace trebue să vină după aceea: creiarea putinţei de folosire a noilor chipuri de îndrumare a vieţii fără de care acestea rămân în adevăr «forme goale», adică «simple forme», care nu isbutesc să *formeze* cu adevărat noul om, noua societate, noul «fond». Şi astăzi se crede la noi că a «introduce o reformă» nu înseamnă decât a schimba, a înlocui, pe cale de lege, vechile forme cu altele noi, în vreme ce, de fapt, adevăratele reforme sunt cele cari schimbă şi re-formează nu formele, ci «fondul» însuşi; cari pătrund, adică, înlăuntrul vieţii sufleteşti şi sociale a oamenilor până la adâncimea de unde pornesc ideile şi faptele lor, însuşi felul lor de a fi. Căci dacă «forma» se împrumută cu mijloacele conştiente — «fondul» se *formează* la adâncimea zăcămintelor sub-conştiente ale sufletului omenesc. Pe ce cale se poate ajunge la creiarea «fondului» însuşi — se va vedea mai jos; aici un singur lucru trebue să reţinem şi anume: că schimbarea formelor este pentru societăţile pe care împrejurările istorice le silesc la prefaceri într'un timp foarte scurt, — un prim pas, necesar, fără îndoială, — întrucât societatea, pentru noua educaţie pe care trebue s'o capete, are nevoe de noui aşezăminte şi noui orânduieli de îndrumare, — dar care nu e câtuşi de puţin deajuns — tocmai pentru câştigarea noilor deprinderi de muncă, pentru creiarea noului «fond». Adevărata prefacere abia de aici începe, şi nu pe cale de lege, ci pe calea unei noui creşteri dealungul multor ani de muncă sistematică.

Aşa fiind, se înţelege dece nici societatea românească — sau numai o parte din ea — nu poate fi învinuită că, la o anume întorsătură a desvoltării ei, a trebuit să aducă din Apus forme de viaţă cu totul străine istoriei noastre, care, ca atare, nu puteau fi decât «goale», adică «simple forme» de întocmire economică, socială, juridică şi politică, — ci că, aducându-le, s'a mulţumit a rămâne numai la o schimbare, la o înlocuire de forme, îmbrăcând vechiul fond în haina noilor forme. Munca de re-formare lăuntrică, de formare propriu zisă, prin care sufletul nostru trebuia să capete deprinderea de a se mişca firesc înlăuntrul noilor orânduieli, a rămas străină societăţii noastre. Cea mai mare şi cea mai însemnată parte a noilor forme de viaţă — formele vieţii economice, bunăoară, — au fost aduse din capul locului şi au continuat să fie mânuite până în zilele noastre, de străini, care, aceştia, nu le-au adus aşà cum ne trebuiau nouă, ci cum ştiau ei să le mânue şi, — n'avem de ce să ne supărăm nici unii nici alţii —, aşà cum le-o cereau interesele lor. Noi înşine ne-am mulţumit, în cea mai mare măsură, cu schimbarea formelor juridice

şi politice, cu partea formală prin urmare, cu reforma vechilor forme, uitând cu totul munca de re-formare a fondului însuşi, adică de reeducare a oamenilor spre a se putea mişca cu pricepere şi destoinicie înlăuntrul noilor împrejurări. Indeletnicirea noastră de căpetenie a fost pe de o parte să ne ţinem «la curent» cu ideile şi formele de viaţă ale Apusului, — pe care a doua zi îl descoperiam iarăşi ca păşind cu mult înaintea noastră, iar pe de altă parte să criticăm cu înverşunare introducerea acestor forme goale şi străine. Aşa dar: pe de o parte *reforma formelor*, iar pe de alta: *critica formelor*. Au fost, precum s'a observat, cele două linii de desvoltare ale civilizaţiei noastre moderne : linia revoluţionară a politicii şi economiei naţionale şi linia reacţionară a culturii şi educaţiei.

Vina ziditorilor României moderne nu stă, prin urmare, în aceea că au introdus *forme goale*, — ca străine, ele nu puteau fi, pentru noi, decât goale, — şi nici în faptul că au alergat la *forme străine* — fiind noui, ele nu puteau fi decât ale altora, întrucât ale noastre, vechi şi pământene, nu se mai potriveau cu noile împrejurări economico-sociale, culturale şi politice, în care ne aruncase, la începutul veacului trecut, legăturile economice şi spirituale cu Apusul civilisat, — ci vina lor, dacă le rămâne totuşi una, este aceea de a se fi îngrijit prea mult de reforma «formelor» şi prea puţin de formarea «fondului», adică de înzestrarea oamenilor cu noile deprinderi de muncă înlăuntrul noului fel de viaţă. Formele goale trebuiau umplute de către societatea noastră, — subt îndrumarea unor conducători de o mai largă şi mai adâncă înţelegere a lucrurilor, — cu o puternică încordare de muncă în toate privinţele, cu un nou spirit de iniţiativă personală, cu o mare încredere în puterile proprii, cu un nou simţ de demnitate în legăturile dintre oameni.

Dacă, deci, e adevărat, că şirul de prefaceri în care a intrat, la începutul veacului al XIX-lea, societatea românească, nu putea fi înlăturat din desvoltarea noastră istorică, nu e mai puţin adevărat că ele trebuiau îndrumate nu numai spre formele vieţii noastre economice, sociale, politice şi culturale, ci şi spre cuprinsul acestei vieţi, spre sufletul şi deprinderile oamenilor. Şi dacă, iarăşi, este adevărat că această formare a «fondului» nu s'a făcut ori, că, — daţi fiind oamenii, ce trebuiau s'o facă, ei înşişi puţin formaţi în noul spirit al vremii, nici nu s'a putut face până acum, — nu e mai puţin adevărat că ea trebue încercată de acum încolo. Inceputul acestei mari prefaceri sufleteşti nu poate fi altul decât încercarea necontenită şi punerea în necurmată lucrare a puterilor noastre; nu poate fi altul decât o mare încordare de muncă, un mare avânt al sforţării proprii în tot ce gândim şi 'n tot ce săvârşim. Sforţarea proprie, această mare încordare istorică a puterilor de viaţă ale unui neam întreg, acest început al fiinţării şi întregirii de sine, este condiţia neapărată a unei istorii şi culturi proprii.

Nu se poate spune, desigur, că neamul românesc n'a săvârşit, în trecutul lui, asemenea sforţări istorice de a fi şi de a rămâne ceeace este, în cugetul şi fiinţa lui. Fără marile sforţări ale Intemeierilor, fără eroicele încordări ale atâtor războaie purtate dealungul veacurilor, fără încercarea celor trei mari revoluţii pământene, a lui Horia, a lui Tudor şi a lui Iancu, fără munca uriaşă totuşi, oricâte lipsuri i-am găsi, a veacului al 19-lea, care a sfârşit cu încordarea uimitoare a Războiului de Intregire, fără rezistenţa tăcută, dar de fiecare

clipă, a tuturor celor cari se simțiau de o limbă și de un sânge pe pământul nostru, — Neamul românesc s'ar fi șters de mult de pe răbojul vremii, s'ar fi pierdut de mult în massa nesfârșită a Slavilor dimprejur. Fără toate acestea n'am fi ceeace suntem, se înțelege, — dar nu e mai puțin adevărat că marele avânt de întregire al Neamului nostru, marea încordare istorică a tuturor puterilor de viață, ale întregului popor, rămâne de făcut abia de acum înainte. După lărgirea hotarelor Țării, urmează întregirea de sine a Neamului ca împlinire a rânduelii lui istorice pe lume.

Și zorile acestui nou și mare început par a miji la orizontul viitorului apropiat al istoriei noastre. Dar înainte de a privi razele noului răsărit istoric al neamului românesc, să încercăm a desluși mai deaproape înțelesul și condițiile a ceeace am numit sforțare proprie ca început al ființării și întregirii de sine a unui neam.

II.

Cu toate că lumea, in întregul ei, păşeşte mereu înainte, tineretul trebue să înceapă totuşi, de fiecare dată, dela capăt şi să străbată din nou, ca individ, epocile culturii omeneşti. — GOETHE.

Una din căile pe care un om sau un popor păşeşte în chip firesc la împlinirea rostului său în lume, care nu poate fi altul decât întregirea de sine a ființei sale istorice și metafizice [1]), este, cum am văzut, legătura cu viața și istoria altor popoare, împărtășirea din gândul și fapta altuia. Ea este, de altfel, și singura cale pe care individul se poate integra în tradiția de gând și faptă a neamului din care face parte, și singurul chip în care un popor, la rândul lui, se poate așeza în aceeaș tradiție istorică a omenirei întregi. Dar împărtășirea de care e vorba, nu-și va da adevăratele roade, dacă nu va avea la temelie sforțarea proprie a poporului sau a insului care o săvârșește. Sforțare proprie — aceasta constă într'o puternică încordare personală sau colectivă de înțelegere și însușire a gândurilor și lucrurilor văzute la alții, într'o mare și adâncă sforțare de pătrundere în ființa, rostul și rânduiala lor, a lucrurilor pe care le cercetăm noi înșine, într'o străduință necurmată, de o cât mai desăvârșită întrupare în fapte, a gândurilor nutrite și puse la cale de insul singuratic sau de voința unui neam întreg. Sforțarea proprie este semnul puterii, măsura volniciei unui neam. Prin ea străbate la lumină, în toată munca lui de întregire istorică și metafizică, tăria de a fi a unui neam, dorul lui după desăvârșire, după împlinirea de sine.

Sforțarea împărtășirii cu gândurile și faptele altuia, fie c'o face un singur om, fie că-i a unui popor întreg, pentru a însemna cu adevărat un pas spre întregirea de sine, nu poate fi o simplă imitare a lor, o învățare pe din afară, ci o adâncă însușire, o temeinică deprindere. Iar aceasta nu se capătă luând sau împrumutând lucrurile deadreptul și deagata dela cel care le-a gân-

---

1) Problema *întregirii ființei omenești* și, în legătură cu ea, aceea a *întregirii neamului*, alcătuesc, într'o desvoltare sistematică de idei, obiectul unei cercetări deosebite. Aici trebue să ne mulțumim cu ceeace pot să trezească în minte înțelesurile obișnuite ale acestor expresii.

dit sau săvârșit, ci învățând a le gândi și săvârși tu însuți din nou și dela început. Căci tocmai aici ne înșelăm deobicei, când e vorba să folosim un lucru pe care nu l-am mai văzut, cu care nu știm să umblăm, când vrem adică să «adoptăm» o lege, să «introducem» o reformă din altă parte: credem că văzând acel lucru, îl și cunoaștem, iar cunoscându-l, știm sau suntem în stare să-l și facem. Unei asemenea înșelări cad pradă întotdeauna oamenii și popoarele tinere, și mai cu seamă în privința împrumuturilor de cultură: idei, sisteme de cugetare, stiluri de artă, legi și orânduieli sociale, politice ș. a. m. d. «Adoptarea» lor e, de fapt, o caricatură, împrumutul — o imitație de sclav. Ci calea adevăratei «culturi» a omului, adică a împlinirii și întregirii de sine, în lumea întregului social și istoric din care face parte, prin împărtășirea din gândurile și faptele acestui întreg, nu poate fi alta decât deprinderea lor din nou și dela început, printr'o încordare a puterilor proprii, care să însemne înălțarea poporului la treapta «culturii» împărtășite, iar nu coborîrea acesteia la nivelul celui dintâi; care să însemne adică o întregire și nu o «adaptare». Iar această deprindere de mânuire a gândurilor și faptelor altuia, adică a unor idei și forme noi de viață, nu-i altceva decât «fondul» însuși, noul fond de care are nevoe o societate când trece dela un fel de viață la altul, și mai ales când trece dela rânduiala vieții patriarhale, închise, care isvorând din adâncurile subconștiente ale sufletului devălmaș al poporului, se deosebește dela societate la societate, — la organizarea unei vieți deschise, de largi și felurite legături puse la cale și cultivate de o politică de Stat, pe care un popor, lăsat de împrejurările istorice în formele vieții patriarhale încă mult timp în urma celorlalte, poate și trebue s'o «împrumute» dela acestea. Noile forme de viață se impun de obicei, în asemenea împrejurări, peste capul și socoteala voită de conducătorii poporului, cari, ei înșiși, nu pot vedea întotdeauna drumul și dreapta măsură. Oricum ar fi însă, ceeace nu trebue uitat, mai cu seamă de către conducători, este că «fondul» însuși nu se poate împrumuta, ci se formează întotdeauna pe calea unei sforțări îndelungate; el nu se poate învăța dintr'odată, privind din afară, ci trebue deprins pe 'ncetul în ani de ucenicire. O aspră ucenicie pe de o parte, săvârșită într'o neîntreruptă sforțare proprie, pe de alta, menite să ducă, printr'o repetată săvârșire de către noi înșine, din nou și dela început, la o adevărată deprindere, — iată în ce stă caracterul *ascetic* și *monahal* al singurei împărtășiri mântuitoare din cugetul și fapta altei «culturi» [1]).

Dar popoarele, ca mădulare firești ale omenirei, își desăvârșesc întregirea de sine nu numai pe calea tovărășiei istorice de gând și faptă unele cu altele, ci și prin împărtășirea din firea lucrurilor înșiși pe calea cercetării și faptei proprii. Și după cum, fără începutul sforțării proprii nu e cu putință o dreaptă tovărășie de gând și faptă între popoare, tot așa, pe aceeaș temelie, urmează să se îndeplinească orice adevărată cercetare și faptă de sine stătătoare. In cercetare, sforțarea proprie se vădește nu numai în mânuirea sigură a

---

1) O deslușire mai amănunțită a procesului de «împărtășire din gândul și fapta altuia» își are locul mai nimerit înlăuntrul problemelor de care va fi vorba altă dată și anume: *gând și cuvânt* și *gând și faptă*. Aici a trebuit să ne mărginim numai la prima lui condiție: *deprinderea din nou și dela început pe calea sforțării proprii.*

metodelor, ci şi, mai ales, într'o gândire proprie, într'o cugetare în care gândul şi cuvântul isvorăsc deopotrivă din vatra unitară a unei minţi întregi şi neînstrăinate. In faptă, aceeaş sforţare purcede din puterea de viaţă a unei fiinţe înstare să se mişte singură şi de sine stătătoare în tot ce întreprinde, — o fiinţă pricepută şi volnică în care trecerea dela gând la faptă se face în chip firesc, fără îndoeli, fără şovăiri. Sforţare proprie în gând şi sforţare proprie în faptă înseamnă aşa dar gând propriu şi faptă proprie.

Cercetarea proprie nu vrea să fie însă o cercetare numaidecât *nouă*, dând la lumină adevăruri necunoscute şi nebănuite până atunci, ci străduinţa, mult mai modestă, şi tocmai deaceea condiţia neapărată a celei dintâi —, de a cerceta şi descoperi, şi noi la rândul nostru, din nou şi dela început, printr'o sforţare de muncă proprie şi pe făgaşurile fireşti ale gândului şi cuvântului românesc, firea lucrurilor în mijlocul cărora am fost rânduiţi să ne împlinim fiinţa. Avându-şi origina în sforţarea proprie, şi îndreptându-se, în căutarea ei, către origina lucrurilor, către începutul şi obârşia fiinţării lor, cercetarea noastră devine astfel de două ori originară. Iar originale cu adevărat, adică aducătoare de adevăruri noi, nu pot fi decât cercetările adânc originare. Aşa fiind, împărtăşirea din firea lucrurilor acestei lumi pe calea cercetării proprii înseamnă de fapt prinderea din nou şi din rădăcini, de către noi înşine, a legăturilor fireşti ale lucrurilor, cu ajutorul unei tainice vorbiri în gândul propriu ca vorbire: cu lucrurile şi cu noi înşine deopotrivă [1]). Dar pentruca această prindere să fie temeinică, pentruca ea să pătrundă, adică, până la începutul şi temeiul lucrurilor cercetate, ducând astfel la o adevărată stăpânire a lor, singura care face ca, în orice străduinţă omenească, gândul să lumineze fapta, iar fapta să împlinească gândul, — pentru aceasta, prinderea firei lucrurilor trebue să însemne, din partea noastră, ca şi cu gândurile şi faptele altuia, tot o anume deprindere a lor. Şi după cum deprinderea gândurilor şi faptelor altuia, în cel mai larg înţeles, se câştigă prin gândirea şi săvârşirea lor din nou şi dela început, pe calea sforţării proprii, tot aşa nu se poate ajunge la deprinderea lucrurilor înşişi decât desprinzându-le oarecum cu gândul, din încheieturile lor fireşti şi învăţând a le prinde iarăşi la loc, din nou şi dela început, în întregul pe care-l alcătuesc. In această desprindere şi despicare până la începuturile lor fireşti, pe de o parte, şi în acea prindere la loc până la alcătuirea din nou şi dela început a întregului lor firesc, pe de alta, — lucrurile sunt deprinse, pe calea cercetării proprii, întregi şi nedespărţite, în fiinţa, rânduiala şi rostul lor pe lume. Numai pe calea unei asemenea sforţări, prin urmare, ştiinţa noastră despre lucruri este o ştiinţă, nu originală şi cu atât mai puţin «specific-naţională», ci proprie şi prin aceasta firească.

Urmarea preţioasă a unei ştiinţe cu adevărat proprii se vădeşte numai decât în faptă: numai o asemenea ştiinţă poate alcătui călăuza în stare să îndrumeze puterile unui om, ca şi ale unui poor, pe calea faptei proprii. Căci a

1) Ţinem să atragem atenţia, celor care ne-ar înţelege greşit, că «vorbirea tainică în gândul propriu ca vorbire cu lucrurile şi cu noi înşine» nu însemnează câtuşi de puţin vechea speculaţie raţională pe marginea lucrurilor şi nu înlătură nici observaţia nici metoda experimentală a ştiinţei pozitive, ci stă, ca o condiţie *sine qua non*, la începutul oricărui fel de cercetare, filosofică sau ştiinţifică propriu zisă. O analiză mai desvoltată a acestui punct îşi are locul în cadrul problemei *gând şi cuvânt*.

şti cu adevărat un lucru, nu trebue să uităm, are o întreită însemnare: 1. a îi prins şi deprins în cugetul tău acel lucru, a avea adică gândul lui; 2. a putea rosti în cuvinte, a spune limpede şi în grai propriu acel gând; şi 3. a fi în stare să-l trăeşti lăuntric sau să-l întrupezi înafară, în faptă proprie. Cine are un gând, dar nu poate să-l rostească în graiul propriu şi nu ştie să-l înfăptuiască cum trebue, fără să fie deadreptul netrebnic, rămâne totuşi un nevolnic. Fapta proprie nu poate porni aşa dar decât din gândul propriu, care, la rândul lui, e rodul cercetării săvârşite pe calea sforţării proprii.

A rosti gânduri în vorbă şi faptă proprie — e singura cale care ne stă la îndemână, pentru a ne afla pe noi înşine, pentru a fi printre alţii şi cu alţii, dar prin noi înşine. Cine înţelege prin propria lui cercetare: ce sânt, cum sunt rânduite şi ce vor lucrurile acestei lumi, şi cine din şi prin proprie vrednicie săvârşeşte tot ce întreprinde, acela singur, om sau popor isbuteşte să devină ceeace a fost rânduit să ajungă, înlăuntrul întregului acestei lumi, dintru începutul nepătruns a tot ce-a fost să fie. Fără încordarea creatoare a sforţării proprii, viaţa noastră şi rostul ei în lume se abat dela firea şi rânduiala lor înlăuntrul rânduelii celei mari a lumii însăşi, încărcându-se astfel cu păcatul cel mai apăsător şi neiertat: al rătăcirii şi pierzării de sine. Pe drumul ei însă — în tot ce gândim şi săvârşim noi înşine, ca şi în tot ce vedem şi luăm dela alţii, — fiinţa noastră, ca oameni şi ca popor, sporeşte lăuntric, se împlineşte pe sine prin împărtăşirea din duhul întregului istoric şi cosmic, care vine şi sălăşlueşte întru noi.

Dacă, prin urmare, spre această întregire cu duhul, nu ni se deschide nouă, oamenilor, ca pornind dela noi, în toată căutarea şi străduinţa noastră, altă cale decât aceea a sforţării proprii, se cuvine să vedem mai deaproape şi rânduiala de care, după firea ei, se ţine această sporire lăuntrică. Această lege nu se deosebeşte de legea oricărei creşteri fireşti. Tot ce e viaţă împlineşte, precum se ştie, în desvoltarea sa, până la formarea încheiată, până la întregirea firească a fiinţei sale biologice, o rânduială neînduplecată: ea reface pentru sine, repetând din nou şi dela început, într'un ritm prescurtat, drumul plin de încercări şi peripeţii pe care l-a străbătut întreaga specie. Sau, după formularea ştiinţifică a legii biologice: *ontogenia repetă fylogenia*. Când Goethe spunea: Wenn auch die welt im ganzen fortschreitet, die Jugend muss doch immer wieder von vorn anfangen und als Individuum die Epochen der Weltkultur durchmachen — el nu făcea decât să recunoască şi în educaţie, în creşterea şi formarea spirituală a oamenilor, puterea aceleeaşi legi a naturii. Şi tot aşa de îndreptăţit se poate spune: că educaţia spre cultură a unui popor trebue să repete în mic momentele de seamă ale întregii culturi omeneşti. Spre a se aşeză în rândul neamurilor creatoare de cultură, cu cari împrejurările îl pun, dela o vreme, in aceeaş tovărăşie de soartă istorică, spre a trece adică în rândul poporelor care se străduesc să-şi împlinească fiinţa lăuntrică prin împărtăşirea cu noima rânduelii istorice şi cosmice care face să fie şi ţine tot ce este — orice popor, în păşirea lui spre acest scop, care e de altfel ţinta firească a fiinţării lui în lume, trebue să refacă pentru sine într'o ucenicie mai mult sau mai puţin îndelungată, toată desvoltarea spirituală pe care celelalte popoare, legate de firul aceleeaşi soarte, au străbătut-o împreună până atunci. Deaceea

toată strădu[illegible]ța aceasta de întregire spirituală a unui neam pe calea sforțării proprii. trebue să se desfășoare după rânduiala a două principii:

1. orice împărtățire din ideile și formele de viață ale altui popor, trebue să se sprijine pe o înțelegere și o deprindere din nou și dela început, de către noi înșine, a acelor idei și forme de viață străine; și

2. orice împărtășire proprie din noima și rânduiala lucrurilor acestei lumi prin gândurile și faptele noastre înșine trebue să pornească dintr'o pogorîre a cugetului până la începuturile firești ale lucrurilor, până la stihiile care le leagă și le rânduesc lăuntric, până la isvoarele din care purced laolaltă. Fără aceste afundări către temeiuri și elemente, făcute de fiecare nouă cultură, din nou și dela început, în lungă și necurmată frământare a cugetului și graiului propriu, în necontenită lucrare a puterilor proprii, orice încercare în domeniile culturii: știință, filosofie, artă, școală, economie, politică etc., rămâne la chipul înșelător al lucrurilor, rămâne o operă de pseudocultură, cum se întâlnesc atâtea în toate ramurile vieții noastre publice, a căror nu numai zădărnicie dar chiar primejdie pentru creșterea unei culturi adevărate, nu sunt întrecute decât de necinstea pseudogânditorilor, a oamenilor de falsă știință, a falsilor oameni politici cari mișună într'o societate cu simțul ierarhiei și al adevăratelor valori încă neformat. Dimpotrivă, o întoarcere la începuturi și o temeinică frământare a lor cu propria noastră sforțare, este singurul mijloc de a scăpa de tirania umilitoare a ultimelor cărți străine, care ne reduce la funcțiunea minoră de veșnici colportori culturali. O asemenea întoarcere, singura în stare să ne facă educația unei vieți spirituale nerobite, poate fi și trebue adusă la îndeplinire în următoarele chipuri:

1. Studiind, în traduceri și interpretări proprii, marile opere ale filosofiei și artei omenești, îndeosebi acelea ale antichității clasice grecești și ale renașterii apusene, care, ca epoci de început, sunt mult mai pline de învățături și mai rodnice pentru o cultură care începe, cum e a noastră. Și mai ales să ne facem școala la marii dascăli ai omenirei, la Grecii antichității clasice, — dar nu prin interpretările învățaților apuseni, cari ne dau totul deagata, ci prin propriile noastre puteri. Până acum, după 8 decenii de cultură modernă, încă nu s'a format la noi o școală de studii clasice care să ajute pătrunderea valorilor eterne ale culturii greco-romane în societatea românească. Cu câteva traduceri necetite, cu profesori cari se întrec în inactivitate — plutim în plină barbarie.

2. Cercetând, din toate punctele de vedere, țara și neamul românesc, — domenii în care întâlnim mai rar ispita imitației.

3. Incercând a ne lămuri și noi, în cugetul și graiul propriu, asupra problemelor simple și elementare, — problemele de început și de totdeauna ale gândirei omenești — în care să ne mișcăm nu după «specificul național» pe care ar trebui să-l cercetăm mai atent, ca să luăm conștiință de el, ci după judecata noastră, cu o problematică nu «națională» ci proprie, de sine stătătoare.

Noi n'avem ceeace se chiamă curente proprii de idei, avem însă cursale și reprezentanțe pentru toate câte se succed în Apus. Fiecare Herr-doktor în filosofie are astfel putința să fie original și mai original decât toți e cel mai proaspăt. Deaceea unii se învechesc de-a doua zi, alții care știu să se țină «la curent», rămân însă toată viața originali. A ne ocupa de probleme simple și

elementare nu însemnează a rămâne la metodele primare ale filosofiei grecești, se înțelege, dar nici a «adopta» pueril și fără critică ultimele rezultate ale filosofiei apusene.

4. Săvârșind, din îndemnul și după planul nostru, potrivit împrejurărilor dela noi, pe care trebue să le studiem serios, toate reformele, toate construcțiile de care țara are întradevăr nevoe, folosind cât mai puțin «experții» străini. Trebue să părăsim concepția național-țărănistă e drept, dar cu totul nețărănească, de rentieri scăpătați, a concesionărilor.

5. Ținând seamă, în tot ce gândim și înfăptuim, de nevoile adevărate ale țării și neamului românesc, de orizontul și problemele culturii noastre iar nu de acelea ale Apusului care ne întinde curse la orice pas. Până la o deplină neatârnare a cugetului românesc, care va veni cu vremea, e bine să apărăm, din motive educative, caracterul *autarhic*, *autotelic* și *demiurgic* pe care trebue să-l aibă toate străduințele lui, fiindcă nu vedem altă cale de a scăpa de sofistica lipsei de adâncime, de scolastica lipsei de pregătire temeinică și de barbaria beției de cuvinte la unii și a pierderii de vreme la alții. In ce privește legăturile cu celelalte culturi, îndeosebi cu acelea ale Apusului, ținem să nu fim greșit înțeleși: ele nu trebuesc oprite ci numai cu grijă îndrumate, fiindcă celui care nu e încă deprins să se conducă singur, legătura cu o cultură superioară îi aduce mai mult rău decât bine; îl înstrăinează de calea lui și a poporului său, îl face adică, mai «barbar» decât era înainte.

Ideia sforțării proprii ca început al ființării de sine a unui neam, înlăuntrul întregii tradiții de gând și faptă istorică a omenirei, cum am încercat s'o lămurim mai sus, nu se ivește acum, pentru întâia oară, în istoria cugetului românesc. Mult mai nouă decât faptul însuși, care începe, firește sfios și fără conștiință de sine cu primii noștri pași în istorie, ideia aceasta se arată din ce în ce mai limpede, odată cu intrarea noastră din nou în ritmul de viață al Apusului. O întâlnim la cronicari, la filologii și istoricii ardeleni, la Gheorghe Lazăr și la Episcopul Grigorie al Argeșului, la Ieromonahul Macarie sau la un Anton Pann. Formulări luminoase și depline n'a atins însă decât în momente de mare încordare a conștiinței noastre istorice și la cei cari întrupau cu înaltă desăvârșire această conștiință. Așa a fost bunăoară formularea lui Simion Bărnuțiu în discursul dela 1848: «Vai de omul pe care îl poartă altul! Vai și de națiunea care nu umblă pe picioarele sale, sau nu vede, decât cu ochii altei națiuni»; sau aceea a lui A. D. Xenopol din «Cuvântarea festivă» dela mormântul lui Ștefan cel mare cu prilejul Serbării dela Putna din 15 (27) August 1871: «Să fim ceva *prin lucrarea noastră și nu numai prin ajutorul lucrărilor altora*. Să nu așteptăm pururea lucrări gata dela alte popoare». Sau: «...să căutăm a scoate *din crierii noștri înșuși* cele de trebuință pentru propășirea poporului»... Și însfârșit: «Astfel întărind puterea spiritului și a inimei noastre *prin însuși a noastră ostenealâ*, vom câștiga tot atât de sigur lupta în contra elementelor contrare propășirei noastre, precum câștiga Ștefan bătăliile asupra dușmanilor din afară» [1].

1) *Convorbiri literare*, 15 August 1871, pag. 191—92. Subliniat de noi. Suntem bucuroși de-a putea avea așà de curând prilejul să arătăm ce ne leagă întradevăr și mai ales de Xenopol, celor cari ne învinuiau că l-am fi sacrificat pe nedrept lui Maiorescu. Precum se

Aceeaş idee o desvoltase Xenopol, mai pe larg, cu un an înainte, în primul articol din seria întitulată: «Studii asupra stării noastre actuale» [1]), în care arată ce rodnică a putut fi, pentru renaşterea Europei, atingerea cu frânturile unei civilizaţii moarte, care, spre a fi înţeleasă şi însuşită, cerea o mare sforţare proprie de reconstituire şi de pătrundere, de creiare oarecum din nou şi dela început a tuturor ideilor şi formelor ei de viaţă, o muncă mult mai folositoare în sine decât însăşi cuprinsul acelei civilisaţii —, şi cât de primejdioasă, dimpotrivă, este, pentru renaşterea noastră, legătura cu o cultură vie, în plină desvoltare, de unde totul ne vine deagata, noi înşine ne mai fiind siliţi a face nicio sforţare pe deasupra. Deaceea «singurul mijloc în contra acestui neajuns al stării noastre este», după el, «de a îndrepta activitatea spiritului nostru spre câmpuri în care să ne putem mişcà în mod liber sau măcar ceva mai neatârnat de producerile altor popoare ». Aceste câmpuri sunt, în primul rând, literatura, «singura» — pe la 1870 — «în care am produs ceva de sine»; apoi «cunoştinţa ţărei şi a poporului nostru sub toate punctele de vedere»; istoria, dreptul, literatura populară, starea socială şi economică; şi însfârşit: «geologia, geografia fisică, fauna şi flora câmpilor şi a codrilor noştri, geografia plantelor şi câte alte ştiinţi care nu aparţin numai raţiunei pure, ci pornesc de la cunoştinţa unor fapte mai mult sau mai puţin *locale*, să fie obiectul studiilor noastre». «Trebue să ne învăţăm a creia, mai întâi în mic, pentru apoi a crea în mare».

Dar cel care-şi desfăşoară toată cugetarea lui politică, socială şi economică privitoare la desvoltarea culturii române moderne, în lumina acestei idei şi din punctul ei de vedere a fost Mihai Eminescu, el însuşi, în tot ce-a gândit şi săvârşit, cea mai înaltă pildă de sforţare românească. Orice om, orice generaţie şi orice popor, zice el, — desigur nu în afara ecourilor prelungite ale ideii lui Goethe, — când vrea să-şi însuşiască bunurile civilizaţiei omeneşti, trebue s'o facă «prin o nouă muncă intelectuală, prin studiu» care face ca «civilizaţia omenească să înceapă oarecum din nou şi din fundament cu orice generaţie nouă» [2]). Munca aceasta proprie trebuià să cearnă, în fiecare clipă, ideile şi formele de viaţă care ne veneau din Apus, potrivit cu «trecutul acestui popor», cu «lipsa lui de experienţă», potrivit cu «slăbiciunea lui economică» şi cu «lipsa lui de cultură». Cu un asemenea *simţ istoric*, care ştie că «mai cu seamă în ştiinţele ce ating statul şi societatea, nu există niciun adevăr absolut», bun pentru toate timpurile şi locurile, trebuia să se împlinească la noi toate prefacerile politice, sociale, economice şi culturale de care ţara avea înadevăr nevoe. In loc de aceasta, «tinerii noştri au luat drept bun tot ce se poate ceti în câtiva ani în autori francezi şi germani, *dispensându-se cu desăvârşire de a mai gândi şi ei înşii ceva, de a mai cerceta şi ei înşii*». Aşa s'a făcut că «o naţie

---

vede nu e vorba de niciun fel de sacrificare, fiindcă noi nu ne ţinem «întrucât structură» nici de unul nici de altul, ci, urmându-ne un drum propriu, ne întâlnim uneori cu unul, alteori cu celălalt. Şi aşà cu toţi, — fără a ajunge totuşi, cum s'ar părea, la un amestec eclectic de idei, pentru simplul motiv, că nu ne ţinem de toţi la un loc, în «părţile lor bune», ci, cum am zis, de linia unui gând propriu.

1) *Convorbiri literare*, 1870, p. 1 şi urm.

2) Cf. articolul din *Timpul* dela 6 Aug. 1878, ed. Murăraşu p. 165.

ca a noastră, ieşită de ieri alaltăeri din stadiul păstoriei, înzestrată, e drept, cu multe daruri, dar nedeprinsă la artele şi munca apusenilor, trebuia pusă neapărat pe acceaş linie cu Apusul, trebuia să concureze ca egal cu egal, cu toate naţiile şi civilizaţiile, trebuia să stee cu toată Europa în raporturi de liber schimb şi de liberă aşezare reciprocă, în care stau întreolaltă Franţa şi Anglia bunăoară» [1]). Şi deaceea el e de părere, ca şi Xenopol, că «ştiinţele (afară de ceeace e domeniu public) trebue să prezinte *lucrări proprii ale naţiunei*, prin care ea ar fi contribuit la luminarea şi înaintarea omenirei; artele şi literatura frumoasă să fie oglinzi de aur ale realităţii în care se mişcă poporul, o coardă nouă, originală, proprie pe bina [scena] cea mare a lumii. Legislaţiunea trebue să fie aplicarea celei mai înaintate idei de drept pusă în raport cu trebuinţele poporului, — astfel însă încât explicarea ori aplicarea prin lege să nu contrazică spiritul acelora. Industria trebue să fie a naţiunei aceleia şi păzită de concurenţă; iar purtătorul ei, comerciul, s'o schimbe pe aur, dar aurul, punga ce hrăneşte pe industriaş şi îmbracă pe agricultor, trebue asemenea să fie în mâinile aceleaşi naţiuni» [2]).

Dela Eminescu încoace «sforţarea proprie» a ajuns, fără să poarte acest nume, gândul de temelie al mai tuturor îndrumătorilor şi cugetătorilor noştri politici. S'a înfăptuit puţin, e drept, dar de vorbit s'a vorbit foarte mult, mai ales dela războiu încoace, de o politică «prin noi înşine», de «şcoala activă», «şcoala muncii», până când, în cele din urmă a biruit tot vechea metodă a împrumuturilor şi concesionărilor — în politică şi economie, iar vechea «şcoală a cărţii» — în educaţie. Dar nu e vorba să facem un istoric al «sforţării proprii» la noi: am voit să-i stabilim numai vechimea ca idee, spre a-i urmări apoi, mai deaproape, începutul ca faptă, care, acesta, nu depăşeşte, în timp, vremea pe care-o trăim azi. Căci oricât de vechiu şi de răspândit ar fi în istoria ideilor noastre gândul de care ne ocupăm, el a rămas totuşi întotdeauna, în trecut, podoaba ideologică a câtorva cugetători, cari nu l-au putut întrebuinţa niciodată la mai mult decât la *critica* felului de desvoltare a culturii şi civilizaţiei noastre moderne. Abia în vremea de răscruce istorică pe care o trăeşte neamul nostru astăzi, ideia aceasta a ajuns să pătrundă în conştiinţa unei părţi însemnate din societatea românească, şi anume în conştiinţa tineretului deplin format, tinzând să cuprindă şi să pună la lucru sufletul întregii Ţări. Este pentru întâia oară în istoria noastră, când ideia sforţării proprii isbuteşte să strângă laolaltă, într'o mişcare unitară de mare încordare istorică, toate puterile de viaţă ale neamului românesc. Mulţumită acestei mişcări a tineretului de azi, căruia i se va alătura, în curând, tot ce este viu şi curat în Ţară, numai acum putem vorbi cu drept cuvânt de *începutul sforţării proprii* în istoria şi cultura românească. Cum şi în ce împrejurări a prins fiinţă noua orientare a tineretului, în ce constă noua rânduială de viaţă spre care năzueşte acest tineret şi cu ce metode urmăreşte el înfăptuirea marelui său gând — vom încerca să stabilim îndată.

---

1) *Op. Compl.* ed. Cuza, p. 490—91.

2) Articolul *Echilibrul* din *Federaţiunea* (III) Mai 1870. *Articole politice*, ed. Murăraşu, p. 19—20.

III

Adevăr adevărat îţi spun: că, dacă nu se naşte cineva din nou şi dela înce-put, nu poate vedea Impărăţia lui Dum-nezeu. — IISUS către Nicodim, cărturar al Iudeilor. Ioan III, 3.

Aici e urzeală nouă ca la 'nceputul lu-mii... Cuvintele ţăranului argeşean C. F. A., când a văzut tabăra legionară dela Carmen-Sylva din vara anului 1935.

Cu privire la împrejurările cari au dus treptat, dela războiu încoace, la apariţia noului tineret românesc ca o mişcare spirituală şi politică cu năzuinţi şi metode de luptă proprii, vom deosebi din capul locului două feluri: un rând de împrejurări, *negative*, de natură politică, socială şi economică, cari, lucrând împotriva integrării treptate a tineretului în cuprinsul societăţii ca atare, au dus la strângerea lui într'un *corp social de sine stătător;* al doilea rând de împrejurări, *pozitive*, de natură culturală cari au contribuit efectiv la *formarea* acestui tineret, cu o nouă orientare spirituală şi cu noui metode de lucru. Cele dintâi au făcut cu putinţă, din afară oarecum şi fără să vrea, ivirea noului tineret ca mişcare spirituală şi politică, alături şi pe deasupra societăţii; celelalte au înlesnit însăşi constituirea şi organizarea lui ca atare, în forme cu totul deosebite de moravurile societăţii constituite — nu numai ale păturii ei conducătoare, ci şi ale straturilor conduse. Să le urmărim pe rând.

Indată după încheierea păcii, lărgirea hotarelor Ţării punea politicii româneşti, în legătură cu reorganizarea ţinuturilor alipite, în primul rând o problemă de administraţie. Toate şcoalele, teoretice ca şi practice, de cultură generală sau profesionale, până la Universitate, au trebuit să pună la îndemâna Statului personalul funcţionăresc de care el avea nevoe şi la îndemâna societăţii profesioniştii liberi: medicii, avocaţii, inginerii, de care aceasta ducea lipsă. Numărul absolvenţilor în stare să ia asupră-şi aceste funcţiuni fiind totuşi neîndestulător faţă de nevoile mari şi grabnice ale Statului, s'au înfiinţat şcoli noui — multe şi de toate felurile. Faptul răspundea nu numai unor necesităţi administrative şi sociale, ci şi unei vădite tendinţe de ridicare pe trepte sociale mai înalte, a păturilor de jos ale societăţii, dela ţăranul cu oarecare dare de mână şi ţăranul bogat, până la micul negustor şi micul funcţionar dela oraş. Această tendinţă de ridicare socială era încurajată nu numai de starea economică înfloritoare din Ţară, ci şi de noua politică şcolară şi culturală, care încuraja cu bună ştiinţă şi, ca intenţie, pe bună dreptate desigur, ridicarea culturală a claselor de jos. Universităţile însăşi, sporite la 4, şi populate peste măsură, au trebuit să renunţe la cea mai însemnată menire a lor, formarea de cercetători ştiinţifici, spre care abia începuse a se îndreptă în ultima vreme, şi să se mulţumească cu pregătirea elementelor profesionale, făcându-se deci, în felul acesta, din punctul de vedere al culturii în genere, un pas înapoi. Dar în curând, şi, după obiceiurile noastre, mai repede decât trebuia, toate locurile libere la Stat se ocupă şi încă, prin jocul fericit al favorurilor, mai mult decât era nevoe, încurajându-se astfel, de o democraţie nevârstnică, cea mai desmăţată dintre întreceri; iar dela isbucnirea crizei economice Statul nu numai că nu mai poate angaja

funcţionari noi, dar se vede silit să practice politica «economiilor», a «reducerilor» budgetare la început, de personal mai apoi, oprind în cele din urmă orice fel de numiri. Şcolile şi mai ales Universităţile continuau însă să arunce în societate tineri intelectuali cari căutau de lucru, până când, abia târziu bă-gându-se de seamă, s'a început cealaltă politică, a desfiinţării şcolilor. — Statul şi societatea în genere ne mai putând deci absorbi, pe căile normale ale profesiunilor, acest tineret, ele au provocat astfel, indirect, constituirea lui într'un corp social cu interese proprii, îndreptate în chip fatal, ca ţintă politică, împotriva actualei ordini, isbutind astfel să-şi câştige merite mult mai rodnice pentru viitorul neamului românesc decât cele pe care şi le pregătiau ele însile.

Dar nu au fost numai împrejurările sociale şi economice. Lor li s'a adăogat dela început şi din plin, cele politice propriu zise: priveliştea risipei şi sustragerii banului public, spectacolul unei demagogii fără frâu şi al luptelor dintre partide, pentru putere, folosind multe şi ciudate mijloace de a fi preferate; s'au adăogat, pe lângă imoralitatea vieţii publice, nepriceperea şi neputinţa conducătorilor noştri de-a organiza munca şi producţia Ţării, spre a nu recurge la calea, atât de uşoară şi uşuratică, pe cât de nevolnică, a împrumuturilor din afară şi a concesionărilor înlăuntru; s'a adăogat sfidarea, pe care-o arunca mizeriei generale, îmbogăţirea miraculoasă a câtorva, — unii din lefurile cu totul «autonome» şi legale pe care au ştiut să le prevadă anumite «regii», iar alţii, deopotrivă de toleraţi, deadreptul din înstrăinarea banului public; s'a adăogat o altă sfidare, din partea străinilor de neam şi ţară, vechi sau proaspeţi cetăţeni, cari ştiau să se facă preferaţi, ca «specialişti», în toate întreprinderile de Stat şi particulare, acestea din urmă ele însile în cea mai mare parte străine, în vreme ce lucrătorul, muncitorul, medicul, inginerul, intelectualul băştinaş erau invitaţi, cu binevoitoare săltare din umeri, să se mulţumească cu puţinele firimituri dela banchetul potentaţilor şi al favoriţilor lor; n'a lipsit spectacolul unei armate rău întreţinute, al unei administraţii rău plătite şi conrupte; s'a adăogat lux şi risipă deoparte, foame şi sărăcie de alta. Şi tabloul ar putea fi continuat... — Toate acestea au făcut ca cea mai aleasă şi mai curată parte a tineretului cărturar al Ţării să se desprindă, îndată după războiu, de restul societăţii româneşti, să se constitue în corp social aparte şi să pornească lupta de trezire a conştiinţelor publice şi naţionale pe calea mişcărilor studenţeşti. Inceputul a ieşit în 1922 din nevoia de a reacţiona împotriva comunismului, care, pe terenul cultivat de poporanism, prinsese a se întinde pe atunci la Iaşi peste tot, dar mai ales în lumea studenţească.

Acestea au fost împrejurările negative ale mişcării spirituale şi politice a tineretului românesc de după războiu. Ele au fost deajuns spre a ridica în sufletul acestui tineret puternice îndoeli, care au dus în cele din urmă, la o totală neîncredere, cu privire la sistemul politic liberal şi democratic al Ţării. Au fost însă cum am spus, şi împrejurări care au lucrat pozitiv, formându-l şi organizându-l, arătându-i ţinta de atins şi punându-i la îndemână metodele de lucru. Să le urmărim, în acelaş fel schematic, şi pe acestea.

Atmosfera spirituală era, la Iaşi ca şi la Bucureşti, îndată după terminarea războiului, cam aceeaş. Acolo A. C. Cuza rezolva problemele economice, sociale şi politice, şi mai ales problema «jidanilor» cu spirite reuşite şi cu argumente limpezi ca lumina zilei — totul bine studiat şi calculat; la Bucureşti Nicolae

Iorga, cu un temperament opus profesorului dela Iaşi, dar cu acelaş spirit înţepător, desfăşura, cu o vervă care înlocuia stringenţa logică a celui dintâi, argumente deadreptul opuse. La aceasta se mai adăoga, şi acolo şi aici, ştiinţismul raţional şi plin de încredere la unii, empirist şi'mpofilat de îndoeli la alţii. Intr'o asemenea atmosferă cuminte şi bătrânească, se iveşte, şi de o parte şi de alta, reacţiunea tinerilor: reprezentată la Iaşi prin *şcoala de luptă şi faptă politică* a tânărului Corneliu Zelea Codreanu, iar la Bucureşti prin *şcoala de cercetare ştiinţifică şi meditaţie istorico-filosofică* a lui Vasile Pârvan pe de o parte, prin *şcoala de meditaţie filosofico-religioasă* şi, în acelaş timp, *de strânsă disciplină logică* a Profesorului Nae Ionescu, pe de alta. Toate aduceau unul şi acelaş *duh nou:* preţuirea şi folosirea, în gândul şi fapta noastră, nu numai a puterilor străvezii ale raţiunii, pe care le stăpânim şi le îndrumăm noi, oarecum după voe, ci şi a puterilor tainice din noi şi de dincolo de noi, care ne stăpânesc şi ne îndrumează *ele*, fără voia noastră. Descoperirea acestor puteri în viaţa personală şi spirituală a individului, ca şi în viaţa colectivă şi istorică a popoarelor, şi propovăduirea încrederii în ele — au fost primii paşi spre a nouă orientare a tineretului: paşii cari îi lărgiau orizontul spiritual până la Cer, până la marile lui rânduieli. Şi toate aduceau una şi aceeaş *metodă nouă:* puneau tineretul *la lucru*. Niciunul din noii îndrumători nu-i dădea nimic deagata: idei şi adevăruri aduse de acasă, din cărţi saŭ dela ei; situaţii şi drepturi câştigate prin «tratative» personale. Ci totul se descoperia şi se cucerià atunci, pe loc, în văzul tuturor, cu străduinţa tuturor. Cel care, senin şi solemn, în fraze ritmic scandate, ca un preot al Resemnării cosmice ridică până la cer zidurile destinului tragic al oamenilor: singurătatea şi tăcerea, nimicnicia şi moartea: cel care, eroic şi plin de avânt, propovăduia totuşi lupta împotriva morţii prin munca, iubirea şi jertfa creatoare de gânduri şi viaţă, — înţeleptul de obosită antichitate şi apostolul de nouă renaştere, Vasile Pârvan se coborà în mijlocul faptelor şi întreprindeà cercetări arheologice *la teren*, deprinzându-şi astfel elevii nu numai cu teoria ci şi cu însăşi munca ştiinţifică. (Aceeaş şcoală de cercetare la teren a făcut mai târziu în domeniul sociologiei un alt rând de tineri şi anume: cu pregătire teoretică dela Nae Ionescu, ei au luat parte, începând cu anul 1925, la una sau mai multe din «campaniile de cercetări monografice» pe care le întreprindea la sate Profesorul D. Gusti).

Cu altă ţinută decât platonicul Pârvan, Nae Ionescu, recunoscând oamenilor—adevărate monade spirituale—aceeaş singurătate în faţa marilor întrebări, dar deschizându-le totuşi câte o singură fereastră: în sus, spre Dumnezeu, desbătea familiar şi socratic, fără «aparat» istoric şi bibliografic, dar cu o puternică dialectică personală, «pe viu», cum spunea dânsul, — cele mai grele probleme de logică şi metafizică — isbutind astfel să trezească interes şi nelinişte în sufletul studenţilor, să stârnească întrebări şi preocupări statornice în spiritul lor. La Nae Ionescu nu se învăţa ceeace se chiamă obişnuit «carte»; se învăţà însă altceva mult mai preţios: gândirea proprie — e drept: cu toate riscurile în chip firesc legate, la acea vârstă, de o asemenea îndeletnicire. Metoda era însă mult mai rodnică pentru formarea şi a omului şi a cercetătorului, decât oricare alta [1]). Dacă în latura ştiinţifică tineretul de azi a putut fi îndrumat de doi din

1) Datorită nu numai chipului *personal* în care vedea şi studia problemele, ci şi mai ales accentului pe care-l punea pe problematica *proprie, personală* a fiecărui filosof, făcând

dascălii lui mai în vârstă, în domeniul luptei politice şi naţionale el şi-a găsit căpetenia chiar în mijlocul lui... («Aici e urzeală nouă»). — Iată în scurt spiritul în care s'a format şi continuă a se forma noul tineret al României: în locul cărţii şi vorbei: fapta; în locul expunerii sistematice de rezultate gata făcute: cercetarea însăşi, lupta cu greutăţile, personal simţite, ale problemelor; în locul înregistrării pasive de cunoştinţe şi înaintării de sine în situaţii: agonisirea lor prin luptă şi sforţare proprie. E noua şcoală, a tinerilor, a celor *aleşi* să urzească începutul unei alte Românii. Ea s'a născut din împrejurări prielnice, dar mai cu seamă din cele neprielnice, din îndrumările câtorva şi din piedicile tuturor; din puţine înlesniri şi din nenumărate greutăţi; din spijin, dar mai ales din prigoană şi urgisire. Ea sporeşte şi se desăvârşeşte acum în necontenită luptă, suferinţă, jertfă; în frământări de adâncuri, în încordări de fiecare pas, în sforţările proprii ale tuturor.

Ajungând, aşa dar, tineretul de azi să întemeieze, el singur, o mişcare spirituală şi politică proprie, urmează dela sine să ne întrebăm care sunt anume năzuinţele acestei mişcări şi pe ce căi se urmăreşte înfăptuirea lor, faţă de linia istorică a desvoltării noastre naţionale, precum şi, mai ales, faţă de spiritul în care se desfăşoară *azi*, adică la 17 ani după marea Unire, istoria Ţării româneşti.

Marele şi unicul gând al noului tineret român nu este nici «fascismul» nici «antisemitismul», cum le e teamă celor cari ar avea câte ceva de pierdut de pe urma acestor tendinţe, ci cu totul altceva: e gândul unei adânci reînnoiri lăuntrice a Românului de pe toate treptele sociale — o năzuinţă de natură spirituală, educativă, religioasă aproape. Tineretul de azi nu are nici ambiţia de a creià o «cultură» românească «la înălţimea» celorlalte popoare, cu care s'ar lua oarecum la întrecere; şi tot aşa de puţin nutreşte ideia unui «imperialism» oarecare, îngustând dreptul la viaţă altor popoare. Idealul românesc al acestui tineret nu este nici de rămânere la mărunta gospodărie a unei politici de suprafaţă, nici de semeaţă întindere în lături peste drepturile şi năzuinţele altora, — el rămâne, din toate aceste puncte de vedere, la politica istorică a poporului român: apărându-şi sărăcia şi nevoile şi neamul. Idealul lui este de adâncime în ceeace voeşte să schimbe, de înălţime în ceeace vrea să înfăptuiască. Tineretul de azi nu mai crede în schimbarea formelor de deasupra, în înlocuirea oamenilor dela conducere cu alţii la fel cu ei, în puterea dela sine a legilor şi instituţiilor. Gândul lui este să reînnoiască viaţa societăţii româneşti nu în formele ci în *spiritul* ei, nu în înfăţişarea exterioară ci în *rânduiala ei lăuntrică*. E vorba, aşa dar, de o schimbare a *omului însuşi*, a felului său de a fi, de a gândi şi de a lucra, iar nu de înlocuirea oamenilor, unii prin alţii. E vorba să atingem în sporirea noastră lăuntrică, o nouă treaptă de *omenie*, de adâncă şi înaltă omenie, care să ducă neamul românesc la adevărata fiinţare şi întregire de sine în cugetul şi fapta lui istorică.

E vorba de o nouă educaţie a omului, de o reformă a «fondului»

din filosofie o disciplină, ştiinţifică fără îndoială, dar cu adânci rădăcini şi cu puternice resonanţe *lirice*, — cu toate că în soluţii era, ca şi acum, «colectivist», — Nae Ionescu a trebuit să-şi vadă o seamă de elevi, îndeosebi ramura orăşenească, apucând, sub vădite înrâuriri străine, în ce priveşte deslegările problemelor, pe drumul unui individualism anarhic, de care abia acum în urmă au început a-şi luà seama.

însuşi, nu de o altă înlocuire a «formelor». Românul de mâine va trebui să fie un om mai demn şi mai conştient de sine şi de neamul său, mai cinstit, mai muncitor, mai disciplinat, mai întreprinzător, decât cel de astăzi; cu alt simţ istoric şi social în viaţa lui publică şi particulară; mai adânc şi mai limpede în gânduri, mai priceput şi mai destoinic în fapte — şi'n amândouă: sincer cu sine însuşi, corect faţă de ceilalţi. Noul om românesc nu va mai avea în viaţă o atitudine de tocmeală, de linguşire şi temenèle, de laşitate, ci una de luptă deschisă, de curaj şi demnitate, o atitudine eroică. Idealul lui este omul năs-drăvan, în stare să iasă, ca prin minune, din orice încurcătură a vieţii.

De fapt nevoia unei îndreptări mai adânci a lucrurilor în Ţara noastră e simţită de toată lumea, în frunte cu însuşi Regele Ţării. In discursul de Anul Nou 1935, Majestatea Sa nu se sfiă să spună sfetnicilor Săi cuvinte ca acestea : «In pragul acestui an nou suntem datori cu toţii să ne reculegem şi să ne gândim ce va fi mâine. Am ajuns în zile în care *metodele vechi nu mai merg, va trebui găsit ceva nou*, dar acest nou trebue să nu vie dintr'o dragoste de inovaţie, ci dintr'o profundă convingere că în toată administraţia Ţării noastre sunt lucruri cari trebuesc schimbate... *Un spirit nou va trebui să bântue această Ţară*». Dar cei cari vorbesc necontenit de «reforme radicale» menite să pună, odată pentru totdeauna, capăt relelor din Ţara noastră, sunt tot oamenii politici. Când zic reforme radicale, ei se gândesc de fapt numai la schimbarea instituţiilor, începând chiar cu constituţia Ţării. Pentru a face lucrul acesta însă, ei nu uită să ceară... puterea. Altfel n'au mai multă putere decât să *vorbească* despre «necesitatea» reformelor. Sunt însă alţii, oameni de ştiinţă aceştia, cari cred că, pentru o adevărată îndreptare a lucrurilor, nu e câtuşi de puţin nevoe de schimbarea instituţiilor şi a legilor, ci de aceea, mai adâncă, a oamenilor înşişi, făcându-i să devină *mai oameni*, să se supună cu adevărat unei singure legi: *legea omeniei*. Pentru aceasta, cei cari gândesc astfel, nu cer, e adevărat, puterea, ci se mulţumesc cu sfaturi şi îndemnuri: «Să-şi facă fiecare datoria acolo unde se găseşte — şi lucrurile se vor schimba dela sine». Criza de care suferim este, în primul rând, o criză morală: «dacă fiecare şi-ar face datoria...». Pricina este o înrăire a oamenilor, o creştere a pornirilor egoiste. Leacul stă în înfrânarea acestor porniri: să devenim mai buni, mai drepţi, mai înţelegători; într'un cuvânt: să ne facem cu toţii datoria. Totul atârnă de noi, de voinţa noastră, de bunăvoinţa fiecăruia.

Faţă de aceste păreri, ale oamenilor politici de o parte, ale câtorva moralişti şi cugetători politici pe de alta, tineretul de azi nutreşte cu totul alte credinţe. El le împărtăşeşte unora convingerea că o schimbare a omului însuşi e neapărat necesară, dar criza de care suferă societatea românească de azi — şi de totdeauna — nu este numai morală, ci una mult mai adâncă: o criză de gândire, o lipsă de pricepere, de iscusinţă, de îndemânare, o lipsă de rânduială. In împrejurările grele ale vieţii de azi, Românul îşi dovedeşte cu prisosinţă şi nepriceperea şi nevolnicia. E vorba, prin urmare, de o criză de putere lăuntrică, de spirit şi tărie morală, de înarmare sufletească în faţa vieţii. E vorba de lipsuri cari nu se pot îndreptă cu simple sfaturi şi îndemnuri. Pentru o nouă educaţie, pentru adevărata educaţie a societăţii româneşti e nevoe de mai mult; e nevoe de o nouă şcoală, de o altă pregătire pentru viaţă, în alte instituţii, străbătute de alt duh. Noua educaţie, legionară, se face într'o şcoală

nouă: şcoala faptei, a luptei, a sforţării proprii. In această privinţă tineretul împărtăşeşte pe deaîntregul convingerea celor cari vor să schimbe instituţiile, dar nu rămâne la aceasta, ca ei, şi n'au nevoe, ca dânşii, de venirea «la putere». El şi-a început, singur şi împotriva «puterii», noua educaţie — în instituţii proprii, altele şi altfel decât cele de Stat.

Tineretul de azi luptă, aşă dar, pentru creiarea unui *nou om românesc*, dar nu în absolut şi în abstract, ci omul momentului istoric de azi, omul cerut de nevoile societăţii româneşti din vremea noastră, pentru care noul tineret are o adâncă înţelegere istorică. Mulţumită acestei înţelegeri, el nu aprobă şi nu condamnă pe deaîntregul şi fără deosebiri tot cuprinsul desvoltării noastre moderne. Simţindu-se însuşi sub cârma vremurilor, el vine să deosebiască ceeace, în vălmăşeala întâmplărilor, se aşează pe linia istorică a întregirii şi sporirii lăuntrice a neamului nostru, de ceeace cădea alături sau chiar împotrivă. Cu această judecată noul tineret îşi simte datoria nu să răstoarne tot ce s'a clădit până acum, ci să continue, să desăvârşească, adâncind, întărind, înălţând. El poate fi, *astăzi*, — un alt moment istoric în desvoltarea societăţii româneşti — şi din punctul de vedere spiritual şi din cel tactic-politic, în luptă cu reprezenanţii *actuali* ai ideilor şi formelor politice cari au dus la înjghebarea, aşa cum se vede, a României moderne, dar pe *marea linie istorică* străduinţele lui vin, de fapt, să continue această muncă desăvârşind-o. E un lucru pe care nepotrivirile şi nici chiar — duşmăniile de azi nu trebue să ne facă a-l uita. Nu putem, în dreaptă perspectivă istorică, să învinuim trecutul că n'a făcut ceeace cade tocmai în sarcina noastră să împlinim. Noi putem şi trèbue să fim *astăzi* împotriva unei «democraţii» care a sporit, exploatându-le criminal, vechile noastre deprinderi de lene, nepricepere, tembelism, indolenţă, laşitate, nepotism, etc. etc., dar nu trebue să uităm că, în trecut, ideile liberale şi democratice au înfăptuit lucruri, cum sunt desrobirea naţională a Principatelor, mai întâi, a tuturor ţărilor locuite de Români mai apoi şi unirea lor, cu oricâte ştirbiri, într'o singură Ţară; sau ca desrobirea socială şi politică — bunuri pe care noi, dela oarecare depărtare, le punem, prea uşor, în seama «fatalităţii istorice», dar pentru care, — oricât ar fi ele de «formale» şi de «goale», — s'au luptat, au suferit, au muncit generaţii. E drept că oamenii aceştia au făcut greşeli — dar poate fi socotit om întreg cel care se crede în afară de această primejdie ? —; e drept că nu ne-au învăţat — căci nici ei nu ştiau — cum să folosim, spre sporirea vieţii noastre, aceste «libertăţi» şi că le-au lăsat pradă tuturor călcărilor în picioare, tuturor abuzurilor către cari au fost îmbiaţi, în primul rând, ei înşişi şi poate că, în cele din urmă, ei singuri —, dar cine are curajul să creadă că tot ce face el e lucru desăvârşit şi pentru toate veacurile ? Dacă nu putem să nu descoperim înaintaşilor noştri şi greşeli, nu ne e îngăduit, din această pricină, să le arătăm mai puţin recunoştinţa şi înţelegerea noastră.

Şi tot aşă, datorită acestui puternic simţ istoric şi politic, tineretul de azi nu mai poate împrumuta şi nu mai are nevoe să împrumute dela străini îndrumări şi întocmiri pentru ceeace are de făcut. El îşi dă seama că momentul istoric în care se găseşte societatea românească e cu totul altul decât acela în care se găsesc societăţile apusene. El ştie că în Apus, societatea suferă, în cea mai mare parte, de urmările unei organizări pe care, în formele acelea, so-

cietatea noastră n'a cunoscut-o niciodată. Viaţa economică, socială şi politică a atins acolo, în formele liberale, capitaliste şi democrate, — în formele burgheze — desvoltarea cea mai mare pe care puteau s'o îngădue marginile firești înlăuntrul cărora e ţinută totuşi, pe acest pământ, să se desvolte orice formă de viaţă istorică şi mai ales cea liberală şi capitalistă, — care se caracterizează tocmai prin aceea că se desvoltă şi se complică la nesfârşit şi fără măsură şi că în momentul în care e silită să se mărginească, intră în criză, când trebue să se organizeze din nou într'un cadru limitat. Societatea apuseană se găseşte în acest moment de reorganizare a vieţii economice, sociale, politice şi spirituale, pe temeiul aceloraşi principii burgheze, însă nu într'un cadru nemărginit, internaţional, universal ci înlăuntrul unui câmp social limitat, mai mult sau mai puţin întins, înlăuntrul fiecărei naţiuni, fiecărui stat de sine stătător. Ea trece printr'o fază de «verificare», face o «haltă de ajustare» a tuturor ideilor şi formelor burgheze de viaţă, după care s'ar putea să pornească din nou, cum a şi început de altfel, o desvoltare la nesfârşit şi va merge aşà până când iarăşi se vor găsi faţă în faţă interese contrarii care să vrea acelaş lucru, a cărui soartă iarăşi va trebui s'o hotărască încrucişarea armelor — fireşte: pentru o vreme, după care jocul se poate repeta... — Acesta este sensul social-istoric al naţional-socialismului şi al fascismului. De aceea, pe drept cuvânt pot fi socotite aceste mişcări de regenerare politică a societăţii apusene, drept forme ale reacţiunii burgheze. Caracterul lor de «revoluţii de dreapta», cum a fost numită revoluţia naţional-socialistă, este, în adevăr, numai aparent, căci în ciuda tuturor «revizuirilor» de mare răsunet verbal — singura revizuire reală fiind numai aceea a tratatelor — spiritul şi metodele rămân, precum se vede, aceleaşi. Pentru o revoluţie de dreapta se cer cu totul alte dimensiuni lăuntrice, cu totul alte orizonturi spirituale decât acelea în care a trăit şi trăeşte societatea apuseană. O singură revoluţie de dreapta cunoaşte până acum istoria omenirei: a lui Iisus din Nazarethul Galileii.

Dar, oricum ar fi, ceeace interesează să reţinem pentru discuţia noastră, este că oamenii societăţii apusene au, de atâta vreme formată, educaţia care le dă putinţa să se mişte cu deplină destoinicie chiar în vremuri de criză, înlăuntrul formelor de viaţă burgheză. Cu totul alta este situaţia la noi. Deşi formele noastre de viaţă sunt burgheze, societatea însăşi este totuşi departe de a avea un suflet şi o educaţie burgheză. Ţărănimea noastră e o lume — nici măcar de plugari ci de păstori. Creşterea şi negoţul de vite — acestea sunt îndeletnicirile proprii poporului român. Pământul încă nu ştie să-l muncească. Orăşenimea românească, deşi are îndeletniciri burgheze, nu stăpâneşte încă, precum se ştie, *spiritul* acestui fel de viaţă: pasiunea muncii ordonate, a bogăţiei pentru bogăţie, spiritul de iniţiativă personală, pasiunea ocupaţiilor pline de riscuri şi primejdii, cu îmbogăţiri şi sărăciri repezi, desprinderea de pământul de naştere, de ţară, de neam şi pornirea în lume după avere, etc. Spiritul burghez nu-l au la noi decât străinii. Românul, funcţionar sau mic comerciant, are în genere, psihologie de «negustor fricos». Ca orice om care nu se pricepe într'o meserie, el procedează prudent, asigurându-şi întotdeauna, pe cât se poate, succesul, pe alte căi — îndeosebi politice. Deaci marele rol pe care-l joacă politica în societatea noastră nu atât pentru conducerea treburilor publice cât mai ales pentru viaţa particularilor. De aci goana după funcţii la stat, cu pensia asigurată, şi

fuga de profesiunile şi întreprinderile libere. Viaţa liberă, de necontenită încordare, a celui ce se conduce singur şi singur îşi poartă răspunderea — e un lucru de care se fereşte, pe cât poate, Românul, şi cel dela oraş şi ţăranul, care, deşi duce viaţă de sine stătătoare, nu trăeşte totuşi activ şi în continuă luptă ci pasiv şi purtat de împrejurări. Deaci marele rol pe care-l joacă în viaţa şi a unuia şi a celuilalt «şansa», «norocul», «voia lui Dumnezeu», etc. Românului îi lipseşte în genere pasiunea averii, a acumulării la nesfârşit; el se mulţumeşte «cu puţin», îşi «face» repede «suma». Îi place chiar să câştige mai bine decât mult decât mereu câte puţin. Munca continuă şi regulată nu intră în deprinderile sale. Idealul lui e: «muncă puţină şi câştig mare».

Iată o psihologie cu desăvârşire opusă celei burgheze. Pasul pe care trebue să-l facă societatea românească în momentul de faţă, — pasul cerut de împrejurările istorice în care trăeşte, este tocmai o educaţie de muncă ordonată şi continuă, de iniţiativă personală, de curaj şi risc, pe care viaţa dusă până acum nu i-a făcut-o şi, atâta vreme cât această viaţă se va desfăşura după principiile democrate şi liberale, nu va putea să i-o facă niciodată. Să nu se uite că societatea apuseană nu şi-a făcut educaţia burgheză sub regimul «marilor principii», ci înainte, în viaţa de luptă pe care a dus-o cu vechiul regim. Ea şi-a *cucerit prin luptă proprie* «libertăţile» democratice, dealungul multor veacuri deârândul, nu le-a primit deagata, cum s'a întâmplat la noi. Deaccea, sub regimul acestor «libertăţi», ea a ştiut să-şi organizeze viaţa, în vreme ce noi nu ştim. Noi nu suntem în stare să ne mişcăm şi să ne organizăm în cadrul formelor de viaţă burgheză, pentrucă ele nu sunt cuceriri ale noastre ci luându-le, cum nu se puteà altfel, gata făcute, ne-am pomenit dintr'odată înlăuntrul lor, mai stângaci şi mai ne-liberi decât ne simţiam în vechea stare de robie politică şi socială. Se înţelege că, pentru a ne face noua educaţie de muncă, nu e nevoe să ne întoarcem la un regim de robie şi disciplină silită, ci la unul de ordine şi disciplină liberă, aşa cum îl cere tineretul. «Marile principii» ne-au folosit să înfăptuim opera *negativă* a des-robirei şi ne-atârnării, dar ele nu ne mai pot ajuta să ridicăm opera pozitivă, să ne construim noua viaţă înlăuntrul lor. Libertatea, egalitatea, suveranitatea — sunt principii negative cari desrobesc un individ sau un popor de sub jugul altuia, străin sau de acelaş neam; cari lasă pe cineva *slobod să facă ce vrea;* dar ele nu sunt îndrumări positive pentru cel care nu ştie *cum* să vrea un lucru. Iată de ce pentru cei cari nu ştiu să se conducă singuri şi, ca atare, nu se pot folosi cum trebue de libertăţile democratice, — e nevoe de un regim de muncă disciplinată şi regulată, a cărui lipsă e simţită astăzi din ce în ce mai puternic de toate straturile societăţii noastre. — Iată deci temeiurile — deosebite de acelea ale societăţii apusene — pentru care noi nu ne putem conduce după principiile democraţiei liberale. Pe când Apusul îşi mărgineşte libertăţile pentrucă, în noile împrejurări istorice care restrâng atâta câmpul în care se desfăşoară viaţa economică şi politică a popoarelor, societatea, cât se poate de capabilă dealtfel, dar pornită pe panta unui individualism anarhic, e ameninţată să se desorganizeze, — noi dimpotrivă, având o societate deadreptul neorganizată şi fără nicio disciplină a muncii, suntem siliţi să restrângem libertăţile nu de teama că ne duc spre anarhie, ci fiindcă, neştiind să le întrebuinţăm, nu ne putem organiza pur şi

simplu. Societatea apuseană se găseşte la sfârşitul unui drum iar noi abia la începutul lui.

Dându-şi seama de toate aceste deosebiri, noul nostru tineret ştie, aşà dar, unde se găseşte şi cunoaşte drumul pe care trebue să pornească. Ne rămâne să înfăţişăm, acum, duhul nouei rânduieli istorice, orizontul şi dimensiunile lăuntrice ale noului om românesc, pentru creiarea căruia munceşte şi luptă acest tineret.

Luptând împotriva democraţiei şi capitalismului, împotriva individualismului în genere, tineretul de azi nu urmăreşte, prin aceasta, reîntronarea regimului opus al dictaturei şi tiraniei. El nu combate democraţia pentrucă vrea desrobirea politică, socială şi economică a poporului, ci pentru că, dându-i libertatea dorită, nu numai că nu e în stare să-i organizeze viaţa şi munca, dar i le exploatează în folosul propriilor săi «aleşi». El nu se opune capitalismului ca atare ci formelor lui primejdioase pentru echilibrul economiei omeneşti. Şi nu luptă împotriva individualismului pentrucă acesta dă individului libertatea de a-şi desvolta însuşirile deosebite cu care e înzestrat, ci pentrucă îl ridică, în chip anarhic, ca unitate de măsură pentru rânduiala lăuntrică a întregului social. — Orizontul spiritual al noului tineret român îl descrie nu ideia de libertate ci aceea de *rânduială*. Abia înlăuntrul acestui orizont îşi capătă principiile liberale şi democratice un înţeles îndreptăţit. Aici libertatea se întregeşte cu autoritatea şi disciplina, egalitatea cu ierarhia, individul cu naţiunea. Drepturile individului se opresc la marginile întregului naţional şi isvorăsc din rânduiala lui lăuntrică. Individul are dreptul şi sprijinul necesar de a se desvoltà potrivit înclinaţiilor sale. Decât că această desvoltare nu numai că nu se poate face împotriva neamului ca întreg, dar acesta o va îndruma în armonie cu interesele lui. Individualismului anarhic, fără măsură şi fără margini, al vechei democraţii liberale, noua rânduială îi opune un individualism metodic, după care individul îşi pierde valoarea absolută de care se bucura, până acum, şi capătă una relativă, potrivită cu locul lui firesc înlăuntrul întregului social şi istoric din care face parte. Rânduiala lăuntrică a acestui întreg şi rânduiala cealaltă, din afară, căreia se supune el însuşi, luându-şi locul cuvenit înlăuntrul altui întreg, — dă elementelor constitutive oanumită *ierarhie*, şi o anumie *disciplină*, care le arată chipul, măsura şi marginile în care se pot mişca întradevăr *liber*, aşà fel încât părţile să nu ajungă niciodată o primejdie pentru fiinţa şi rostul întregului ca atare.

Ideia de întreg, singurul orizont firesc şi adevărat al minţii şi fiinţei omeneşti, cere, aşa dar, ca prim corolar, ideia de rânduială. Nu există rânduială decât înlăuntrul unui întreg, şi nu poate exista ceva întreg, nu se poate ţine şi menţine ca atare, fără a fi rânduit înlăuntru şi fără a fi prins el însuşi, ca un simplu mădular, în rânduiala lăuntrică a altui întreg mai cuprinzător şi mai de sine stătător. Rânduiala ajunge astfel cea dintâi lege de fiinţare a tot ce este. Ea se acopere cu fiinţarea însăşi. A fi însemnează a fi după o anumită rânduială. La începutul începutului, căile de fiinţare şi fiinţarea însăşi sunt unul şi acelaş lucru,— legea fiinţării cuprinde în sine, din capul locului, legea morală; principiul etic şi principiul ontologic sunt unul şi acelaş: ideia de rânduială. In clipa în care un lucru ia fiinţă, odată cu aceasta i se arată şi *cum* are să fie el în chip firesc. Aşa se întâmplă cu lucrurile pe care le înfiinţează omul, ca şi cu cele ce iau fiinţă în jurul — dar fără voia lui. In sămânţa începutului stă scris deopotrivă *că* va fi şi *cum* va fi ceeace urmează să fie. Dar rânduiala începutului nu cuprinde numai legea ontologică şi morală a ceeace începe să fie, ci şi principiul de *înţelegere* a acelui lucru de către cel care vine în legătură cu el. A înţelege un lucru însemnează a-i prinde rânduiala de care se ţine şi care-l ţine, a vedea cum este rânduit înlăuntru şi în afară, ce ierarhie lăuntrică are, cum se leagă adică, într'un întreg, părţile care-l alcătuesc, şi în ce ierarhie se găseşte înlăuntrul întregului care-l cuprinde. Rânduiala e astfel începutul şi temeiul a toate; ea spune ce să fie, cum să fie şi cum să se înţeleagă un lucru: *causa essendi, fiendi* şi *cognoscendi*. Ea singură hotărăşte, în toate privinţele, de soarta a toate câte sunt. Tot ce se întâmplă în marginile şi cu «ştiinţa» ei se întâmplă. Tot ce iese din «cuvântul» ei, căzând în necorânduială nu are *înţeles* şi nu poate *fi* propriu zis *ceva*, decât în măsura în care poate să-şi recapete rânduiala firească, singura care-l face să fie ceeace este.

Dacă rânduiala e legea a tot ce este şi dacă ea nu face să fie ceeace este decât înlăuntrul unui întreg, care acesta, la rândul lui, se găseşte în cuprinsul şi ierarhia altui întreg mai mare şi mai de sine stătător decât el, — ne întrebăm care este ierarhia de întreguri în care e rânduit omul să-şi poarte şi să-şi întregească fiinţa; care este, adică, adevărata rânduială a vieţii istorice şi sociale a omului. In perspectiva acestei rânduieli şi cu deplina ei conştiinţă, trăeşte tineretul român de azi; pentru restabilirea şi întronarea ei în viaţa societăţii şi neamului românesc luptă şi se jertfeşte el.

Tot ce este şi se petrece în «lume» ascultă, aşa dar, de legea şi cuvântul rânduelii. Nimic nu este şi nu se întâmplă cu totul de sine stătător, în obsolută libertate, ci în anumite limite de mai înainte hotărîte, înlăuntrul unei *ierarhii* şi cu o anume *disciplină*. In ierarhia «lumii» [1]), a fi de sine stătător nu poate avea decât un singur înţeles: de sine stătător faţă de ceeace se găseşte *dedesupt*, dar nu faţă de ce e *deasupra*. Şi faţă de aceasta nu în înţelesul că nu are nicio legătură cu el, ci în acela că *hotărăşte* şi e *răspunzător* de soarta lui; îi poartă oarecum «grija». Deasemenea tot ce se *întâmplă*, tot ce *iese la iveală* şi se *face* în «lume», se întâmplă cu o anumită *disciplină*, într'un anumit *ritm*, hotărît tot de *cel de deasupra*, adică de cel care îl săvârşeşte sau numai îi îndrumează apariţia şi mersul în «lume». De sine stătător şi cu totul liber, purtându-şi el singur de grijă, cum ţine şi poartă de grijă la tot ce rândueşte şi se rândueşte subt el, este numai Cel de deasupra şi de dincolo de «lume», Cel fără început şi sfârşit, Inceputul şi Rostitorul a toate, Rânduiala însăşi, ceeace «lumea» numeşte Dumnezeu.

1. Cel dintâi întreg înlăuntrul căruia trebue aşezată din nou fiinţa omenească este acela al «lumii». Inceputul şi temeiul ei este Rânduiala însăşi: Dumnezeu. Prin această reaşezare a omului în perspectiva marelui Intreg cosmic, se restabileşte Ierarhia firească a lucrurilor şi fiinţelor din cuprinsul «lumii». Prin restabilirea acestei ierarhii metafizice, omul capătă din nou adevărata perspectivă a vieţii, simte din nou legăturile tainice cu Totul ce-l

1) Scrim întradins «lume» şi «cultură», deoarece înţelesurile pe cari le dăm acestor cuvinte au nevoe de o lămurire mai amănunţită, — care va veni însă cu alt prilej.

depăşeşte. Pierzând sentimentul metafizic al vieţii, omul a ajuns o fiinţă plină de ea însăşi, de o semeţie oarbă şi neîntemeiată, care-l împinge nu pe căile înălţării şi împlinirii ci pe acela ale căderii şi nimicirii de sine. El nu-şi poate recăpăta adevărata ţinută a vieţii; fiorul de adâncă şi demnă smerenie, — decât aruncându-şi privirile dincolo de puterile lui, înspre tainiţele de basm şi minune ale Rânduelii cosmice, — decât simţindu-se din nou mădularul care este de fapt în cuprinsul Intregului a toate. Orizontul unei asemenea ierarhii luminează cu adevărat gândurile noului nostru tineret şi îl îndrumează în tot ce întreprinde.

2. A doua ierarhie, pe care şi-a restabilit-o tineretul de azi, este ierarhia «istoriei». El şi-a lărgit orizontul cugetului şi faptei sale până la cuprinsul istoric al celei mai adânci şi mai înalte omenii. Mijlocul de reaşezare a omului în perspectiva întregului istoric este viaţa prin şi pentru Neamul şi Ţara din care face parte: *tradiţia. Ţară şi Neam* — iată orizontul istoric al fiinţării omeneşti în «lume». Inceputul şi rostitorul ierarhiei istorice este cel care întrupează viu şi îmbrăţişează cu duhul întregul istoric al Ţării şi Neamului: Căpetenia, subt a cărei îndrumare politică se săvârşeşte, pe linia tradiţiei, creşterea şi întregirea de sine a Neamului, «cultura» cu care vine fiecare neam să sporească lumina de adevăr, frumos şi dreptate, a «lumii». «Revoluţiile» sunt îndreptăţite şi normale, în istorie, numai în măsura în care ele isbutesc să lărgească spre cât mai multă omenie, orizontul de viaţă al popoarelor. Deaceea ele nu pot fi decât o adâncire şi o lărgire a tradiţiei istorice ca libertate lăuntrică de întregire. Tradiţie şi revoluţie constitue ritmul întregirii de sine a neamurilor, cari sporesc, cu istoria şi «cultura» lor, cuprinsul luminos al «lumii», întregul rânduelii cosmice.

3. Insfârşit a treia ierarhie pe care a restabilit-o noua îndrumare de gând şi faptă românească a tineretului de azi, este ierarhia socială. Adevăratul principiu de închegare al întregului social, rânduiala după care se leagă tovărăşia de gând şi faptă dintre oameni nu poate fi clasa, nici cea după origine nici cea după profesiune. Inceputul ierarhiei sociale nu poate fi decât *familia*, clădită pe temeiul aceluiaş principiu cosmic care leagă pe om cu Rânduiala supremă a lui Dumnezeu, cu rânduiala istorică a tradiţiei Neamului: *Iubirea*. Ea este temelia comună a închinării faţă de Dumnezeu, a cultului pentru cei cari au fost şi a respectului pentru cei care sunt. Cu toate că munca ocupă cel mai mult loc în cuprinsul vieţii sociale, dând naştere celor mai multe legături între oameni, ea nu poate fi luată ca temelie a rânduielii sociale, întrucât duce mai des la întrecere neomenească şi la învrăjbire decât la ajutorare şi unire. Principiul spiritual al iubirii, în cel mai larg înţeles, e singurul care poate ţine la un loc, într'o dreaptă şi firească ierarhie, elementele constitutive ale întregului social.

Iată treptele noului orizont spiritual al tineretului. In mijlocul lor stă luminoasă, ideia de rânduială, dar nu ca un elaborat ştiinţific sau filosofic al minţii omeneşti, ci ca o mare credinţă a cugetului său ţărănesc, ca o puternică resonanţă spirituală a instinctului său cosmic. Fiindcă, datorită şi unei politici de răspândire a culturii în clasele de jos ale societăţii noastre, noul tineret cuprinde în mijlocul lui, pentru prima oară în istoria Ţării, un mare număr de fii ai satelor. Prin ei răsbate în conştiinţa istorică a întregului neam

adevăratul duh ţărănesc. Ei singuri, fiii de ţărani şi nu anumiţi târgoveţi cu firmă ţărănească, întrupează duhul politic al clasei ţărăneşti, care, ea însăşi, n'a putut ajunge nicăeri şi niciodată la creearea de istorie şi cultură — în înţelesul istoric şi cult al cuvântului. Ea creiază pretutindeni forme de viaţă locală: *ţara* (Oltului, Bârsei etc.), *neamul* (social, nu istoric), *datina* (strămoşească). Ţărănimea intră în istorie ca factor pasiv şi conservator, şi nu ca unul activ şi revoluţionar. Ea face cel mult răscoale sociale şi locale, dar nu revoluţii naţionale. Pentru aceasta îi lipseşte orizontul pe care nu-l poate da decât cultura de proporţii istorice. E un adevăr pe care n'au nici un interes să-l înţeleagă premăritorii electorali ai ţărănimii. Ţărănism avem demult în România, duhul ţărănesc — în cultură şi politică abia cu noua îndrumare a tineretului începe să pătrundă. Să continuăm, mai deaproape, înfăţişarea ei.

Mai întâi, dată fiind marea deosebire de orientare spirituală dintre noul tineret şi întreaga noastră societate, în frunte cu însăşi pătura conducătoare, se înţelege că noua îndrumare nu se capătă câtuşi de puţin şi nicăeri în şcolile oficiale. Ea are loc în aşezăminte proprii, cerute şi creiate de alte nevoi decât ale statului, cu alt spirit şi alte metode de educaţie. La temelia nouei şcoale stă, cum am văzut, principiul sforţării proprii. Noul tineret se formează, nu cetind şi învăţând pe dinafară, ci luptând şi muncind; nu prin altul ci prin propria lui experienţă, trăind el însuşi tot ce învaţă, tot ce deprinde. Este cu adevărat o şcoală a vieţii — şi nu a cărţii. Metodele ei sunt: lupta, suferinţa şi munca proprie. Spiritul ei: demnitatea, disciplina, jertfa. Noile aşezăminte de educaţie ale tineretului nu sunt hotărîte odată pentru totdeauna. Cu spiritul de care e însufleţit noul tineret, viaţa lui de luptă desinteresată, în mijlocul unei societăţi clădite pe interes, i le pune, necontenit, la îndemână: luptele electorale, închisoarea, taberele de muncă şi cultul pentru cei morţi spre marea biruinţă. Pretutindeni se duce o viaţă simplă, aspră, grea, din punctul de vedere al confortului material, dar cu atât mai bogată şi mai deplină din punct de vedere spiritual: o viaţă de basm, de închinare şi credinţă, de voioşie şi nădejde, de cântec şi meditaţie, o viaţă luminată de marile perspective ale cugetului omenesc, şi înviorată de forţele elementare ale vieţii şi naturii, o viaţă care te creiază din nou şi dela început, pe calea sforţării proprii: mai bun, mai adânc, mai puternic decât erai înainte.

Taberele de muncă, — aşezământul de educaţie prin care trebue să treacă tot tineretul, luptele şi închisorile adăogându-se dela sine — sunt de fapt întreprinderi în care un număr mai mare sau mai mic de tineri, muncesc de bună voe şi fără plată la înfăptuirea unui lucru de folos general: biserici, fântâni, troiţe, cruci, drumuri, poduri, lucrări de înfrumuseţare şi a. Munca propriu zisă e întreruptă, după un program precis, de exerciţii de educaţie fizică, marşuri, cântece şi discuţii. In acele adevărate convorbiri socratice, Cineva desvoltă, răspunzând întrebărilor ce i se pun, probleme politice, naţionale, sociale şi de orientare generală, cari interesează pe tineri. In toate — şi în munca fizică şi în cea intelectuală — se porneşte simplu şi elementar, dela început. In spatele oricărui lucru săvârşit stă sforţarea proprie a tuturor. Nimeni nu capătă nimic degeaba. Fiecare gândeşte personal asupra problemelor, iar când nu se poate lămuri singur întreabă pe camarazi, pe comandantul taberii sau ce acel cineva însuşi. Totul se gândeşte, totul se clădeşte

dela început, dela temelie, pe calea sforţării proprii, a fiecăruia, în tovărăşia de muncă a tuturor. Tabăra de muncă a devenit astfel o adevărată şcoală unde se plămădeşte o lume nouă. Nu e de mirare că un om din mijlocul acelei ţărănimi pline de sănătate spirituală şi morală, de care noul tineret e atât de apropiat sufleteşte, a putut să spună, văzând undeva o tabără de muncă, cu adevărata înţelegere a lucrurilor, cuvintele: «Aici e urzeală nouă ca la'nceputul lumii...», ca la începutul unei lumi noui. Ritmul nouei vieţi este pe cât de voios şi senin, pe atât de discipilinat. Gândul şi fapta cea nouă poartă oricând şi oriunde pecetea de onoare a disciplinii şi demnităţii. Şi din tabere, dar mai ales din luptele de tot felul, — din «bătăliile» tineretului—se însuşeşte pe lângă spiritul de iniţiativă, şi acela de jertfă, care caracterizează, în orice împrejurare atitudinea cavalerească şi eroică a noului tineret. Pe scurt întreaga educaţie a acestui ţineret se clădeşte pe trei norme de viaţă:

1. legea muncii şi disciplinii proprii, a fiecăruia în parte şi a tuturor la un loc; 2. legea caracterului şi a demnităţii personale şi naţionale; şi 3. legea sacrificiului şi a jertfei eroice, pentru interesul obştesc şi naţional.

Tuturor acestora li se mai adaugă ceva pentru a întregi duhul nouei educaţii naţionale. Toată străduinţa tineretului de azi se desfăşoară într'o atmosferă de legătură adânc trăită cu puterile tainice ale lumii, cu morţii cari, de dincolo de hotarele văzute ale vieţii, ne conduc şi ne îndrumează. Cultul Voivodului din Cer, al lui Ştefan cel Mare, al marilor începători şi întocmitori de gând şi faptă omenească şi românească, preţuirea spiritului nostru ţărănesc, cercetarea şi adâncirea lui în planul culturii superioare, cultul celor cari au căzut pentru biruinţa nouei rânduieli de viaţă — lărgesc orizontul de cugetare şi acţiune al tineretului de azi până la cuprinsul de necuprins al Întregului: cosmic, istoric şi social — înlăuntrul cărora se desfăşoară, de totdeauna şi pentru totdeauna, destinul vieţii omeneşti.

Noua educaţie e singura care poate săvârşi în sufletul românesc de azi prefacerea de care acesta are nevoe. Ea singură va fi în stare să-l scoată din lâncezeala şi indiferenţa în care zace la unii, din egoismul şi individualismul anarhic în care se sbate la alţii, spre a-l îndruma pe calea acelui individualism metodic, după care individul devine mădularul ale cărui rosturi se împacă, fără greutate, cu acelea ale întregului social şi naţional din care face parte. Lupta pentru libertăţile individuale nu este străină noului individualism, numai cât aceste libertăţi nu sunt anarhice, nu vin să înăbuşe libertatea întregului, distrugându-i echilibrul firesc, ci sunt şi trebue să rămână subordonate acestuia, condiţionate de libertatea lui. In măsura în care «libertatea» şi «egalitatea» sunt necesare fiinţării şi întregirii de sine a tot ce este unitate cu o funcţiune proprie înlăuntrul marelui Tot, ele nu sunt câtuşi de puţin revendicări de stânga ci, din potrivă, sunt acte de restaurare a echilibrului firesc care condiţionează funcţionarea normală a întregului însuşi. Noua educaţie e menită să desvolte astfel în sufletul românesc spiritul de iniţiativă personală, deprinderea de a munci continuu şi ordonat, curajul şi sentimentul răspunderii, demnitatea personală de om şi de român, spiritul de disciplină şi de supunere în grup, pregătindu-l pentru profesiuni pe care, din pricina că lui îi lipseau însuşirile cerute, au trebuit să le îndeplinească până acum străinii din afara şi dinlăuntrul ţării. Noua educaţie e chemată să aducă, apoi, în sufletul românesc acea lărgime de orizont spiritual pe care

numai cugetele de adâncă religiozitate o au, cum sunt ţăranii, cei mai oameni dintre ţăranii noştri. arca prefacere care trebue să se petreacă cu noi este, în primul rând, spirituală şi sufletească: un nou om lăuntric cu o nouă perspectivă de viaţă, cu o altă încredere în puterile lui şi cu o altă credinţă în cele de deasupra lui. Noua noastră revoluţie — revoluţia care cuprinde, în marea ei încordare, sufletul întregului neam, — porneşte dela suflet, dela «fond» şi nu dela «forme». E singura revoluţie de adâncime prin care a trecut vreodată sufletul românesc. Celelalte revoluţii din istoria noastră erau revolte împotriva unor asupriri sociale şi politice, împotriva unor forme de viaţă din afară şi urmăreau înlăturarea acestora. Noua revoluţie nu se ridică numai împotriva formelor din afară, ci şi împotriva celor dinlăuntru, şi mai ales împotriva acestora, luptând pentru câştigarea altor deprinderi sufleteşti. Caracterul pozitiv şi constructiv precede şi predomină asupra celui negativ şi destructiv, cum nu s'a petrecut cu nicio altă revoluţie, afară de aceea a Nazarineanului — cea fascistă şi cea naţional-socialistă au schimbat forme de viaţă iar nu feluri de a fi şi noua construcţie a început, cu program şi doctrină, după venirea la putere. La noi, dimpotrivă, opera de construcţie creşte pe dedesupt şi va creşte necontenit până când vechile forme vor cădea singure, uscate, goale, lipsit de conţinut. ...(«Un spirit nou va trebui să bântue această Ţară». M. S. Regele Carol II, 1 Ianuarie 1935).

Ce însemnează propriu zis revoluţie de stânga şi revoluţie de dreapta? Revoluţia de stânga înseamnă principial înaintarea, «progresul» înspre destrămarea întregului firesc, înspre anarhia părţilor, a «indivizilor» dinlăuntru unei forme de viaţă, revolta părţilor împotriva întregului, cerând «libertate», «egalitate» şi «fraternitate» întru aceleaşi drepturi nu numai între ele, dar cu întregul însuşi. Revoluţie de stânga — înseamnă ridicarea raţiunii omeneşti la treapta de conducătoare centrală şi universală a societăţii şi istoriei; înseamnă egoism, egocentrism şi egolatrie omenească în mijlocul rânduelii celei mari a lumii; înseamnă semeţie de «supra-om»; înseamnă fărâmiţare lăuntrică, atomizare spirituală, «analiză interioară» până la tăgăduirea de sine şi de toate; înseamnă raţionalism gol şi empirism orb, filosofie abstractă şi ştiinţă «pozitivă» ca instanţe absolute în viaţa omului şi a lumii: înseamnă progresul nesfârşit spre descompunere şi moarte, spre nefiresc şi nefiinţă. Revoluţie de stânga înseamnă revolta materiei împotriva spiritului, revolta lui Lucifer împotriva lui Dumnezeu; înseamnă păcatul originar al omului, împotriva căruia va trebui să luptăm până la sfârşitul veacului. Revoluţie de dreapta, dimpotrivă, înseamnă întregire, echilibru, întoarcere la firesc, înălţarea cu duhul, smerenia tuturor în faţa Totului; înseamnă cuvânt de mântuire. Noima istorico-metafizică a revoluţiei de stânga este luciferică; revoluţia de dreapta are o misiune soteriologică: cea dintâi e, în cele din urmă un act de nimicire totală, de prăbuşire în haos; cea de a doua e un act de mare restaurare cosmică, de întoarcere în pacea şi echilibrul elementelor. Revoluţia de stânga înseamnă libertatea absolută şi plutire, fără noimă şi fără ţintă, în gol; revoluţie de dreapta înseamnă reîntronarea Rânduelii cosmice, istorice şi sociale a lumii. Aşa se înţelege dece singură revoluţia de dreapta nu se face împotriva lui Dumnezeu, a tradiţiei istorice şi a iubirii de oameni.

Prototipul istoric al revoluţiei de dreapta este revoluţia creştină a Mân-

tuitorului, iar al revoluției de stânga — revoluția burgheză. Lumea contemporană păşeşte mai departe pe urmele revoluției franceze, spre comunism. Aşa numitele revoluții de dreapta, a naționalsocialismului german şi a fascismului italian, sunt, din nefericire, numai nişte simple reacțiuni de «redresare» burgheză, care repară, într'o anume măsură şi pentru un anumit timp, desordinea la care a dus regimul democratic şi liberal al revoluției burgheze, dar nu cu alte ținte, în cele din urmă, decât ale spiritului şi economiei burgheze. Căci ne îndoim că «revendicările» național-socialiste se vor opri la marginea drepturilor cari se cuvin poporului german, drepturi de care e chemată să hotărască însăşi omenia lui iar nu peceții le tratatelor de pace. După cum este limpede că fascismul italian nu însemnează altceva decât reînvierea vechiului imperialism «civilizator» al Romei. In această atmosferă de satanică distrugere a rânduelii firești a neamurilor prin imperialismul burghez pe de o parte, prin internaționalismul comunist şi mesianismul judaic pe de alta, un singur glas se ridică cu dreptate şi pentru dreptate: e glasul tineretului românesc, hotărît să-şi apere ființa neamului de primejdiile întsrăinării care-o amenință.

Ridicat ca un singur om, luminat de-o adâncă credință în Rânduiala de dincolo a lucrurilor acestei lumi, sub conducerea unui nou Indrumător, păşind pe linia firească a gândului național şi pe calea unei mari încordări istorice menită să ducă întregul nostru neam la conştiința ființei şi rânduelii proprii în lume, noul tineret român, tineretul vremii, se îndreaptă, demn şi disciplinat, hotărît la cele mai grele jertfe, spre înfăptuirea marei opere de dreaptă orânduire a societății românești de azi.

Inceputul sforțării proprii — iată-l !

El trebue desăvârşit — spre adevărata întregire de sine a Neamului românesc.

DUMITRU CRISTIAN AMZAR

SATUL ROMÂNESC

— CE ESTE FAȚA DE CEEACE POATE FI —

I. Structura etnică a mediului rural. — II. Distribuția satelor pe întreg cuprinsul țării. — III. Vitalitatea neamului românesc în mediu rural. — IV. Domeniile de activitate ale mediului rural. — V. Nivelul de viață al satelor noastre. — VI. Munca în mediul rural. — VII. Capacitatea actuală de producție a mediului rural şi destinația ei. — VIII. Posibilitatea de mărirea producției sătești. — IX. Posibilitatea de ridicare a nivelului de viață la sate. — X. Sistematizare rurală în România.

Țara românească, încălcată continuu dealungul a 2000 de ani, — la intervale mai mari sau mai mici de timp, de către popoare cotropitoare sau exploatatoare, se găseşte astăzi la o răspântie hotărîtoare. Ea vrea cu tot dinadinsul să-şi trezească la viață energiile care de aproape 20 de secole au mocnit, adumbrite fiind de vitregia timpurilor şi a popoarelor ce i-au înstrăinat bunurile pământului — hărăzite de Dumnezeu. Țara românească vrea să-şi cultive elitele ei naționale şi să ofere rezultatele puterii de creație a poporului ei — civilizației şi culturii universale. Cultivarea şi promovarea elitelor naționale ale poporului nostru, iată cheia de boltă a progresului civilizației românești.

In studiul de față, vom înfățişa, într'o schiță sintetică, situația celei mai numeroase ramuri a populației Țării noastre, situația populației rurale din punctul de vedere al vitalității ei etnice, al ocupațiilor din care trăeşte, al nivelului de viață materială şi culturală, al sănătății, al capacității de producție, etc. etc. După înfățişarea situației de fapt, vom încerca să stabilim necesitățile reale ale acestei populații şi măsura în care ele trebuesc satisfăcute, pentru ca nivelul de viață al satelor noastre să se ridice la o treaptă omenească, la treapta pe care resursele Țării românești şi posibilitățile de muncă, de creație al poporului, îngădue să fie atinsă fără sforțări prea mari. Ce este şi ce rămâne de făcut — sunt cele două ținte pe care le va urmări încercarea noastră.

Se înțelege că o prezentare, în cuprinsul unui număr atât de restrâns de pagini, a satelor României, nu poate fi decât foarte sumară şi fugitivă. Până la studiile întinse, de mare proporții, pe care le merită problema de care ne ocupăm, e necesară totuşi o privire sumară dar exactă, asupra întregului, cu scopul de a stabili în linii mari nivelul de azi pe de o parte, iar pe de alta sensul şi măsura unei acțiuni de îmbunătățire ca țintă de realizat în viitor. Incercarea noastră nu urmăreşte mai mult.

I. *Dar unde se găsesc acele elite naţionale?* Unde se găsesc elementele de creaţie românească? Unde a rămas intact spiritul şi sufletul neamului românesc? E prima întrebare ce ne întâmpină în drumul constatărilor şi analizei noastre.

România a fost şi este mărul de discordie al multor popoare şi patria adoptivă a celor ce nu vor să producă muncind. Această ţară adăposteşte şi hrăneşte pe plaiurile ei aproape 19 mil. de locuitori, care se găsesc repartizaţi în două medii distincte, şi anume: 14,5 mil. în mediul rural şi 4,5 mil. în mediul urban.

Mediul urban [1]) îl formează cele 175 comune urbane (21 municipii, 50 oraşe capitale de judeţ, 104 târguri, comune urbane). Populaţia mediului urban, care înregistrează aproximativ 4,5 mil. locuitori. Ea se compune din: 1,8 mil. Evrei (40%); 1,6 mil. Români (33%); 0,6 mil. Unguri şi Secui (14%); 0,6 mil. Germani, Ruteni, etc. (13%).

După cum se vede, elementul românesc se găseşte în minoritate, înregistrând abia 33%, faţă de 67%, cât reprezintă procentul total al celorlalte naţionalităţi. Majoritatea orăşenilor români sunt salariaţi. Oraşele României, adăpostesc cam 500.000 de funcţionari, funcţionăraşi, intendenţi, meseriaşi, muncitori şi servitori, care împreună cu familiile lor, absorb aproape toate elementele româneşti. Toţi aceştia locuesc periferiile, sunt predominaţi şi exploataţi. Nu sunt hotărâţi. Nu sunt prevăzători. Sunt materialişti. Trăesc de azi pe mâine. Nu-i preocupă viitorul şi soarta colectivităţii lor naţionale. Greutăţile vieţii materiale, cosmopolitismul structurii sociale a mediului în care conviesc, sclavajul economico-financiar [2]) în care se găsesc faţă de marii capitalişti ce, în totalitatea cazurilor, sunt străini sau înstrăinaţi — toate aceste împrejurări defavorabile şi presiuni permanente, le-a diminuat până la anihilare, germenele creator, avântul istoric de popor cu încredere în puterile-i proprii. Elitele naţionale, în generalitatea cazurilor, nu se mai găsesc astăzi în mediul urban. Oraşele României s'au depărtat mult de pulsaţia naturală a sufletului românesc. Va fi nevoie, mai de vreme sau mai târziu, cu sforţări sau cu sacrificii, să fie redate acestor centre urbane, suflul poporului ce reprezintă. Dar atunci, unde se găsesc, astăzi, ascunse elitele spiritualităţii naţionale? Să ne aruncăm privirea asupra celui de al doilea mediu.

Mediul rural îl formează cele 8940 comune rurale [3]) care au 16.443 sate şi cătune. Populaţia mediului rural, care înregistrează 14,42 mil. locuitori, se compune din: 13 mil. Români reprezentând 90% din toată populaţia rurală: 0,8 mil. Unguri, Secui (5%); 0,15 mil. Evrei (1%) şi 0,47 mil. Germani, Ruşi, Bulgari, Turci, Tătari, etc. (4%).

Elementul românesc se găseşte în majoritatea lui absolută, în mediul rural.

(Excepţie fac câteva regiuni [4]), care, mai ales în ultimii 50 ani, au permis

---

1) Din lucrarea autorului: *Oraşele României*, ce va apare în curând.

2) Datoria comercială şi orăşenească se cifrează la aprox. 100 miliarde lei (după I. Adămoiu; vezi «*Revoluţia Românească de mâine*» 1934. pag. 33).

3) Cele 8940 comune rurale totalizează 16.755 sate, cătune, grupuri de case, colonii, etc.; dintre acestea satele şi cătunele la un loc, numără în total 16.443. (După diviziunea politică şi administrativă din 1934; vezi *Anuarul statistic al României* 1934).

4) *Răzăsimea din nordul Bucovinei* (Desvoltarea populaţiei rutene) de L. Topa. Vezi Rev. *Insemnări sociologice* Cernăuţi No. 3 1935.

desvoltarea în proporţii nebănuite a unor naţionalităţi inexistente sau cu totul reduse, în mediul nostru rural).

Să ne concentrăm deci privirile asupra acestui mediu românesc, care a fost şi este, cel puţin sub raport numeric, nepredominat şi neinfluenţat de alte naţionalităţi. Izolarea lui faţă de lumea oraşelor, diferenţa enormă de viaţă şi repulsiunea ce a existat continuu între aceste două lumi: lumea satelor şi lumea oraşelor, au fost *rele* ce şi-au avut binele lor.

Şi astăzi celula organică şi generatoare a poporului român o constitue tot *satul*. Aci găseşti specificul poporului; aci găseşti filozofia, gândul, credinţa şi fapta românească. De aci trebue stabilit, dacă se urmăreşte adevărul, graiul de civilizaţie al României, în convieţuirea ei cu celelalte ţări. Căci totdeauna trebue privită şi înfăţişată cu sinceritate şi obiectivitate situaţia reală a faptelor şi lucrurilor, — pentruca răul să nu fie ascuns, ci combătut şi înlăturat.

In spiritul acestor afirmaţiuni, să continuăm deci analizarea mediului nostru rural.

II. *Care este structura sintetică a României rurale?* Pe întinsul suprafeţei de 295.049 km. p. sunt presărate aşezări româneşti, — în grupuri mai mari sau mai mici, mai dese sau mai rari, — numite *sate*: avem 16.443 sate; fiecare sat constitue o unitate socială, cu viaţa, cu obiceiurile şi cu aspiraţiile ei.

Fiecare sat constitue *prima celulă familială naţională* a unui popor şi cea mai omogenă colectivitate social-naţională, din punct de vedere al sentimentelor şi felului de viaţă al membrilor ei.

O înfăţişare reală asupra structurei numerice a satelor noastre o redă cifrele statistice din Tabloul No. 1.

S'a luat ca punct de plecare, pentru înfăţişarea realităţii noastre sociale, — analizarea mediului rural pe regiuni orografice sau pe ţinuturi care se bucură, — din punct de vedere al reliefului, al climei, al ocupaţiunilor şi al bogăţiilor, — de condiţiuni asemănătoare; s'au deosebit astfel, pe toată ţara cele 11 regiuni [5]) din tabloul ce urmează.

STRUCTURA NUMERICĂ A SATELOR NOASTRE [6])

Tabloul No. 1

No.	Regiunea	Suprafaţa Regiunei Km. p.	No. satelor pe regiuni sate	No. de sate la 100 km² sate	Populaţia sat. med. pe regiuni loc. sate	No. loc. rurale de la sate în regiuni locuitori	Proc. popul. rur. faţă de pop. totală %	Densitatea pop. rur. la 1 km² loc./km²
1	Şesul Dunării	38.589	2.159	5,5	1.000	2.128.808	87,0	55,3
2	Şesul Siretului şi Prutului	26.302	2.117	8,0	650	1.382.466	78,6	52,5
3	Şesul Tisei	37.621	1.539	4,0	1.200	1.837.833	83,8	48,8
4	Dobrogea	23.262	757	3,2	820	617.932	76,6	26,5
5	Basarabia de sud	22.622	776	3,4	1.020	804.011	83,2	35,5
6	Basarabia de nord	21.800	1.242	6,0	1.300	1.309.289	88,8	60,0
7	Bucovina	10.442	369	3,5	1.700	626.500	76,0	60,0
8	Transilvania de nord	15.914	651	4,0	1.060	688.577	83,6	43,3
9	Platoul transilvănean	48.747	2.232	4,5	920	2.064.033	77,0	42,0
10	Carpaţii Moldovei	15.080	1.105	7,5	560	623.693	87,7	36,4
11	Carpaţii Munteniei	34.670	3.496	10,0	560	1.937.460	87,7	50,0
	România	295.049	16.443	5,5	cca 900	14.420.718	83,0	50,0

5, Vezi în «*Anuarul Statistic al României 1934*» şi gruparea judeţelor ce compun fiecare din cele 11 regiuni — după *Statistica Agricolă* 1934.

6) După recensământul statistic din 1930. (Populaţia ţării 18.052.868 loc.; populaţia rurală a României 14.420.718 loc.).

Din coloanele tabloului de mai sus (n-rul 1) se poate stabili cu uşurinţă ordinea în care vin cele 11 regiuni din punctul de vedere al *n-rului de sate*: cele mai multe sunt în Carpaţii Munteniei, apoi în Platoul Transilvaniei, Şesul Dunării, Şesul Prutului şi Siretului ş. a. m. d. Din punctul de vedere al *densităţii satelor pe suta de km. p.*, regiunile îşi schimbă ordinea: Carpaţii Munteniei, Şesul Prutului şi Siretului, Carpaţii Moldovei, etc. Din aceste două observaţii se constată că cele mai numeroase sate, — ca distribuţie pe suprafeţe egale — se găsesc în regiunile Vechiului Regat şi Basarabia de nord. Ca mărime, satele noastre sunt foarte variate; se găsesc sate cu 4—5000 locuitori şi sate cu 100—200 loc.; stabilind populaţia satului *mediu*, pentru fiecare regiune, se vede că cele mai populate sate se găsesc în Bucovina, apoi în Basarabia de Nord, Şesul Tisei ş. a. m. d. Ca *densitate de populaţie* rurală pe km. p. regiunile cu cea mai densă populaţie sunt, precum se vede din ultima coloană a tabloului 1, Basarabia de Nord, Bucovina, Carpaţii Munteniei, etc. variind între 73,3 şi 26,9 loc. pe km. p.

Din ultimele două observaţii se constată că cele mai mari sate se găsesc în Bucovina, Basarabia şi Şesul Tisei — şi că populaţia rurală cea mai densă se găseşte în Basarabia şi Vechiul Regat (regiuni care trec peste 50 loc./km. p.) Dobrogea (deşi are sate mari) rămâne în al 8-lea şi al 11-lea loc, şi aceasta datorită întinselor terenuri improductive sau neexploatate până în prezent (bălţi, lacuri, etc.) Populaţia rurală s'a repartizat şi concentrat, aşa cum precizează constatările de mai sus, în regiuni unde bogăţiile naturale ale solului şi subsolului lor, le ofereau condiţiunile de muncă şi de traiu. Justificarea acestor repartizări de sate, în structura mediului nostru rural, iese din cadrul acestei analize, dar trebue căutată în trecutul istoric şi evoluţia desvoltării vieţei economice, sociale şi politice a fiecărei regiuni.

In ce priveşte procentul populaţiei rurale faţă de populaţia totală a ţării, cel mai mare îl găsim în Basarabia de nord, Carpaţii Munteniei, şesul Dunării, etc.

Cifrele stabilesc constatări evidente. Populaţia rurală înregistrează un procent mediu de 80% pentru Ţara întreagă; se desprind însă, din examinarea acestor cifre, două întrebări:

a) Care este explicarea procesului de urbanizare — pentru regiunile: Şesul Prutului şi al Siretului, Carpaţii Moldovei şi Bucovina, care au dat *un procent mai mare de populaţie urbană* decât Carpaţii Munteniei, Şesul Dunării, Platoul Ardelean regiuni cu bogăţii, climă, ocupaţii şi condiţii de desvoltare cel puţin identice cu ale celorlalte regiuni sus amintite; b) Este populaţia urbană a provinciilor dela punctele 8), 9), 10) şi 11) recrutată din pătura mediului rural, sau are altă proveniență?

Trecând peste constatările de mai sus, referitoare la structura numerică a mediului rural, rămâne stabilit că acest mediu constitue, pentru ţara noastră, temelia poporului ei.

III. *Care este vitalitatea neamului românesc şi cărui mediu aparţine această vitalitate.* Vitalitatea unui popor redă, în orice moment, vigoarea rasei lui şi indică progresul sau declinul însemnătăţii lui. Să cercetăm statistica mişcării populaţiei noastre. România s'a desvoltat, din punct de vedere al numărului populaţiei ei, între anii 1910—1914 (după recensământul din 1912) şi între anii 1929—1932 (după recensământul din 1930) [7]) astfel:

Anul	Nr. locuitorilor	Creşterea	Proc. creşterii 1000 loc.
1910	6.966.965	100.264	14,4
1911	7.087.759	120.794	17,0
1912	7.234.920	148.474	20.5
1913	7.352.856	117.936	16,0
1914	7.497.252	141.396	18,6
1928	17.555.537	272.134	15,1
1929	17.778.447	222.910	12,3
1930	18.052.896	278.627	15,4
1931	18.279.371	226.879	12,2
1932	18.542.074	262.703	14,5

Astfel, după excedentul de naşteri, perioada celor 5 ani. 1910—1914, populaţia Vechiului Regat a înregistrat un procent mediu de creştere de 17,3‰; iar în perioada de cinci ani — 1928—1932 — populaţia României întregite, a înregistrat un procent anual mediu de creştere de 13,9‰; statistica mişcării populaţiei anului 1935 înregistrează un excedent numai de 9,6‰ (după Institutul naţional de Statistică 1935).

Dacă consultăm statistica demografică a câtorva ţări europene [8]) din acest punct de vedere, şi pentru anul 1931 — se găseşte că: Germania avea un excedent de 4,7 loc. la 1000 loc., Italia de 10,1; Olanda: 12,5; România: 12,5; Polonia: 14,8.

Două constatări imediate ne evidenţiază cifrele de mai sus şi anume că: a) poporul român are un viguros excedent de naşteri şi că b) procentul acestui excedent, se găseşte în scădere. Populaţia Vechiului Regat, dinainte de 1914, avea condiţii de desvoltare şi de viaţă mai bune; perioada de acomodare a României întregite, 1920—1930, criza economică de după 1928 şi multiple alte cauze, tind să explice că diminuarea acestui procent al excedentului de naşteri, este accidentală şi deci anormală.

Cărui mediu aparţine acest excedent de naşteri? Să ne referim la cifrele statistice ale ultimei perioade 1928—1932: în 1928 România avea un excedent de 272.134 loc. provenind 93,0% din mediul rural şi 7,8% din cel urban: în 1929: exc. 222.910 loc. (95,2% rural şi 4,8% m. urban); în 1930 exc. 278.627 loc. (92,7% m.r. şi 7,3% m. urb.); în 1931 exc. 226.879 loc. (94.9% m. r. şi 5,1% m. urb.); 1932 exc. 262.703 loc. dintre care 95,4% m. rural şi 4,6% m. urban.

Adică în perioada 1928—32, excedentul anual al populaţiei româneşti provine: 94,24% din mediul rural şi 5,76% din mediul urban, — ceeace conclude

---

7) *România* dinainte de 1914, — cuprindea Vechiul Regat şi Dobrogea — iar după 1913 — şi cele 2 judeţe; Durostor şi Caliacra. România — pentru anii 1928—1932, din analiza de mai sus, cuprinde România întregită.

8) Vezi; «*Ţărănimea în Germania*» de D-l Delateişani. Rev. *Lumea Nouă*. Anul IV. No. 6.

că *numărul naşterilor în mediul rural este foarte mare în raport cu mediul urban*. Şi într'adevăr România (1928—32) are o natalitate medie anuală de 34,3 (născuţi) la 1000 locuitori (aprox. 623.357 născuţi anual) provenind: 87,36% din mediul rural, iar 12,64% din mediul urban.

Aceste cifre stabilesc că vitalitatea neamului nostru aparţine mediului rural.

Mai mult: dacă asupra acestui mediu s'ar concentra mai multă grijă a conducerii politici româneşti, — şi ar micşora procentul de mortalitate al mediului rural, s'ar mări cu mult mai mult — excedentul populaţiei ţării noastre. Astfel România (1928—32) are o mortalitate medie anuală de 20,4 (morţi) la 1000 locuitori (în mediu aprox. 370.788 morţi) provenind: 82,54% din mediul rural, iar 17,46% din cel urban.

Raportând această mortalitate la totalul populaţiei, constatăm că in *mediul rural* la 14.4 mil. loc. avem 305.900 morţi anual adică cca 2,12%; iar în *mediul urban* la 4,5 mil. loc. avem 66.888 morţi anual adică cca 1,50%.

Dacă s'ar reduce mortalitatea mediului rural la acelaş procent (1,50%) ca şi pentru mediul urban, ar rezulta o mortalitate anuală (în mediul rural) numai de 216.000 (morţi).

Această schimbare adusă vieţii mediului rural ar mări excedentul (de naşteri) anual cu cca 90.000 loc., ceace ar corespunde cu o *majorare* dela 13,9‰ la 19,3‰ a procentului anual de creştere — fapt ce ar clasa vitalitatea poporului român în rândul întâiu faţă de celelalte popoare europene. Cifrele şi concluziile de mai sus, aşează în dreapta ei valoarea, poziţia mediului rural, în procesul de desvoltare a poporului român.

VITALITATEA NEAMULUI ROMANESC

Tablou No. 2

No.	Regiunea	Creşterea populaţiei la finele anului 1931									
		în mediul rural							în mediul urban		
		născuţi		morţi		excedentul m. rural			excedentul m. urban		
		cifre absolute	la mie loc. ‰	cifre absolute	la mie loc. ‰	% faţă de exc. total	cifre absolute	la mie loc. ‰	% faţă de exc. total	cifre absolute	la mie loc. ‰
1	Şesul Dunării . . .	82.951	39	49.399	23	95	33.552	16	5	2.112	6,6
2	„ Siret. şi Prut. .	62.721	45	33.388	24	92	29.333	21	8	2.525	6,5
3	„ Tisei	49.306	27	37.248	20	107	12.058	7	[—]7	[—] 835	—2,3
4	Dobrogea	24.198	41	16.326	27	89	8.872	14	11	1.070	5,6
5	Basarabia de Sud .	36.787	41	21.307	24	93	15.480	17	7	1.202	6,5
6	Basarabia de Nord	61.385	38	36.757	23	100	24.628	15	0	42	0,2
7	Bucovina	21.624	35	12.602	20	91	9.022	15	9	855	4,8
8	Transilvania de Nord	23.393	34	13.816	20	98	9.582	14	2	546	4,0
9	Platoul transilvănean	63.735	31	38.890	19	85	24.645	12	15	1.630	4,3
10	Carpaţii Moldovei .	27.983	45	14.217	23	92	13.766	22	8	1.146	6,1
11	Carpaţii Munteniei .	74.402	38	40.438	21	95	33.964	17	5	2.000	7,4
	România . . .	529.290	37	314.388	22	95	214.992	15	5	12.108	3,0

Şi acum, luând drept obiectiv mediul rural, să vedem cum se distribue acest excedent, pe regiuni. Care sunt regiunile cu cea mai mare şi cea mai mică vitalitate ,din punct de vedere al excedentului de populaţie ?

Urmărind atent şi comparativ datele tabloului nr. 2, vedem că *natalitatea* variază in diferitele regiuni din mediul rural între 45‰ şi 27‰, iar *mortalitatea* între 27‰ şi 19‰. Excedentul populaţiei rurale variază deasemenea în cele 11 regiuni faţă de populaţia totală a Ţării, între 107% şi 85%, excedent care, la 1000 locuitori, variază între 22‰ şi 7‰ faţă de cel din mediul urban care coboară treptat dela 7,4‰ până la 0,2‰. Trebue să observăm că Şesul Tisei are un excedent negativ pentru mediul urban.

Excedent care, comparat cu acel al populaţiei din mediul urban este de 3—7 ori mai mare, (în medie de 5 ori). Din cele de mai sus, se conturează îndeajuns răspunsul întrebării a III-a.

IV. *Care sunt acum domeniile ce absorb activităţile poporului român, în mediul rural ?* S'a stabilit în constatările de mai sus, care este structura etnică a mediului rural şi care este importanţa populaţiei acestui mediu în desvolatrea şi consolidarea neamului românesc; să urmărim în continuare natura domeniilor ce oferă ţara noastră, populaţiei satelor.

Cei 14,4 mil. locuitori ai satelor noastre sunt absorbiţi în activităţi de prelucrarea solului ţării; România este o ţară unde predomină activităţile extensive; solul ei, împărţit pe categorii de utilizări, prezintă următoarea structură: 134.173 km. p. (45,4%) suprafeţe arabile; 64.485 km. p. (21,9%) păduri; 38.911 km. p. (13,2%) islazuri şi fâneţe; 5.627 km. p. (1,9%) suprafeţe viticole şi pomicole; şi 51.853 km. p. (17,6%) terenuri acoperite cu clădiri, improductiv, cariere, mine, lacuri, bălţi, cursuri de apă, etc. Aceste suprafeţe cu destinaţii variate, absorb următoarele feluri de ocupaţiuni: agricultura propriu zisă, silvicultura, pomicultura, viticultura, cultura plantelor industriale, animalicultura, avicultura, apicultura, sericicultura, piscicultura, etc. Ocupaţiile acestea sunt în funcţie de existenţa, de mărimea şi de natura domeniilor proprii desvoltării şi practicării lor. Iată cum sunt grupate aceste domenii, pe regiuni şi principalele feluri de ocupaţiuni, în coloanele tabloului 3 (p. 440).

Din cifrele acestui tablou se poate vedea unde predomină, îndeosebi, munca agricolă (Basarabia, Şesul Dunării, Şesul Siretului şi Prutului, Dobrogea, etc.), unde predomină deasemenea munca de pădure, creşterea vitelor, cultura viţei de vie şi a pomilor fructiferi; deasemenea în regiuni se găsesc cele mai multe terenuri necultivate.

Pentru *Dobrogea* — procentul de 34,1% (adică 7.919 km. p.) terenuri necultivate, se explică prin faptul că ea cuprinde *Delta Dunării* [9]) (a cărei suprafaţă este de 2500 km. p.) şi numeroase lacuri, unele foarte puţin exploatate. Pentru Carpaţii Munteniei şi Transilvaniei de nord, procentul mare de suprafaţă necultivată se explică prin existenţa a numeroase suprafeţe muntoase desbrăcate de păduri (M-ţii Vrancei, Buzăului, Apuseni, etc.) şi care n'au mai putut fi împăduriţi, rămânând astfel terenuri improductive. Pentru Şesurile

9) Vezi; «*România Economică*» de Al. Hallunga 1914 pag. 17.

Dunării, Prutului şi Siretului — procentul mare de suprafeţe necultivate, se explică prin existenţa a numeroase lacuri, bălţi şi terenuri inundabile [10]) care înlătură anual, suprafeţe enorme, dela culturile agricole, proprii lor.

Activităţile piscicole, ocupă suprafeţe mai întinse în următoarele regiuni: Şesul Dunării, al Prutului şi al Nistrului; Basarabia de sud şi Dobrogea.

Aceste ocupaţiuni sunt slab organizate,deşi au un domeniu de activitate foarte mare; România are aprox. 1.000.000 ha. de suprafeţe acoperite cu apă de pescuit [11]), adică a 30-a parte din totalul suprafeţei ei — şi ocupă din punct de vedere al întinderii suprafeţelor de apă dulce de pescuit, locul al II-lea din Europa (imediat după Rusia).

Acestea sunt *domeniile* ce desvoltă şi întreţin ocupaţiile elementelor active ale mediului rural; în plus de aceste ocupaţiuni în regiunile industriale, miniere, etc. (Carpaţii Munteniei, Carpaţii Moldovei, Şesul Tisei, etc.) se utilizează pentru diverse munci necalificate, de multe ori tot muncitori agricoli.

V. *Care este nivelul de viaţă al satelor noastre?* Firesc ar fi fost ca imensele şi variatele bogăţii naturale ale ţării româneşti, să permită mediului rural o desvoltare deosebită, pe scara civilizaţiei umane. Totuşi, vitregia istoriei, pe deoparte, şi exploatarea continuă şi de veacuri, pe de altă parte, au fost cauzele permanente care au înlăturat, sistematic, orice ameliorare ce s'ar fi încercat, în lumea satelor româneşti. Pământul nostru a fost sortit ca timp de aproape 2000 ani, să fie tributar altor ţări; încă de pe la anul 70 a. Ch. şi până la 270 după Chr. — bogăţiile vechei Dacii şi mai târziu ale Daciei romane se îndreptau şi concentrau la Roma; apoi, în tot Evul Mediu şi în epoca modernă, voevodatele şi principatele române au fost tributare necontenit Budapestei, Bizanţului, Atenei, Vienei, Odesei, etc., iar, dealungul epocei contimporane şi până în zilele noastre sub diferite forme, capitaliştii internaţionali scot anual câte 80—100 miliarde lei. România este, cu toate acestea, un isvor nesecat de bogăţie. Poporul român însă a trăit într'o continuă depresiune spirituală; şi în plus, a luptat şi luptă atât de mult cu mizeria, încât şi-a adaptat tot sistemul organismului lui de viaţă, la lipsa utilului şi minimului de traiu. Astăzi traversând această ţară de la un capăt la altul, găseşti situat în graniţele ei toate gradele de civilizaţie pe care cele 19 secole ale lumii creştine le-a succedat în evoluţia lor; găseşti toată gama nivelului de viaţă ce se situiază între două lumi: lumea civilizată şi lumea necivilizată; dela viaţa în locuinţe-blocuri — cu 5—12 etaje şi cu tot confortul vieţei civilizate, până la locuinţe în pământ — *bordee* — cu paturi de pământ sau stâncă şi cu tot inventarul de viaţă a unei lumi de acum 1000 de ani. România, din acest punct de vedere, îţi oferă în spaţiu — ceeace istoria desvoltării civilizaţiei umane ţi-ar desfăşura în timp. Să lăsăm însă ca analiza începută să-şi evidenţieze constatările ei.

Mediul rural român — îl sintetizează viaţa fiecărei colectivităţi celulare, din cele 16.442 sate. *Populaţia satului*, această familie naţională, îşi are desfăşurată viaţa ei în trei compartimente distincte, dar făcând un tot unitar: a) viaţa satului în colectivitatea ei sătească; b) viaţa satului în gospodăriile

10) Vezi; *Consideraţiuni asupra navigabilizării Prutului* de I. Andreescu-Cale. Iaşi, 1934 pag. 37.

11) Vezi: *România Economică* de Al. Hallunga 1934. pag. 56.

DOMENIILE DE ACTIVITATE ALE MEDIULUI RURAL.
(După *Statistica Agricolă a anului 1934. Min. de Agric. şi Domenii*)

Tabloul No. 3

No.	Regiunea	Suprafaţa regiunei	Agricultura		Silvicultura		Creşterea vitelor		Viticultura şi Pomicultura		Diverse	
			Suprafaţa terenurilor arabile		Suprafaţa de fânţe naturale şi păşuni		Suprafaţa de fânţe naturale şi păşuni		Suprafaţa ocupată de vii şi livezi		Clăbiri, drumuri, cariere, mine, terenuri improd. etc.	
		Km. p.	Km. p.	%	Km. p.	%	Km. p.	%	Km. p.	%	Km. p.	%
1	Şesul Dunării	38.589	26.168	67,8	2.597	6,8	1.903	4,9	397	1,5	7.374	19,0
2	Şesul Siretului şi Prutului	26.302	14.358	55,4	3.210	12,4	3.286	12,4	645	2,3	6.603	17,5
3	Şesul Tisei	37.621	16.193	43,0	9.440	25,1	6.223	17,5	718	1,9	3.047	13,4
4	Dobrogea	23.267	12.277	52,0	1.992	8,6	918	3,9	157	0,6	7.919	34,1
5	Basarabia de sud	22.622	15.925	70,4	294	1,4	2.198	9,7	672	2,9	3.534	15,6
6	Basarabia de nord	21.800	15.705	72,0	1.700	7,8	1.548	7,1	670	3,1	2.178	10,0
7	Bucovina	10.442	3.306	31,6	4.495	42,9	1.445	13,8	36	0,3	1.158	11,4
8	Transilvania de nord	15.914	3.824	23,9	5.539	34,8	3.462	21,8	195	1,3	2.914	18,2
9	Platoul transilvănean	48.717	12.909	26,5	17.844	36,8	11.528	23,7	469	0,9	5.997	12,1
10	Carpaţii Moldovei	15.080	3.535	23,4	6.862	45,5	2.205	14,6	232	1,6	2.225	14,8
11	Carpaţii Munteniei	34.670	9.793	28,2	10.512	30,6	4.196	12,0	1.216	3,5	8.934	25,7
	România	295.049	134.173	45,4	64.485	21,9	38.911	13,2	5.628	1,9	51.833	17,6

familiare ce o compun; c) viaţa satului în individualitatea fiecărui locuitor — cu activităţi şi îndatoriri faţă de individ, familie de sânge şi familia satului. Aceste trei compartimente de viaţă, necesită în mediul satului, trei categorii de bunuri şi anume: a) *bunuri colective ale satului* ca: biserici, şcoli, cămînuri culturale, biblioteci, case de administraţie (primărie, jandarmerie, poştă, percepţie, etc. pentru satele reşedinţe de comune) cooperative, dispensare, băi publice, pieţe comunale, terenuri sportive, cimitire, străzi, lucrări de artă, grădini publice, parcuri, plantaţiuni de aliniere, fântâni, felinare, bariere, pieţe de odihnă pentru cărăuşi şi vite, etc. b) *bunuri gospodăreşti*, ale familiilor satului, ca: garduri, case cu curţile lor, magazii, grajduri, grădini, etc. c) *bunuri individuale ale locuitorilor satului*, ca indivizi, şi care pot fi de ordin material şi atunci se grupează la b), — dar mai ales — de ordin profesional şi de aptitudini şi care sunt specifice individului. (Astfel: profesiunea individului, calităţile lucrative sau spirituale ale individului; puterea de adaptabilitate şi muncă ale individului; cinste, lene, curăţenie, ordonare, iniţiativă, hotărâre, curaj, tenacitate, perseverenţă, înţelepciune, ascultare, etc. sunt bunuri individuale specifice ce compun şi caracterizează viaţa satului).

Existenţa sau neexistenţa şi gradul de desvoltare şi de utilizare al acestor bunuri, constitue criteriul de stabilirea gradului de civilizaţie al unui centru populat. Cele trei categorii de bunuri într'un sat, formează cadrul sau fondul pe care vin să se brodeze, să se ţeasă, — activităţile elementelor mediului rural. Aceste activităţi sunt: a) *activităţi culturale*, ce se desvoltă în şcolile primare şi cele profesionale locale — cu generaţiile tinere — şi în biblioteci săteşti, conferinţe populare, universităţi săteşti, etc., cu generaţiile mature; b) *activităţi spiritual-religioase şi morale*, ce se desvoltă cu toate elementele satului; c) *activităţi de educaţie fizică şi naţională*, ce se desvoltă cu elemente tinere şi adolescente.

Existenţa sau neexistenţa şi gradul de desvoltare al acestor activităţi — constitue criteriul de stabilirea gradului de cultură al unui centru populat. Rezultanta acestor două criterii stabileşte — *nivelul de viaţă* (foarte înapoiat, mijlociu, înaintat şi foarte înaintat) al unui centru populat. Prin prisma acestor criterii de observaţii şi studii să analizăm structura organică a mediului rural român.

A. — Cifrele tabloului No. 4 redau stările reale de fapte — pentru cele 11 regiuni ale ţării, — în ceace priveşte bunurile colective ale satelor noastre. (a). (Excepţie, rubrica: «*Cârciumi, prăvălii*» — care nu constituesc bunuri colective). S'au trecut, pentru ilustrarea situaţiilor, şi cifrele ce ar reprezenta quantumul mijlociu al necesităţilor.

Să evidenţiem câteva constatări:

a) *Bisericile noastre ortodoxe*, care au fost şi sunt pe lângă locaşuri sfinte şi locaşuri de proteguirea şi călirea sufletului naţiunei româneşti, au fost singurele bunuri colective în mijlocul cărora s'a desfăşurat din cele mai vechi timpuri, viaţa satelor noastre; ele se găsesc mai numeroase în Bucovina, Maramureş, Moldova şi Muntenia şi majoritatea lor sunt construite înainte de războiul mondial. Din punct de vedere al raportului dintre numărul de biserici existente

INVESTIŢIUNI DE UTILITATE PUBLICĂ — IN MEDIU LRURAL

Tabloul No. 4

No.	Regiunea	Biserici cr. ortodoxe		Şcoli primare		Căminuri culturale		Clădiri administrative		Cooperative săteşti		Prăvălii şi cârciumi	Şosele împietruite		
		existente	necesare	existente	necesare	existente	necesare	existente	necesare	existente	necesare	existente	ulite necesare sau a se împietrui în sate	şos. împietruite existente	şos. împietruite necesare
		cifre absolute		cifre absolute		cifre absolute		cifre absolute		cifre absolute		cifre absolute	km. l.	km. l.	km. l.
1	Şesul Dunării	1.500	2.370	2.254	2 370	—	2.159	2.350	4.700	—	2.159	6.470	8.500	5.340	19.300
2	Şesul Siretului şi Prutului	1.389	1.540	1.460	1.540	—	2.117	2.300	4.600	—	2.117	4.235	5.500	3.640	13.150
3	Şesul Tisei	961	1.650	1.650	1.650	—	1.539	1.670	3.340	—	1.539	3.100	5.500	7.900	18.810
4	Dobrogea	270	760	650	760	—	757	830	1.660	—	757	1.200	3.700	3.240	11.630
5	Basarabia de Sud	284	990	800	990	—	776	850	1.700	—	776	1.850	5.400	250	11.300
6	Basarabia de Nord . . .	697	1.780	1.229	1.780	—	1.242	1.350	2.700	—	1.242	3.750	8.000	550	10.900
7	Bucovina	388	700	487	700	—	369	400	800	—	369	560	1.800	2.500	5.220
8	Transilvania de Nord . .	460	650	620	650	—	651	710	1.420	—	651	680	2.100	3.570	7.960
9	Platoul Transilvănean .	1.219	2.230	1.840	2.230	—	2.232	2.420	4.840	—	2.232	2.500	4.100	10.230	24.370
10	Carpaţii Moldovei	673	1.110	670	673	—	1.105	1.200	2.400	—	1.105	4.400	2.500	2.080	7.500
11	Carpaţii Munteniei . . .	2.252	3.500	2.120	2.252	—	3.496	3.800	7.600	—	3.496	7.100	8.000	4.800	17.330
	România	10.088	17.380	13.780	17.380	cca 1.600	16.443	17.880	35.760	6.879	16.443	35.840	55.100	44.100	147.470

și numărul de sate — (r = No. bisericilor / No. satelor, corespunzătoare unei regiuni) cele 11 regiuni capătă următoarea ordine: în Bucovina raportul este de 1,25, în Transilvania de nord și în Șesul Dunării: r=0,70; Șesul Siretului și Prutului și Șesul Tisei: r = 0,67; Carpații Munteniei:r=0,65; Carpații Moldovei: r=0,61; Basarabia de N.: r=0,56; Platoul Transilvaniei: r=0,55; Basarabia de S.: r=0,37 și Dobrogea: r=0,36.

La numărul de biserici din mediul rural, se pot adăuga și cele 104 mânăstiri. Afară de bisericile ortodoxe, se mai găsesc în Transilvania, Dobrogea, Basarabia și Vechiul Regat, la sate și la orașe: 2122 biserici greco-catolice; 1872 biserici de alte rituri; 454 moschei și 1192 sinagogi, adică în total încă 5640 așezăminte religioase, dintre care aprox. 60% sunt situate în mediul rural.

b) *Școlile primare* din mediul nostru rural s'au desvoltat încet și cu mari greutăți. Astfel, România în anul 1922—23 avea 11.427 școli; iar în anul 1932—33 avea 13.780 școli; Adică față de anul 1922—23 numărul școlilor primare a crescut cu cca 20% — pe când în mediul urban, față de același an — numărul școlilor primare urbane a crescut cu cca. 40%. Din punct de vedere al raportului dintre numărul de școli primare și numărul de sate (r=No. școlilor/No. satelor, corespunzătoare unei regiuni) — cele 11 regiuni se clasifică astfel: în Bucovina raportul (r) este de 1,32; în Șesul Tisei: r=1,07; Șesul Dunării: r=1,05; Basarabia de S.: r=1,02; Basarabia de N.: r=0,98; Transilvania de N.: r=0,95; Dobrogea: r=0,86; Platoul Transilvaniei: r=0,83; Șesul Siretului și Prutului: r=0,69; Carpații Munteniei: r=0,61; Carpații Moldovei: r=0,60, de unde rezultă că în unele regiuni se găsesc sate fără școli și anume: în Basarabia de N. numărul acestor sate reprezintă 2% din totalul satelor pe regiune; în Transilvania de N.: 5%; în Dobrogea: 14%: în Platoul Transilvaniei 17%; în Șesul Siretului și Prutului 31%; în Carpații Munteniei 39% și în Carpații Moldovei 40% sate fără școli.

Din punct de vedere al capacității acestor școli primare (r= Numărul elevilor / numărul școlilor, corespunzătoare unei regiuni) cele 11 regiuni se clascază astfel: în Șesul Tisei se găsesc, *în mediu*, 124 elevi, de *fiecare* școală față de 197 copii cu vârstă de școală; în Transilvania de N. 124 față de 195; în Platoul Transilvaniei 125 față de 197; în Dobrogea 133 față de 197; în Șesul Siretului și Prutului 135 față de 198; în Carpații Moldovei 135/200; Șesul Dunării 136/200; Carpații Munteniei 137/198; Basarabia de S. 143/257; Basarabia de N. 165/296; Bucovina 213/254.

S'a considerat numărul elevilor înscriși în școlile primare rurale, pentru a se stabili numărul mediu de elevi corespunzând unei regiuni. Dar la cele de mai sus se adaugă: a) faptul că în multe sate, școlile ce funcționează n'au local propriu ci stau în clădiri închiriate, — de multe ori insalubre și în majoritatea cazurilor neîncăpătoare; b) faptul că multe școli au clădiri proprii, dar în stare de ruină sau cu totul necorespunzătoare cerințelor actuale. Toate aceste constatări precizează situația existenței și răspândirei acestor investiții de primă necesitate, ale colectivității satelor noastre.

c) *Căminurile culturale* din mediul satelor noastre, sunt într'un număr foarte restrâns; un avânt deosebit a luat înființarea și organizarea acestor așezăminte culturale — sub conducerea și dirijarea Fundației Culturale Regale

«*Principele Carol*»; la 1 Noembrie 1935 această Fundație număra [12]) în total 1129 cămine culturale pe toată Țara, cu următoarea distribuție: Basarabia: 295; Muntenia 276; Moldova 217; Oltenia 135; Dobrogea 71; Transilvania 64; Banat 30; Bucovina 21; Crișana, Maramureș 20. La aceste căminuri culturale se mai pot adăuga pentru provinciile alipite (Banat, Ardeal, Bucovina și Basarabia) așezăminte similare organizate de diferite societăți culturale. In total, numărul căminelor culturale, ce joacă un rol oarecare în viața satelor, este de aproximativ 1600 — adică abia 1/10 din ceeace ar trebui să fie (să presupunem necesitatea unei asemenea așezări culturale pentru fiecare sat în parte).

d) *Cooperativele sătești*, reduse ca număr, le constitue în 70% din cazuri, cooperativele de credit [13]) (bănci populare). Cele 6879 cooperative rurale se împart astfel: 1) *Cooperative de Aprovizionare și Desfacere* aprox. 1550 coop. cu un No. aprox. de 210.000 membri și cu un bilanț de 630 mil. lei; (deverul total 600 mil. lei). 2) *Bănci populare*=4824 (coop. de credit) cu un No. de aprox. 970.000 membri și cu un bilanț de 7.350 mil. lei; (deverul total 3.050 mil. lei). 3) *Cooperative diverse* (obștii de cumpărare și arendare, etc.) 505 coop. cu un No. aprox. de 80.000 membri și cu un bilanț de 1.150 mil. lei, (deverul total de 780 mil. lei). Referindu-ne la cooperativele de aprovizionare și desfacere, care ar trebui să se găsească în fiecare sat, raportul între ceace există și ce ar trebui să existe este de 1/10; o importanță deosebită ar trebui acordată comerțului cooperativ [14]) de produse agricole. Constatările făcute asupra situației cooperativelor sătești — și în special asupra cooperativelor care joacă un prim rol în ameliorarea condițiilor de traiu al mediului rural, arată lipsa aproape totală (90%) — a acestor organizațiuni, mai ales pentru regiunile Vechiului Regat, Basarabiei și Dobrogei.

e) *Cârciumile și prăvăliile* [15]) din mediul nostru rural — se găsesc într'un număr apreciabil și anume în cifre aproximative, Carpații Munteniei cu 7100; Șesul Dunării cu 6.770; Carpații Moldovei cu 4.400; Șesul Siretului și Prutului cu 4.230; Basarabia de nord cu 3.780. Celelalte regiuni au între 3.100—550 asemenea unități; pentru fiecare sat corespunde mai mult de două cârciumi. Structura acestor organizațiuni comerciale de aprovizionarea consumului satelor — este deosebită pentru regiunile din provinciile alipite (ospătării, magazine de coloniale, etc.) de provinciile Vechiului Regat. Mai ales, după războiul mondial — aceste unități comerciale s'au desvoltat mai mult prin valorificarea produseelor și băuturilor spirtoase; rolul lor pozitiv — în desfășurarea vieții satelor noastre este redus sau în majoritatea cazurilor negativ.

Avem astăzi aprox. 35.800 cârciumi și prăvălii sătești care raportate la satul mediu al României revine la *2,2 cârciumi* pentru fiecare 900 loc., fapt ce indică o stare anormală în structura satelor. Statistica alcoolismului a înregistrat un accentuat progres după 1922—24; lenevia, ura, demagogia politică și disprețul muncii — însușiri necunoscute poporului român, par a-și face tot mai

---

12) Vezi *A II-a Expoziție a Echipelor regale Studențești*. Decembrie 1935, pag. 5.
13) Vezi; *Cooperația în România* Rev. *Rânduiala* pag. 204. Anul I, Nr. 2.
14) Vezi; *Cooperația în Economia agricolă* de Gr. Mladenatz *(Biblioteca Economică.* No. 11) 1935 pag. 57—74.
15) Cifre statistice aproximative — corespunzătoare anului 1932.

mult loc, în mediul rural. Nu cumva există vre-o corelaţie între numărul prea mare de cârciumi şi apariţia unor îndeletniciri dăunătoare neamului nostru? (mai ales pentru Vechiul Regat şi Basarabia).

f) *Clădirile administrative* [16]) şi anume: primărie, percepţie, post de jandarmi (pentru satele reşedinţe de comune se ridică la Nr. de 6940) formează *bunurile publice, care aparţin colectivităţii satelor şi a căror prezenţă în gospodăria comunelor rurale, vorbeşte cu prisosinţă despre gradul lor de civilizaţie; satele noastre au aprox. 17.880 asemeni clădiri; majoritatea lor sunt construite înaintea războiului mondial şi se găsesc astăzi într'o situaţie vecină cu dărâmarea sau cu totul necorespunzătoare şi neîncăpătoare nivelului administraţiei actuale; sunt cu cel puţin 30 ani în desacord cu pasul vremii.*

g) *Băi publice şi dispensare.* Satele Vechiului Regat şi Basarabiei nu cunosc (decât sporadic) — asemenea bunuri colective; Satele din Bucovina, Transilvania, în majoritatea lor, sunt lipsite de ele; — şi totuşi utilitatea lor nu mai poate fi contestată iar dificultăţile de realizare n'ar fi fost imposibil de înfrânt, chiar de acum 20—30 ani.

h) *Pieţe săteşti şi comunale.* Aceiaşi lipsă generală; satele provinciilor alipite au în parte şi în mod cu totul neigienic şi iraţional amenajate, asemenea pieţe; în majoritatea satelor însă nu există.

i) *Terenuri sportive ale satelor,* nu există; mişcarea de educarea premergătoare a adolescenţilor mediului rural s'a lovit şi se loveşte de această mare lacună.

j) *Grădini publice şi parcuri,* etc. — lucrări de înfrumuseţarea satelor, nu există; satele din Transilvania şi Bucovina — în parte, au amenajate asemenea bunuri colective.

Plantaţiile de aliniere, — existente pe uliţele satelor transilvănene, abia acum se încearcă a se instala în satele Vechiului Regat, Basarabia şi Dobrogea; din 1925 şi până în toamna acestui an, s'au plantat aprox. de 3 ori arbori de aliniere, pentru ca să nu mai existe nimic — din cauza distrugerii lor continui.

k) *Fântânele satelor româneşti,* sunt în 80% din totalul lor, defectuos construite, neîngrijite şi neigenice.

l) *Iclinare, bariere, etc., instalaţiuni* aparţinând colectivităţii satelor, sunt inexistente ca uz — mai ales pentru satele Vechiului Regat, Basarabia şi Dobrogea etc. Excepţie fac o bună parte a satelor din Transilvania care au instalată uneori chiar lumină electrică sau reţea de conducte de gaz de iluminat.

m) *Şoselele împietruite.* Ceeace constitue astăzi cea mai elementară constatare, este aceea a izolării satelor noastre unele de altele şi toate de mediul urban; nu avem decât 45.800 km. l. de şosele, cărora numai statistica [17]) le spune împietruite; această lungime revine la o densitate de reţea de şosele de 150 m. l. la 1 km. p. — pentru mediul nostru rural, — pe când în mediul rural francez — găseşti aprox. 1600 m. l. la 1 km. p. — adică de cca 10 ori mai mare. — Examinând situaţia actuală — pentru cele 11 regiuni, stabilim din punct de vedere al densităţii reţelei de şosele (metri lungime la 1 km. p.) ur-

16) Cifre statistice aproximative — corespunzătoare anului 1932.
17) Vezi; *Anuarul Statistic al României* 1934.

mătoarea clasare: în Platoul Transilv. sunt 252 ml/kmp.; Bucovina 240; în Transilvania de nord 235; în Şesul Tisei 210; în Dobrogea 140; Şesul Siret. şi Prut. 139; Şesul Dunării, Carpaţii şi Muntenia şi Moldova 138; Basarabia de nord 25; Basarabia de sud 11. Reţeaua şoselelor împietruite — dela noi este inferioară oricărui minim, iar Basarabia de sud atinge abia 1/150 din densitatea reţelei de şosele împietruite, din Franţa. Această mare lacună a mediului rural — şi anume lipsa de căi de comunicaţie, lipsa de şosele, care să lege între ele, cu târgurile vecine şi cu oraşele regiunilor lor, înlesnind prin aceasta valorificarea directă şi mai bună a produselor lor, duce la mărirea întunericului în care sunt aruncate satele noastre. Această izolare a mediului rural, de mediul urban, a aşezat o prăpastie între cele două medii sociale ale aceleeaşi colectivităţi naţionale; între satele şi oraşele noastre nu există un raport social pozitiv; este o ură tacită care se traduce printr'o continuă intenţie de înşelare [18]).

Sunt raporturi sociale care trebuesc explicate, dar mai ales făcute să convergă către acelaş ţel: progresul naţiunei! Cum? Viitorului îi revine cheia rezolvării ! Noi nu urmărim aici decât constatarea stărilor de fapt.

B. Indreptând analiza noastră către starea şi desvoltarea bunurilor gospodăreşti ale satelor noastre, se ajunge la constatări şi mai puţin îmbucurătoare.

a) *Casele satelor noastre,* bunurile imobiliare făcute cu scop de a adăposti şi permite convieţuirea familiilor săteşti cu gospodăriile lor, sunt în majoritatea lor insalubre. Din punct de vedere al *lipsei de aer şi lumină* — casele satelor pe regiuni se clasează [19]) astfel: în Basarabia numărul caselor insalubre se ridică la 60%; în Moldova 57%; în Dobrogea 50%; în Muntenia şi Maram. 45%; în Transilvania şi Bucovina 20%. Aci se explică numărul mare al tuberculoşilor; numărul celor recensaţi de statistică trece dela 90.950 (în 1930) la 106.650 (în 1934). Regiunile moldoveneşti au sate cu casele cele mai mici şi lipsite chiar de minim de condiţiuni impuse de igienă şi de technica locuinţelor omeneşti.

b) *Gardurile curţilor* gospodăreşti — sunt confecţionate din cele mai variate materiale, după cele mai diferite sisteme şi cu cele mai neplăcute înfăţişeri, — ceeace denotă lipsa unui spirit unitar în gospodărirea satelor noastre (fac excepţie satele coloniştilor atât pentru regiunile Transilvaniei cât şi pentru regiunea Basarabiei de sud şi Dobrogei de sud).

c) *Distribuţia vetrelor de casă* ale satelor noastre şi aranjamentul caselor c fără nici o ordine şi grijă; — lipsa unor chibzuieli temeinice în împărţirea acestor vetre (grădină, curte, construcţii, anexe, etc.) demască *nesiguranţa* ce a stăpânit pe gospodarii satelor noastre când şi-au construit aceste aşezăminte — şi *neprevederea* conducătorilor acestor sate.

Predomină în mediul rural de la noi: lipsa de curăţenie; lipsa de sistemă în aranjarea ansamblului acestor case; lipsa de prevedere în desvoltarea satului şi mai ales lipsa de autoritate în privinţa impunerii unor restricţiuni colective pentru garantarea esteticei satului.

18) Ţăranul pune pietre, praf, etc. în cerealele lui, când se duce să le vândă la târg! Târgoveţul actual caută să înşele la cântar, la metru şi pe orice cale, pe cumpărătorul lui!
19) După cercetarea amănunţită a 43 sate din diverse provincii — în perioada 1930 — 1935 — s'a stabilit în mod deductiv cifrele de mai sus; urmează a fi verificate.

In ceace priveşte bunurile materiale individuale, consumatorii, — referitoare la felul de traiu al familiilor noastre săteşti se pot stabili constatările:

a) *Pentru igiena corpului* se consumă în mediul rural aprox. 0,2—0,3 litri apă zilnic pe cap de locuitor rural, consum care comparat cu cei 50 litri de apă/zi — în mijlociu — atribuit pe cap de locuitor bucureştean — duce la un raport de 1/150—1/100.

b) *Alimentaţia* mediului rural este submediocră. Nutriţia de rezistenţă a mediului rural o formează *mălaiul* — pentru regiunile Basarabiei, Moldovei, Dobrogei şi Munteniei (pentru restul provinciilor: pâinea). Acest consum, exclusiv de mămăligă — explică zonele de *răspândirea pelagrei;* iată după Statistica Sanitară din 1934 [20]) cum este răspândită această boală: Moldova are 25.251 bolnavi de pelagră; Muntenia 19.652; Oltenia 11.471; Basarabia 9.683; Dobrogea 704; Bucovina 643; Transilvania 263; Maramureş şi Crişana 93; Banat 13.

Consumul de carne (vite cornute, viţei, oi şi capre, miei şi iezi, porci şi purcei, cai) în România după ultimile statistice [21]) din 1934 se distribue astfel: în mediul rural 2,855 kgr./cap de locuitor/an (6 kgr./cap. loc.); în mediul urban 52,126 kgr./cap de locuitor/an (55 kgr./cap. loc.) (cifrele din paranteză înglobează şi consumul de carne de pasăre); adică în mediul rural faţă de mediul urban consumul de carne este de aprox. 10—15 ori mai mic. Această mare diferenţă nu justifică ea oare constatările făcute la Cap. III — în privinţa desăcreşterii excedentului populaţiei rurale ?

Consumul de băuturi spirtoase, provenite din vii şi livezi, după cifre aprox. (1933) se distribue astfel: în mediul rural 127 kgr/cap. loc./an; în mediul urban 10 kgr./cap. loc./an; consum care comparat cu cele de mai sus duce la concluzii — puţin favorabile.

c) *Imbrăcămintea* populaţiei săteşti este rudimentară.

d) *Inventarul mobilier* al gospodăriilor săteşti deasemenea este foarte redus.

Dar şirul constatărilor privitoare la lucrurile de primă necesitate poate fi mult mărit; să-l întrerupem, căci concluziile se întrevăd cu uşurinţă.

C. Populaţia rurală a satelor noastre — deşi a trăit într'un mediu în care primele două categorii de bunuri au lipsit total sau în bună parte, într'un mediu unde condiţiile de viaţă au fost submediocre, — totuşi s'a menţinut în mod satisfăcător, s'a desvoltat şi a produs zi de zi, — pentru prosperitatea ţării ci. — Lipsa de bunuri materiale colective sau individuale, imobiliare sau de consum — a fost compensată prin bogăţia de bunuri imateriale — pe care le-a posedat fiecare sătean român. Ţăranul român este robust, cu mare putere de adaptabilitate la orice ocupaţie şi în orice situaţie, nepretenţios şi cu larg spirit de toleranţă; ţăranul român s'a călit într'o răbdare ce trece dincolo de limitele obişnuite; fatalist prin firea lui — el şi-a cultivat la maximum spiritul de renunţare.

Cu calităţi de inteligenţă la optim desvoltate (ce se deduce din constatarea că chiar din primele categorii de cărturari, satele noastre au dat savanţi recunoscuţi în lumea ştiinţei şi a culturei); *cu calităţi de caracter preţioase* neamului nostru — ce se desfăşoară mai ales pe linia tenacităţii la muncă, seriozităţii şi a perseverenţei metodice — şi care au format din elementele mediului rural albine lucrătoare; cu *un simţ social desvoltat,* ceeace face din săteanul nostru un element prudent, un element care nu se pretează la ridicol sau naivitate; un element care ascultă tot, dar face cum îl taie capul — căutând a-şi păstra personalitatea lui, — cu o nuanţă conservatoare deosebită dar cu o ţinută de îndatorire şi ospitalitate — ce-l clasează mult superior altor popoare, toate aceste bunuri imateriale sunt cimentate şi de o vigoare fizică ce l-a menţinut în ciuda tuturor mizeriilor. A epuizat însă penrtu a compensa toate lipsurile materiale, de care a suferit, mult din aceste rezerve.

Să aruncăm o scurtă privire asupra stadiului actual de cultură — ce au statele noastre. Nu intrăm în acest domeniu; să rezumăm numai câteva constatări:

a) *în domeniul activităţilor culturale:* analfabetismul la noi este încă răspândit pe o scară întinsă; după cifrele statistice [23]) ale anului 1933, avem (în mediul rural şi urban): Basarabia 72.5% analfabeţi; Vechiul Regat 40,7%; Transilvania 36,9%; Bucovina 35,0%; iar dacă s'ar stbaili procente numai pentru mediul rural, evident acestea ar fi mult mai mari.

b) *în domeniul activităţilor spiritual-religioase:* se constată o scădere a credinţei creştine ortodoxe în mediul rural; aceasta se explică prin apariţia diferitelor secte religioase ca: inochentişti, adventişti, baptişti, etc.; la aceasta se mai adaugă şi nerespectarea tot mai pronunţată a tradiţiilor şi obiceiurilor creştineşti.

c) *în domeniul activităţilor de educaţie fizică şi naţională:* abia din timpul ultimilor doui ani s'au luat măsuri pentru a se trece la realizări (educaţie premilitară, străjerii, etc.).

Nu sunt necesare prea multe detalii — pentru a ilustra stadiul actual de desvoltare culturală al satelor noastre. Se fac însă eforturi mari, pentru a întreţine focarele culturale, aparent-existente.

VI. *Cum se desfăşoară activităţile în mediul rural român?* Activităţile populaţiei satelor noastre disting sau ar trebui să distingă două categorii deosebite şi anume: a) Activităţile *generaţiei în formaţie* (dela 5—18 ani) b) activităţile *generaţiei proprie de muncă* — sau cu alte cuvinte — a *generaţiei producătoare.*

A. Referindu-ne la prima categorie de activităţi — o vom analiza astfel: 1) activitatea copiilor mediului rural între 5—7 ani; 2) activitatea copiilor mediului rural între 7—18 ani. Numărul total al copiilor din mediul rural între 5—7 ani — după recensământul [23]) din 1933, este: 685.126 copii, din care

20) Vezi; *Anuarul Statistic al României 1934* pag. 446
21) Idem. pag. 140.

22) Vezi; *«O nouă formă de organizare Economico-socială»* de I. N. Ţuţuianu. Sf. Gheorghe. pag. 17.
23) Vezi; *Anuarul Stastistic al României 1934.* pag. 416.

625.895 români adică 91%; Din totalul numărului de copii ai mediului rural au urmat la grădinile de copii (avem 1325 şcoli de copii mici, în mediul rural) în cursul anului 1932/33: 82.413 copii (adică 12,0% din totalul recensământului); din care 31.186 români (adică 38% di ntotalul copiilor înscrişi la grădinele de copii) număr ce reprezintă abia 4.8% din totalul copiilor români ai mediului rural — pe când copiii de alte naţionalităţi ce se găsesc în mediul nostru rural — sunt înscrişi la grădinele de copiii într'un procent de 87%. Ce fac ceilalţi cca 95% copii români ai mediului rural (adică 594.409 copii)?

Desfăşoară activităţi de cele mai multe ori necorespunzătoare vârstei lor şi sunt complet străini de procesul primei educaţii de formaţie.

Numărul total al copiilor din mediul rural între 7—18 ani, după recensământul din 1933, — este 2.295.700 copii din care 2.584.860 români, adică cca 88%; Din totalul numărului de copii al mediului rural au fost înscrişi în şcolile primare, în cursul anului 1932/33: 1.906.796 copii din care 1.579.593 români, adică 82% sunt scoşi, în afara activităţii şcolare rurale, anual cca 1.018.904 copii (adică: 2.925.700—1.906.796), adică aprox. 35% din totalul numărului de copii ai mediului rural.

Pentru a ne reprezenta — cât mai exact — modul de răspândire al celor 35% copii ce îngroaşe rândurile analfabetismului dela noi, să analizăm cifrele Tabloului No. 5.

Se constată din primele rubrici ale acestui tablou, câţi copii între 7—18 ani nu frecventează şcoala, rămânând analfabeţi, în fiecare din cele 11 regiuni anual: în Bucovina 16%; Carpaţii Munt. 31%; Şesul Dunării 32%; Şesul Siret. şi Prut. 33%; Şesul Tisei şi Plat. Transilvan. 36%; Carpaţii Mold., Transilv. de N. şi Dobrogea 37%; Basarabia de S. 44% şi Basarabia de N. 45%, iar media pentru România este de 35%. Din totalul numărului de 1.906.769 copii înscrişi în şcolile primare rurale, în cursul anului 1932/33 — au frecventat în cele 13.780 şcoli: 1.277.867 copii, din care cca 958.000 români. Aşa dar, la cei 1.018.904 copii — ce anual nu sunt înscrişi în şcolile primare rurale — se mai adaugă 628.902 copii (1.906.769 — 1.277.867) — care au fost numai înscrişi, adică — se ajunge la un total de 1.647.806 copii care nu se încadrează în activităţile şcolare rurale, sau 54% din totalul copiilor de şcoală (7—18 ani) ai mediului rural.

Cine formează numărul celor 1.647.806 copii? Aprox. 21.000 copii de alte naţionalităţi (6,2% din totalul numărului lor) adică 1,3% — şi aprox(1.627.000 copii români (63% din totalul numărului lor) adică 98,7%.

In rezumat — activităţile şcolare ale generaţiei în formaţie se desfăşoară astfel: dintre copii de 5—7 ani 82.413 copii urmează cursurile grădinilor de copii (12%); iar 602.713 copii sunt în afara educaţiei de formare (88%): dintre elemente de 7—18 ani 1.227.867 copii urmează şcolile primare rurale, iar 1.627.000 copii şi adolescenţi (54%) sunt absorbiţi în activităţi dăunătoare bunei desvoltări social-culturale a satelor noastre.

B. *Activităţile generaţiei în stare de muncă productivă.* Mediul nostru rural are o mentalitate şi un spirit tradiţional cu totul deosebit de acelea ale mediului urban; viaţa patriarhală a satelor noastre, îndepărtarea ei de lumea

ACTIVITAŢI DESFAŞURATE IN MEDIUL RURAL.

Tabloul No. 5

No.	Regiunea	La generaţia în formaţie				La generaţia matură			Starea sanitară	
		No. copiilor între 7—18 ani apţi pentru învăţământul primar		No. copiilor 7—18 ani înscrişi în învăţământul primar în anul 1932/33		Activităţi nule	Activităţi negative (Statistica penală)		Boli sociale şi boli infecţioase în mediul rural pe regiuni	
		după recensământul din 1933	căţi s'au înscris %	total înscrişi	total înscrişi români	zile pierdute anual	din totalul populaţiei %	No. indivizi condamnaţi de instanţe corecţionale în 1933	din totalul populaţiei rurale %	No: de bolnavi în cursul anului 1934
1	Şesul Dunării	450.000	68	306.960	289.500	122.900.000	3,3	69.400	4,5	93.500
2	Şesul Siretului şi Prutului .	291.000	67	196.700	186.800	85.000.000	3,3	46.200	7,9	85.200
3	Şesul Tisei	324.000	64	205.200	157.100	49.000.000	2,6	48.030	1,8	33.200
4	Dobrogea	126.600	63	88.100	82.600	36.000.000	3,3	20.100	2,8	16.900
5	Basarabia de Sud	205.000	56	113.950	77.200	41.600.000	2,3	20.600	2,5	22.500
6	Basarabia de Nord	364.300	55	202.300	136.960	90.000.000	2,4	36.900	3,1	48.300
7	Bucovina	124.100	84	103.978	58.711	15.080.000	2,8	17.880	3,5	22.000
8	Transilvania de Nord . . .	121.000	63	77.100	58.200	22.700.000	2,6	18.040	1,8	12.500
9	Platoul Transilvănean . . .	363.700	64	230.620	176.000	60.000.000	2,6	53.400	1,4	37.300
10	Carpaţii Moldovei	143.000	63	90.890	85.500	24.000.000	3,3	20.700	6,2	38.800
11	Carpaţii Munteniei	421.000	69	291.000	271.000	50.000.005	3,4	66.000	4,5	88.500
	România	2.925.700	65	1.906.798	1.579.593	596.280.000	2,9	417.300	3,5	498.700

oraşelor, şi peste acestea — consecinţele războiului mondial cu urme adânci în domeniul politic social-economic, — toate au contribuit ca desfăşurarea activităţilor actuale ale mediului rural să corespundă, în parte, unor stări anormale, stări ce sunt diferite de acelea dinaintea anului 1914.

Ţăranul român, improprietărit sau neimproprietărit, cunoaşte şi ţine 80—90 sărbători pe an, (adică 25% dintr'un an); la acestea se mai adaugă 50—60 zile, inutilizabile complect — pentru munci agricole — din cauza variaţiunilor excesive climaterice (ploi, zăpezi, etc.) sau din diverse alte cauze motivate; aşa dar în mijlociu — populaţia rurală are: 150 zile — anual când nu prestează munci manuale, şi 210 zile în care poate presta munci manuale.

a) Pentru intervalul celor 150 zile — activităţile generaţiei mature se împart în: activităţi spiritual-religioase (frecventarea bisericilor la sărbători şi Duminici; etc.); activităţi spiritual-culturale (şezători, consfătuiri practice etc.) activităţi recreative şi de educaţie naţională.

b) Pentru intervalul celor 210 zile lucrătoare (şi acesta este obiectivul studiului de faţă) activităţile rurale ar trebui să se desfăşoare astfel: 2/3 din acest interval de timp pentru activităţi individuale ale săteanului; 1/3 pentru gospodărirea satului.

Activităţile individuale ale săteanului se pot desfăşura: pentru prelucrarea pământului; pentru întreţinerea şi desvoltarea unei puternice industrii ţărăneşti — regionale — mai ales în epocile când nu sunt activităţi agricole;

Activităţile de gospodărirea satului (activităţi colective) se pot desfăşura: pentru repararea şi construcţia soselelor şi drumurilor; şi pentru repararea şi înfrumuseţarea satului — prin lucrări de edilitate rurală ca: uliţe împietruite, şanţuri de scurgere, podeţe, fântâni igienice, împrejurimi sistematizate, amenajări de piete publice, terenuri de sport, clădiri administrative, etc.

Cum se desfăşoară de fapt — activităţile generaţiei proprie de muncă productivă în intervalul celor 210 zile lucrătoare?

1) Activităţi nule. Ţăranul român — mai ales dela 1928 — încoace — şi-a atribuit o particularitate nefolositoare progresului societăţii lui: este foarte comod. Aşa se explică cum se pierde anual munca şi timpul într'o creştere continuă. Astfel: a) în intervalul Noembrie-Februarie al fiecărui an se pierd cca 150.000.000 zile de lucru din lipsa unor ocupatii care să utilizeze mâna de lucru în timpul iernii: b) în restul anului, se pierd în general (după un studiu făcut asupra 43 sate din cele 11 regiuni ale ţării ale cărui rezultate medii prin deducţie, s'au generalizat pentru fiecare regiune) — aprox. 446.280.000 zile de lucru.

In total se pierd anual, 596.280.000 [24]) zile de lucru în mediul rural. In Tabloul No. 5 sunt redate în cifre, zilnice de lucru pierdute anual pentru fiecare regiune (cel mai mare număr de zile de lucru pierdute — îl are Şesul Dunării; Basarabia de nord; Şesul Siretului şi Prutului; etc.)

Din acest tablou rezultă că regiunile agricole au un procent mai mare de zile pierdute; o mare parte de vină, la aceste pierderi, în utilizarea timpului, o are politica noastră actuală, care a micşorat dragostea de muncă a ţăranului.

24 *Cifrele se referă la Stastistica anului 1933,: s'au considerat apti de muncă elementele între 18—59 ani; s'au exclus: gospodine mame, bătrânii şi bolnavii.*

2. Activităţi negative. a) Statistica penală. Ca urmare a lipsei unei educaţii politice unitare şi constructive — populaţia rurală, oprimată de veacuri, şi-a epuizat mult din calmul şi răbdarea, obişnuite românului. Astăzi înţelegerea şi armonia mediului rural dela noi — au fost copleşite de răspândirea urei între săteni, pentru idei şi oameni, pe care nu-i înţeleg. Fiecare sat este desbinat în cel puţin 2—3 tabere politice. Consecinţele acestor stări de fapte? Mărirea nervozităţii colective a mediului rural şi nesocotirea multor acţiuni dăunătoare lui şi statului. Cifrele statistice recente [25]) (anul 1934) ne spun că Romănia avea în 1930: 218.468 cazuri de reclamaţiuni şi denunţuri; în 1931: 227.225; în 1932: 232.648; iar în 1933: 236.911. Şi este explicit vorbitoare această creştere a nr. de asemenea cazuri. Studiată pe regiuni statistica penală asupra numărului de indivizi condamnaţi de instanţele corecţionale (judecătorii, tribunale, Curţi de Apel şi Curţi cu juri) pentru anul 1931, ajungem la cifrele stabilite în coloana a 6-a a Tabloului No. 5, cifre din care se constată că aprox. 500.000 de indivizi sunt eliminaţi anual din procesul de producţie, pentru fapte nepermise de societate. Dar, aceste 500.000 elemente — risipesc sau desconcentrează activităţile a cel puţin altor 500.000 indivizi, ce învestesc, munci acumulate în bani, pentru cheltuieli de judecăţi, întreţinere, etc., cheltueli ce ar fi putut fi înlăturate. Cifrele acestei statistici penale — mai ilustrează o latură — şi anume aceea a densităţii acestor activităţi negative. Iată procentul indivizilor condamnaţi în fiecare din cele 11 regiuni faţă cu totalul populatiei pe regiune. Carpaţii Munteniei, Şesul Siretului şi Prutului şi Carpaţii Mold. au câte 3,3%; Dobrogea şi Şesul Dunării câte 3,2%; Bucovina 2,8%; Şesul Tisei, Transilvania de N., Plat. Transilv. 2,6%; Basarabia de N şi S. 2,3%. b) Statistica sanitară. Pentru a complecta tabloul cu înfăţişarea activităţilor negative ale mediului rural, să facem apel la examinarea unor stări, de fapt adiacente preocupărilor noastre: starea sanitară a mediului rural. Statistica stării sanitare pentru România şi anul 1934 — o caracterizează rubrica a 8-a din tabloul No. 5, de unde se deduce că aprox. 500.000 indivizi, sunt bolnavi anual — în mediul rural şi cel puţin tot atâţia preocupaţi de îngrijirea lor. Analizând cifrele precedente se observă că procentul bolnavilor faţă de totalul populaţiei rurale a fiecărei regiuni se înfăţişează astfel: Şesul Siretului şi Prut. are 7,9% locuitori bolnavi, Carpaţii Moldovei 6,2%; Şesul Dunării şi Carpaţii Munt. 4,5%; Bucovina 3,5%; Basarabia de Nord 3,1%; Dobrogea 2,8%; Basarabia de S. 2,5%; Şesul Tisei şi Transilv. de N. 1,8%; şi Platoul Transilvaniei 1,4%. Moldova deţine întâietatea acestei clasificări; poate că această provincie — este cea mai izolată de mediul civilizat al oraşului; sau poate că în această provincie se exploatează la maximum vlaga ţărannlui, fără a se îngriji de sănătatea şi bună starea lui, consecinţe a unor diferenieri prea mari între populaţia urbană şi rurală a acestor provincii? In tot cazul cele două ultime statistice ale acestui capitol, desvălue un complex proces de degenerare şi epuizare a populaţiei rurale, care anual întreţine aprox. 2.000.000 elemente apte de muncă, dar neproducătoare. Cifrele trădează situaţii ce duc pe povârnişul nefast, tocmai elitele populaţici dominante. Şi realitatea este mult mai înaintată — faţă de aceste statistici — care n'au cuprins integral stările actuale — mai ales din punct de vedere al stării sanitare rurale.

25) *Anuarul Statistic al României 1934 pag. 466.*

3. *Activităţi pozitive.* Şi totuşi populaţia satelor noastre produce şi susţine cu produsele culturii solului şi, peste 20.000.000 suflete. Cu toată lipsa unei tehnici agrare avansate, cu toată lipsa unei politici eficace de intensificare producţiei agricole la noi, — activităţile pozitive ale mediului rural, înscrie anual o producţie de cca. 50—60 miliarde lei. Faptul că aceste activităţi nu sunt desfăşurate decât în proporţia de 1/2 (faţă de ceace ar putea fi); faptul că o parte din elementele mediului rural sunt scoase din procesul de producţie; faptul că cca 150.000.000 zile de lucru se pierd anual în mediul rural — din cauza lipsei de ocupaţie a mânei de lucru, în perioada Noembrie—Februarie, etc. — toate acestea duc la constatarea că există *un rău* în mediul rural, dar că acest rău nu provine din sânul populaţiei acestui mediu, ci vine din afara mediului, iar cauza lui trebuie căutată în lipsa unei politici conducătoare unitare şi în spiritul progresului naţiunii.

VII. *Care este capacitatea actuală de producţie a mediului rural şi care este destinaţia acestei producţii?* Cele 16.443 de state şi cătune adăpostesc 14.420.718 suflete şi au 243.196 km. p. adică aprox. 82% din suprafaţa ţării în exploatarea lor. Cultura pământului, la noi, este foarte variată, dar extensivă. Astăzi, activităţile de prelucrarea solului desfăşurate de populaţia rurală — sunt desorganizat imbinate şi insuficient remunerate. Quantumul producţiunei culturii pământului variază dela an la an, de pildă în 1926 valoarea producţiunii solului românesc s'a ridicat la cca 100 miliarde lei [26]), în 1929 la cca 96,6 miliarde [27]), iar în 1931 la cca 46,4 miliarde lei.

Valoarea acestei producţii a solului românesc este în funcţie de trei factori: a) Legea cererei şi a ofertei; b) Sistemul de valorificarea produselor; c) Numărul intermediarilor în procesul de valorificare.

Producţia agricolă a suferit şi suferă încă mult în valorificarea ei, din cauza situaţiei defavorabile, pentru ea — a fiecărui din cei trei factori. Valoarea produselor agricole s'a micşorat ca o consecinţă a supraproducţiei şi subconsumului; concurenţa produselor agricole alături de consumul restrâns — a determinat micşorarea valorificării lor. Dar valorificarea produselor noastre agricole se micşorează şi datorită faptului că *sistemul nostru de valorificare a acestor produse* — nu porneşte din cadrele producătorilor agricoli — ci din afara lor, dela oameni cu alte interese decât agricole, concepute de instituţiuni biurocratice, funcţionari, etc. Şi în plus, valorificarea produselor agricole s'a făcut şi se face încă în afara producătorului; numărul mare de intermediari — înregimentat azi în procesul valorificării produselor agricole româneşti, asumă în total 2/3 din valoarea acestor produse, aşa că producătorul agricol are o producţie subevaluată. O privire generală unitară — asupra producţiei actuale a mediului rural (pentru anul 1934) — o redă cifrele Tabloului No. 6.

---

26) Vezi: *Curs de ştiinţe economice* de M. MANOILESCU, 1932 pag. 121. (litografiat). Idem *Théorie du protectionisme et de l'Echange international* par M. MANOILESCU 1929. Paris. pag. 61.

27) Idem; *Industria în România* de Ing. *E. Ionică*. Rev. *Rânduiala*. Anul I, No. 1. pag. 93.

PRODUCŢIA ACTUALĂ A MEDIULUI RURAL ROMAN. DISTRIBUŢIA EI.

Tablou No. 6.

No.	REGIUNEA	Valoarea totală a producţiei		Valoarea produselor consumate		Valoarea produselor ce ies din regiuni către consumul urban şi export	
		Producţia culturii solului pe regiune	Pe cap de locuitor	Pe regiunea:	Pe cap de locuitor	Din regiunea:	Pe cap de locuitor
		Mii lei/an.	Lei/an.	Mii lei/an.	Lei/an.	Mii lei/an.	Lei/an.
1	Şesul Dunării	7.939.450	3.700	3.179.450	1.500	4.760.000	2.200
2	Şesul Siretului şi Prutului	5.102.200	3.700	1.923.200	1.400	3.179.000	2.300
3	Şesul Tisei	6.482.850	3.550	3.769.850	2.100	2.713.000	1.450
4	Dobrogea	3.509.450	5.650	929.450	1.500	2.580.000	4.150
5	Basarabia de Sud	5.107.350	5.700	1.967.350	2.200	3.040.000	3.500
6	Basarabia de Nord	4.990.850	3.150	1.080.850	1.300	3.910.000	1.850
7	Bucovina	1.376.250	2.200	1.253.200	2.000	123.050	.200
8	Transilvania de Nord	2.115.350	3.100	1.084.350	1.600	1.031.000	1.500
9	Platoul Transilvănean	6.894.050	3.350	4.541.050	2.200	2.353.000	1.150
10	Carpaţii Moldovei	1.919.850	3.100	873.850	1.400	1.046.000	1.700
11	Carpaţii Munteniei	5.029.050	2.600	3.072.00	1.600	1.957.050	1.000
	ROMÂNIA	50.466.700	3.500	23.646.000	1.650	26.692.100	1.850

Aceste cifre se referă la producţia culturii solului a anului 1934, care se ridică la suma de cca 50,5 miliarde lei [28]). Se deduce de aci că valoarea producţiei rurale este în Basarabia de sud de 5700 lei anual pe cap de locuitor; în Dobrogea de 5650 lei; în Şesul Dunării şi Şesul Siretului şi Prutului 3700 lei; Şesul Tisei 3550 lei; Platoul Transilvaniei 3350 lei; Basarabia de nord 3150 lei; Transilvania de nord şi Carp. Moldovei 3100 lei; Carpaţii Munteniei 2600 lei; Bucovina 2200 lei.

Dacă se are în vedere faptul că densitatea populaţiei rurale în Basarabia de sud (29.9 loc. km. p.) şi în Dobrogea (39,5 loc./kmp.) — este mică, rămâne ca regiunile de şes au cea mai mare producţie / cap. loc. rural; urmează apoi regiunile de deal şi munte. România rurală produce în mediu anual pe cap de locuitor — aprox. 3500 lei (adică cca 10 lei pe zi).

Totalul producţiei anuale a culturii solului românesc — valorificat — în condiţiunile actuale de achiziţionare a pieţei consumului — intern şi extern, dar eliminându-se intermediarii speculatori — s'ar ridica la o valoare de 1½ din cea înregistrată — adică la cca 80 miliarde lei (ceeace ar duce la 5000 lei/cap loc. rural/an sau 15,60 lei/zi/cap. loc. rural).

Cât consumă populaţia satelor noastre, — din această producţie? [29]) In Pla-

---

28) Producţia culturii Solului României în 1934 a fost stabilită pe următoarele căi: a) după statistica suprafeţelor cultivate şi a rentei la Ha pe categorii de culturi pe regiuni; b) după Statistica producţiei agricole totale-netto pe anul 1934; c) şi în fine rezultatele căpătate pe cele 2 căi — au fost confruntate cu cifrele *Statisticei Agricole a impozitelor directe.*

29) Acest consum s'a stabilit asupra celor 43 sate studiate (vezi 19) şi apoi cu aju-

toul transilv. un locuitor consumă 2200 lei pe an; Basarabia de sud 2200 lei; Şesul Tisei 2100 lei; Bucovina 2000 lei; Transilv. de nord şi Carpaţii Munteniei 1600 lei; Şesul Dunării şi Dobrogea 1500 lei; Şes. Siret. Prut. şi Carp. Moldovei 1400 lei; Basarabia de nord 1300 lei. Se consumă în total, aprox. 23,7 miliarde lei; sau 1660 lei/cap. loc. rural pe an (adică mai puţin de 5 lei pe zi pe cap de loc.; — iar în mediul rural basarabean sau moldovenesc mai puţin de 4 lei). *Acesta este indicele real — după care trebue să se judece nivelul de viaţă al satelor noastre.*

Cât de mare este valoarea producţiei culturei solului, ce trece în mediul urban şi la export? In total aprox. 26,7 miliarde lei. Şi iată cum se clasează cele 11 regiuni ale ţării — după valoarea produselor scoase anual din mediul rural (raportată pe cap de loc. rural); în Dobrogea 4150 l.; Basarabia de sud 3500 l.; Şes. Siret. şi Prut. 2300 l.; Şesul Dunării 2200 l.; Basarabia de nord 1850 l.; Carpaţii Moldovei 1700 l.; Transilv. de nord 1500 l.; Şesul Tisei 1450 l.; Platoul Transilv. 1150 d.; Carpaţii Munteniei 1000 l.; Bucovina 400 l. Ideile ce se desprind din aceste cifre sunt evidente.

Cum se distribue această sumă de 26,7 miliarde lei între mediul urban şi export?

a) *Exportul României în 1934* în valoare totală de 7.101.687 mii lei se compune din: Produsele regnului vegetal, în valoare de 5.391.003 mii lei şi produsele regnului animal, în valoare de 1.710.684 mii lei.

b) *Pentru consumul mediului urban (26.692.050.000—7.101.687.000):* total, în 1934, produse al e satelor, în val. de lei 19.590.363.000 lei. Dacă se repartizează această valoare de 19,6 miliarde lei la nr. total al populaţiei urbane se ajunge la un consum mediu anual de aprox. 5000 lei / cap de locuitor urban [30]) adică de trei ori superior mediului rural). Dacă la constatările de mai sus se mai adaugă că: a) productivitatea muncii agricole pentru România este de 4 ori mai mică decât productivitatea muncii industriale, corespunzătoare populaţiei mediului urban); b) că valoarea unitară medie a produselor agricole este foarte scăzută şi inferioară valorii unitare medii a produselor industriale; şi c) că produsele industriale achiziţionate de populaţia mediului rural, atinge preţuri de speculă, datorită comerţului nostru defectuos din punct de vedere al spiritului de progres etnic-naţional, se deduce foarte uşor puterea de consum a populaţiei săteşti şi nivelul scăzut de viaţă — al mediului rural. Concomitent se stabileşte că: oraşele [30]) exploatează satele; şi este foarte complex acest proces social.

VIII. *Cum s'ar putea mări puterea de producţie a domeniilor şi activităţilor mediului nostru rural?* Asistăm din 1928 la continui sforţări din partea politicei conducătoare, pentru mărirea producţiei noastre agricole. S'au luat pe rând diferite măsuri (instituirea timbrului pe consumul de pâine; prime de export, etc.) pentru încurajarea culturei cerealelor, etc.; s'au organizat ofensive agricole pentru dirijarea şi intensificarea producţiei solului. S'au angajat funcţionari. S'au elaborat instrucţiuni, regulamente, legi, etc. Rezultatele au

---

orul Statisticilor generale existente s'a făcut o medie pentru fiecare sat şi grup de sate din 11 regiuni, deducându-se apoi consumul pe regiuni.

30) A se vedea studiul; *Oraşele României* ce va apare în curând.

fost contrare prevederilor. Şi atunci se naşte întrebarea elementară: de ce factori este determinată capacitatea de producţie a unei regiuni, care cu populaţia ce are — îşi cultivă şi exploatează solul ei?

Aceşti factori sunt numeroşi şi influenţează în mod variat puterea de producţie a solului unei regiuni; totuşi pentru regiunile ţării noastre, factorii importanţi (în ordinea însemnătăţii lor) sunt: a) solul şi clima regiunei; b) aşezarea geografică a regiunei (din punct de vedere al transportului şi pieţei de desfacere); c) structura specifică a populaţiei regiunei; (puterea de muncă etc.), d) nivelul de viaţă al populaţiei ce exploatează regiunea; e) politica social-economică a regiunei.

România agricolă, din punctul de vedere al primilor trei factori, se bucură dacă se poate spune, de un optim de condiţii favorabile. Politica agrară însă, a ultimului deceniu, în graba ei pentru efecte imediate, a căutat să se concentreze direct asupra celui de al cincilea factor din procesul de producţie şi culturii solului. S'a neglijat deci factorul fundamental şi absolut necesar pentru desfăşurarea acţiunei de sporirea producţiei noastre agricole, şi anume pregătirea şi nivelul de viaţă al săteanului român. Aci trebuie căutată cauza efectelor căpătate până în prezent. Iar politica diriguitoare, aplicată agriculturii noastre, prin acţiunile ei de până în prezent — duce la două ipoteze: sau nu cunoaşte nivelul de viaţă al mediului rural şi al elementelor lui chemate să sporească producţia solului ce cultivă; sau b) se trădează superficialitatea programelor şi măsurilor ce elaborează.

Ori cum, rezultatele, căci acestea interesează, nu sunt durabile. Politica de fapte a României de mâine, va căuta să se concentreze, mai întâi, asupra celui de al 4-lea factor al procesului de producţie rurală — şi numai după ce acest element va fi normalizat şi armonizat cu ceilalţi primi trei factori — îşi va îndrepta atenţia asupra dirijării economiei naţionale către sporirea capacităţii ei de producţie.

IX. *Cum se va putea ridica nivelul de viaţă al satelor noastre?* Şi în acest domeniu, asistăm dela războiu încoace la o acţiune politico-culturală, de ridicarea nivelului de viaţă a populaţiei rurale, politică mult intensificată după 1932 — prin activitatea unor instituţiuni de cultură şi de ştiinţă socială. Dar ridicarea nivelului de viaţă a unei colectivităţi omeneşti — nu se poate face decât acţionându-se pe 2 planuri cu totul diferite şi într'o succesiune structural impusă şi imperios respectată. Acţiunile de ridicarea nivelului de viaţă a unei colectivităţi omeneşti stabile, se vor desfăşura: a) *În primul rând, pe plan material*, prin civilizarea aşezărilor ce adăpostesc şi permit desvoltarea naturală a elementelor acestei colectivităţi umane; şi b) *în al doilea rând — pe plan spiritual* — prin pregătirea şi educarea acelei colectivităţi omeneşti. Nu poţi, să începi construcţia unei case dela etaj sau acoperiş! Nu e normal! Tot aşa, nu poţi să faci mereu şcoli şi să obligi pe copilul de ţară — să vină la şcoală, când el nu ce are ce îmbrăca! — Sau nu poţi să creezi biblioteci populare sau agricole săteşti — şi să nădăjduieşti că vor fi citite şi consultate de gospodarii satului — când alimentaţia zilnică a lor şi a familiilor lor, este evaluată la 2—5 lei! — Sau: nu poţi să organizezi la sate cursuri de educaţie fizică şi naţională — când tinerii acestor cursuri nu au haine, nu sunt alimentaţi, dorm

câte 5—8 într'o cameră lipsită de aer şi soare ! Sunt acţiuni bune dar ne la timpul lor ! — Iar dacă totuşi — le faci — sunt fapte de suprafaţă. Nu trăesc prin ele însăşi ! Nu au viaţă ! Sunt acţiuni care au nevoie de sprijin, încurajări, fonduri bugetare, subvenţii, etc. Sunt acţiuni care de multe ori sunt menite să justifice funcţiuni şi funcţionari !... Şi realităţile sunt cei mai obiectivi şi sinceri martori ! Nu ascund şi nu cruţă nimic.

Ridicarea nivelului de viaţă a satelor noastre se va desfăşura în primul rând pe plan material şi abia după aceea când realizările pe acest plan vor schiţa un cadru normal — se vor desfăşura şi intensifica — activităţi — pe plan spiritual. De fapt, de multe ori, realizările efective ale primului domeniu de activităţi, aduc automat progrese vădite, în domeniul activităţilor spiritual-culturale. Trebuesc însă realizări efective.

X. In faţa constatărilor de mai sus, ne întrebăm acum, care este domeniul, imediat de realizări pentru ridicarea nivelului de viaţă al populaţiei rurale ?

Măsuri de civilizarea aşezărilor mediului rural prin refacerea, sistematizarea şi construirea satelor noastre.

Acesta formează domeniul cel mai vast şi cel mai urgent — unde trebuesc concentrate toate forţele şi tot spiritul de conducere al poporului românesc. Trebue refăcut şi sistematizat satul românesc.

In ce constă sistematizarea rurală la noi ? Din studiile făcute asupra a 43 de sate din diferite regiuni ale ţării — lucrările de sistematizare şi refacere a satelor româneşti s'au grupat în: lucrări colective, aparţinând gospodăriei întregului sat; şi lucrări individuale, aparţinând gospodăriei unei familii. Urgenţa şi cuccesiunea acestor lucrări este următoarea:

— A. [31]) *Refacerea, construcţia şi împietruirea şoselelor* ce leagă satele noastre între ele şi cu târgurile şi oraşele apropiate. Astăzi, reţeaua de şosele împietruite, ce leagă satele noastre, este cu totul insuficientă; este necesar un minimum de cca 500 ml/kmp. dela care se va progresa pe măsura desvoltării social-economice a ţării. — Dar acest minimum necesar impune, spre a înlătura starea anormală de azi — construirea, în plus, a următoarei reţele de şosele — după densitate, pe regiuni (vezi Tablolul No. 5): în Basarabia de sud 489 m. l./km. (14.050 km. l.); în Basarabia de nord 475 m. l./km. p. (10.350 km. d.); în Şes. Dunării; Carpaţii Moldovei şi Munteniei 362 m. l./km. p. (31.910 km. l.); în Şes. Siret. şi Prutului 361 m. l/km. p. (9.510 km. l.); în Dobrogea 360 m. l./km. p. (8.390 km. l.); în Şesul Tisei 290 m. l./p. (10.910 km. l.); în Transilvania de nord 265 m. l./km. p. (4.390 km. l.); în Bucovina 260 m. l./km. p. (2.720 km. l.); în Platoul Transilvaniei 248 m. l./km. p. (14.140 km. l.). Adică o reţea de 103.370 km. l. de soscle împietruite, care necesită: mâna de lucru, piatra, nisip, materiale pentru construcţia lucrărilor de artă, conducerea technică de proectarea şi executarea ei. Toate aceste elemente se găsesc, în orice moment şi cu prisosinţă — în ţara noastră. Nu sunt necesare concesiuni la societăţi suedeze, franceze, etc. căci nimeni nu-şi poate închipui că aceste societăţi vor veni cu

31 Cap. A—H, enumerate aci sumar, fac parte din lucrarea autorului: *Sitematizarea rurală a României*, în curs de apariţie.

piatră, nisip, lemn, lucrători, etc. din Suedia, Belgia, etc. pentru a construi drumuri în România ! Iar pe de altă parte — bresla technicienilor români este suficient desvoltată şi pregătită pentru aceste lucrări. Lipseşte ceva pentru a se trece la faptă? Desigur. Ce anume, va trebui să răspundă viitorul apropiat. Dar odată realizată această reţea de căi de comunicaţie, legătura dintre centrele industriale şi cele producătoare de materii prime se va mări, iar valorificarea produselor agricole se va face în condiţiuni mai avantajoase pentru producătorul rural.

B. *Construcţia şi împietruirea uliţelor principale ale satelor noastre, — amenajarea şanţurilor de scurgere, refacerea şi construirea lucrărilor de artă ca: poduri, apeducte, parapete, etc.* S'a stabilit prin studii comparative, făcute asupra a numeroase sate, mărimea acestei reţele de uliţe împietruite (a se vedea Tablou No. 5). Din punct de vedere al necesităţii şi mărimei acestor categorii de lucrări, cele 11 regiuni se clasează astfel: Satele regiunei Şesului Dunării necesită o reţea de uliţe împietruite de cca. 8500 km. l.; Satele din Carp. Munteniei: cca 8000 km. l.; Basarabia de nord cca 8000 km. l.; Şes. Siret. şi Prut. cca 5500 km. l.; Şesul Tisei cca. 5500 km. l.; Basarabiei de sud cca 5400 km. l.; Plat. Transilvănean cca 4100 km. l.; Dobrogei cca 3700 km. l.; Carpaţii Moldovei cca 2500 km. l.; Transilvania de nord cca 2100 km. l.; Bucovinei cca 1800 km. l.; adică în cifre totale o reţea de uliţe împietruite de aprox. 50.000 km. l., care adăugată la cifrele constatate mai sus, — totalizează aprox. 150.000 km. l. de şosele împietruite.

Aceste lucrări, — de proporţii excepţionale şi absolut necesare, sunt posibile de executat şi vor fi realizate. Se vor face sforţări uriaşe, căci înfăptuirea lor cere: cca 600 mil. de zile de lucru; cca 50 milioane m. c. piatră; etc.; dar fără sacrificii, fără hotărîre de a curma odată cu răul trecutului şi fără unitate de comandă nu se poate aştepta realizarea unor asemenea lucrări.

C. *Asanarea bălţilor, — drenarea mlaştinelor, — corectarea, ameliorarea şi împădurirea râpilor, etc. — bălţi, mlaştini şi râpi ce s'ar găsi în interiorul sau la marginea vetrii satului.* Se poate spune, că aproape, nu este sat care să nu aibă în interiorul său, în apropierea lui, o râpă, o baltă sau o mlaştină. Existenţa acestor rele pericliteză sănătatea fizică a locuitorilor satului (bălţi, mlaştini) sau macină vatra satului, drumurile de legătură ale satului, case, grădini, etc. (văi torenţiale, ravene, râpi, etc.). Inlăturarea acestor rele intră în rândul primelor lucrări de refacerea satului. Nu se poate trece peste ele, căci influenţează în rău şi sistematic desfăşurarea celorlalte lucrări (şosele, poduri, lucrări de salubritate, etc.). Care sunt elementele ce reclamă înfăptuirea acestor lucrări ? Manoperă, materiale, conducere. Toate sunt la îndemâna satelor. Toate se găsesc la nevoie. Realizarea acestor lucrări aduce cu sine avantaje nebănuite: redă terenurile improductive — producţiei satului; scapă satele de paludism, malarie, etc.; scapă podurile, gardurile, etc., de a mai fi rupte, stricate, etc.; scapă de a mai fi inundate terenurile şi gospodăriile din partea de jos a satului; scapă de a mai fi surpate grădini, curţi case sau terenuri vecine râpilor, etc. Realizarea acestor lucrări constitue un imperativ al zilei de mâine.

D. *Refacerea, alinierea, uniformizarea şi sistematizarea împrejurimilor proprietăţilor satului. Gardul* unei gospodării este haina sub care apare şi este

judecată acea gospodărie; cu cât această haină este mai îngrijită, cu atât mai mult se poate anticipa asupra ordinei şi curăţeniei ce domneşte în interiorul gospodăriei. Gardurile în ansamblul lor, într'un sat sau oraş, indică cu destulă precizie starea de civilizaţie a acelui centru populat. In concluzie, problema construirei şi sistematizării gardurilor, trebue pusă pe primul plan, mai ales în mediul rural, dacă se urmăreşte cu tenacitate introducerea preceptelor civilizaţiei, în acest mediu.

Dar, pe de altă parte, această problemă este strâns legată de puterea financiară a fiecărui individ din centrul populat vizat.

Pentru promovarea faptelor trebuesc avute în vedere aşa dar, două aspecte: 1) necesitatea rezolvării problemei refacerii şi sistematizării gardurilor localităţii; şi 2) rezolvarea şi în funcţie de capitalul financiar şi de materialele locale. Astăzi gardurile satelor noastre, aşezate în zig-zag, construite după nevoie şi împrejurări, au aspecte,ce trădează lipsa unei civilizaţii înaintate. Realizarea acestei categorii de lucrări necesită numeroase operaţiuni şi anume: a) alinierea tuturor gardurilor satului; b) refacerea şi uniformizarea gardurilor ce delimitează şoselele sau uliţele principale; c) refacerea gardurilor ce delimitează uliţele mici; d) fixarea definitivă a amplasamentelor gardurilor dintre proprietăţi; e) executarea de împrejmuiri cu gard viu a proprietăţilor de periferie — pe marginea exterioară a vetrii satului; împrejmuiri cu gard viu pentru cimitire, etc. Toate aceste înfăptuiri aduc cu ele un aspect civilizat al satului, iar efectele materiale, în ceace priveşte desvoltarea spiritului de ordine şi de curăţenie al fiecărui individ al satului — sunt mult mai mari.

E. *Amenajarea terenurilor publice şi a construcţiilor de ordin administrativ şi cultural al satului.* Această categorie de lucrări colective ale satului, cuprinde: a) amenajarea în grădini şi parcuri a terenurilor din jurul monumentelor istorice, a troiţelor, a bisericelor, etc.; b) amenajarea terenurilor cimitirelor umane şi a cimitirelor de animale; (aproape toate satele Vechiului Regat, Basarabia, etc. nu au cimitire de animale, ceeace constitue un rău nebănuit de mare); c) amenajarea unei pieţi publice a satului, unde să se poată face schimbul diverselor produse locale; d) amenajarea unui teren destinat ca târg de vite, pentru satele mai mari; e) amenajarea de pieţi de odihnă (la marginele satului ,la intrare şi eşire — pe lângă drumurile de mare circulaţie) pentru cărăuşii, ce parcurg distanţe de mai multe sate; necesitatea acestor lucrări e foarte mare, — dovadă că ele s'au format, în situaţia lor rudimentară, chiar fără nici o dispoziţie sau măsură de amenajare, pentru mai toate satele; f) amenajarea de grădini publice — pentru satele cu populaţie mai numeroasă (2—4000 locuitori; g) amenajarea de plantaţiuni de aliniere — pentru şosele vicinale şi comunale şi pentru uliţele principale ale satelor; h) amenajarea unui stadion sportiv, obligatoriu pentru fiecare sat, unde să aibă loc în zilele de sărbătoare, jocuri, sportive naţionale, şi unde să se facă educaţia preregimentară a tineretului satului.

Şi în domeniul construcţiilor:

i) repararea bisericilor existente şi construirea de biserici ortodoxe — în satele unde nu se găsesc încă. După cifrele Tabloului No. 5 — am văzut că se găsesc numeroase sate ce nu au biserici, cele mai multe în Vechiul Regat şi

Basarabia. Admiţând în general, că pentru fiecare *sat mediu* al României (sat de 900 loc.) ar fi necesar câte o biserică ortodoxă, numărul total al bisericilor ar fi cca 17.380 (se impune în acelaş timp şi condiţia ca fiecare sat cu o popu- în toată România rurală avem 10.192 biserici şi mănăstiri; de aci rezultă că mai trebuesc construite în satele româneşti încă cca 7000 de biserici.

j) Repararea clădirilor de şcoli şi construirea lor în satele ce nu le au. Făcând aceleaşi consideraţiuni ca la paragraful precedent — se deduce că numărul de şcoli necesare mediului rural este de aproximativ 17.380. Ori azi, nu avem decât aprox. 13.780 şcoli, dintre care cel puţin 25% nu au localuri proprii sau nu sunt încăpătoare; de aci rezultă că mai trebuesc construite în satele noastre aprox. 7000 de şcoli primare. k) Construirea unei băi publice în fiecare sat sau cel puţin în satele cu o populaţie mai mare de 900 locuitori. l) Construcţia unui dispensar în fiecare sat; m) construcţia unui cămin cultural în fiecare sat; avem 16.400 sate şi abia 1600 de asemenea instituţiuni culturale; se impune construcţia a încă 14.000 asemenea clădiri; n) construirea de clădiri pentru cooperativele satului (bănci populare, cooperative de consum şi aprovizionare; coop. de valorificarea produselor agricole; de asigurarea vitelor, magazii săteşti, etc.); se impune a se construi cel puţin câte una pentru fiecare sat, adică cca 15.000 clădiri locale, aparţinând cooperativelor satelor; o) Construirea şi repararea clădirilor administrative ale satului-reşedinţe de comune (primărie, percepţie, jandarmerie, poştă, telefon, etc.).

Dacă se presupune că pentru fiecare comună trebuesc câte 3—4 asemenea clădiri, numărul total al acestor construcţiuni publice, necesare gospodăriei comunelor rurale — ar fi de cca 35.760 astăzi nu există decât aprox. 17.380 asemenea clădiri, dintre care o bună parte sunt închiriate; aşa dar sunt necesare încă cca 20.000 clădiri; realizarea acestor lucrări se va face din veniturile anuale ale comunelor rurale adăugate la manopera gratuită a tuturor sătenilor comunelor. Şi pentru a ne da seama de mărimea veniturilor, să privim *Finanţele Comunelor rurale*, pe regiuni pentru anul 1933/34:

Regiunea	Venituri	Cheltueli	Excedent
1. Şesul Dunării	209.106 mii lei	223.781 mii lei	25.325 mii lei
2. „ Prutului şi Siretului	124.452 „ „	112.590 „ „	11.862 „ „
3. „ Tisei	351.126 „ „	337.976 „ „	13.150 „ „
4. Dobrogea	68.466 „ „	64.528 „ „	3.938 „ „
5. Basarabia de sud	72.665 „ „	65.910 „ „	6.755 „ „
6. Basarabia de nord . . .	86.924 „ „	78.244 „ „	8.681 „ „
7. Bucovina	47.547 „ „	44.603 „ „	2.944 „ „
8. Transilvania de nord . .	70.593 „ „	69.875 „ „	7.8 „ „
9. Platoul Transilvaniei . . .	322.399 „ „	308.913 „ „	13.486 „ „
10. Carpaţii Moldovei	55.020 „ „	47.929 „ „	7.091 „ „
11. Carpaţii Munteniei . . .	252.918 „ „	199.487 „ „	53.431 „ „
România . . .	1.711.216 mii lei	1.563.835 mii lei	147.381 mii lei

Adică, în general, un venit total anual de 1.711.216.000 lei ceace revine în mediu la cca 200.000 lei anual pe comună rurală; din această sumă se cheltueşte anual 1.563.835.000 lei, adică peste 90%, pentru personalul funcţionăresc, foarte încărcat azi, iar excedentul de 147.381.000 lei este scos din raza populaţiei rurale şi utilizat pentru acoperiri bugetare la diverse servicii centrale; nu se

întrebuinţează din aceste venituri ale comunelor rurale nici 5% pentru investiţiuni în construcţii de clădiri administrative locale, băi comunale, etc.; ori acesta a fost scopul iniţial al acumulării lor. p) Construirea şi amenajarea de ateliere locale, instalaţii de industrie sătească, şcoli practice-lucrative (cu atelicre de ţesătorii, dogării, rotării, confecţiuni de rogojini, olării, frânghirării, curelării, etc.) specifice materialului brut al regiunei. r) Construirea de grajduri comunale (cu reproducători de rasă) care să asigure şi să amelioreze desvoltarea cornutelor, cailor, etc. din localitate. s) Amenajări de ferme model demonstrative, pentru lucrări de cultura solului, conduse de ingineri agronomi, care să nu fie salariaţi de Stat, ci să producă veniturile din exploatarea acestor domenii, după norme chibzuit întocmite, etc.

F. *Lucrări de edilitate rurală.* O altă categorie de lucrări, de o importanţă deosebită în refacerea şi sistematizarea satelor, o constitue lucrările de edilitate sătească care se referă la: a) Consumul de apă al populaţiei satului; b) Consumul de lumină al populaţiei satului; c) Curăţenia uliţelor şi şoselelor; d Curăţenia interiorului curţii gospodarului; e) Ingrijirea grădinilor publice şi a plantaţiunilor de aliniere pe uliţele satului şi a şoselelor din raza lui; f) Curăţenia pieţei publice şi a târgului de vite; g) Ingrijirea stadionului satului; h) Ingrijirea construcţiilor publice; i) Intreţinerea şi construirea podurilor, podeţelor, lucrările de corectarea torenţilor, plantaţiilor de fixarea malurilor râpilor, plantaţiilor şi asanarea bălţilor, mlaştinilor, etc.

E mare această categorie de lucrări şi este aproape necunoscută astăzi în mediul nostru rural, mai ales pentru Vechiul Regat şi Basarabia. Nu este locul, a se face aci, prea multe precizări. Construcţia de fântâni cu apă potabilă, curăţenia uliţelor, etc. sunt lucrări necesare şi înfăptuirea lor măreşte estetica satului, micşorează numărul bolilor şi al bolnavilor şi întăreşte spiritul de ordine şi curăţenie.

G. *Sistematizarea şi amenajarea gospodăriilor satului.*

Această categorie de lucrări se referă la bunurile individuale. Orientarea aşezării amplasamentului caselor, modul de împărţire al vetrelor de case (pentru curte, grădină de pomi, clădiri, construcţii-anexe, etc.) sunt lucrări pe care trebuie să le cunoască şi respecte technica rurală, în construcţia locuinţelor la sate. Trebuesc construite case salubre şi încăpătoare. Trebuesc înlocuite din satele noastre — casele — neaerisite şi neluminoase. Iată obiectivele mai însemnate la care se referă această categorie de lucrări. a) Construcţia casei trebuie să rezolve următoarele probleme; a luminei solare; a aerisirei şi a capacităţii de locuit; b) Mobilierul casei trebue să răspundă necesităţilor minimului de confort şi salubrităţii. c) Distribuţia curţii trebue să răspundă condiţiilor de sistematizare impuse de estetica ansamblului satului; condiţiunilor de utilizarea raţională şi totală a locului şi condiţiilor de igienă şi ordine. d) Construcţia lucrărilor auxiliare ca: magazii, coşare, pătule de păsări, grajduri, etc. trebue să se încadreze în spiritul de executare al primilor trei grupuri de lucrări. Aceste precepte generale se pot aplica, pentru nouile construcţii ce se execută în mediul rural, cât şi pentru refacerea celor ce nu mai pot fi utilizate. S'au întocmit proiecte speciale — tip — pe regiuni şi localităţi care respectă prevederile de mai sus.

H. *Sistematizarea şi intensificarea culturilor terenurilor ce aparţin locuitorilor satului.* Aceste lucrări au de scop mărirea productivităţii muncii agricole, care va face posibilă prosperitatea pe toate domeniile de care am vorbit.

Şi acum, reamintindu-ne şirul de mai sus al lucrărilor dela construirea de şosele care să lege satele între ele — şi până la construirea a unei case salubre şi confortabile pentru săteanul nostru, concludem că acesta este domeniul de realizări imediate, care să permită ridicarea nivelului de viaţă al satelor româneşti. Şi acest quantum de lucrări — poate fi realizat în întregime, — într'un interval de timp de 5—10 ani. S'au făcut de altfel constatări şi experienţe în acest sens [32]).

Cum s'ar putea aduce la îndeplinire lucrările enumerate mai sus? Evident, prin remedierea — cel puţin parţială — a relelor constatate în prima parte a studiului nostru.

Şi într'adevăr: 1) dacă s'ar utiliza cele cca 500.000.000 zile de lucru ce se pierd anual în mediul rural; 2) dacă s'ar micşora numărul celor cca 2.000.000 elemente scoase anual din procesul de producţie, — prin măsuri sociale salutare; 3) dacă veniturile anuale ale comunelor rurale vor fi învestite în lucrări locale şi se vor reduce în proporţie de 50% cheltuelile de întreţinerea unui complex aparat funcţionăresc; 4) dacă s'ar înlătura luptele politice de partide şi deci animozităţile dintre sătenii aceluiaşi sat sau comună; 5) dacă s'ar mări consumul săteanului nostru dela 1660 lei/an, cât este actualmente, la 3700 lei/an (cât i-ar reveni printr'o directă şi dreaptă valorificare a produselor [33]) lui) — fapt ce ar determina restabilirea vigoarei sale fizice şi sănătăţii popu-

---

32) Astfel — în campania de lucru a anului 1935 a Fundaţiei Culturale Regale «Principele Carol» s'a studiat, întocmit şi înaintat Direcţiei Fundaţiei un «*Project de sistematizare şi refacere a satului Olăneşti*» de către Ministerul de Domenii şi Agricultură — cu No. 721 14/XI/035 (Direcţia I. C. E. F.). Acest project cupridne 12 părţi cari se referă la lucrările ce trebuesc executate, pentru refacerea şi sistematizarea satului, la modul cum se vor înfăptui aceste lucrări, cu elementele locale, — şi la capicitatea de muncă a elementelor active ale satului. Olăneştii este un sat pe Nistru, în Basarabia de sub (judeţul Cetatea-Albă); cu 770 gopodării; cu o populaţie de 3623 suflete. Este un sat moldovenesc şi numără în trecutul lui istoric aproape 200 ani.

Asupra acestui sat s'a întocmit acel project de refacere şi sistematizare la care se adaugă; un plan de sistematizare şi cadastrare a satului, însoţit de alte 18 planuri şi planşe-anexe — ce determină locul, modul şi timpul de desfăşurare şi succesiuni a lucrărilor.

Aplicarea lui urmează a intra în vigoare chiar din această toamnă (1935); s'au realizat până acum lucrări de aproximativ 1.000.000 lei (un pod de beton; o cooperativă vinicolă; şi o cooperativă de asigurarea vitelor; s'a sistematizat şi fixat piaţa satului; şi s'au executat cca 10.000 m. l. şanţuri de scurgere).

Greutatea aplicării acestui project de sistematizare rurală — stă tocmai în lipsa unui comandament unic, hotărât şi autorjtar.

33) Producţia solului României s'a cifrat pentru anul 1934 la 51 miliarde lei; iar dacă s'ar fi scos din angrenajul valorificării, — intermediarii, valorificarea directă ar fi înregistrat cca 80 milarde lei; din această producţie, o parte evaluată la cca 10 miliarde lei— ia drumul exportului; iar restul de 70 miliarde lei rămân pentru consumul intern; această producţie raportată pe cap de locuitor (70 miliarde; 19 milioane locuitori) revine la 3700 lei/an; populaţia urbană (4,6 milioane) are deci în mijlociu — nevoie de o producţie agricolă în valoare de cca 16,6 miliarde, pentru consumul ei, dând în schimb mediului rural produse industrializate; trebuie să rămână pentru consum în mediul rural o producţie în valoare de cca 50,4 miliarde lei; astăzi însă realitatea faptelor este alta.

laţiei rurale: 6) dacă s'ar crea o industrie sătească, care să intensifice valorificarea produselor solului şi să utilizeze mâna de lucru; 7) dacă s'ar reda activităţii şcolare cei 2.000.000 copii şi adolescenţi pentru a se forma prin aceasta elemente disciplinate, conştiente de misiunea lor şi cu dragoste de muncă; 8) dacă s'ar admite sacrificii — mari — şi unanim aplicate; 9) dacă s'ar pune suflet, continuitate şi o tenacitate nestrămutată în domeniul faptelor; 10) dacă ar fi unitate în comandă, hotărîre şi autoritate.

Sau, într'un cuvânt, dacă s'ar folosi toate energiile neutilizate şi s'ar da o dreaptă întrebuinţare celor ce au drumuri greşite, — s'ar ajunge cu siguranţă la îndeplinirea ţelurilor impuse. Ridicarea nivelului de viaţă al mediului rural trebue să înceapă dela temelie, dela suportul lui de viaţă materială. O minte sănătoasă presupune un corp sănătos. O colectivitate omenească prosperă,— presupune o stare economică-financiară înfloritoare.

Satul românesc se va ridica pe scara culturii şi a progresului spiritual, numai când va avea o stare materială, care să asigure elementelor lui o sănătate viguroasă, o ambianţă stimulantă, o educaţie constructivă, o morală trainică!

Ridicarea culturală a satelor nu se poate face cu sfaturi, demonstraţii şi pilde care nu pot fi urmate, ci satele se vor ridica ele singure spre lumină, numai dacă vor fi puse în condiţiunile necesare acestei ridicări. Intocmai ca o floare ţinută la întuneric pe care nici o predică din lume şi nici o pildă a altei flori în plină vigoare, nu vor putea s'o convingă să crească şi să înflorească şi ea ca celelalte. Îi e deajuns însă dacă ştii, pe tăcute, s'o pui în condiţiile de lumină, căldură, umiditate, etc. necesare creşterii şi desvoltării ei firești. E alta situaţia poporului nostru din cele 16.400 de sate care cuprind 90% din întreaga suflare românească a Ţării?

Nu de «culturalizare» are nevoe poporul — aceasta pare a fi un fel de administrare medicală a culturii — ci de o creştere bună, de o nouă şcoală a muncii, de un nou spirit de iniţiativă, spirit de economie, pricepere gospodărească, cu un cuvânt de o adevărată *cultivare*, în condiţiile favorabile creşterii şi desvoltării lui firești. Satul nu trebue ridicat de filantropia unei culturi de seră, ci pus în stare *să se ridice singur*.

Cum anume se poate ajunge acolo, e o problemă care depăşeşte cadrul studiului de faţă, care n'a vrut decât să semnaleze *ce anume* este de făcut în lumea satelor noastre spre a le ridica nivelul de viaţă.

Ing. NICOLAU-BÂRLAD

ÎNSEMNĂRI

ŞTIINŢĂ ŞI FILOSOFIE

«ŞTIINŢA NAŢIEI ROMÂNEŞTI». — Vorbind în altă parte de folosul care poate ieşi din punerea în aplicare, pe cale de lege, a ceeace Profesorul Gusti a numit *serviciu social obligator la sate*, (care, cu timpul, se va întinde, probabil, şi la oraşe). Am fost bucuroşi să recunoaştem, atât vechilor «campanii monografice», mai ales acestora — cât şi noilor echipe de «ridicare culturală», mari şi nepreţuite merite pentru cultura românească, dar nu prin «ridicarea» poporului la nivelul intelectualilor, ci prin coborîrea acestora la adâncimea de omenie, la curăţenia de cuget şi la frumuseţea de suflet a ţăranilor. Şi ne exprimam tocmai regretul că preocupările ştiinţifice propriu zise, cari erau mai potrivite acestui scop, au degenerat, ca să zicem aşa, în actiuni, nu mai puţin onorabile, de ridicare culturală.

Iată însă că în nr. 4 din aceeaş *Sociologie Românească*, d. Gusti vine să ne liniştească întrucâtva aducând o propunere nouă, «ca o necesară completare» a celei dintâi. E vorba anume de «organizarea cunoaşterii sociologice a Naţiei şi Ţării româneşti» şi de «legalizarea» acestei întreprinderi. Noile echipe de studiu — de fapt nu se lămureşte dacă vor fi altele deosebite sau vor fi aceleaşi echipe în două ipostaze, teoretică: de cunoaştere sociologică sau practică: de ridicare culturală — urmează să lucreze tot timp de 4 ani şi tot câte 53—54 pe an în fiecare judeţ, isbutind să realizeze la sfârşit o adevărată «ştiinţă a naţiei româneşti».

Inainte de a cerceta însă noua idee a Prof. Gusti, cerem îngăduinţa unei lămuriri. Situaţia noastră de foşti elevi — şi desigur că într'o anume privinţă, lucrul nu poate fi tăgăduit, — în orice caz, situaţia de foşti colaboratori ne-ar impune, faţă de d-sa, o rezervă, pe care am fost bucuroşi să o păstrăm, din clipa în care, încercând, în primul volum al Arhivei noastre, o discuţie ştiinţifică a metodei monografice în sociologie, aşa cum fusese înfăţişată de unii din colaboratorii d-sale,— am înţeles că n'o preferă. Indeletnicirea de cronicari ai vremii însă, pe care ne-o impun îndatorirele de redactori ai unei reviste, nu ne îngădue totuşi să trecem sub complicitatea tăcerii unele din ideile pe care d-sa a ajuns să le arunce, deatunci încoace, în câmpul ştiinţei şi culturii româneşti, căci fatalitatea a făcut să ni se întâmple cu acestea, acelaş lucru ca şi cu cele vechi: să nu le putem socoti pe deaîntregul drepte.

Se înţelege că în ce-l priveşte pe Prof. G., întâmplarea nu are nimic neplăcut într'însa, fiindcă, între noi şi D-sa, nu noi vom avea cea mai mare trecere în ochii opiniei publice. Nădăjduim totuşi că situaţia ni se va uşura într'o oarecare măsură datorită faptului că nu înţelegem să ne ocupăm de ideile Prof. G., *întrucât şi pentrucă sunt ale d-sale*, ci, fiindcă, odată svârlite în câmpul vieţii noastre publice, ele se întind, — ca toate ideile d-sale de altfel, — să-l cotropească în întregime, — ceeace ni se pare plin de riscuri nu numai pentru Ţară, dar chiar pentru Profesorul însuşi, pentru o glorie care nu mai avea nevoe de aceasta spre a rămâne mare.

Intorcându-ne acum la ideia de care e vorba, vom fi siliţi să trecem peste unele amănunte, a căror discuţie nu e locul s'o întreprindem aici. Vom trece, bunăoară, peste felul, foarte ingenios, deşi nu atât de nou în sine, în care se preconizează organizarea noii campanii de cunoaştere a Ţării şi Naţiei: cu trei feluri de comitete, aşezate ierarhic într'o mare piramidă administrativă: comitete reprezentative (cu «oficialităţile de toate nuanţele» — ceeace înseamnă, probabil: peste deosebirile de vederi politice); comitete ştiintifice (cu reprezentanţii ştiinţei din fiecare judeţ) şi însfârşit comitetele de muncă propriu zisă. Deasupra vin cele regionale, iar sus de tot patronează şi conduce comitetul central, marele comitet central dela Bucureşti, care reprezintă, organizează şi munceşte deopotrivă.

Trecem, deasemenea, peste rolul cu totul decorativ al unor expresii ca «ştiinţă a naţiunii» şi «ştiinţă a naţiei româneşti» — ştiut fiind că naţiunile formează obiectul de cercetare al mai multor ştiinţe propriu zise: biologia, psihologia, sociologia, istoria, etnografia, geografia umană, etc. Despre naţiunea română, ca şi despre naţiune în genere, se poate strânge, e drept, un corp unitar de adevăruri. Dar el e departe de a putea constitui, singur, o *ştiinţă*. Aceste adevăruri, aparţinând de fapt mai multor ştiinţe, dar privind *un singur obiect*, alcătuesc, propriu vorbind, o *monografie*, dar nu o nouă disciplină ştiinţifică. D-l Prof. Gusti ştie desigur mai bine decât noi, fiindcă noi dela dânsul am învăţat, că ştiinţele nu se constituesc *monografic*, adică *după obiecte*, ci *ideo-grafic*, spre a întrebuinţa o expresie analoagă, adică după anumite puncte de vedere. Cu alte cuvinte, ele *nu-şi* cercetează «obiectele» ca lucruri propriu zise, aşa cum le vede ochiul de rând, — necum să le studieze ca «substanţe» — ci ca *fenomene* care se petrec în lucrurile de care e vorba.

Obiectul sociologiei nu sunt, aşa dar, societăţile ca atare, pe care le cercetează istoria, ci societatea şi anume nu «societatea» ca substanţă ci fenomenele sau faptele sociale, aşa cum psihologia a renunţat de a mai cerceta «sufletul» ca substanţă ci se mulţumeşte să se ocupe de fenomenele sufleteşti, după cum fizica nu mai cercetează natura (physis) ci fenomenele fizice, chimia pe cele chimice şi a. m. d. Aşa se înţelege de ce unul şi acelaş lucru poate fi şi trebue studiat de mai multe ştiinţe deodată spre a fi pe deaîntregul cunoscut. *Ştiinţa* unui obiect oarecare, adică suma de cunoştinţe care se poate aduna cu privire la el, nu este o ştiinţă în înţelesul *disciplinii de cercetare* ci o en-cyclo-paideia, adică o învăţătură care se învârteşte în jurul unui singur obiect, o mono-grafie, care nu poate fi învăţată şi prin urmare *ştiută*. A face o monografie nu înseamnă deci sociologie, ci a face *şi* sociologie, dacă obiectul de care e vorba, o cere.

Dar iată ce ne interesează cu deosebire aici, anume latura *practică* a problemei: în ce măsură se va putea cunoaşte *ştiinţific* viaţa satelor noastre — indiferent dacă această cunoaştere va forma în adevăr noua disciplină a «ştiinţei naţiei româneşti» sau va rămâne să aparţină tot vechilor discipline ştiinţifice: istoria, etnografia, sociologia, etc. etc.

Să ne gândim bunăoară la calitatea materialului cules.

Şi-o poate închipui oricine, din moment ce va fi strâns de competenţe ca cele care vor trebui să răspundă imediat, în fiecare judeţ, mobilizării monografice a tuturor oficialităţilor, intelectualilor, preoţilor şi învăţătorilor, studenţilor şi poate chiar elevilor de şcoli secundare, etc. Să fi uitat Prof. Gusti că, pentru a ajunge la o culegere ceva mai corectă de material, a trebuit, unor oameni cari nu plecau la lucru cu totul nepregătiţi, experienţa mai multor «campanii monografice»? Să fi uitat, apoi, că, pentru a strânge un material suficient şi substanţial din satul Drăguş, a trebuit să se meargă la teren vre-o 3—4 veri dearândul? Şi încă... A uitat d-sa că prelucrările şi interpretările parţiale cari au apărut până acum, în mare parte lipsite de orizonturile ştiinţei propriu zise sau păstrându-se, în orice caz, la un nivel cu totul elementar, au fost întocmite după atâţia ani de încercări? Nu ştie oare toată lumea că «metoda monografică» n'a dus, în Ţara românească, la nicio monografie *întreagă* a unui sat studiat din toate punctele de vedere, aşa cum se mândreşte că preconizează «şcoala sociologică dela Bucureşti»? Vrea Prof. Gusti să uite că, pentru a face ştiinţă la rând cu lumea, ca la Paris şi Berlin, ştiinţă adevărată, se cere o pregătire de *etnografie şi sociologie comparată*, pe care *nimeni* dintre colaboratorii d-sale n'au avut-o şi n'o au, iar ceeace ştia d-sa însuşi, în această privinţă, n'a putut folosi nimănui la nimic?

Şi, dacă e aşa, crede d. Gusti că ceeace n'a izbutit cu un mănunchi de oameni — cât de cât — specialişti, — dacă n'ar fi fost decât experienţa celor câţiva ani de cercetări la teren, care îi deprinsese cu datele problemelor, — va isbuti acum cu «iubirea caldă» a oficialităţii, a preoţilor şi învăţătorilor, a căror activitate în această direcţie o ironiza altă dată cu superioritate? Crede că «metoda severă» a d-sale, sistemul teoretic şi metoda de lucru vor putea fi deprinse aşa de uşor de oameni, în cea mai mare parte, cu totul străini de noţiunile ştiinţei propriu zise?

Cum se va culege şi ce se va alege, în aceste condiţii, de «ştiinţa naţiei româneşti»? Cu siguranţă — ce s'a ales şi de vechea «monografie», mai restrânsă: expoziţii de popularizare, pentru marele public, din care n'a rămas mai nimic pentru ştiinţă; vre-o trei filme, bune în lipsa altora mai bune; câteva studii izolate de fapte care nu depăşesc cu mult vechile lucrări ale folkloriştilor. Restul — articole de răspândire a ideilor, propagandă şi reclamă. Totul cu mare cheltuială şi mult, nesfârşit sgomot. Crede cineva că se va putea obţine mai mult, acum, când «monografia» vrea să devină mare întreprindere culturală de stat — un fel de regie antonomă de «cunoaştere sociologică şi acţiune culturală» la sate? Cu noile comite, cu noii «specialişti», în noile condiţii şi proporţii, e mai mult decât sigur că: *dimpotrivă*.

«Ştiinţa naţiei româneşti», acest mare vis al Profesorului Gusti, are cel puţin calitatea că se isbândeşte, din fericire, nu «în sute de ani, cum s'a spus», ci în scurt: numai în 4 ani. Omul de ştiinţă, care a fost întotdeauna Prof. G. se numeşte pe sine *înţelept* în ce priveşte atitudinea pe care o ia faţă de desfăşurarea lucrurilor, privind oarecum de sus atitudinea *croului* care luptă, a *profetului* care crede şi a *resemnatului* care se lasă în voia soartei. Dinspre partea resemnării nu-l pândeşte, e drept, nici un pericol, pe prof. G. fiindcă d-sa nu e omul care se poate descuraja şi resemna. Luptând însă cu înţelepciunea care-l caracterizează, dar şi cu eroismul dela care n'a dat niciodată înapoi, pentru înfăptuirea marelui său vis, a cărui împlinire a proorocit-o peste 4 ani, Prof. Gusti îşi pune la grea încercare virtuţile eroice şi darurile profetice — deopotrivă.

Iată că nici înţelepciunea nu pare a fi cu totul lipsită de riscuri.

Dinu Buzdugan

O MONOGRAFIE DESPRE ION GHICA. — Academia Română publicând lucrarea d-lui N. Georgescu-Tistu, *Ion Ghica scriitorul*, a încurajat munca onestă şi serioasă. Astăzi când avem o atât de mare producţie de «idei» şi când o metodă gazetărească tinde să stăpânească toate ramurile ştiinţelor morale, cercetările de acest fel sunt necesare pentru a ţine treaz şi acel spirit de precizie şi disciplină ştiinţifică prin care cuvântul scris să însemne o cât mai deplină şi sigură exprimare a unor fapte obiective.

Istoriografia noastră, cu toate că a avut atâţi reprezentanţi de seamă, nu a ajuns desigur la capătul sforţărilor sale în cunoaşterea datelor necesare. In adevăr este de aci înainte o mare operă de îndeplinit în ceeace priveşte precizarea datelor istorice, stabilirea faptelor obiective, aşa cum s'au întâmplat în realitate. Din acest punct de vedere va fi greu să ajungem la precisiuni absolute — lucru care nu e posibil de altfel — dar oricare ar fi limita îngăduită, nu e mai puţin adevărat că noi trebue să tindem către această restabilire a faptelor istorice. Intotdeauna, luminarea trecutului prin focul nepotolit al minţii noastre cercetătoare, are nevoe de această muncă premergătoare, pe care noi Românii o dispreţuim în bună parte, din tr'o conştiinţă de exagerate preţuire a însuşirilor noastre intelectuale.

Lucrarea d-lui Georgescu-Tistu este în primul rând de istorie literară. Cele două părţi ale ei: viaţa şi opera scrisă a lui Ion Ghica sunt construite după această metodă. Preocupările autorului sunt, evident, de istorie literară, dar prin natura faptelor pe cari le cercetează, este purtat deseori în domeniul istoriei propriu zise adică, mai precis, a istoriei sociale şi politice ale vremii. D-sa urmăreşte desfăşurarea vieţii lui Ion Ghica în legătură cu faptele istoriei contemporane şi cu deosebire influenţa acestor fapte asupra activităţii sale de scriitor. Opera literară şi ştiinţifică a acestui om reprezentativ al veacului trecut, se desluşeşte împreună cu faptele istorice ale vremii sale. Totuşi conştient de cadrele şi metodele cercetării speciale, d. Georgescu-Tistu a căutat să corespundă în primul rând acestor cerinţe şi să ne dea un Ion Ghica *scriitor*.

De mare preţ însă sunt cele 18 scrisori ale lui Ion Ghica către diferite personalităţi române şi străine, publicate la sfârşitul cărţii. Găsirea acestor scrisori sunt însăşi prilejul care l-a îndemnat pe d. Georgescu-Tistu să facă cercetarea asupra lui Ion Ghica. Ele au o deosebită însemnătate atât pentru cunoaşterea acestui om reprezentativ, cât şi pentru cercetarea veacului al XIX-lea românesc, veac atât de personal şi subiectiv interpretat de cea mai mare parte a cercetărilor de până acum.

Numai 18 scrisori şi o puternică lumină s'a aruncat asupra unui moment de răscruce al istoriei noastre naţionale. Se ştie cât de preţios este din acest punct de vedere volumul *Amintiri din pribegie*. Aceste scrisori vin să completeze isvoarele de acest gen cunoscute până acum. Gândul şi fapta distinsului scriitor şi om politic ni se desvălue şi mai bine aci. Dar tot odată problemele de politică internă şi externă, reformele sociale şi naţionale ce se impuneau în acea vreme şi mai ales felul deosebit de a le vedea al acestei generaţii atât de hulite — credem pe nedrept — ne apar aci neprefăcute, aşa cum adevăratul cercetător caută să le aibă.

Interpretarea, oricât de genială ar fi ea (cum ar fi în cazul lui Eminescu sau Nicolae Iorga) nu este îndeajuns cercetătorului, ci dimpotrivă, am putea spune că e mai bine să lipsească decât să se întemeeze numai pe ea. Mergerea la isvoare, la datele originare este absolut necesară. Datoria noastră este să le respectăm pentru creşterea fiinţei noastre spirituale şi totodată pentru înaintarea ştiinţei care, ori cât de mari ar fi fost aceia cari au slujit-o nu e niciodată definitivă şi absolută.

Iată deci, în legătură şi cu ceeace spuncam la începutul însemnării de faţă, pentruce această nouă lucrare asupra lui Ion Ghica şi scrisorile publicate la sfârşitul ei, sunt o adevărată contribuţie la cercetările de acest gen.

Ernest Bernea

LITERATURĂ

POETUL NELINIŞTEI METAFIZICE, d. Adrian Maniu, ne-a dăruit în vremea din urmă un nou volum de versuri, *Cântece de dragoste şi moarte*, pe care îl socotim un frumos rod al îndelungilor sale sforţări şi experienţe artistice. L-am putea numi un volum de sinteză. Lirica poetului s'a adâncit şi a căpătat expresiuni mai proprii ca în trecut. Simţirea sa atât de ciudată, aşa cum apărea în volumele de poezii şi poeme în proză precedente, fără să piardă din tărie şi adâncime capătă aci un caracter mai organizat, mai stăpânit. Meşteşugul versului şi întreaga tehnică poetică se împlineşte pe un plan mai arhitectural, cu tendinţe formale clasice. Impurităţile formale şi de inspiraţie care mai dăinuiau în cele două volume de versuri de mai înainte, au fost de astă dată înlăturate. Aceste *Cântece* înseamnă volumul de maturitate al artistului.

Tânărul revoltat şi batjocoritor din anul 1912 cade acum într'un pesimism puternic. La început sufletul e deschis întrebărilor puse de lumea obiectivă care îi cuprinde sufletul cu taine şi îl inundă până ce îl supune. In acest fel în poesia *Cântec de noapte la mare*, gândul morţii apare timid poetului. Acest volum de poesii este străbătut ca de un singur fir stăpânitor de gândul morţii, de sentimentul tragic al sfârşitului.

Toate reflecţiile sale asupra lucrurilor şi vieţii aci îl poartă. Insăşi erotismul poetului, sensual şi primitiv altă dată, s'a intelectualizat aci şi a devenit durere sufletească:

Fără suflet, chip frumos
Ascunzând veciei os,
Pentru cine-i dragostea?
A căzut în gol o stea.

Intreg volumul e predominat de această atmosferă de nelinişte metafizică şi înfrângere a vieţii, ce par să isvorască din nimicnicia omului, din neputinţa lui de a putea lua cunoştinţă de rosturile ce le are de împlinit în această lume .Când mai resemnat, când mai înrăit, poetul rămâne în tot cursul acestor poeme, de un pesimism adânc, adesea cu un caracter de totală deprimare. Semnificative pentru exprimarea acestui sentiment sunt poemele: *Târziu de tot, Gânduri împotrivite, Privelişti de sfârşit*. Cântecul poetului se răsfrânge pretutindeni ca un semn al amărăciunii necuprinsului din sufletul său. El transformă şi umanizează totul. Aşa bunăoară în poesia *Târziu de tot* umanizează moartea lui Isus şi suferinţele Maicii Domnului:

Marie, nu-ţi mai căuta băiatu,
Fiul tău a murit pentru noi toţi,
Din mormânt nu poţi să-l mai scoţi,
Nici tu, nici altul, că aşa e datu.

Plângi. Ai vrea să-l săruţi înc'o dată,
Măcar cum l-au lăsat viermii în pământ,
Cum să-l găseşti, când toţi la fel sânt,
Osul nu l-ai putea osebi niciodată.

Osul lui la fel cu al străinului:
Cum un bob de rouă, seamănă bobului de rouă,
Inima a tăiat-o plugul în două,
Şi o sug în pace buruienile câmpului.

In afară de această cântare ce pare a unui tragic păgân, cea mai caracteristică şi bogată în acest sens este ultima poesie a volumului numită *Incheere*, care poartă în titlul ei cuprinsul însăşi:

Se stinge gândul, putrezeşte mâna,
Sângele inimii îngraşă ţărâna,
Cine rămâne vadă întreaga zădărnicie.
Nici măcar suflet să nu fie.

Dece am cântat, la ce am suferit
Am păcătuit şi am iubit,
M'am trudit şi m'am sbuciumat
Am înţeles şi n'am aflat.

Această suferinţă în faţa tainelor pentru totdeauna închise, poetul o cântă folosind o seamă de elemente neobişnuite. Cântecele nelinişteî metafizice şi agnosticismului sunt încărcate cu flori ale sufletului primitiv. Mitologia populară este folosită cu multă înţelegere, ca o scăpare a gândului care învins se refugiază în închipuiri. Această îndemânare a artistului o găsim în poemile: *Fata pădurarului, Cules târziu, Scăldătoare* etc. Aproape că nu e pagină în care să nu găsim elemente de fantastic şi legendă.

In ceeace priveşte însuşirile formale ale volumului găsim o mai atentă preocupare a poetului. Ritmul este armonizat conţinutului şi păstrează continuu o respiraţie liberă. Metafora, odinioară atât de voit «originală» este verosimilă, verbul este bogat şi propriu. Pentru

acestea toate *Cântecele de dragoste şi moarte* formează o operă poetică sporită a autorului. D. Adrian Maniu stăruieşte pe o cale bogată a cântecului şi artei româneşti.

Ernest Bernea

O CUTIE CU BIJUTERII poate fi numit ultimul volum de versuri al poetului Radu Gyr. Cunoscut până acum mai ales prin baladele sale încărcate de pitoresc şi duh de cronică — gen atât de propriu acestui artist — noul volum *Stele pentru leagăn*, ne desvălue alte comori de simţire şi artă, acelea ale purităţii diamantine şi ale măestriei de bijutier.

Poveşti de Andersen, vise uitate de copil, sunt împletite frumos ca faptele de filigram Douăzeci de cântece la leagănul Luminiţii cu povestiri ca la 'nceput:

A fost în lună un bordei,
bojdeucă veche de calici,
Torcea măicuţa funigei,
păzea tăticul licurici.
Şi-avea o fată cât un ou,
un mărţişor, un prichindel,
cu paşi de crin şi nufăr nou,
subţire toartă de cercel.

Şi povestea cântă trist, ca un tomnatec ţărâit de greer. Cântă, iubirea tăticului pentru darul minunat al naturii ce îi înfloreşte sufletul:

Odorul meu îl port bijuterie,
o rază de bujor într'un pahar.
Or'ce sărut al lui e o cutie
unde surâde un mărgăritar.

Se desprinde atunci o adiere de lumină şi bucurie din iubirea sa minunată pentru fetiţa: «crăiţă, luminită». Din acest sentiment creşte tot mai rodnică închipuirea poetului-tată care leagă viaţa sa de aceea a naturii şi a lui Dumnezeu: cel dintâi creator de frumuseţi cu taine:

Dumnezeu, din muguri şi mătasă
mi-a trimes un pui — un inelar —
ziua să mi-l joc pe-o tiparoasă,
seara să mi-l culc în degetar.

Dar această minunată iubire e întunecată de blestemul care nu iartă, al cugetării: Lumea de basm care înconjoară fiinţa mică a copilei, se sfarmă în gândul poetului străbătut de sentimentul sfârşitului care sălăşlueşte în tot ceea ce este omenesc. Aşa termină *Cântecul pentru somnul Luminiţei:*

Şi-or să treacă ani grămadă
cu amurguri şi zăpadă,
Basmul trist din astă sară,
luminiţă, tămâioară,
Nimeni n'o să ţi-l mai spună
şi nici prinţu'n strai de lună
n'o să mai coboare-aici,
în grădina cu urzici.
Şi-ar rămâne 'n steaua mică
Voevod şi tufănică,
iar Tăticul, fata mea,
poate- o fi şi el în stea.

Să cerem chin şi gândire adâncă, unei frumoase figurine de porţelan? De ce să nu rămână acestea pe seama sculpturii masive? E atâta fineţă, atâta dantelărie, încât dând cu dalta şi ciocanul, s'ar sparge în «ţăndări de lumină».

Este aci atâta puritate de cristal, atâta sensibilitate de floare proaspăt deschisă încât durerea pare că o răneşte cu săgeţile ei tăioase. Viaţa aceasta pură şi însoriă a Luminiţei, ori cât ar dori-o poetul altfel decât a sa, nu poate să-i «ia destinul înapoi» ci rămâne mereu legată de-acelaş vis şi cântec:

Vei merge strop de luminiţă
cu visul tatii: cununiţă,
în viaţa ta cu viaţa lui
la piept cu cântecele lui.

In acest ciclu de poeme, Radu Gyr, poetul sufletelor puternice prin suferinţă şi al luptelor cu braţ de fer, s'a plecat asupra unei alte lumi, încărcate de frăgezime şi frumuseţe originară, aceea a basmului şi a tainei cuprinsă doar de cântecul poeţilor şi muzicienilor.

E. Georgescu

LA RASPANTIE DE VEACURI ultimul roman al părintelui Galaction, din care au apărut până acum două volume, năzueşte către îndeplinirea unei mari opere epice. Autorul vrea să ne înfăţişeze o seamă de oameni cari au trăit şi trăesc încă printre noi şi totodată epoca lor de formaţiune, adică vremea românească de pe la 1900.

Infăţişarea acestei vieţi în întreaga ei complexitate politică, socială, ştiintifică şi artistică este desigur un curaj deosebit pentru un romancier. Atât informaţia vastă necesară cât şi problemele de ordin tehnic ale operei cer o sforţare şi o artă cu totul particulară.

Această încercare de a construi opere cari să îndeplinească amândouă caracterele, ale cronicei şi ale romanului a isbutit rareori. Lucru

a fost dovedit totuşi posibil de către unii romancieri francezi şi ruşi. Autorul nostru, să o mărturisim din capul locului, credem că nu a isbutit.

In adevăr, trecând peste datele obiective ale conţinutului operei cari nu ştim cât vor fi de adevărate, istoric, expunerea subiectivă şi de informaţie probabilă a părintelui Galaction, judecată din punct de vedere artistic, este mai mult un risc decât o isbândă. Romanele mai vechi ale S. S. şi dacă nu erau împliniri desăvârşite ale genului, aduceau bucurii spirituale sigure isvorâte din preocuparea continuă de viaţă morală şi religioasă a autorului. Ne gândim bunăoară la *Roxana*, roman îngrijit ca stil şi compoziţie, unde nevoile tehnice, nu prea pretenţioase, ale subiectului au fost îndeplinite.

Cu totul altă pricepere şi meşteşug se cerea însă unei opere care vrea să fie şi cronică a vremurilor: observaţie atentă şi *obiectivă*. Compoziţie precisă, stil sobru şi concentrat. Se pare că materialul întrebuinţat în acest roman a fost căpătat pe calea amintirilor personale. Alte isvoare nu pot fi bănuite decât doar caete de note din vremea studenţiei. Să vorbim de-o compoziţie a romanului? Credem că e foarte greu pentrucă această însuşire îi lipseşte. Nici o gradare a momentelor, nici o armonie a elementelor constitutive. Opera este lipsită de logica internă necesară genului. Bogăţia ei constă mai mult în ceeace priveşte materialul de prisos. Dacă n'ar fi să citâm decât expunerile didactice ale filosofiei lui Kant şi Mill care se întind întristător de obositoare pe nenumărate pagini, sau acea banală teorie asupra căsătoriei aducătoare de linişte burgheză ca «la răspântie de veacuri» şi ar fi în deajuns.

Romanul fiind o operă prin excelenţă obiectivă, impersonală, (operile de azi încearcă să combată această părere aducând la viaţă romanul-confesiune, romanul liric) fiind o operă epică, o epopee, e necesară cu deosebire această parte tehnică, de pură construcţie care să modeleze, să dea chip materialului întrebuinţat. Aceasta nu înseamnă, după cum s'ar crede la prima vedere, lipsă de viaţă şi artificialitate, ci dimpotrivă creaţiune organizată, conformă cu realitatea, după principiile şi tehnica cuvenită a genului.

Stilul nu este mai prejos de celelalte însuşiri ale operei. Niciodată nu am apreciat prea mult limba în care scrie părintele Galaction, mai ales în ceeace priveţse vocabularul, dar de astă dată găsim exprimări cu totul neîndreptăţite şi note de-a dreptul supărătoare pentru cine are simţul limbii noastre. Sforţarea noastră la *Rânduiala* este în primul rând de limbă românească. Nu suntem împotriva unui cuvânt străin dacă acesta nu are corespondent în limba noastră vie sau îl cere alte nevoi de exprimare, dar întrebuinţarea neologismelor are o limită şi anume aceea pusă de însăşi geniul limbii noastre, care poate asimila cuvinte odată cu noi noţiuni, dar aceasta nu fără nici o noimă.

Ar fi încă de discutat poziţia spirituală, conţinutul de idei al romanului. Această însemnare este însă în primul rând literară şi deci ea priveşte şi judecă opera ca valoare artistică şi nu ca valoare ideologică. Totuşi lucrurile nefiind în realitate prea despărţite, aşa cum mintea noastră obişnuit le arată, nu ne vom opri să spunem câteva cuvinte şi din acest punct de vedere. Romanul «La răspântie de veacuri» poate fi socotit şi un document contemporan pe lângă acela al trecutului pe care îl înfăţişează. Şi iată în ce fel. Cei din jurul *Rânduelii* nu putem fi învinuiţi că negăm trecutul şi nedreptăţim înaintaşii căci din respectul lor noi ne-am făcut un principiu de gândire şi acţiune. Activitatea de până acum ne stă drept dovadă. Cetind însă această carte trebue să mărturisim că o mare deosebire este între viaţa tineretului dela 1900 şi cea de azi pe cari le despart atât de puţină vreme şi mai ales cât de puţin înţeleg o seamă din înaintaşii noştri din cele ce se petrec azi, sub ochii lor atât de înamoraţi de vremea «tinerilor cuminţi». Părintele a ţinut să ne dăruiască în acest scop şi cu o prefaţă, desăvârşită expresie a acestei neînţelegeri.

Ernest Bernea

TEATRU

PIESE ROMANEŞTI LA TEATRUL NAŢIONAL. — In programul de anul acesta al Teatrului Naţional, lucrările originale româneşti nu au lipsit, ci dimpotrivă, ni se înfăţişează ca un an rodnic.

Patru dintre aceste lucrări ni se par mai semnificative? Pe deoparte *Avram Iancu* a d-lui Blaga şi *Umbra* d-lui Voiculescu, iar pe de alta, *Veste Bună* a d-lui Mircea Ştefănescu şi *Generaţia de sacrificiu* a d-lui Valjean.

Aceste piese s'au remarcat prin însuşiri cu totul deosebite: primele două prin substanţa nouă pe care au adus-o literaturii româneşti, iar celelalte două prin aprecierea măgulitoare a publicului nostru.

Avram Iancu şi *Umbra* sunt opere ieşite din legătura autorilor cu valorile originare ale sufletului naţional românesc. Temele lor, arta cu care au fost realizate, nu au stârnit interesul deosebit al marelui public. Alte însuşiri stau în

putinţa lui de preţuire. Publicul românesc care frequentează spectacolele de acest fel, nu vine la teatru pentru a creşte sufleteşte, pentru a se instrui, ci mai mult «să se distreze» (ca la cinema!) sau în cazul cel mai bun să trăiască emoţii tari, neobişnuit în viaţa zilnică atât de mecanică şi obositoare. E un lucru firesc acesta pentru treapta noastră de viaţă spirituală; românesc şi totodată modern. De aceea piesele de un conţinut mai dens, mai intelectual, nu se bucură unanim de o mare preţuire şi nici de un deosebit succes de scenă.

Operile dramatice ale d-lor Mircea Ştefănescu şi Valjean, ca şi acelea ale d-lui Tudor Muşetescu, împlinesc mai bine nevoile spirituale ale marelui public. Problematica şi întregul conţinut sufletesc al acestor opere este la nivelul cerut. Fără ca aceasta să însemne întotdeauna lipsă de bună calitate, drama se desfăşoară pe dimensiunile sufleşti *reale* ale marelui public. Iată dar datele pe cari credem că se întemeează succesul teatral al pieselor *Veste Bună* şi *Generaţia de sacrificiu* despre cari vom încerca să spunem câteva cuvinte în rândurile de mai jos.

Judecată din punct de vedere literar, *Veste Bună* nu este o operă pe care am putea-o socoti ca isbutită. In primul rând: subiectul nu spune nimic; alegerea lui, da. Găsim aci o temă care vrea să însemne gânduri şi sentimente adânci, general umane şi totuşi pare că nu depăşeşte interesul de reportaj al unui «caz». Dacă această lipsă de conţinut însă, nu ar fi fost dublată de alta artistică, piesa ar fi căpătat mai multi sorti de isbândă. Dar şi din acest punct de vedere se observă multe neîndemânări ale autorului. Construcţia piesei este lipsită de unitate şi armonie. Multe scene, luate în parte, sunt bune. Intregul însă suferă. La fel şi personagiile: interesante ca tipuri de oameni, dar nu stau laolaltă, nu se leagă unele de altele în aşa fel încât să poată exprima puterea acelui destin despre care autorul vorbeşte mereu prin gura unui personagiu, dar care nu se simte nicăeri, nu ia «parte activă» la acţiune.

Ceeace a salvat piesa şi i-a dat relief, a fost interpretarea. Artiştii merită recunoştinţa noastră (şi a autorului). Ei au creeat din nou, nu au jucat piesa. Au colaborat atât de mult cu autorul încât acesta fost pe dea'ntregul depăşit. Jocul de jar al Mariei Ventura, acela adânc şi intelectual al lui Ion Manolescu, jocul puternic şi mobil al lui Bulfinski, au dat precisiune personagiilor şi adâncime sensurilor.

Piesa a crescut prin puterea lor de creaţie.

Generaţia de sacrificiu este o operă cu caracter satiric. De aceea râsul — bogat în cursul scenelor — este străbătut de un sentiment de nelinişte şi tristeţe, uneori chiar de desgust pentru fiinţa umană, întruchipată în exemplare româneşti contemporane. D-l Valjean încearcă să meargă pe calea deschisă de Caragiale, adăogând noi tipuri şi tablouri morale actuale, la marea frescă a veacului trecut. Credem de altfel că o însuşire de căpetenie a acestei piese este actualitatea. Ea stârneşte largi ecouri în sufletul spectatorilor. Problemele vii de azi, viaţa de desechilibru social şi moral sunt criticate în simpla înfăţişare a celor două lumi cari stau faţă în faţă: aceea a desfrâului şi inconştienţei pe deoparte şi aceea a suferinţei şi datoriei de cealaltă parte. (Aceasta din urmă mult mai slab prezentată, se pare, din nevoi artistice, dar, credem şi din necunoaşterea ei, autorul prin profesia şi viaţa sa, fiind legat mai mult de cea dintâi).

Când a isbutit d. Valjean este însă de preţ. Piesa d-sale este mai bine construită decât a d-lui Ştefănescu. Acţiunea, scenele, dialogurile şi întreg cuprinsul piesei sunt mai bine închegate.

Ştim că autorul este un humorist şi un satiric; iubeşte mult râsul. Dar tocmai din acest punct de vedere credem că sunt multe lucruri cari ar fi putut rămâne afară; sunt glume cari nici nu scânteează ca joc al inteligenţii, nici nu corespund unor situaţii obiective, ci sunt simple vorbe de rând (aşa cum sunt acelea ale bucătarului).

Actorii? Din nou pe o treaptă ridicată.

In această privinţă, un lucru ni se pare demn de luat în seamă, valabil pentru întreg teatrul românesc de azi: interpretarea s'a ridicat tot mai mult de-asupra creeaţiilor Exceptând cazul d-lui Blaga şi alte cazuri rare, autorii sunt la un nivel mai scăzut decât actorii. Maria Filoti, Gr. Mărculescu şi mai ales Ghibericon s'au străduit, s'au ridicat mereu scenă cu scenă către realizări depline. Teatrul Naţional ne-a dat astfel un spectacol în întregime bun.

Dinu Buzdugan

ARTĂ PLASTICĂ

«GRUPUL NOSTRU» şi ARTA PLASTICĂ DE AZI. Intre tendinţele subiective şi nu rareori artificiale ale modernismului, aşa cum se nul» şi cele didactice, apropiate de fotografie, ale unor maeştrii profesori la Belle-Arte, activitatea plastică a tinerilor artişti cari s'au strâns laolaltă în «Grupul nostru», este dintre cele mai bine îndrumate.

Importanţa acestui grup de artişti este astăzi

cu atât mai mare cu cât ne dăm seama că ṣa manifestă bunăoară în gruparea «Contimpora- arta noastră plastică, atât de bine reprezentată în trecut de un Grigorescu, Luchian, Andreescu, sau, între contemporani, de un Teodorescu-Sion, Tonitza, Şirato se întăresc tot mai mult tendinţele aşa zisei «arte moderne» în care, operă şi artist, se pierd într'o lume dincolo de limitele, oricât de largi, ale artei propriu zise. Lipsa oricărui contact cu realitatea obiectivă la care se adaogă şi lipsa unei discipline interioare, îi fac pe aceşti artişti «novatori» să se exprime în chipuri cu totul personale dar nu mai puţin arbitrare, încât contactul cu opera lor tinde să nu mai fie posibilă. De aci neputinţa de a stabili un criteriu de judecată obiectivă — secretul stă în sufletul pecetluit al artistului — şi deci imposibilitatea unui control. Opera e artistul respectiv şi numai el. Sinceritatea este elementul fundamental. Omul trebue crezut pe cuvânt. In vechea artă clasică, lipsa de talent nu se putea ascunde în faţa ochiului educat. In «arta modernă» succesul e sigur şi fără această condiţie a talentului; e îndeajuns darul înşelăciunii. Sunt dese cazurile în Apus când s'au jucat farse, nu numai marelui public care oricum, dacă e «instruit», trebue să-i placă fără critică pentru a nu se face de râs în faţa acelora cari «înţeleg», dar chiar criticilor de artă.

Desigur suntem într'o lume de valori arbitrare.

Alături de aceste tendinţe exagerate, maladive şi totodată împotriva lor, «Grupul nostru» aduce un curent de însănătoşire şi afirmare a unor reale valori artistice. Fără a se întoarce la formulele tipice ale vechii arte, fără a renunţa la ceeace le este propriu, aceşti tineri readuc arta pe făgaşul său adevărat, aşezând-o îndrumând-o în funcţiunile şi limitele ei proprii. Talente remarcabile şi totodată lucrători conştiincioşi, artiştii cari formează acest grup s'au întâlnit prin concepţia artei pe care o profesează: aceea a unei arte supuse legilor obiective şi realizată pe calea ştiinţei. Lumea înconjurătoare, cu toată varietatea ei de senzaţii şi idei pe care le provoacă, este un termen dela care ei pleacă. Aceasta însă nu înseamnă, cum s'ar putea crede: copierea fotografică a acestei lumi şi renunţarea la însuşirile personalităţii artistice, ci dimpotrivă. Deşi atât de apropiate în privinţa concepţiei lor artistice şi disciplinei pe care o recunosc ca necesară, manifestările acestui grup cuprinde o mare varietate de opere şi ca inspiraţie şi ca manieră. Fiecare operă poartă pecetea deosebită a temperamentului creatorului. Aceasta pentrucă fiecare artist se mişcă liber, după felul său propriu. E vorba însă de o libertate bine folosită, o libertate disciplinată putem spune, rămasă în cadrele fireşti ale artelor plastice.

Fără îndoială că grupul este format numai din talente de netăgăduit. Unii dintre ei însă au ajuns la realizări depline, alţii mai au nevoe de sforţări de aci înainte. Intre cei dintâi *Tache Soroceanu*, despre care am mai vorbit şi în numărul trecut al Arhivei noastre, este un contructor lucid al operii sale. Bun desenator ,el are darul sculpturii pe un singur plan. Arta sa este mai mult formală de aceea e mai rece, mai abstractă. *Paul Miracovici* şi *Alex. Moscu* cari au avut şi expoziţii proprii în iarna acestui an, sunt artişti ce aduc o contribuţie personală cu totul îmbucurătoare. Operile lor poartă o lumină nouă, o atmosferă liniştită şi pură, care, odată pătrunsă în suflete, le înviorează, le dă accente de bucurie. Colorişti şi compozitorii aleşi, aceşti doi artişti aduc în plastica noastră contemporană o operă de echilibru şi armonie.

Deşi are o tehnică deosebită, *Tache Papatriandafil*, peisagist remarcabil, poate fi apropiat de cei de mai sus. Nu mai puţin dotaţi sunt *Dan Băjenaru, Gh. Nichitta, Şt. Constantinescu, H. Avachian* şi *C. Miracovici*, ceilalţi pictori ai grupului. Aceştia însă nu au ajuns la treapta de siguranţă a expresiei artei lor, ceeace vor isbândi să capete după mai multă experienţă artistică. — Acela însă care isbeşte mai mult în unitatea de concepţie artistică a grupului este *Alexandru Phoebus*. I-ar fi stat mai bine să se manifeste în cadrele «Contemporanului». Cu reale însuşiri de desenator, credem, şi de decorator, Phoebus ne aduce o artă prea înaintată, plină de deformări (fireşti în arta primitivă) cu intenţia de a lucra în latura patologică a vieţii. Prin încercarea sa de a se integra «Grupului nostru» acest artist produce un desacord.

Sculputra este reprezentată de *Mac Constantinescu* şi *C-tin Baraschi*, amândoi fruntaşi ai generaţiei tinere. Nu ne putem opri să aducem din nou cuvântul nostru de laudă pentru opera ce o încearcă Mac Constantinescu. Acest artist a prins un lucru pe care nu l-a înţeles bine nici unul din sculptorii români şi anume sufletul românesc, adâncul primitiv al poporului. Cu toate că este un înaintat în concepţia sa artistică Mac are cea mai românească inspiraţie. Dincolo de concepţiile sale şi de problemele de tehnică artistică, care şi ea se leagă de artă şi experienţa populară, la Mac găsim nevoia de a întrupa sufletul nostru popular, mitologia din care acest suflet se hrăneşte. (In vremea din urmă a bătut în plăci de metal zodiacul).

Potrivit în întregul său şi în raport cu manifestările artistice ale altor tineri de azi, această grupare de artişti, este, după «Grupul celor patru», cea mai frumoasă şi rodnică colaborare. Preţul ei creşte cu atât mai mult cu cât cei ce-o alcătuesc sunt tineri, fără a fi timizi începători. O consacrare definitică a lor înseamnă isbânda unui spirit sănătos şi nu mai puţin creator. Rostul lor se precizează de pe acum: *o şcoală artistică* în cultura românească. Aproprierea lor de distinţii înaintaşi: Şirato, Tonitza, Dumitrescu, Han capătă în acest fel un înţeles. «Grupul nostru» are de dus mai departe arta românească, pe calea deschisă de aceşti maeştri.

Ernest Bernea

PICTORUL BASSARAB este unul dintre artiştii cari dela cele dintâi expoziţii îşi afirmă talentul şi produce în preajma sa o atmosferă de încredere. Nu putem spune, desigur, că acest tânăr pictor a ajuns la o treaptă definitivă a artei sale, dar putem spune că dela început dovedeşte multă siguranţă, mai ales în ceeace priveşte partea tehnică a acestei arte.

O parte din opera sa este lucrată în ulei Pictorul Bassarab are un ales simţ al culoarei şi al nuanţelor. El foloseşte verdele într'o lumină cu totul nouă care îi dă străluciri de mari efecte: un început de isbânzi viitoare. De aci înclinarea sa către natură, în care copacul, simbol al vieţii ce caută către cer şi are rădăcini adânci în pământ, nu lipseşte mai niciodată. Sunt în aceste tablouri o armonie şi un echilibru trainic, cari ne dau un sentiment de încredere. Un lucru de mare interes artistic pe care ţinem să-l remarcăm aci, este că, expresiunile vieţii umane din aceste lucrări sunt integrate naturii ca părţi ale unui tot, fără de care nu pot fi înţelese şi dela care îşi trag toată puterea lor de viaţă. In acest fel priveliştele pictorului nostru capătă un înţeles mai adânc, mai unitar.

Portretele în ulei puţine de altfel, nu sunt lucrări cari să ni-l arate pe acest artist în ce are el mai bun. Sunt opere în cari puterea sa de turnare în forme noi se încearcă nu fără rodnicie, dar se pare totuşi că portretul în culori deocamdată nu-l atrage prea mult.

Pictorul Bassarab lucrează însă şi gravură. Aci chipul omenesc intră mai mult în preocupările sale. Şi aceasta pentrucă în gravură chipurile sunt mai mult simbolice decât reale, sunt mai mult reduse la linii simple şi esenţiale, ceeace acest artist stăpâneşte cu adevărat. Remarcabile între gravurile sale sunt acelea cari reprezintă pe *Horia* şi *Iancu*, pe *Maica Domnului* şi *Arhanghelul Mihail*, dintre cari cele trei din urmă sunt reproduse în corpul acestui număr al *Rânduelii*. Este de luat în seamă nu numai valoarea lor artistică în care se găsesc elemente din arta noastră populară — aşa cum este tabloul ce reprezintă chipul Mariei cu Isus atât de apropiat de acela din icoanele ardeleneşti — ci şi duhul nou ce le străbate în vremea aceasta de deformare a sufletului şi omeniei noastre.

Pictorul Basarab e tânăr şi deci la începutul carierei sale artistice. Felul cum a înţeles până acum să-şi folosească darurile naturale este îndeajuns de convingător pentru isbânda lucrărilor sale viitoare. Ne îngăduim totuşi un sfat: acela de a căuta să-şi reînoiască mereu inspiraţia, să-şi îmbogăţească isvoarele de creaţie. Aci noi îi vedem o cale sigură: aceea a observării şi adâncirii lumii în care trăeşte, a omului românesc viu, acolo unde apare el mai tare şi mai firesc. Cercetarea artei populare poate folosi mai mult tehnicii artistului, care chiar când este personală dă opere mari, dacă se îmbogăţeşte interior cu viaţa locală, lucru de mare preţ pentru creator, în artă, filosofie sau ştiinţă oricât de universală ar fi ea.

Ernest Bernea

MUZICĂ

MUZICA ROMANEASCĂ IN CONCERTELE BUCUREŞTENE. Citind cronicile muzicale a celor mai multe din ziarele noastre, facem trista constatare că în majoritatea cazurilar manifestaţiunile artistice autohtone sunt privite cu indulgenţă exagerată, pornită nu atât din o simpatie sinceră sau din înţelegere a necesităţei, de afirmare a şcoalei româneşti, ci dintr'o totală lipsă de criterii în judecare a operei de artă sau — tot atât de rău — din dorinţa de a servi ambiţiilor personale ale unui prieten.

In acest fel critica muzicală, nu informează, ci deformează opinia publică. In momentul de faţă, când din toate părţile au răsărit compozitori — un fenomen ciudat desigur, gândindu-ne că, în primul râund, n'avem un public educat în spiritul marelor opere clasice — trebue să facem o justă ierarhizare a valorilor. Nu este suficient să ai numai ambiţia de a serie. Artistul nu se face într'o noapte sau după un îndemn exterior, nici din dorinţa de a se distinge. Cei cari într'adevăr sunt vizaţi de muză, ştiu, de câte grele eforturi sunt capabili pentru a se instrui, mai înainte de toate, în arta lor, ca şi tehnica de a serie. Nu putem

deci înţelege chiar înainte de a le discuta valoarea lucrărilor, pe a cei, cari, în cea mai profundă ignoranţă a artei şi tehnicei muzicale, fără nici un alt ideal, decât poate acela, uşor de atins, de a place unui public, blând ca un miel, care primeşte orişice trăznae, mai ales când n'o înţelege şi când vede că este «modernă» (adică — cu multe note falşe) ţin să se manifesteze cu orice chip şi reuşesc adesea «căci ei sunt expeditivi: lucrează repede şi în genere cu «relaţii», fapt care de cele mai multe ori a fost singurul îndemn pentru a-i face compozitori.

Iată de ce credem că a sosit momentul de a fi, cel puţin, sinceri, atunci când vrem să informăm opinia publică asupra mişcării muzicale autohtone.

In occident, cel puţin în Franţa, cronicile muzicale sunt semnate de artişti de valoarea lui Flareut Schmitt, Le Fleur, Golestan, Vuillermoz, etc., compozitori încercaţi şi în orice caz tehnicieni luminaţi într'ale muzicei. In parte şi la noi a fost urmat exemplul, dar tocmai cei cari ar trebui şi ar putea să spună vorbe hotărâtoare, sunt de o îngăduinţă de neiertat.

In rândurile ce urmează şi ce vor urma la această revistă, vom căuta să ne lăsăm conduşi numai de îndemnurile sincere, de a servi, de a fi folositori, depărtându-ne de ori ce influenţe sau patimi personale.

D-l prof. M. Jora ne-a prezentat la simfonicul din 23 Ianuarie un program exclusiv închinat muzicei româneşti, cuprinzând Concerto grosso de Filip Lazăr, suita «Şatrării» a tânărului pianist Dinu Lipati, «Din Cătănie», trei caricaturi muzicale de Paul Constantinescu, iar ca încheere suita I-a de George Enescu. Concertul cădea cu o zi mai târziu, după recitalul de pian al lui Rubinstein. O coincidenţă defavorabilă, desigur, pentru D-l Jora şi pentru muzica românească.

Publicul nostru nu poate suporta 2 concerte aşa de apropiate ca dată şi nu avem un alt public care să facă rotaţia în asemenea împrejurare. Un public extrem de restrâns a aplaudat deci, pe Maestrul Jora, entuziastul apărător al muzicei româneşti şi unul din puţinii animatori ai tinerilor compozitori.

Concerto grosso de Filip Lazăr ne-a surprins şi a derutat mult publicul nostru atât de tânăr ca viaţă interioară. Ce opinie poate să aibă acest public, despre o lucrare muzicală care foarte bine ar fi putut să fie semnată de un clasic german de acum 150 ani? Mulţi (din puţinii prezenţi — o consolare) trebue să fi plecat convinşi că un Concerto grosso, nu s'ar putea scri într'altfel. (De ce atunci Ravel a putut să dea o minunată operă personală scriind Le Tombeau de Couperin, care ca titlu şi chiar ca formă aminteşte atâtea suite de Couperin?).

D-l Filip Lazăr, care trăeşte la Paris, a vrut să fie la modă. «Retour à Bach», cuvânt de ordine rostit de Stravvinski acum 10 ani nu putea să nu deruteze atâţia compozitori «La Symphonie de Psaumes» (cor şi orchestră) şi «Oedipus rex» (operă) ale lui Strawinski însemnează o dată importantă în analele muzicei. Honeqquer ca şi atâţia alţii l-au imitat, căutând să-şi apropie stilul sau forma vre unui maestru clasic «Iudith» de Honeqquer, acest oratoriu de o putere de expresiune şi noutate impresionantă, îşi trage esenţa sa din Händel. Numai că Honeqquer reuşeşte să rămână el însuşi, iar clasicul Händel nu i-a servit decât de pretext, după cum Bach servise lui Strawinski.

Iată ce ar fi trebuit să înţeleagă d-l Filip Lazăr când a scris acel Concerto grosso. A reuşit să ne dea o pastise veritabilă după Händel; un elev sârguitor, în plină formaţie, ar fi reuşit desigur în aceiaş măsură.

«Şătrarii» suită în 3 părţi (vin şătrarii, idilă la Florească şi cheful cu lăutari) lucrare distinsă cu premiul I «George Enescu» abundă în bune intenţii muzicale. Este de o claritate, care face să se întrevadă sinceritatea.

Partea întâia şi a doua păcătuesc printr'o lungime nejustificată nici de exigenţa temelor de a se desvolta, nici de forma anunţată (suita) şi care n'a fost urmată. In general sunt prea multe reeditări tematice, pare să fi avut în vedere o gradaţie în expresivitate. Finalul e mai echilibrat ca formă, partea cea mai reuşită. Ideile muzicale sunt adequate titlurilor, deci situaţiilor sugerate. Finalul surprinde plăcut şi dă loc la interesante combinaţii orchestrale.

Orchestra este tratată cu mult gust şi chiar cu siguranţă.

D-l D. Lipati va face, fără nici o îndoială, o mare carieră de compozitor. A-l judeca după ceeace a scris la vârsta de 18—19 ani ar fi o eroare, în alt sens o onoare.

Credem cu toată convingerea în posibilităţile excepţionale ale unui mare talent.

«Din Cătănie» trei schiţe, pentru orchestră (Jalea recrutului, Balul reangajaţilor şi marş forţat) ne aduce atmosfera, caracteristică d-lui Paul Constantinescu, «Jalea recrutului» este poate schiţa cea mai reuşită, muzica corespunde titlului, orchestraţia conţine sonorităţi bine venite. Tematica este de un humor incontestabil.

«Balul reangajaţilor» a doua schiţă, utilizează motive de vals demodat, procedeu deja întâlnit la autor în opera sa buffă, «O noapte furtunoasă», o caricatură a unui moment din viaţa de mahala, admirabil prins.

Păcat că ultima parte (marş forţat) este atât de nedefinită.

Orchestra prea încărcată, probabil, nu sună clar, tematica nu se desprinde aproape de loc. Marşul este într'adevăr forţat, însă prin mijloace extra-muzicale.

Despre personalitatea artistică a D-lui Paul Constantinescu am mai vorbit cu altă ocazie. Este un artist în care credem şi care va avea mult de spus în muzica românească.

Suita în Do major, de George Enescu, compusă în prima tinereţe a maestrului, deşi influenţată de muzica franceză — lucru prea natural, deoarece atât vârsta autorului cât şi mediul de formare îl justifică — arătă o remarcabilă perfecţie de stil.

Preludiu la unison este magistral, ca putere de expresie. Ideile muzicale sunt de o frumuseţe melodică, de un gust desăvârşit. Poate că ansamblul este prea complex, prea polifonic, orchestra prea încărcată.

Câte odată sonaritatea voită nu este şi cea obţinută. Dar acestea sunt neînsemnatele defecte ale unei compoziţii scrise în tinereţe şi cari arată că preocupările artistului mare şi sincer, se îndreaptă mai întâi către muzica însă-şi, descătuşată de orice trehnică de virtuositate orchestrală, că apoi treptat rutina să-şi arate condiţiile celui mai mic efort, în vederea celui mai mare efect. A nu căuta dela început efectul, a fi preocupat mai întâi de conţinutul muzical, de formarea unui stil cât mai personal, cât mai sincer şi comunicativ, neglijând efectele noi, însemnează a avea talent şi câteodată geniu.

Multe compoziţii «moderne» despuiute de goala sonaritate obţinută de disonanţă care, în serie nu spune nimic şi care va face nu ştiu câţi snobi să admire în sala de concert, îndrăzneala de a o scrie, nu sunt decât searbăde şi banale contururi melodice, bazate pe cele mai rudimentare relaţii armonice. Câte odată prin disonanţă «moderniştii» vor să ascundă o totală lipsă de idei, o sărăcie nemărturisită. In occident de mult aceşti «moderniştii» nu mai sunt luaţi în serios. Va mai trebui încă mult timp, până când şi la noi se va întâmpla acest lucru ?

O ridicare reală a nivelului artistic general este indispensabilă astăzi, când compozitorii au început a da năvală, unii instruiţi conştient, alţii mânaţi numai de dorinţa de a se face aplaudaţi.

Cine a ascultat la Radio în seara de 13 Martie opera Oedip a lui George Enescu, transmisă dela Opera din Paris şi a citit şi elogiile pe care presa franceză le-a adus marelui maestru şi-a dat desigur seama, că a scri operă personală, nu însemnează a fi «modernist» în sensul acesta pejorativ, răspândit în mijlocul publicului românesc, ci a fi sincer, lăsând să se audă ceeace e esenţial şi valoros: idea muzicală, de forţa de expresiune, caracteristică marilor genii.

Şi astfel evoluţia artistică a maestrului Enescu adevereşte încă odată că arta superioară, adevărată este acolo unde forma se poate contopi cu fondul şi că numai respectând tradiţia, cultivând-o şi nu căutând cu orice preţ noutatea (şi cei fără talent cred că o găsesc în disperatele vaete ale unor disonanţe, ce nu se pot explica) ci a spune «ceva» într'un ton sincer, într'o sonaritate cât mai perfectă şi în forma cea mai adecuată ideilor muzicale (conţinutului) se poate creea operă neperitoare, veşnic nouă şi tânără.

Nic. N. Brânzeu

CULTURĂ ŞI EDUCAŢIE

DIN LIPSURILE EDUCAŢIEI NOASTRE. E în spiritul generaţiei noastre, şi a celor mai tineri şi a celor mai bătrâni, un fel de boală a «ştiinţei». Toţi ne străduim, în discuţiile şi scrierile noastre, să citâm cât mai multe nume de autori şi de cărţi. Ne închipuim că, odată înfipt steagul bibliografic pe câmpul de luptă al gândului, am şi câştigat bătălia. Ba unele cărţi, şi anume acelea care «impun» mai mult (la noi), sânt, de la cea dintâi literă mare până la cel din urmă punct, un şir «omogen» de citate «eterogene» legate prin conjuncţiile pe care le semnează autorul de pe copertă.

E un fel de scamatorie acest procedeu. Numele de autori şi cărţi, indiferent de valoarea lor (numai să sune curios şi străin) sânt, pentru savantul «moldo-valah» un fel de «tabu», un descântec îndrăcit, care prosternă prostimea în admiraţie la picioarele celui care le rosteşte.

Boala aceasta, foarte răspândită în lumea cărturarilor români (e foarte molipsitoare), este o mare primejdie pentru sănătatea sufletului neamului nostru.

Pe lângă faptul că acest procedeu pune la adăpost pe cei sterpi la minte, lenevesc judecata proprie a celor care o au şi împiedică progresul culturii noastre care, în felul acesta neglijează exercitarea energiei proprii, creatoare, devenind o oglindă turbure a vieţii altora.

Toate neamurile de pe pământ se străduesc să întemeieze o cultură a lor, izvorîtă din străduinţi proprii: toate neamurile rodesc. Cultura şi civilizaţia este un fruct: hrănit de seva pământului unei ţări, copt de mintea unui neam, în atmosfera unei tradiţii, a unei istorii.

Cultura nu este o distracţie. Nu e un ornament. Este fructul unui neam, tributul care-i dă putinţa şi dreptul la existenţa sa ca atare; Ea hrăneşte semînţele generaţiilor care-l fac nemuritor.

Cultura este un lucru foarte serios, căci e vital pentru un neam. Este o muncă ce pretinde seriozitate, chiemare, stăruinţă, solidaritate şi, deasupra tuturora, demnitate. Dacă acestea nu există, nu există cultură. Şi cîtă nevoie avem noi de educarea acestor însuşiri!

Nimeni nu poate spune că la noi nu se munceşte. Se munceşte mult şi în toate ramurile. Nu ne lipseşte nici energia nici inteligenţa. De ce, atunci nu reuşim să punem în valoare marea energie a acestui neam?

Pentru că azi, ca şi în trecut, ne lipseşte un lucru esenţial, fără de care nu există nimic în lumea spirituală, ne lipseşte sentimentul de demnitate. N'avem sentimentul demnităţii noastre ca naţiune, n'avem această forţă de coheziune a puterilor noastre care să facă din noi o fiinţă vie, creatoare, în mijlocul altor naţiuni. Noi ne risipim ca firele de nisip şi ne alipim cînd de unii cînd de alţii, nu ne dăm mîna între noi, nu ne iubim unii pe alţii, nu colaborăm, nu mergem împreună.

Ne închidem fiecare în noi,în ambiţia noastră: muncim, producem, dar nu adăugăm nimica la fiinţa neamului nostru. Munca noastră e sarbădă şi inutilă, ca se risipeşte în vînt. De aceea nu avem conştiinţa noastră ca neam; de aceea ne-a pierit şi ultima fărîmă de mîndrie naţională. Chiar şi pentru exprimarea sentimentelor celor mai obicinuite ce nasc în raporturile dintre oameni, noi, întrebuinţăm forme străine: «merci!» Ziua, ziua românească, subt cerul românesc, ne-o poftim unul altuia «bună» în limbă străină. Să ne închipuim că Turcii sau Grecii, în ţara lor, şi-ar spune «bună ziua», pe româneşte. Am simţi, la început un fel de mîndrie pentru noi care însă prea repede s'ar topi în dispreţ pentru ei. Acelaşi dispreţ îl au străinii pentru noi, chiar şi Franţa, faţă de care ne plecăm pînă la umilire. Cum putem să ne închipuim că Franta ar fi onorată de colaborarea unei slugi? N'ar fi mai onorată de colaborarea unui popor plin de demnitatea ce o dă conştiinţa valoarei proprii? un popor cu care să poată trata ca de la stăpîn la stăpîn şi nu ca dela stăpîn la slugă prea plecată veşnic surăzătoare şi totdeauna cu laude pe buze?

Dar ceea ce e mai dureros, este că, de la un timp încoace, am început a călca în picioare însuşi gîndul românesc, gîndul senin, limpede şi viguros al acestui popor de un bun simţ cum rar se găsesc popoare.

Ne disprețuim gîndul nostru şi ne luăm după alţii, maimuţărim gîndul altora. In loc să măcinăm grîul realităţii prin creerul nostru, importăm de-a gata făina — mucegăită de cele mai multe ori — a gîndurilor străine, etichetîndu-o cu nume străine. Cutare a spus-o, în cutare carte serie!.. Lucrările noastre de ştiinţă, cu prea timide excepţii, sînt, numai din citaţii. Dar NOI nu avem nimic de spus?

Ba avem. Dar, abia şi-a deschis cineva gura că i se şi astupă. «Cum, el e mai priceput ca mine ?» — ceeace nu facem cu străinii, o facem cu cei de lîngă noi. Noi iubim şi respectăm pînă la slugărnicie ceeace e străin şi urîm pînă la crimă ceea ce e lîngă noi, al nostru.

Faţă de străini, ne simţim întotdeauna «la coadă» («dacă n'ar fi ţiganii» — vorba Românului !»). Faţă de ai noştri, vrem să fim totdeauna «în frunte»!

«Banatu-i frumcea !» Poate sînt puţini aceia care nu simpatizează această propoziţie copilărească. Eu nu o simpatizez. Nu. Ea e simbolică pentru partea rea din firea noastră. Vrem să fim «frumcea» între noi.

Ne întrecem între noi, în loc să ne unim, spre a ne întrece pe noi înşine şi astfel să ne putem întrece cu alţii. Ne certăm între noi ca nişte copii, fiecare vrînd să fie în frunte şi astfel rămînem la coada tuturor naţiunilor. Atenţia, energia noastră nu e condusă de dorul de desăvîrşire proprie prin munca noastră şi a fraţilor noştri, ci de dorinţa de a lăsa mai pe jos pe alţii, dintre noi, de a le arăta cine sîntem noi, cît putem noi şi ne bucurăm drăceşte umilindu-ne unul pe altul.

Cît timp nu ne vom trezi din această nebunie, cît timp vom continua să ne exaltăm de noi înşine şi ne vom căuta scăderi unul altuia, cultivînd ceea ce e rău în noi, în loc de a ne preocupa de ceea ce bun la noi înecurajîndu-ne şi ajutîndu-ne unul pe altul; cît timp nu ne vom uni într'o muncă sinceră, comună, demnă, de ridicare a noastră a tuturor, — vom continua să fim ceea ce sîntem astăzi şi vom sfîrşi în curînd să fim ceea-ce ieri am fost: colonii de exploatat pentru naţiuni ce au ştiut să-şi întrebuinţeze la timp şi cu înţelepciune energiile.

I. Sulea-Firu

SERVICIUL SOCIAL LA SATE. — *Sociologia românească*, noua revistă a *Institutului Social Român*, ne aduce din partea directorului ei în numărul pe Februarie, o idee care a trecut aproape neobservată în presa noastră.

Se ştie că Prof. Gusti este iniţiatorul şi organizatorul acelor «echipe regale» de ridicare culturală a satelor, care au fierat, în ultimele două veri, în număr aproape de 40. Rezultatele acestei munci ar trebui văzute, firește, la faţa locului; altfel trebue să ne mulţumim cu ceeace ne spun şi ne arată că au făcut echipele însăşi. Ele au organizat în adevăr în acest scop, în fiecare an câte o *expoziţie*, dintre care cea din anul acesta a fost deosebit de bogată, adăogându-se pe deasupra şi un foarte frumos film documentar al satului *Şanţ*.

Necunoscând niciunul din satele înfăţişate în aceste expoziţii, se înţelege că nu ne putem da seama de exactitatea ştiinţifică a materialului. Cineva care s'a întâmplat să cunoască satul *Tebea* bunăoară, fiind chiar de-acolo de fel, a ridicat serioase îndoieli în această privinţă (Cf. revista *Înălţarea*, 2, p. 30). Dar se pare că însăşi gîndul organizatorilor n'a fost acela de a face o expoziţie strict ştiinţifică şi riguros exactă, ci de a *ilustra* o metodă de cercetare şi una de acţiune culturală, înfăţişând sumar pe de o parte stările de fapt constatate, iar pe dealta rezultatele obţinute prin intervenţia culturală a echipelor. Dar, cum spuneam, şi de exactitatea unora şi de realitatea celorlalte nu te poţi convinge în deaspta cunoştinţă de cauză, decât la faţa locului. Pentru marele public însă erau necesare aceste ilustrări, dintre care cea mai bună a fost, fără îndoială, aceea a filmului, întrucât făcea să se vadă şi satul şi echipele *la lucru*.

Care este însă ideia cea nouă? Mulţumit de rezultatele obţinute, Profesorul Gusti s'a gândit la o lărgire pe toată ţara a acestei campanii de transformare a satelor noastre. După calculul d-sale, ar fi deajuns dară s'ar trimite timp de 4 ani câte 53 de echioe pe judeţ ca să ridice câte 53 de sate pe an. In felul acesta, în 4 ani numai, lumea satelor şi prin aceasta însăşi faţa Ţării s'ar schimba de nerecunoscut. O asemenea întreprindere este însă foarte grea.

— Cu ce oameni ? «Echipele nu se pot organiza aşa de uşor cum s'ar crede. Membrii lor se găsesc cu greu şi se aleg tot aşă de greu». Soluţia nu poate fi decât o «măsură radicală» şi anume: *introducerea serviciului social obligator*. «Pentru a pregăti şi grăbi marea muncă de construcţie a satelor, şi deci, a ţării, din interes superior naţional, să se introducă pe cale de Lege, obligativitatea serviciului la sate, pe termen de 3—6 luni, ca un stagiu indispensabil: pentru învăţători, ca să-şi poată dobândi diploma; pentru preoţi, pentru a fi admişi printre candidaţii la ocuparea de parohii; pentru medici, ca să poată obţine dreptul de liberă practică; pentru maestre de gospodărie, ca să poată fi numite în învăţământ; pentru agronomi, inginери silvici, pretori şi notari, ca să poată fi numiţi în funcţii de Stat, şi pentru studenţii tuturor facultăţilor, care să nu poată obţine diploma de licenţă ori doctorat, dacă nu aduc dovada participării la munca culturală a unei echipe». «Institutul Social Român este gata a-şi lua răspunderea cercetării, iar Fundaţia sarcina organizării culturale». Aşa dar: *serviciu social obligator la sate*, — iată ideea de care voim să ne ocupăm ceva mai de aproape.

In ce măsură vor putea să schimbe faţa satelor noastre, aceste echipe care, în proporţii aşă de mari, fiind să dubleze, şi ca personal şi ca material, întreaga noastră administraţie de stat, fie şi numai pentru 4 ani, — mărturisim că nu ne putem da seama. Dacă această operă uriaşă de transformare a satelor» s'ar putea realiza pe calea aceasta, apoi ţara românească, ar avea meritul, unic în toată istoria omenirii, de a fi înfăptuit în 4 ani, adică în perspectivă istorică: tocmai cât ai bate din palme — ceeace alte popoare au câştigat cu munca multor veacuri dearândul. Tehnica a făcut, netăgăduit, în multe domenii progrese, menite să înlesnească şi să grăbească uimitor transformările operate de om — în materia moartă însă, nu şi în sufletul şi deprinderile omului însuşi. Acestea se schimbă mult mai greu. Tehnica pedagogică se găseşte, din nefericire, cu mult, cu foarte mult, în urma celei industriale. Ea cere, mai ales când e vorba de o societate întreagă timp de cel puţin una sau două generaţii, şi cere mai cu seamă *muncă proprie*, zi de zi, în viaţa obişnuită, din partea societăţii care trebue reeducată.

Cu sforţări şi învăţături, cu pilde şi îndemnuri, pe cari ţăranii le uită îndată după plecarea Echipelor, nu se poate ridica nivelul de viaţă al satelor. Fiindcă nu e deajuns să sădim în mintea ţăranului, despre felul cum trebue să trăiască, alte *idei* decât cele pe care le-a pomenit din moşi-strămoşi, ci e nevoe să-i schimbăm, în sufletul lui, însăşi *deprinderile* de viaţă şi să-i îmbunătăţim, prin propria lui muncă, starea economică, spre a se ridica *singur* la lumină şi putere. Iar aceasta nu se poate face nici în 4 nici în 14 ani, ci în 40; şi nu prin echipe de predică şi demonstraţii ambulante, ci prin aşezăminte permanente de cultură şi educaţie.

Ce fac echipele prin sate sunt, fără îndoială, lucruri bune şi frumoase din partea lor, pe care ţăranii înşişi, bucuroşi de ajutoare, le răsplătesc, foarte sinceri, cu laude, recunoştinţă şi diplome de cetăţenie de onoare, dar toată această muncă ţine ca un foc de pae, numai cele 2—3 luni cât stau şi lucrează Echipele. Deaceea s'a simţit, chiar din primul an nevoia de a se reveni, şi în anul următor, în aceleaşi sate. Se va continua desigur cu revenirea încă mulţi ani dearândul, dar cu rezultate nu cu mult deosebite de ale primului an. Şi aceasta pentru simplul motiv că ţăranul însuşi rămâne *pasiv* în tot acest fel de ridicare culturală, în care el *e ridicat* cu macaraua filantropiei ca un neputincios, în loc să i se întindă scară pe care să se ridice singur ca orice om în stare să muncească.

Şi totuşi contactul tineretului cărturar cu satul îşi are urmările lui bune şi durabile, deşi nu în direcţia în care le doreşte Prof. Gusti: transformarea culturală a satelor. Dimpotrivă, satul transformă pe cărturarii veniţi în mijlocul lui. Şi iată anume cum:
Această apropiere a intelectualului de realitatea socială şi spirituală a neamului nostru, are cele mai binefăcătoare urmări — chiar pentru cei porniţi dela ţară, dintre cari atâţia pleacă fără să-şi mai aducă aminte de sat, fără să-l mai înţeleagă.

Sunt Vârzobii d-rului Voiculescu. Ţăranii înşişi de altfel îşi trimit copiii la învăţătură cu gândul că vor trăi *mai uşor* la oraş, unde *n'o să muncească* atâta, ca la ţară. La oraş şcoala îi formează, uscat şi abstract, aşa de bine, încât îi înstrăinează cu totul şi pentru totdeauna de obârşiile fiinţei lor sufleteşti, de poporul pe care sunt chemaţi să-l conducă mai târziu. Deaceea această întoarcere la sat, această înnodare a firelor rupte de şcoală, această pogorâre în adâncurile fiinţei noastre ca neam, această nouă atingere cu pământul şi duhul strămoşesc preţueşte, într'o epocă de formare a omului, cât o *renaştere* sufletească şi spirituală, cât o convertire religioasă. Aşa încât marea transformare nu se petrece şi nu se poate petrece dintr'odată în viaţa satului însuşi, ci în sufletul tânărului cărturar şi viitorului îndrumător al satelor. Acesta a fost dealtfel folosul cel mai de preţ pe care l-au dat şi vechile campanii de cercetări sociologice la sate.

Dar pe lângă această nouă înrădăcinare a celor cari părăsesc satul, pe lângă această resădire sufletească a tuturor cari se pregătesc pentru îndeletniciri de oraş, întoarcerea la sat mai are un folos nebănuit, şi pentru cei cari urmăresc numai preocupările pur ştiinţifice. Contactul cu *faptele* pe care sunt siliţi să le observe *singuri*, după un plan de lucru pe care şi-l alcătuesc în cea mai mare parte ei înşişi la faţa locului; munca aceasta, în care sforţarea proprie este singura cale de a lucra, formează pe viitorul cercetător mai mult şi mai bine decât toate teoriile metodologice, decât toate manualele, decât toate lucrările de seminar. Acolo eşti în viaţă, printre faptele vii, aici eşti la birou, între patru pereţi, printre cărţi. Acolo te concentrezi cu întreaga fiinţă spirituală, aici numai cu mintea. Acolo te formezi pe calea experienţelor proprii, în şcoala vieţii, aici înveţi din experienţa altuia, în şcoala cărţii. Intre aceste două metode — o prăpastie: ca între noua metodă experimentală a ştiinţei moderne şi vechea metodă speculativă şi dogmatică a «ştiinţei» scolastice. Iată care a fost şi este cel mai mare folos al cercetărilor monografice la sate. — Rezultatele lor ştiinţifice propriu zise? — Acelea atârnă şi de *alte* condiţii de care nu ne putem ocupa aici. Ce s'a făcut şi ce se face în această privinţă, s'a publicat în parte şi se va mai publica poate şi de aici înainte. Ceeace ne interesează acum este însă numai rodnicia spirituală şi culturală a contactului intelectualilor cu realitatea românească a satului, şi în această privinţă mai avem de subliniat un al treilea merit al ideii d-lui Gusti.

Nu numai ştiinţa românească are de câştigat de pe urma acestei întoarceri la realităţile noastre — o idee care, în sine, e, precum se ştie mult mai veche — ci şi filosofia, arta, literatura, cu un cuvânt întreaga noastră cultură.

Toată desvoltarea noastră culturală nu este decât o necontenită adâncire a isvoarelor proprii de viaţă, a duhului propriu — cu îndemnul şi uneltele culturii apusene, desigur, dar fără să fi ajuns până acum, la o adâncime prea mare. Dar drumul *acesta* este şi tot ce poate înlesni străbaterea lui, trebue primit şi îmbrăţişat fără înconjur.

Numai că, pentru aceasta, ni se părea mai potrivită vechea formă de «monografie», a cercetării propriu zise, decât noua ei înfăţişare, a «ridicării culturale».

Iată în ce fel — şi numai în acest singur fel — credem că ne poate folosi, legea preconizată de d. Gusti — dacă va lua fiinţă, se înţelege. Dar de aceasta, astăzi, în vremea «democraţiei dirijate», suntem mai convinşi decât de însăşi utilitatea ei.

Dinu Buzdugan

ROSTUL FILOSOFIEI IN ŞCOALA SECUNDARĂ. — *Cele ce urmează sunt scrise acum mai bine de un an, ca lucrare de absolvire a* Seminarului pedagogic universitar «Titu Maiorescu», — *aşa numitul «colloquiu final» —*

în ziua de 12 Ianuarie 1935. Referatul care cuprinde, în formularea obişnuit concentrată şi grăbită a examenului scris, idei mai vechi ale autorului, ar putea interesa pe unii din cetitorii Rânduelii. Il reproducem în forma în care a fost conceput şi scris, ca să zicem aşa, la faţa locului: După încheierea ucenicieï pedagogice la seminar şi înainte de a păşi la activitatea profesorală propriu zisă, ni se pare firesc ca un viitor dascăl de filosofie să-şi fixeze, într'un fel de plan, cadrul general în care înţelege să-şi desfăşoare mai târziu îndeletnicirea pentru care s'a pregătit. Ca un asemenea plan de lucru, concepem încercarea de faţă.

Pentru o documentare a ideilor înfăţişate, nu va fi desigur vremea trebuitoare. Din această pricină lucrarea nu va putea fi o cercetare propriu zisă, ci numai o simplă expunere de idei. Prin filosofie nu se poate înţelege, în şcoala secundară decât *aspectul filosofic* al deosebitelor discipline cari alcătuesc materia filosofică din această şcoală. Filosofie deci în înţelesul de materii filosofice. Ca atare «filosofia» are, mai mult decât oricare altă materie de învăţământ, menirea de a *formă* personalitatea elevului, de a pune desvoltarea acestuia pe calea adevăratei *omenii*. In privinţa aceasta filosofia se apropie mai mult de aşa numitele «dexterităţi», chemate să desvolte anumite înclinări şi îndemânări fireşti ale copilului, de cât de materiile din cari elevul trebue să înveţe o seamă de cunoştinţe precise şi obiective. Fireşte că şi de la filosofie, adică din logică, psihologie, sociologie, trebue să scoată elevul o sumă de cunoştinţe elementare privitoare la mecanismul judecăţii (minţii) omeneşti, la sufletul omenesc şi la rânduelile vieţii sociale, dar nicăieri aceste cunoştinţe nu pot sluji la formarea, la sporirea lăuntrică a viitorului *om întreg*, mai mult decât în filosofie.

Dacă aşa stau lucrurile, în ce fel anume, pentru fiecare materie filosofică, se poate năzui la acea formare firească a omului din fiecare elev? (Ordinea de tratare a materiilor filosofice va fi aceea pe care o socotim mai potrivită pentru şcoala secundară).

La *psihologie*, studiind cu elevii alcătuirea şi legile vieţii sufleteşti, profesorul de filosofie ar trebui să deprindă pe elevi cu ceeace se chiamă deobicei «cunoaşterea oamenilor» pe calea observaţiei şi experienţei proprii. Pentru aceasta există un bogat material din viaţa elevilor, care poate fi folosit. Desigur că până la un loc fiecare om are, dela natură, am spune, înclinarea de a «lua seama» şi de a «ţine minte» cu cine «are de-aface»; dar psihologia tocmai pe acest teren favorabil, are datoria să formeze deprinderi de observare şi cercetare *sistematică*, organizând acea înclinare.

Ridicându-se la studiul *vieţii în comun* a oamenilor, elevul, luând cunoştinţă de alcătuirea şi legile societăţii omeneşti, are prilejul să se vadă orânduit într'o lume înlăuntrul căreia el nu este, din capul locului, şi, ca atare, nu poate năzui să devină în cele din urmă, decât un *mădular conştient* şi *credincios* al ei. Alăturând şi ideile morale, de adevărată viaţă umană, el îşi poate da seama de *datoria* pe care o are de a spori, cu puterile lui, puţinul *altruism* dintre oameni, şi de a micşora pe cât se poate pornirile lor *egoiste*. Pentru aceasta, materialul de drept şi educaţie cetăţenească e, între altele, cât se poate de potrivit.

Păşind către *logică* şi *filosofia* propriu-zisă, elevul, paralel cu materialul de cunoştinţe precise şi elementare, vine să se formeze ca *cercetător* şi ca *cugetător*, întrezărind, cu faţa îndreptată spre cele mai largi orizonturi ale spiritului omenesc, perspectiva de a contribui şi el la tezaurul de adevăruri, de bunuri înălţătoare ale lumii omeneşti. Este desigur o ţintă pe care numai puţini o vor putea atinge. Pentru aceasta însă ea nu trebue mai puţin urmărită de către profesorul de filosofie.

Iată care este, în scurt, menirea filosofiei în şcoala secundară. Schiţa noastră nu ar fi însă întreagă dacă nu ar pomeni, în câteva cuvinte fireşte, şi despre *chipul* cum trebue şi poate fi în adevăr urmărită această ţintă.

De primă însemnătate socotim următoarele două lucruri:.

1. O predare *simplă*, în care profesorul să cerceteze, împreună cu elevii, mai degrabă lucruri decât «probleme» şi la un nivel potrivit cu *puterea* şi *nevoile* lor de cugetare. (In această privinţă, în treacăt fie zis, cele mai multe din manualele noastre de şcoală, dacă nu toate, păcătuesc fără seamăn).

2. Cercetarea aceasta simplă şi elementară să fie făcută, pe cât e cu putinţă, în limbă *curat* românească, nu în obişnuitul *valapück* cosmopolit care umple toate, aproape toate studiile şi lucrările de filosofie dela noi, mai ales în ultima vreme (Manualele elevilor nu sunt, din nefericire, nici în această privinţă, fără mari şi neîngăduite cusururi).

E nevoie de o limbă curat românească, pentrucă, după convingerea noastră, numai o cercetare întreprinsă pe făgaşurile fireşti şi adânci ale limbii materne, poate duce la formarea temeinică a spiritului de cercetare şi cugetare *proprie*, de sine stătătoare, — bunul cel mai de preţ al învăţământului filosofic din şcoala secundară.

Se înţelege dela sine câte urmări fericite ar

avea o asemenea străduință: limpezimea de cugetare în mintea elevilor; desvoltarea, creșterea limbii românești, care nu poate avea loc decât prin continua frământare; formarea, cu timpul definitivă, a unui vocabular filosofic românesc, pentru a nu mai da fuga, oridecâte ori întâlnim o ideie nouă, la limbile străine (germană, franceză, engleză) — de multe ori chiar cu deosebită mulțumire și mândrie de a fi «îmbogățit» limba românească.

D. C. Amzăr

POLITICĂ ȘI ECONOMIE

«HITLERISMUL» NOULUI TINERET.— In vremea din urmă se scrie tot mai mult despre hitlerismul acelora cari reprezintă astăzi adevăratul naționalism românesc. Și aceasta cu intenția de a fi mustrați, uneori aspru condamnați, ca oameni ce sunt lipsiți de dragoste pentru țară și neam. Faptul nu este lipsit de interes și, nu ne putem opri să o mărturisim, nici de humor. Lecția de naționalism vine astăzi din partea «patrioților» dela *Zorile, Adevărul, Credința* și alte foi «obiective».

Că tinerii naționaliști sunt în slujba lui Hitler, că hitlerismul nu are nimic comun cu noi și cu interesele noastre românești, ci dimpotrivă, că Germanii au fost și vor fi mereu adevărații noștri dușmani, iată o seamă de afirmații destul de «convingătoare» în cari se arată calea greșită a tineretului de astăzi și totodată se exprimă grija pentru viitorul acestui neam. — Nu vi se pare în adevăr interesant? Nu vă stârnește revolta și râsul totodată? Ovreii și frații lor de conștiință și metode, comuniștii, sunt adânc îngrijați de soarta acestui neam. Trădătorii neamului și idolatrii banului au deschis școală nouă de patriotism. Dar ce nu pot face acești rătăciți ai pământului românesc!

Nu pentru ei scrim aceste rânduri. Nu, pentrucă dreapta judecată și curățenia cugetului nu-i poate convinge pe niște oameni lipsiți de bună credință și de demnitate. Alte metode sunt mai eficace pentru tămăduirea lor. Împotriva lor nu se poate lupta cu cuvântul. Scrim tot pentru aceia pe cari presa internațional-ovreiască vrea să-i poarte pe drumurile înșelăciunii, pentru aceia cari, necunoscând lucrurile, pot cădea în cursa acestor oameni fără scrupule. In adevăr, apropierea noului și adevăratului naționalism românesc de hitlerism, până la renunțarea față de noi însine, o fac nu numai cântăreții sinistri ai românismului, ci, deseori chiar oameni de bună credință și cu dragoste de țară, dar lipsiți de cunoștințele necesare asupra gândului și faptei revoluționare românești care ne vor pune în stăpânirea binelui nostru obștesc.

E drept, poate fi vorba de un raport, de o legătură, dar nicidecum de o confundare a noastră cu hitlerismul, (istoric nu avem nicio legătură) mișcare cu totul particulară a Germanilor. In primul rând, ținem să se știe că noi nu voim să ieșim de la un stăpân pentru a intra la altul, ci *vrem să trăim prin propriile noastre puteri.*

Privit pe liniile lui mari acest raport are un îndoit aspect: unul doctrinar, de gând și altul politic, de faptă.

Hitlerismul are ca piatră de temelie, rasismul. Lucru destul de vechi la Germani și nu mai puțin «specific național». E acesta un punct de plecare precizat din care se trag o seamă de consecințe, de altfel mai mult logice decât de fapt. Ceeace am voi să subliniem mai ales este că ideea fundamentală dela care pleacă mișcarea nationalistă germană, este o idee materialistă, desprinsă dintr'un factor fizic al vieții. Iar nationalismul nostru se întemeează pe un principiu de cea mai pură, cea mai adâncă și universală spiritualitate, adică ortodoxia noastră creștină. Neamul românesc s'a plămădit și a crescut în istorie pe această temelie a creștinismului răsăritean spre deosebire de Germani în substanta spirituală a cărora se pare că e mai puternic Wotan decât Crist. De aci și caracterul deosebit al antisemitismului nationalistilor români, de aci și felul nostru mai uman, mai positiv de a vedea întreaga problemă a naționalismului.

Dar politic? Naționaliștii români privesc mișcarea germană cu simpatie, ceeace capătă îndreptățire prin faptul că ea duce luptă tare împotriva unui pericol care ne amenință și pe noi: Ovreii și Comunismul. Desigur, în spiritul și metodele lor cari, după cum am spus mai sus, sunt deosebite de ale noastre. Incolo nimic. Când tendința imperialistă a pangermanismului ar atinge și existenta neamului nostru, cine ar mai sta la gânduri, sustinut de cine știe ce simpatii ideologice, să nu se împotrivească cu toată tăria, ca'n fata tuturor acelora cari vor să ne deschidă largi guri de mormânt?

Ni se vorbește mereu despre Franța, despre ce-a însemnat ea în istorie și cultură, despre legăturile noastre de sânge și spirit O, da! «Le beau visage de la France» cine l-a cunoscut și nu l-a iubit? Ce Român cultivat nu s'a hrănit și crescut din isvoarele pure ale umanismului și clasicismului francez? Un război împotriva Franței ne este greu numai să-l închipuim, dar să-l purtăm? Ar fi în adevăr o luptă fratricidă. Dar să fim înțeleși: această Franță naționalistă și clasică mai înseamnă azi ceva din punct de vedere politic? Pentru noi cel puțin, ea *nu există.* O mai putem prețui doar cultural căci în acest fel putem avea legături și peste veacuri, cum avem cu Grecii antici și Romanii.

Dar chiar dacă această Franță naționalistă ar exista încă politic, noi nu i-am mai accepta comanda ci colaborarea. Și atunci cum își poate cineva închipui că putem noi accepta comanda Franței lui Léon Blum, Cachin și Daladier, care ne consideră ca pe o simplă colonie? Lupta împotriva acesteia este ceva firesc pentru un neam care mai păstrează în sufletul său puțină mândrie. Am avut un 1877 care ne-a scăpat de Turci. Când vom avea un alt 1877 care ne va scăpa de ovrei și de sămânța lor comunistă? Avem nevoe de-o *a doua independență.*

Pentrucă nu suntem cu Franța masonică, comunistă și ovreiască, suntem hitleriști. De unde această necesitate? Din logică? Din fapte? Nu! Atunci de unde? Da, din capul acelora cari n'au nici Dumnezeu, nici vatră, din sufletul acelora cari luptă împotriva unei soarte mai bune a neamului acesta cu o istorie atât de bogată în dureri și sacrificii.

Ernest Bernea

PENTRU NOUA RANDUIALA. — Un «mănunchi de gânduri și de fapte în slujba unei rânduieli cu adevărat românești» — iată ce este, în spiritul ei, cartea d-lui Ion I. Moța: *Cranii de lemn.* Culegere de articole scrise, s'ar putea spune, pe câmpul de luptă, în închisori și prigoane, între anii 1922—1936, — în lupta pe care noul tineret al României de după războiu a pornit-o împotriva vechiului duh de viață și pentru noua rânduială ce va să vie în cugetele și străduințele noastre de popor cu năzuințI și orizonturi largi.

Nu e o carte de cercetare științifică, cu date exacte și argumente logice, ci o carte de suflet, mărturisire a unui crez și îmbărbătare la luptă. Sunt cuvintele de lămurire ale unui om care-și vede în tăcere de lucru și care nu vorbește decât când e întrebat sau când e silit să vorbească de cei care-i pun piedici.

Scrise din nevoile luptei, articolele d-lui Moța vin să deosebiască, dealungul celor 13 ani, mișcarea de reînoire politică și sufletească a noului nostru tineret de toate deprinderile lumii vechi, și de toate încercările ei de a se menține și de a rămâne în pas cu vremea.

Grupate pe 5 perioade, arătând 5 etape în mersul nouei mișcări, *Cranii-le de lemn*, desbat, în toiul luptei, problemele vitale ale politicei românești de după războiu: problema puterii judaice, care, în complicitate cu politica de interese personale și de gașcă, a partidelor, ne pregătește o nouă robie; atitudinea noului tineret față de democrație și partide, față de duhul vechilor instituții și al oamenilor cari le reprezintă (Universitatea și profesorii ei), față de noile curente de reînnoire a societății românești (L. A. N. C., Corporatismul și Frontul românesc), etc.

La fiecare pas, dealungul tuturor articolelor, răsare duhul de viață al noului tineret: jertfa, lepădarea de interesul personal, credința în Dumnezeu, lupta pentru creiarea unui alt om, cu alt cuget și altă viziune a lumii și vieții. Duhul de viață creștin luminează necontenit străduințele noului tineret.

Cartea d-lui Moța trebue cetită de cei cari, camarazi de luptă cu el, au trăit-o pas cu pas, dar și de cei cari, venind după aceea, se regăsesc, cu gând și faptă, în cugetul celor cuprinse într'însa.

Din ea trebue să se citească întotdeauna când 3 sau 13 se gândesc la Dumnezeu, la camarazii de luptă, la înălțarea Țării prin muncă și jertfă.

D. C. Amzăr

OAMENI ȘI LOCURI

IAȘUL ȘI IEȘENII DE AZI. — Trebue să spunem acest adevăr esențial: că Iașul, n'are nimic comun cu Ieșenii. Nu e în asta nici paradox, nici glumă. Iașul are geniul său, Ieșenii de azi sunt mediocri. Iașul are orizonturi mari în istoria românească, Ieșenii au orizonturi mici sau nu le au deloc. Iașii sunt un loc de tăcere, de taină și de creație, Ieșenii de azi sunt superficiali, sterili, banali, adică în afară de taină și de creație.

A apărut la Iași o nouă revistă: «Insemnări Ieșene». E reprezentativă pentru Ieșeni, dar n'are nici o legătură cu Iașul. O conduc d-nii Sadoveanu, Topârceanu și Gr. T. Popa, cu concursul altor oameni de treabă și fără vlagă. E jalnică ființa acestei reviste. Aceleași lamentări și accente de inspirație minoră, pe care le-am mai auzit în serie neîntreruptă dela atâția alți Ieșeni mediocri, cari au scos atâtea alte reviste, cu tot atâtea goale lamentări. Lamentările s'au risipit și revistele au murit. Pentrucă n'aveau dece să trăiască. E ceea ce le prevedem și actualelor «Insemnări». Și e ceea ce le dorim chiar din tot sufletul.

Domnii cari scot revista aceasta de istovite și mediocre abstracții și cari tot agită nu știu ce moldovenism și nu știu ce valoare a Iașului, se fac vinovați de două mari păcate: 1) de neînțelegere a valorilor ieșene, 2) de atitudine nemoldovenească. Și trebuesc puse în lumină aceste păcate, pentruca să știe lumea cu cine are de face.

Duhul Iașului e un duh eminamente aristocratic. De aceea, un Ieșean nu se boceste când i-a venit vremea potrivnică. Un adevărat Ieșan, un autentic Ieșan, suferă și moare. *Da, simplu:* moare. Dar nu se lamentează niciodată. Căutați, domnilor, pe acești Ieșeni aristocratici. Mai trăesc încă, cu atitudinea lor cea veche — a lor și a noastră a tuturora: suferă și mor dacă le-a hărăzit Dumnezeu moartea. Sau așteaptă, fără inutile agitații, o înviere poate tot de Dumnezeu hărăzită. Îi veți găsi în case vechi și dărăpănate, în fundul unor vechi grădini părăginite, în sărăcie și resemnare: figura lor e enigmatică, vorba lor scurtă, atitudinea mândră. Nu se agită degeaba și mai ales, *mai ales, nu se lamentează.* Cum nu se prea lamentează niciodată Românii. Lamentarea d-stră nu e ieșeană. Lamentarea d-stră e *iudaică.*

Și apoi, credeți că Iașul suferă de toate lipsurile pentru care vă tot scânciți domniile-voastre ? Nu, domnilor: Iașul suferă de o singură mare durere — Iașul suferă că spiritualitatea lui nu i-o mai înțelegeți d-stră, Ieșenii. Că vreți să faceți din zările lui, turism, din monumentele lui istorice, pretexte urbanistice, din amintirile lui doar deșartă nobleță. In neamul nostru se dospește și se frământă azi, cea mai impodobită creștere a destinului său, principala, hotărâtoarea lui limpezire. Sunt forțe uriașe care se ridică, o mare tensiune de spiritualitate specific românească crește, cea mai dramatică isbucnire a destinului său astăzi se joacă. Și în acest unic moment românesc, în aceste perspective de înviere legionară, Iașul, orașul acesta cu aerul greu de amintiri istorice, cu halucinante viziuni voivodale, cu ziduri de piatră vie, orașul acesta atât de specific românesc, în care ar trebui să se centreze maximul de vibrație românească actuală, orașul acesta nu dă nimic.Dă «Insemnări Ieșene» și dă lamentări. Aici e tragedia, aici e durerea lui. D-stră nu înțelegeți adevăratele valori ieșene. Valoarea Iașului stă în *spiritualitatea* lui, nu în *intelectualitatea* pe care o tot agitați domniile-voastre. Adică în *puterea lui generatoare,* nu în formele lui *mortificate.* Iașul e mare pentru marea lui sinteză de istorie vie românească, aptă să se cristalizeze din nou în mari sforțări de creație. Și creație românească e un orizont foarte complex, depășind vaga intelectualitate cu care vă mândriți. Creația românească, — pe care o peste putință ca atmosfera unică a Iașului să nu o prilejuiască din nou, — creația aceasta va duce la atitudini exact contrarii d-stră și mai ales la fapte, care vor anula în întregime programul acela strașnic de mândru și sterp cu care vorbiți în numele Iașului.

Dar prin atitudinea pe care o aveți, domniile-voastre ieșiți și din linia generală a purtării moldovenești. Moldovenii nu se agită sterp cum vă agitați domniile-voastre. Moldovenii au un mare păcat: sau se resemnează (știți, resemnarea aceea specific moldovenească, care merge până la abrutizare, până la răbdarea de vită tăcută) sau isbucnesc în faptă epocală (lucru care înseamnă că abrutizarea aceea nu e chiar așa abrutizare, ci, uneori, o adâncă, teribilă interiorizare). Cu jumătăți de măsură, cu realizări mediocre nu se împacă Moldovenii. Moldovenii au această curioasă aplecare a lor, de a merge întotdeauna spre *esențial.*

Domniile-voastre nu vedeți, nu simțiți deloc, ca prin ceață măcar, că ceva *esential* se întâmplă azi în viața neamului nostru?

Dacă nu simțiți, lăsați-vă, domnilor, de apărarea Iașului. Pentrucă îl compromiteți. Valoarea Iașului vă depășește Ea e mai complexă decât nu știu ce nobleță fără conținut pe care o arborați domniile-voastre.

Puiu Gârcineanu

OAMENI CARI AU FOST

JACQUES BAINVILLE. Nu este în obișnuința noastră de a vorbi în această rubrică despre oameni străini. Moartea lui Jacques Bainville este între puținele dăți când suntem siliți să trecem peste această obișnuință prin interesul deosebit pe care îl are și pentru noi personalitatea acestui om care a întrupat toate însușirile intelectuale și virtuțile latine.

Prin trecerea lui Bainville în lumea tăcerii, puternicul triumvirat al «Acțiunei Franceze» a slăbit. Maurras și Daudet, prietenii săi de gând și faptă, își duc mai departe lupta, lipsiți de prețul unei adevărate și rodnice colaborări. Incă din primii săi ani de studii el a fost regalist s'a integrat disciplinei intelectuale și politice naționaliste condusă de Ch. Maurras, alături de care a venit în anul 1898 când se înscrise dintr'o călătorie de studii făcută în Germania,unde a luat naștere prima sa lucrare *Ludovic II al Bavariei* La granița franceză, după propria sa mărturisire, a cumpărat un

număr din «Gazette de France» din care a cetit un articol semnat de Ch. Maurras, articol care bogat în idei și putere de convingere i-a hotărât definitiv drumul pe care s'a manifestat până la moarte. In cadrele «Acțiunei Franceze» și-a desfășurat el întreaga activitate de mai târziu. Istoric și cugetător politic, literat și ziarist, aceste deosebite fețe ale personalității sale complexe, aci s'au arătat și desăvârșit.

Jaques Bainville a fost în primul rând istoric și cugetător politic. In acest domeniu al neprevăzutului, al jocului de forțe ascunse el a tras căi limpezi de înțelegere și a găsit isvoare de învățăminte. In fața faptelor umane, a istoriei vieții sociale și a statelor, el lepăda prejudecățile și își reținea sentimentele, cecace dădea rezultate sigure cercetărilor sale. Bainville nu căuta în istorie fapte care să-i îndreptățească concepțiile, ci cerceta cu o deosebită pasiune și obiectivitate întreaga experiență umană, cu deosebire în materie politică. Desfășurarea activității sale în mediul «Acțiunei Franceze» nu a însemnat renunțare și nici măcar o alterare a frumoaselor însușiri de cercetător, ci dimpotrivă, prin dragostea de Țară și neam ce i-o inspira acest mediu, și-a desvoltat aceste însușiri. Inteligența, judecata dreaptă, însușiri atât de necesare unei cercetări obiective, dar nu mai puțin necesare luptei politice, nu i-au fost întunecate de fanatismul grupării politice în care venise de bună voe și în care avea tocmai un prielnic mediu de desvoltare armonică a personalității sale. Integrat «Actiunei Franceze» el a putut avea suferințe dar nu amărăciuni și umiliri. Aci, spiritul său adânc pătrunzător s'a manifestat liber, așa cum nu ar fi putut mai deplin să se manifeste în actuala stare de lucruri din Franța. Maurice Donnay în răsunsul discursului de recepție la Academie, unde Bainville ocupa locul lăsat liber de R. Poincaré, îi spunea în acest sens: «Se poate ca Poincaré să vă fi invidiat că a-ți putut spune Francezilor, *din locul unde sunteți,* adevăruri pe cari el nu le-a putut spune niciodată din locurile pe care le-a ocupat».

Operile sale capitale: *Histoire de France, Histoire de la III-e Republique, Histoire de deux Peuples, Napoléon,* precum și întreaga sa activitate ziaristică, mai ales în probleme de politică externă, sunt străbătute de un spirit liber și totodată disciplinat.

Bainville nu era un cercetător pasionat al trecutului pentru trecut. Nu era un savant improvărat de curiozități, ci un cercetător care folosea într'un chip neobișnuit de rodnic acest trecut, pentru înțelegerea evenimentelor ce se petreceau sub ochii săi. Din sbuciumul neîntrerupt al națiilor, din formele de organizare atât de complexe și variate pe cari le-a luat în decursul vremurilor grupările de oameni, el încerca să desprindă anumite principii de politică. Puțini din neamul său, au înțeles ca el ce s'a petrecut în istoria unor nații înconjurătoare cum sunt Germanii și Italienii și ce prefaceri se întâmplă azi pe pământul acestor nații. S'a aplecat însă, cum era și firesc, mai mult asupra istoriei patriei sale pe care o vedea în timpul din urmă mergând pe căile decadenței.

Acest om era un preițos istoric al prezentului, pe care îl comenta și îl pătrundea în legăturile sale intime. Obiectivitatea față de evenimentele și oamenii între cari trăia, observarea lor dreaptă, au făcut ca judecățile sale politice, să-și întărească tot mai mult temeinicia în fața vremii. Dacă n'ar fi să cităm decât discutia «Consecințele politice ale păcii» făcută asupra tratatului dela Versailles, apărută în anul 1919 și ar fi îndeajuns de convingător. An cu an de-atunci, observațiile lui Bainville asupra acestei mari probleme de politică europeană, s'au dovedit întemeiate. De aci, cu toate că alesele lui însușiri de cugetător și îndrumător politic n'au fost recunoscute tocmai acolo unde era mai necesar, încrederea oamenilor în puterile sale au crescut nu numai în Franța — un mediu politic atât de puțin prielnic, de fant ,pentru ideile sale — dar și peste granițe. In adevăr Bainville a dat o lectie de metodă obiectivă si de adâncime, a dat un exemplu de luciditate.

Astăzi când tineretul francez este atât de desorientat, când întreaga civilizație apuseană este într'un moment de prefacere și chiar de rătăcire, contribuția lui Bainville, alături de aceea a maestrului său Maurras, este o adevărată operă de higienă intelectuală și morală, atât de necesară, cu deosebire Franciei de azi. Scriitorul Noël Vesper vede în acest om «un mare doctor al sănătății franceze».

Jaques Bainville a fost un gânditor și un literat de seamă, instruit la școala marilor clasici, expresie a legilor de omenie și echilibru. El a avut o inteligență vie și o sensibilitate controlată, a avut un stil al său propriu. Lui Bainville nu-i plăceau revărsările necontrolate ale unui sentimentalism barbar așa cum l-a și combătut Ch. Maurras la romanticii revoluției de la 1789. Acest francez era un om la care bogăția interioară nu se revărsa asupra vieții sufletești în așa fel încât să-i nărue puterea unui echilibru. Firul conducător al gândului stăpânit și nu mai puțin adânc trecea prin întreaga lui ființă spirituală.

Om de aleasă ținută, delicat și hotărât tot

odată reţinut şi impunător, Jaques Bainville purta cu sine o atmosferă de discreţie şi aristocraţie recunoscută şi de adversarii săi politici cari l-au chemat la Academia Franceză. El a întrupat deplin, ca şi Maurras, pe adevăratul om francez: omul clasic mediteraneean.

Ernest Bernea

MATEI ION CARAGEALE. — După Gib. Mihăescu, *Gândirea* pierde încă unul din colaboratorii săi de preţ. Moartea lui Matei Caragеale, oricât de paradoxal ar părea, este pentru publicul românesc o înviere a lui. Atât de puţin prezentă a fost figura acestui om ciudat între noi, încât de mult ne deprinsesem cu lipsa lui. In vremea din urmă când nici nu mai publica, nimeni nu se întreba de existenţa sa. De altfel şi atunci când Matei Caragеale dădea semne de viaţă prin vre-o nouă colaborare (e drept, întotdeauna destul de rare) prin felul cum apărea, prin arta şi duhul ce îl stăpâneau, dădea impresia, mai ales acelora cari nu l'au văzut niciodată, că e doar o mână albă venită cu daruri din noaptea unde era atelierul meşterului nevăzut.

Lumea pe care ne-o înfăţişa în scrieri atât de reci şi meşteşugite era propria sa lume. Desprins din mediul viu al vremii, el s'a refugiat într'altul care îl hrănea mai bine. Era dorinţa sa de a trăi într'o lume care să-i aparţină pe de-a'ntregul. Arta lui Matei Caragеale era propria sa viaţă. De aceea îl găsim în operă şi nu printre noi.

Acest om nu a fost un om obişnuit. Şi nici măcar un artist ca toţi ceilalţi. El era un aristocrat şi un singuratec. Din aceste sentimente adânci ale vieţii sale interioare, a crescut ciudăţenia figurii pe care o cunoaştem. De aci şi caracterul religios al artei sub acoperământul căreia omul de toate zilele dispăruse şi numai în haina căreia el ni se înfăţişa. Matei Caragеale a fost un artist din familia lui Edgar Poe, Barbey d'Aurevilly şi Villiers de l'Isle Adam, oameni caracterstici veacului trecut.

Matei Caragеale a scris puţin: câteva poesii, un ciclu de sonete publicate înainte de războiu, o nuvelă *Remember*, apărută în 1924 şi la câţiva ani mai târziu romanul *Craii de Curtea Veche*. Ciudăţenia vieţii acestui om care se confundase cu aceea a artistului din el a făcut să apară aceste opere cu o lume atât de depărtată de mediul şi felul nostru de a trăi. Viaţa înfăţişată în opera lui Matei Caragеale ne este în adevăr străină, dintr'o lume care nu mai e a noastră ci a istoriei şi a legendei. El reînviază o lume de mult apusă. Spunem reînviază pentrucă arta sa nu este artificială; cetind, avem mereu sentimentul unei realităţi vii care creşte în preajma noastră. Opera sa desvălue aspecte de destrămare socială şi morală, înfăţişează oameni consumaţi şi caută stări sufleteşti cu totul particulare faţă de prezentul nostru. Inclinarea artistului către această lume a umbrelor şi a întuneercului i-a adus l-a viaţă pe cei trei P: Paşadia, Pantazi, Pârgu, oameni ai desfrâului şi aventurii necontenite.

Măestria lui Matei Caragеale a isbutit totuşi să ni-i facă pe aceşti oameni, plăcuţi, să ni-i apropie, cu tot anacronismul şi ciudăţeniile ce-i stăpânesc. Aci ajungem la însuşirile de artist ale autorului. Două ni se par mai caracteristice: puterea de obiectivare şi stilul. Sunt însuşirile artistului clasic.

Eroii, deşi atât de particulari, au o viaţă obiectivă, exterioară artistului, viaţă ce se desfăşoară liber şi deplin. Simţirea lor şi faptele lor sunt îndreptăţite. Dacă viaţa acestor oameni este ciudată, logica desfăşurării ei este normală. Stilul lui Matei Caragеale este muzical şi sobru, viu şi echilibrat. Cu toate că e încărcat de cuvinte arhaice, bogate în substanţă şi culoare, stilul acestui iubitor de precizie, este o topire nouă din care toate impurităţile s'au scurs pentru a rămâne numai elementul unic şi de preţ.

O operă de mică întindere cu bogăţii de înţelesuri şi artă: aceasta e opera lui Matei Caragеale.

Ernest Bernea

CĂRŢI ŞI REVISTE

P. P. NEGULESCU, *Academia platonică din Florenţa*, Bucureşti, Imprimeria Naţională 1936. Autorul aduce o preţioasă contribuţie în istoria filosofiei, stabilind ce a fost în realitate aşa numita Academie platonică din Florenţa pe la sfârşitul secolului al XIV-lea: o asociaţie, o grupare liberă, un cerc de învăţaţi cu preocupări platonice privind lumea şi viaţa prin factorul cosmic al iubirii, care se bucura astfel de un adevărat cult. Ea n'a fost o Societate academică de cercetări ca cele de azi şi nici o instituţie cu caracter didactic, ca în vechime, cum s'a crezut totuşi de către unii.

IMMANUEL KANT. *Despre forma şi principiile lumii sensibile şi ale celei inteligibile.* In româneşte cu un studiu introductv de Const. Noica. Bucureşti, Tip. Bucovina 1936. — D-l Noica sporeşte cu încă una numărul lucrărilor traduse din Kant. Cetitorul român de filosofie poate ajunge de acum în contact cu lucrările cele mai de seamă ale filosofului.

I. M. NESTOR, *Aspecte psihotehnice din Polonia, U. R. S. S., Finlanda, Letonia şi Austria*, Bucureşti 1936. Lucrare de informaţie asupra laboratoarelor şi institutelor de cercetări psihotehnice, precum şi asupra organizării ştiinţifice a muncii în diferitele instituţii şi întreprinderi din ţările de mai sus, pe care autorul le-a cercetat la faţa locului.

P. P. PANAITESCU — *Mihai Viteazul*, Fundaţia Regele Carol I Bucureşti 1936. După opera clasică a lui Bălcescu şi acelea datorite lui Ion Sârbu şi Nic. Iorga, noua lucrare a d-lui Panaitescu vine să ne întregească cunoştinţele ce le aveam despre figura acestui erou naţional şi despre timpul său. D-sa îşi îndreptăţeşte încercarea prin descoperirea unor documente în arhivele polone, necunoscute de predecesorii săi, cari aduc noi lumini în legătură cu figura lui Mihai şi a vremii sale.

Intemeeat pe aceste noi isvoare şi multe alte lucrări apărute în ţările slave înconjurătoare, d-l Panaitescu a încercat în primul rând să dea o nouă interpretare a subiectului şi abia în al doilea rând o povestire a faptelor. E deci vorba de o lucrare explicativă, desprinsă din toate condiţiile şi fenomenele spirituale şi sociale, le, economice şi politice ale vremii.

EMIL VÂRTOSU. — *Tudor Vladimirescu, pagini de revoltă.* Fundaţia Carol I Buc. 1936: D-l Vârtosu este cunoscut prin alte două lucrări asupra lui Tudor Vladimirescu şi revoluţiei dela 1821. In cea de faţă, d-sa publică scrisorile şi proclamaţiile» lui Tudor, «tot ce era de un interes mai general prin forma de exprimare şi prin idei, grupând toate aceste extrase în jurul profundului sentiment de revoltă, organic şi caracteristic întregei existenţe a lui Tudor Vladimirescu». Autorul le clasifică şi le adnotează, iar la început face o prezentare a veţii lui Tudor şi faptelor din vremea sa.

I. E. TOROUŢIU, *Studii şi documente literare*. vol. V. (Junimea) 1934/5 şi vol. VII (Sămănătorul) 1935/6 — continuă să publice serii întregi de corespondenţe între literaţii, oameni de cultură şi politici dela sfârşitul secolului al XIX-lea şi începutul celui de al XX-lea până aproape de noi. Introducerile şi notele editorului vin să întregească materialul cu informaţii şi legături necesare cercetătorului de mai târziu.

VIRGIL HUZUM — *Zenit*, poesii, desene de Phcebus, Luceafărul Buc. 1935. D. Virgil Huzum, poet de substanţă aleasă, aduce noi cântece de sbor spiritual, pentru acei ce caută noi înţelegeri. Cele 12 poesii publicate sunt pe linia artei sale potice muzicale. Ritmul e bogat, deplin. Sensurile se desprind din el. Frumos ilustrat şi tipărit.

TRAIAN IONESCU — *Eleşteu înghеţat*, poesii, Cartea Românească, Bucureşti 1935. Deşi cuprinde puţine poesii, nu e un ciclu. Autorul nu e lipsit de dar poetic şi nici nu e străin de tehnica acestei arte. E uneori prea îndrăsneţ» lucru în care e bine să nu ne încredem prea mult.

FLUOR D. RADULESCU, *Descătuşare* I (Sete), Scrisul Rom. Craiova, 1935. — Incercare de autobiografie romanţată pe tema începuturilor de cristalizare a complexelor sufleteşti de natură sexual-erotică. Lucrarea se desfăşoară, sub formă de quasi-jurnal, liric-descriptiv, nu epic-dramatic şi dovedeşte foarte alese însuşiri de stil precum şi o deosebită sensibilitate pentru lucrurile interioare, a căror analiză o întreprinde cu preferinţă tânărul autor dela Cluj.

ALEXANDRU BUDIŞ. — *Cartea Ostaşului*, Cartea Românească, Bucureşti 1933. O carte pentru acei cari se ocupă cu pregătirea intelectuală şi morală a soldatului, deci pentru ofiterii instructori.

D. Maior Budiş vede în instituţia armatei nu numai un mediu de formare a omului care stăpâneşte pe cale materială, mecanică, ci şi pe cale morală, sufletească, fără de care cea dintâi n'are mulţi sorţi de isbândă.

In acest fel armata întregeşte, la o vârstă cu însuşiri mai definitive, ceeace Familia, Biserica şi Şcoala au ca scop primar adică, Românul om de înaltă omenie. Felul cum înţelege d-sa soldatul este acela al vremurilor de azi: luptătorul conştient al unor cauze şi nu o simplă unealtă.

COSINA ROMANA din Braşov 1835 — 1935, «Astra» Braşov 1935, o monografie de istorie socială şi naţională a Braşovului românesc, întocmită foarte documentat, de d. Ion Colan, cu contribuţii mai restrânse din partea d-lor Aurel A. Mureşianu, Candid C. Muşlea, Dr. N. G. V. Gologan, S. Tamba (Axente Banciu) şi Nicolae Furnică. Prefaţa de actualul preşedinte al Casinei Ing. Ion Ionică. Volumul, foarte frumos tipărit, e împodobit cu nume-

roase ilustrații și facsimile. — O carte în care spiritul științific știe să facă loc simțirii iubitoare de neam și țară.

NICOLAE ROȘU — *Dialectica Naționalismului* Cultura Națională, București 1934. Lucrarea d-lui Roșu este din acelea cari stârnesc vii discuții. Atât cei cari sunt din capul locului împotriva doctrinei naționale, cât și acei cari merg pe această linie, au vorbit cu interes despre această carte, una din încercările românești celemai susținute de întemeiere filosofică a naționalismului.

Principial, cei cari împărtășesc acelaș crez național nu pot fi decât de acord se înțelege. Cu privire la interpretarea materialului istoric pe baza căruia autorul a urmărit etapele ideii naționale la noi, credem că mai poate rămâne loc unei discuții nu lipsite de utilitate, dar pe care n'o puteam întreprinde în cadrul restrâns al unui însemnări.

Vom avea prilejul să revenim în studiile asupra problemelor pe cari le ridică statul românesc și revoluția românească ce stă să se împlinească sub ochii noștri, când ne vom întâlni în chip firesc cu tezele d-lui Nicolae Roșu.

MANIFESTUL REVOLUȚIEI NAȚIONALE. Sighișoara. Tip. Miron Neagu, 1935, — reprezintă gestul de emancipare al câtorva tineri intelectuali de sub negura unei orientări spirituale și politice de stânga înspre lumina unei cugetări iubitoare de țară și neam. Gest simbolic pentru tineretul cărturar de azi. Intr'o limbă nu totdeauna în dreaptă potrivire cu năzuintele românești ale autorilor, și totuși foarte bine scris, cu imagini polemice foarte isbutite, cu formule de atâtea ori fericite, Manifestul d-lor Sorin Pavel, Tutea. Crăciunel, Tite, N. Tatu și Ercută, este o prețioasă călăuză tuturor acelora cari sinceri și cinstiți cu ei înșiși, mai stau în cumpănă, între «stânga» și «dreapta». Infățișând tendintele individualiste și anarhiste ale epocii moderne — «ca rezultat al unei îndepărtări vinovate a genului uman de liniile permanente ale vietii», Manifestul arată apoi «drumul pe care trebue să-l urmeze actiunea de desrobire a neamului românesc și țelurile ei». Iată gândul esential: «Natiunile s'au născut din dramatică luptă a spiritului pentru spiritualizarea materiei, disciplinarea cărnii. De aceea deosebirea între natiuni e vizibilă tocmai în specificitatea institutiilor acestora, iar lupta între natiuni e lupta între solutiile date de ele pentru spiritualizarea materiei. *Deci nu individul ci natiunea se organizează* (Statul), munceste (Economia), se roagă (Biserica), creste (Familia), se luptă (Războiul)» (43).

ION VEVERCA — *Niculae Șuțu*, viața, activitatea și opera întâiului economist din România 1798-1871 Buc. Asociația Economiștilor 1936. Această lucrare face parte dintr'un program mai mare al autorului, care năzuește către «o istorie a gândirii economice din România». Monografia despre Niculae Șuțu cuprinde două părți. Cea dintâi se referă la mediul în care s'a desvoltat personalitatea acestui economist și la influența acestui mediu asupra operei lui, iar cea de a doua parte înfățișează sistematic tot cuprinsul de idei economice în legătură cu problemele noi.

C. ENESCU, *România, țară săracă*, Buc. 1936 — arată că singura cale de a face totuși din România o țară bogată este o *economie de plan într-un stat organizator*, străbătut de un spirit nou care nu va fi nici comunist nici corporatist, ci unul «potrivit pământului de aici».

ANALELE DE PSIHOLOGIE, vol. II 1935. Director C. Rădulescu-Motru. Societatea Română de psihologie își continuă activitatea de laborator și comunicări intime și totodată face să apară anual câte un volum cuprinzând noi cercetări. Volumul al doilea, mai bogat decât cel dintâi, aduce două feluri de contribuții: pe deoparte studii și cercetări speciale, iar pe de alta dări de seamă asupra lucrărilor românești și străine apărute în vremea din urmă.

Cele dintâi sunt făcute de specialiști. Dările de seamă însă sunt făcute în cea mai mare parte de începători timizi mai toți studenți cari nu au o atitudine critică, nu judecă lucrurile, ci le rezumă pe scurt. Ne dăm seama în ce condiții au pornit lucrările «Societății de psihologie» și de aceea lucrurile ni se par firești așa cum sunt. Această grupare științifică are și un rol pregătitor pentru elementele tinere, cari vor forma, alături de cei câțiva specialiști de astăzi, adevăratele cadre științifice a psihologiei românești.

Munca și priceperea d-lui I. M. Nestor, sunt din cele mai prețuite și bine îndrumate.

REVUE DE TRANSYLVANIE, tome II-e, n-ro v. Mars-Avril 1936 cu același cuprins temeinic și documentat asupra problemelor ardelene. Interesant studiul d-lui C. Petranu privitor la influența artei populare a Românilor asupra celorlalte populații din România.

GÂNDIREA, în numerele din urmă, interesantă mai ales pentru studiile publicate de Lucian Blaga și Vasile Băncilă, alături de care n'ar trebui să apară așa de rar, condeiul d-lui Crainic însuși, — căci aceștia sunt trinitatea de gândire a revistei.

SOCIOLOGIE ROMANEASCA se chiamă noua revistă a Institutului Social Român, menită să urmărească mișcarea sociologică din Țară și mai ales să facă cunoscută, în păturile mai largi de intelectuali, pe de o parte actiunea de cunoaștere sociologică a Țării și poporului, întreprinsă de I. S. R. iar pe de alta activitatea de ridicare culturală a echipelor regale, organizată la sate de Fundația «Principele Carol».

INALȚAREA, revista Profesorului Ovid Densușianu, aduce în fiecare lună articole cu drepte și cinstite observări privitoare la moravurile politice, științifice, culturale, școlare etc., care bântue pustiitor o societate amorțită într'o desăvârșită incapacitate de reacțiune.

LIBERTATEA, foaia pentru săteni și muncitori a Părintelui Ioan Moța dela Orăștie apare din nou. Ca și înainte, foaia aceasta vorbește sătenilor despre cele ce se întâmplă în țară și în lume, cu o judecată sănătoasă, cu grijă de neam și de țară.

L'EUROPE ORIENTALE, revistă scoasă la Paris de d. M. Bădescu asupra problemelor politice din Răsăritul Europei. Ultimul nr., închinat României actuale, e alcătuit din articole ocazionale scurte, cu impresii despre România ale câtorva străini și cu informații succinte ale Românilor pentru străini.

DA ȘI NU vrea să fie o *revistă de critică* — adică tocmai ceeace nu se poate realiza în chipul în care au fost alcătuite cele trei n-re apărute până acum. Revista de critică cere un mănunchi unitar de condee, o atitudine precisă și un critic.

REVISTE DE DREAPTA: *Insemnqri sociologice*, *Iconar* (Cernăuți), *Revista Mea* (Cluj), *Orientări* (Moinești-Bacău), *Cuvântul Argeșului*, *Vestitorii* (suspendată) și altele — nu mai au nevoe să fie recomandate detitorilor noștri. Ele pășesc toate, în front unitar, spre unul și același punct comun: *înălțarea Țării prin muncă și jertfă*. Pentru aceasta trebuesc urmărite și adâncite, și studiile politice, economice și sociale ale Profesorilor Traian Brăileanu și Dan Rădulescu, și studiile filosofice și educative ale Părintelui Crișan dela Moinești, ca și toate articolele de orientare, informație și luptă din *Iconar*, *Revista Mea*, etc.

REVISTELE REGIONALE. *Țara Bârsei* 1936, volumele 1, 2 și 3; *Arhivele Olteniei*, n-rele 79—82, *Moldova Nouă* (organul Asociației culturale a Transnistrienilor) condusă de N. P. Smochină, din care au apărut două volume; *Analele Brăilei*, scoasă cu multe jertfe de d. Ing. G. Marinescu — sunt revistele regionale primite în ultima vreme, cu prețioase cercetări locale și regionale.

S'AU MAI PRIMIT la redacție, nrele pe 1936 din următoarele publicații: *Buletinul AGIR*, *Revista Institutului Social Banat-Crișana*, Iar. Febr. Martie 1936, cu cercetări regionale; *Blajul* Ian. Febr. 1936. *Familia. Revista de Filosofie*, *Gând Românesc* (Cluj), *Ideea Națională* (Buzău) mica revistă regională, *Plaiuri Săcelene*, *Cefereul* (Constanța) precum și cărțile următoare: Stelian Metzulescu: *Literile în țara Banilor*, Comentarii asupra scriitorilor olteni contemporani, vol. I, Craiova Ed. Linia nouă, 1936; Al. Raicu: *Vitralii* (versuri) Buc. 1936; Const. I. Manea: *Toamne* (versuri), Craiova, 1934. Gh. V. Dragomirescu, *Condițiile biopolitice ale democrației perfecte*. Elemente pentru o metafizică a națiunoalismului. Buc. 1936; o seamă de broșuri cu poeme de d. Virgil Treboniu și Const. Barcaroiu; Căpitanul Dumitrache Constantin: *Tradiția*, Brăila, 1935; G. T. Niculescu-Varone: *Bibliografia poeziei noastre populare*. Buc. 1935; Pr. O. Popa: *Ugrinus* (1291), 1935.

GLASURI INĂBUȘITE. — *Se înăbușă mereu glasurile ce îndrăznesc să dea cuvânt durerilor unui neam juguit, gemetelor unui pământ cotropit. Se ține încălușat cuvântul adevărului și dreptății, se gâtuesc vestitorii unui viitor mai vrednic și mai cinstit al acestui neam, crainicii unui viitor verde și neaoș românesc. Nu e voe să lupți pentru o nouă Românie, pentru o Românie cu adevărat creștină, pentrucă se primejduește culcușul de trai bun al celor din umbră.*

Și astfel gloata știutorilor de carte de pe aceste meleaguri a rămas să afle ce se petrece cu sufletul acestui neam, numai din foile de rea credință și de adevăr măsluit al celor prinși cu trupul și cu duhul între rădbarea și bunătatea acestui popor. Ele vor rămâne să mărturisească viitorului ca documente ale vremii.

Și totuși lumina va birui și de data aceasta întunericul. Cu cât mai negru și mai greu întunericul cu atât mai albă și mai strălucitoare lumina.

Credeți în ea, căci nu va întârzia să se aprindă.

ERRATĂ: La pag. 419 rând. 14 de jos să se citească 1919 în loc de 1922.

CUPRINSUL ANULUI I

Pag.

I. STUDII

AMZĂR, Dumitru Cristian: Gând şi cuvânt 5
» Despre înţelesul şi condiţiile unei filosofii româneşti 179
» Începutul sforţării proprii. — Gânduri şi străduinţi ale tineretului de azi 406
BANCILĂ, Vasile: Sensul culturii şi «culturalizarea» satelor 365
BERNEA, Ernest: Monografia sociologică 60
» Poezia română contemporană 188
» Tradiţie şi Revoluţie 249
CONEA, Ion: Basarabii din Argeş 158
IONICĂ, Eugen: Industria în România 82
IONICĂ, Ion I.: Drepturile Criticei 53
» Filosofia în învăţământul secundar 72
» Ţară şi ţări 121
NICOLAU-Bârlad, G.: Cooperaţia în România 197
» Satul românesc 433
PAPAHAGI Valeriu: Aromânii şi rolul lor economic în trecut 315
SAMARINEANU, Ion: Psihologia românească 301

II. POEZII

CODREANU, Tudor: Argeş (poem) 155
GYR, Radu: Bobotează voivodală (poem) 389
MOLEA, Ion: Toamnă, Iisus, Sărbătoare (versuri) 281
SAMARINEANU, Ion: Soartă (poem) 36

III. OAMENI

BERNEA, Ernest: Tudor Vladimirescu 41
» » Avram Iancu 393
IONICĂ, Ion I.: Horia 284

IV. INSEMNĂRI.

1. ŞTIINŢĂ ŞI FILOSOFIE.

AMZĂR, Dumitru Cristian: Spaţiul mioritic (215).
BERNEA. Ernest: O monografie despre Ion Ghica (467).
BUZDUGAN, Dinu: Nichifor Crainic şi pozitivismul (100). Sociologie contemporană (101). Sociologia militans (102). D. Bruckr şi filosoficitatea Românului (102). Pentru o istorie a filosofiei în româneşte (110). Sociologia românească (112). Societatea românească de cercetări psihologice (112). «Ştiinţa naţiunei româneşti» (465).
FLORU, Constantin: Léon Brunschuricg la noi (221). Descartes în româneşte (336).
IONICĂ, Ion I.: Ţara Loviştei (339). Noii istorici ai răscoalei lui Horia (340).
RACOVEANU, G.: Pentru unirea tuturora (218).
SAMARINEANU, Ion: Omul de vocaţie (217).

2. LITERATURĂ.

BERNEA, Ernest: Poetul energiei naţionale (223). Cărticica de seară (224). Tudor Arghiezi romancier (227). Tudor Vianu critic literar (229). La răspântie de veacuri (469). Poetul neliniştei metafizice (468).
BUZDUGAN, Dinu: Destin (104). Romanul specificului naţional (105). Isvoare şi popasuri (105). Oameni cari au fost (106). Texte şi Comentarii (228). D. Şerban Ciocanu se miră, nu se sperie de nimic (230).
GEORGESCU, E.: O cutie cu bijuterii (469).
GRIGORESCU, Liliana: Trecute vieţi de Doamne şi Domniţe (226). Eminescu în adevăr şi închipuire (341).

3. TEATRU.

AMZĂR, Dumitru Cristian: Umbra (344).
BUZDUGAN, Dinu: Piese româneşti la Teatrul Naţional (470).

4. ARTE PLASTICE.

BERNEA, Ernest: Grupul celor patru (231). Mac Constantinescu (233). Tache Soroceanu (346). «Grupul nostru» şi plastica de azi (471). Pictorul Bassarab (473).
BUZDUGAN, Dinu: Teodorescu-Sion (106).
FLORU, Const.: Lucian Grigorescu (346).

5. MUZICĂ.

BRÂNZEU, Nic. N.: Lucrări româneşti la opera românească (347). Muzica românească la concertele bucureştene (473).

6. CULTURĂ ŞI EDUCAŢIE.

AMZĂR, D. C.: Probleme actuale la universitate (235). O viaţă de călugăr (349).
BUZDUGAN, Dinu: Mircea Eliade şi literatura proastă (107). Panica şi graba d-lui Mircea Eliade (108). D. Octavian Goga profesor (110). Biblioteca «Energia» (113). Anuarele şcolare (113). Unde ni-s îndrumătorii? (234). Românul de mâine (238). Pentru Românul de mâine (351).
IONICĂ, Eugen: Muzeul tehnic românesc (238).
RACOVEANU, G.: Lamură de gând românesc şi creştinesc (237).
SAMARINEANU, Ion: Un alt numerus clausus (240).
SULEA-FIRU, Ilieţ Din lipsurile educaţiei noastre (475).

7. POLITICĂ ŞI ECONOMIE.

AMZĂR, Dumitru Cristian: Pentru noua rânduială (481).
BERNEA, Ernest: «Hitlerismul» noului tineret (480).
BUZDUGAN, Dinu: Conflictul şi misiunea «cugetătorului inimos» (103). România şi Revizionismul (109). România în faţa conflictului italo-abisinian (353).
GĂRCINEANU, Puiu: Cooperativa legionară (355).
RĂDULESCU, Victor Ion: Opinia publică şi politica externă (351).

8. OAMENI ŞI LOCURI.

BERNEA, Ernest: Brăila şi brăilenii (355).
GĂRCINEANU, Puiu: Iaşul şi ieşenii de azi (481).

9. OAMENI CARI AU FOST.

BERNEA, Ernest: Panait Istrati (243). Gib. I. Mihăescu (358). Jacques Bainville (482). Matei Ion Caragcale (484).
BUZDUGAN, Dinu: Gheorghe Boldea (109).
GEORGESCU, E.: Constantin Nottara (356).
IONICĂ, Eugen: Eugen Goga (243).
PAPAHAGI, Valeriu: Dimitrie Cantemir (241).
POPP, N. M.: G. Vâlsan (357).

10. CĂRŢI ŞI REVISTE.

114—118, 245—46, 359—61, 484—487.

VE... 2007

PENTRU CETITORII ŞI SPRIJINITORII «RÂNDUELII»

Cu acest al 4-lea caet, *Rânduiala* şi-a încheiat primul volum şi un an de apariţie.

La un asemenea popas, e locul să dăm cetitorilor cari ne-au întrebat, fie în scris, fie verbal, unele lămuriri în legătură cu întârzierea acestui din urmă caet — mai ales.

Aşa cum se înfăţişează, *Rânduiala* costă, cu toate cheltuielile 35.000 lei un volum, într'o mie de exemplare. Această sumă, de 4 ori câte 35.000 lei, n'a putut fi scoasă, se înţelege, în întregime din abonamente. Ele nu ne-au putut asigura nici măcar 3 caete pe delin. Restul a trebuit să fie scos, parte din contribuţia personală a redactorilor revistei, parte din contribuţia câtorva persoane particulare. Ele sunt următoarele: Prof. P. P. Negulescu, Prof. Nae Ionescu, Prof. Octav Onicescu, Prof. Victor Slăvescu, Prof. Teodor Grigorescu, Ing. Ion Ionică, Asistent univ. Nic. Crişan, Ing. Eugen Ionică (Buc.), Prof. Const. Floru (Buc.), Asistent univ. Ion Conea (Buc.), Senator N. Jecheanu (Galaţi), Cristian Florea Amzăr, Cerşani-Argeş, D-ra Ana Rădulescu, Pr. Marinache Drăghici (Oarja-Argeş), Ing. Nicolau-Bârlad (Buc.), Ing. Ion Fotiade (Tic-Cluj), Ing. Toma Isac (Buc.), Lt. I. N. Căpitanu (Roznov-Neamţ). Tuturor le aducem şi pe această cale viile noastre mulţumiri.

Mulţumim deasemenea următoarelor persoane care şi-au dat osteneala să răspândească cât mai mult revista şi să facă abonamente: d-rele Marcella şi Margareta Patriche, d-ra Maria Bernea, D-na Demetra Bernea-Buzea (Brăila), Marin Piţigoi (Broşteni-Argeş), Const. Turcu (Piatra Neamţ), Nicu Crişan (Buc.). Pe lângă aceştia au fost şi unii prieteni cari, foarte binevoitori şi entuziaşti, — ne-au luat exemplare pentru abonamente şi nu s'au mai întors nici cu unele nici cu altele. In lipsa unui răspuns, vom fi siliţi să le publicăm şi lor numele în caetul viitor.

O poveste mai interesantă o constitue însă *abonamentul unei instituţii de Stat*. Faci o cerere *timbrată* şi înaintezi alăturat o serie din volumele apărute. După multe-multe drumuri: Statul a încasat timbrul de cerere, iar instituţia îţi face onoarea să-ţi oprească revista, nici cu abonament, nici cu plată. Aceasta, fireşte, din lipsă de fonduri sau din alte lipsuri. O onoare care ne măguleşte adânc, se înţelege, dar de care nu ne stă chiar în pârtie...

Tot un fel de «instituţii» trebuesc socotiţi şi cei cari, foarte respectuos şi cu mii de laude dealtfel, cer exemplare «de probă».

In pragul noului an nu ne mai rămâne de adăogat, pentru cetitorii Rânduelii, cari ţin ca ea să apară mai departe, decât rugămintea de a-şi reînnoi abonamentele şi de a o răspândi cât mai mult printre prieteni şi cunoscuţi.

COLECŢIA ANULUI I se poate procura dela Administraţie: 500 lei pentru particulari şi 1000 lei pentru instituţii.

DIN CUPRINSUL NUMERELOR VIITOARE

Sensul culturii şi «culturalizarea» satelor (II).

Tradiţie şi revoluţie (II).

Indrumare şi îndrumător.

Despre o omenie românească.

Despre Intregirea Neamului.

Revoluţie de dreapta şi revoluţie de stânga.

Ideia de rânduială în societatea românească.

Civilizaţie.

Filosofia la Universitate.

Politica externă a României.

Capitalul străin în economia românească.

Agricultura şi economia naţională.

Mihai Eminescu

Nicolae Iorga.

A. C. Cuza.

Pentru *Insemnări*, autorii şi editorii sunt rugaţi a trimite cărţile pe adresa redacţiei.

PREȚUL LEI 50.